

Obsah

I Uznesenia, odporúčania a stanoviská

UZNESENIA

Európsky hospodársky a sociálny výbor

553. (hybridné) plenárne zasadnutie 15. a 16. júla 2020

2020/C 364/01	Uznesenie – Príspevok Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k pracovnému programu Európskej komisie na rok 2021 na základe práce skupiny <i>ad hoc</i> Príspevok EHSV k pracovnému programu Európskej komisie na rok 2021	1
---------------	--	---

STANOVISKÁ

Európsky hospodársky a sociálny výbor

553. (hybridné) plenárne zasadnutie 15. a 16. júla 2020

2020/C 364/02	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru — Podpora inkluzívnejšej a udržateľnejšej bankovej únie zlepšením príspevku komunitných bánk k miestnemu rozvoju a k budovaniu sociálne zodpovedného medzinárodného a európskeho finančného systému (stanovisko z vlastnej iniciatívy) .	14
2020/C 364/03	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru — Mechanizmy zdaňovania zamerané na zníženie emisií CO ₂ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)	21
2020/C 364/04	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru — Posilnenie udržateľného hospodárskeho rastu v celej EÚ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)	29
2020/C 364/05	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Podporiť konkurencieschopnosť, inováciu, rast a tvorbu pracovných miest vďaka pokroku v celosvetovej regulačnej spolupráci, podpore obnoveného multilaterálneho systému obchodovania a obmedzeniu dotácií narúšajúcich trh (stanovisko z vlastnej iniciatívy)	37

2020/C 364/06	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru — Priemyselný rozmer bezpečnostnej únie (stanovisko z vlastnej iniciatívy)	43
2020/C 364/07	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru — Zavedenie ochranných opatrení pre poľnohospodárske produkty v obchodných dohodách (stanovisko z vlastnej iniciatívy)	49
2020/C 364/08	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Núdzová situácia po pandémii COVID-19: koncepcia nového modelu multilaterálnych vzťahov (stanovisko z vlastnej iniciatívy) . . .	53
2020/C 364/09	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Zdaňovanie kolaboratívneho hospodárstva – výkazovacie povinnosti (doplňujúce stanovisko)	62
2020/C 364/10	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Európsky klimatický pakt (prieskumné stanovisko)	67

III Prípravné akty

Európsky hospodársky a sociálny výbor

553. (hybridné) plenárne zasadnutie 15. a 16. júla 2020

2020/C 364/11	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Stratégia pre rodovú rovnosť [COM (2020)152 final]	77
2020/C 364/12	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru — Biela kniha o umelej inteligencii — Európsky prístup k excelentnosti a dôvere [COM(2020) 65 final]	87
2020/C 364/13	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov — Nový akčný plán EÚ pre obehové hospodárstvo za čistejšiu a konkurencieschopnejšiu Európu [COM(2020) 98 final]	94
2020/C 364/14	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru — Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov — Formovanie digitálnej budúcnosti Európy [COM(2020) 67 final]	101
2020/C 364/15	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov — Nová priemyselná stratégia pre Európu [COM(2020) 102 final]	108
2020/C 364/16	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – a) Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Dlhodobý akčný plán, ako v úzkej koordinácii s členskými štátmi zlepšiť vykonávanie a presadzovanie pravidiel jednotného trhu [COM(2020) 94 final] — b) Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Identifikácia a riešenie prekážok na jednotnom trhu [COM(2020) 93 final]	116

2020/C 364/17	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru — Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej Rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov — Správny čas pre Európu: náprava škôd a príprava budúcnosti pre ďalšie generácie [COM(2020) 456 final] — Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov — Rozpočet EÚ umožňujúci realizáciu plánu obnovy Európy [COM(2020) 442 final] — Návrh nariadenia Rady, ktorým sa zriaďuje Nástroj Európskej únie na obnovu s cieľom podporiť obnovu po pandémie COVID-19 [COM(2020) 441 final/2 – 2020/0111 (NLE)] — Zmenený návrh nariadenia Rady, ktorým sa stanovuje viacročný finančný rámec na roky 2021 až 2027 [COM(2020) 443 final – 2018/0166 (APP)] — Zmenený návrh rozhodnutia Rady o systéme vlastných zdrojov Európskej únie [COM(2020) 445 final – 2018/0135 (CNS)] — Návrh nariadenia Rady, ktorým sa mení nariadenie Rady (EÚ, Euratom) č. 1311/2013, ktorým sa ustanovuje viacročný finančný rámec na roky 2014 – 2020 [COM(2020) 446 final – 2020/0109 (APP)] — Zmenený návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovuje Európsky horizont – rámcový program pre výskum a inovácie a ktorým sa stanovujú jeho pravidlá účasti a šírenia — Rozhodnutia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovuje špecifický program na vykonávanie programu Európsky horizont – rámcový program pre výskum a inovácie — Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa zriaďuje Nástroj susedstva a rozvoje a medzinárodnej spolupráce — Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú pravidlá týkajúce sa strategických plánov, ktoré majú zostaviť členské štáty v rámci spoločnej poľnohospodárskej politiky (strategické plány SPP) a ktoré sú financované z Európskeho poľnohospodárskeho záručného fondu (EPZF) a Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka (EPFRV), a ktorým sa zrušuje nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1305/2013 a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1307/2013 [COM(2020) 459 final – 2018/0224 (COD)]	124
2020/C 364/18	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa zriaďuje Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti [COM(2020) 408 final – 2020/0104 (COD)] Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa zriaďuje Nástroj technickej pomoci [COM(2020) 409 final – 2020/0103 (COD)]	132
2020/C 364/19	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa zriaďuje Program InvestEU [COM(2020) 403 final – 2020/0108 (COD)] Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení nariadenie (EÚ) 2015/1017, pokiaľ ide o vytvorenie Nástroja na podporu platobnej schopnosti [COM(2020) 404 final – 2020/0106 (COD)]	139
2020/C 364/20	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovuje rámec na dosiahnutie klimatickej neutrality a mení nariadenie (EÚ) 2018/1999 (európsky klimatický predpis) [COM(2020) 80 final – 2020/0036 (COD)]	143
2020/C 364/21	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Návrh rozhodnutia Európskeho parlamentu a Rady o Európskom roku železníc (2021) [COM(2020) 78 final]	149
2020/C 364/22	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru — Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú opatrenia pre udržateľný trh železničnej dopravy vzhľadom na pandémiu ochorenia COVID-19 [COM(2020) 260 final – 2020/0127 (COD)]	158
2020/C 364/23	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru — Vykonávanie dohôd o voľnom obchode 1. január 2018 – 31. december 2018 [COM(2019) 455 final]	160

I

(Uznesenia, odporúčania a stanoviská)

UZNESENIA

EURÓPSKY HOSPODÁRSKY A SOCIÁLNY VÝBOR

553. (HYBRIDNÉ) PLENÁRNE ZASADNUTIE 15. A 16. JÚLA 2020

Uznesenie – Príspevok Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k pracovnému programu Európskej komisie na rok 2021 na základe práce skupiny *ad hoc* Príspevok EHSV k pracovnému programu Európskej komisie na rok 2021

(2020/C 364/01)

Spravodajcovia: **Petr ZAHRADNÍK**

Stefano PALMIERI

Jan DIRX

Európsky hospodársky a sociálny výbor na plenárnom zasadnutí 15. a 16. júla 2020 (schôdza zo 16. júla) prijal toto uznesenie 140 hlasmi za, pričom 15 členov hlasovalo proti a 17 členov sa zdržalo hlasovania.

1. Úvod

1.1 Ako Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) zdôraznil vo svojom uznesení s názvom „Návrhy EHSV na rekonštrukciu a obnovu hospodárstva po skončení krízy spôsobenej pandémiou COVID-19“⁽¹⁾, ESHV s potešením víta a podporuje návrhy Európskej komisie: Európsky nástroj obnovy (*Next Generation EU*) a celkový rozpočet EÚ na roky 2021 – 2027. Výbor dúfa a očakáva, že orientácie, ktoré Komisia stanovila v týchto plánoch, sa z dôvodu potreby obnovy a rekonštrukcie po koronavírusovej kríze plne a konkrétne pretavia do pracovného programu Komisie na rok 2021.

1.2 Podľa EHSV by sa mal pracovný program zamerať na reštrukturalizáciu a zlepšenie nášho hospodárstva a spoločnosti, pričom jeho základom by mali byť nasledujúce zásady: ochrana ľudských a sociálnych práv, demokratických hodnôt a zásad právneho štátu; využitie plného potenciálu jednotného trhu; dosiahnutie cieľov udržateľného rozvoja; vytvorenie obehového hospodárstva a dosiahnutie klimatickej neutrality v EÚ najneskôr do roku 2050 a zabezpečenie dobrej správy vecí verejných a demokratickej zodpovednosti.

1.3 EHSV zdôrazňuje, že šesť hlavných ambícií, ktoré si vybrala Komisia (európska zelená dohoda, Európa pripravená na digitálny vek, hospodárstvo, ktoré pracuje v prospech ľudí, silnejšia Európa vo svete, podpora nášho európskeho spôsobu života a nový impulz pre európsku demokraciu) poskytujú silný rámec na vypracovanie pracovného programu na rok 2021. Výslovnější dôraz by sa mohol klásť na investície a potrebu ich urýchlenia, aj vďaka v súčasnosti prijímaným

⁽¹⁾ Uznesenie o kríze po skončení pandémie COVID-19 (Ú. v. EÚ C 311, 18.9.2020, s. 1).

opatreniam. Niektoré podrobnosti o budúcom pracovnom programe možno nájsť v oznámení Komisie o pláne obnovy pre Európu⁽²⁾ a nové návrhy sa predmetu do správy predsedníčky Komisie Ursuly von der Leyen o stave Únie v septembri a vyhlásenia o zámere adresovaného Európskemu parlamentu a Rade. EHSV takisto oceňuje, že pracovný program na rok 2020 sa upravil v reakcii na krízu spôsobenú ochorením COVID-19 a mohol by naznačovať vývoj v blízkej budúcnosti.

1.4 EHSV víta skutočnosť, že Európska komisia upravila svoj pracovný program na rok 2020 ako súčasť obnovy Európy v snahe reagovať na pandémiu koronavírusu. Zmenila zameranie svojej práce a za prioritu určila opatrenia potrebné na podporu obnovy a odolnosti Európy, zatiaľ čo sa stále zaviazala plniť svoje hlavné iniciatívy, európsku zelenú dohodu a digitálnu stratégiu, pretože sú kľúčom k obnoveniu európskeho hospodárstva a vybudovaniu odolnejšej, udržateľnej, spravodlivej a prosperujúcej Európy. Berie na vedomie, že do roku 2021 bolo odložených deväť iniciatív.

1.5 Najmä teraz, keď vnímame význam spolupráce medzi krajinami v čase tejto krízy, EHSV dúfa, že nadchádzajúca Konferencia o budúcnosti Európy povedie k posilneniu a prehĺbeniu inštitucionálnej štruktúry EÚ a k skutočnej obnove európskeho projektu, ktorý bude schopný reagovať na výzvy nasledujúcich desaťročí. Komisia preto môže počítať s plnou podporou výboru.

1.6 EHSV je presvedčený, že proces obnovy a rekonštrukcie hospodárstva a spoločnosti bude možný iba za aktívnej účasti organizácií občianskej spoločnosti a sociálnych partnerov.

1.7 Výbor v nasledujúcich kapitolách a odsekoch formuluje konkrétne návrhy k pracovnému programu na rok 2021 v súlade so šiestimi hlavnými ambíciami Komisie.

2. Európska zelená dohoda

2.1 Zelená dohoda

2.1.1 Zelenú dohodu EÚ možno tiež považovať za účinný nástroj na udržateľné opätovné naštartovanie hospodárstva prostredníctvom rozsiahlych investícií podporujúcich potrebné štrukturálne zmeny, ktorým Európa čelí. Z tohto hľadiska by sa to mohlo považovať za príležitosť na podporu dlhodobejšej obnovy hospodárstva. Vyžaduje si to nový konsenzus v Európe, aby sa na tento účel sústredili dostatočné verejné a súkromné finančné zdroje a aby sa prijala nová správa vecí verejných na jeho úspešné uplatňovanie v praxi.

2.1.2 EHSV sa dôrazne zasadzuje za prechod na obehové hospodárstvo. EHSV sa doposiaľ intenzívne zaslal za ambiciózne politiky v tejto oblasti prostredníctvom svojho záväzku voči Európskej platforme pre obehové hospodárstvo. Medzi jeho dlhodobé požiadavky adresované Komisii v súvislosti s účinným využívaním zdrojov patrí výzva na preskúmanie právnych predpisov o ekodizajne a príslušných právnych predpisov týkajúcich sa výrobkov, na postupné začleňovanie povinných požiadaviek na efektívnosť využívania zdrojov pre dizajn výrobkov a nové postupy verejného obstarávania na podporu obehových výrobkov a nových obchodných modelov s prihliadnutím na ekonomické okolnosti po pandémii COVID-19 a reálnu uskutočniteľnosť priniesť zmenu.

2.1.3 EHSV berie na vedomie, že revízia smernice o zverejňovaní nefinančných informácií s cieľom zlepšiť kvalitu a rozsah zverejňovania nefinančných informácií vrátane informácií o environmentálnych aspektoch, ako je biodiverzita, bola odložená na rok 2021. EHSV sa domnieva, že daňové politiky by sa vo všeobecnosti mali reformovať v súlade s ambíciami v oblasti klímy a že daňové systémy a ceny by mali odrážať environmentálne náklady vrátane straty biodiverzity. Tým by sa mali podporiť zmeny vo vnútroštátnych fiškálnych systémoch, vďaka ktorým by sa daňové zaťaženie presunulo zo zdaňovania práce na zdaňovanie znečistenia, s prihliadnutím na cenovo podhodnotené zdroje a ďalšie environmentálne externality. Na prevenciu a nápravu zhoršovania životného prostredia sa musia uplatňovať zásady „používateľ platí“ a „znečisťovateľ platí“.

2.1.4 EHSV víta skutočnosť, že biodiverzita sa bude presadzovať vo všetkých oblastiach politiky, ako sa uvádza v oznámení o stratégii v oblasti biodiverzity do roku 2030⁽³⁾. EHSV víta skutočnosť, že Komisia zavedie nový európsky rámec riadenia v oblasti biodiverzity. Pomôže to zmapovať povinnosti a záväzky a stanoviť plán riadenia ich vykonávania. Bude to prospešné tak pre spoločnú poľnohospodársku politiku (SPP), ako aj pre európsky potravinový systém, čím by sa mohla naďalej zvyšovať ich udržateľnosť. Komisia ako súčasť tohto vykonávania zavedie mechanizmus monitorovania

⁽²⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1590732521013&uri=COM:2020:456:FIN>.

⁽³⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1590574123338&uri=CELEX%3A52020DC0380>.

a preskúmania s jasným súborom dohodnutých ukazovateľov, ktorý umožní pravidelné posudzovanie pokroku a v prípade potreby stanoví nápravné opatrenia. Tento mechanizmus musí byť podkladom na preskúmanie vykonávania environmentálnej politiky a bude tvoriť príspevok k európskemu semestru.

2.1.5 EHSV víta európsky právny predpis v oblasti klímy, ktorým sa stanovuje právne záväzný spoločný cieľ EÚ pre nulovú bilanciu emisií skleníkových plynov do roku 2050 a stanovuje sa rámec na dosiahnutie tohto cieľa. EHSV preto považuje návrh európskeho právneho predpisu v oblasti klímy za jeden z nástrojov, ktoré prispejú k tejto zelanej a nevyhnutnej obnove európskeho hospodárstva⁽⁴⁾. Do septembra 2020 chce Komisia prísť s preskúmaním cieľa Únie v oblasti klímy, ktorým je dosiahnutie klimatickej neutrality do roku 2030, a chce tiež preskúmať možnosti nového cieľa do roku 2030, ktorým je zníženie emisií o 50 – 55 % v porovnaní s rokom 1990, ako aj predložiť príslušné legislatívne návrhy do polovice roku 2021. EHSV vyzýva Komisiu, aby zvolila zníženie o minimálne 55 % do roku 2030 a pripravila príslušné legislatívne návrhy s cieľom reagovať na obrovskú globálnu potrebu znížovania emisií⁽⁵⁾.

2.1.6 Proces reformy hospodárstva a spoločnosti bude skutočne možný len so zapojením všetkých občanov prostredníctvom organizácií občianskej spoločnosti, združení a sietí. Členské štáty a EÚ preto musia zabezpečiť, aby sa v tomto zložitom procese na nikoho nezabudlo, najmä na tých najzraniteľnejších.

2.1.7 Záväzky v oblasti klímy a udržateľnosti musia byť určujúcimi faktormi politiky obnovy a rekonštrukcie, ktorá nesmie ďalej EÚ odsudzovať na budúcnosť s vysokými emisiami CO₂.

2.1.8 V rámci VFR sa budú musieť zvýšiť a vyčleniť dostatočné finančné prostriedky na investičné potreby, aby sa dosiahla skutočná a hlboká zelená transformácia. Je tiež dôležité, aby sa aj naďalej uprednostňovali ďalšie environmentálne otázky, ako je ochrana pôdy, krajiny a mora, ktoré v dôsledku krízy spôsobenej ochorením COVID-19 a napriek nej nesmú stratiť na dôležitosť.

2.1.9 Je potrebné ďalšie zvýšenie energetickej bezpečnosti na všetkých úrovniach a odolnosti spoločnosti, napríklad prostredníctvom programov obnovy budov. Cezhraničná spolupráca v oblasti energetiky a vzájomné prepojenia v rámci EÚ sú naďalej dôležité, rovnako ako potreba podporovať väčšiu diverzifikáciu zdrojov dodávok, napríklad prostredníctvom širšieho výberu energií z obnoviteľných zdrojov a riešení uskladňovania energie.

2.1.1.0 Príležitosťou na urýchlenie pokroku smerom k cieľu klimatickej neutrality v EÚ je zvýšenie využívania obnoviteľnej a nízkouhlíkovej elektriny elektrifikáciou odvetví, ktoré sa v súčasnosti stále spoliehajú na fosílny zdroje energie. Národné energetické a klimatické plány predstavujú dôležitý krok pri zabezpečovaní energetickej únie a európskej zelenej dohody.

2.1.1.1 V súvislosti s cieľom dosiahnutia klimatickej neutrality EÚ do roku 2050, ktorý sa stanovuje v európskom právnom predpise v oblasti klímy, je potrebné venovať osobitnú pozornosť odvetviu dopravy. Emisie CO₂ z tohto odvetvia skutočne stále rastú, ale do roku 2050 bude potrebné zníženie emisií z dopravy o 90 %, aby sa dosiahol cieľ klimatickej neutrality.

2.1.1.2 EHSV požadoval aktualizovanú stratégiu lesného hospodárstva EÚ po roku 2020 ako súčasť európskej zelenej dohody. Nová stratégia by sa mohla týkať obdobia do roku 2050. Význam lesov, lesného hospodárstva a drevospracujúceho priemyslu pri dosahovaní týchto cieľov by sa mal uznať v rámci všetkých sektorov a viesť k optimalizácii medzisektorovej spolupráce.

2.1.1.3 EHSV sa domnieva, že adaptačné opatrenia by mohli výrazným spôsobom prispieť k zabezpečeniu spravodlivejšej realizácie udržateľnej transformácie a rekonštrukcie po skončení pandémie COVID-19. Komunitám a regiónom, ktoré sú nadpriemerne postihnuté nepriaznivými dôsledkami zmeny klímy, by sa pri riešení týchto dôsledkov a pozorovaných rizík malo pomôcť. Platí to najmä pre komunity a regióny, ktoré majú podpriemernú úroveň súčasných a minulých emisií skleníkových plynov.

⁽⁴⁾ NAT/784 – Európsky právny predpis v oblasti klímy (pozri stranu 143 tohto úradného vestníka).

⁽⁵⁾ Pozri poznámku pod čiarou č. 4.

2.1.1.4 EHSV oceňuje, že v upravenom pracovnom programe Komisie na rok 2020 je téma európskej zelenej dohody dostatočne a rovnomerne prítomná v jeho hlavných častiach. Zdôrazňuje najmä prioritnú pozornosť venovanú financovaniu udržateľnej transformácie, najmä investičnému plánu európskej zelenej dohody a Fondu na spravodlivú transformáciu. Veľmi dôležité sú aj ďalšie oblasti záujmu uvedené v upravenom pracovnom programe, napríklad udržateľná a inteligentná mobilita, udržateľná výroba a spotreba, udržateľnosť potravinových systémov alebo energetická dekarbonizácia, a preto by mali byť prioritami tohto cieľa. EHSV je presvedčený, že aj priority pracovného programu Komisie na rok 2021 sa budú zameriavať na tieto iniciatívy.

2.2 Investičné priority

2.2.1 Verejné finančné prostriedky investované do plánov obnovy by mali nielen pomôcť obnoviť európske hospodárstvo a spoločnosť, ale mali by tiež pomôcť výrazne znížiť vplyv ďalších otrasov, a to investovaním do odolného a inkluzívneho hospodárstva šetrného ku klíme (tzv. „hospodárstvo zamerané na dobré životné podmienky“).

2.2.2 Udržateľná finančná taxonómia EÚ by mala usmerňovať verejné a súkromné investície počas obnovy, aby sa urýchlil prechod zo znečisťujúcich sektorov na ekologické sektory.

2.2.3 Je potrebné zabezpečiť, aby sa v novom viacročnom finančnom rámci (VFR) vyčlenili značné zdroje na vykonávanie cieľov udržateľného rozvoja a na riešenie zmeny klímy a zároveň na postupné ukončenie kontraproduktívneho financovania (napr. fosílnych palív).

2.2.4 Európske hospodárstvo zaznamenalo po väčšinu obdobia po kríze po roku 2009 nedostatok investícií. Aby sa dosiahli dostatočné výsledky, je potrebné dosiahnuť oživenie investícií. Z tohto dôvodu EHSV oceňuje návrh plánu obnovy, ktorý je prevažne predstavený v programe Európskeho nástroja obnovy (*Next Generation EU*), a jeho piliere, ako aj upravený VFR na obdobie 2021 – 2027. Nástroj *Next Generation EU* možno považovať za mimoriadny, ale aj za nevyhnutný a naliehavý krok na zlepšenie investičného prostredia v EÚ. Táto téma je ďalej rozpracovaná napríklad v stanovisku EHSV ECO/523 ⁽⁶⁾.

2.2.5 EHSV poznamenáva, že investície nie sú politickým cieľom Komisie na obdobie do roku 2024 a že v upravenom pracovnom programe na rok 2020 nie sú primerane zastúpené v konkrétnych iniciatívach. EHSV preto odporúča začleniť iniciatívy založené na investíciách do jej pracovného programu na rok 2021, a to vrátane úsilia o mobilizáciu súkromných investícií v prospech budúceho udržateľného hospodárskeho rozvoja EÚ.

3. Európa pripravená na digitálny vek

3.1 Koronavírusová kríza ukazuje, že digitálna revolúcia je dôležitou súčasťou zvyšovania odolnosti našej spoločnosti voči kríze. Prvoradý význam majú investície do digitalizácie základných služieb a zvýšenie schopnosti vlád, zákonodarcov a verejných inštitúcií poskytovať svoje služby počas krízy. Zároveň si musíme uvedomiť, že digitálne technológie sú nástrojom, nie konečným cieľom. Musíme prevziať zodpovednosť za rámec, ktorý obklopuje digitálne technológie a nasmerovať ho na vysoké štandardy udržateľnosti vrátane silných demokratických a technologických záruk, ktoré budú sprevádzať opatrenia na podporu nákladov a vedomostí, pričom sa na nikoho nezabudne. V súlade s Európskym aktom o prístupnosti EÚ z toho vyplýva potreba zabezpečiť, aby digitálna revolúcia zaistila prístupnosť pre viac ako 100 miliónov osôb so zdravotným postihnutím v EÚ.

3.2 Digitalizácia predstavuje príležitosť a zároveň riziko pre obnovu. Práve oblasť inovácií môže EÚ dostať do popredia, napríklad v oblasti blockchainu, kde má EÚ vedúce postavenie. Blockchain ako technológia (nie bitcoin) nesie demokratické hodnoty, ponúka transparentnosť a zlepšené štruktúry riadenia. Musia sa však zvládnuť riziká spojené s digitalizáciou, ako napríklad ďalšia nezamestnanosť, digitálna marginalizácia a sociálne vylúčenie. Musíme nájsť spôsob, ako využiť príležitosti a zároveň vyvážiť riziká v situácii, v ktorej sa EÚ usiluje udržať si konkurencieschopnosť na svetovej úrovni.

3.3 Je dôležité zachovať európsky model práv, noriem a spotrebiteľských politík. Práve to totiž robí EÚ jedinečnou. Napríklad v oblasti digitalizácie sa v etickom kódexe EÚ v oblasti umelej inteligencie rozlišuje pohľad EÚ založený na aspekte „vo vedení človek“ od pohľadu ostatných regiónov. Tento prístup založený na základných právach a slobodách je súčasťou modelu EÚ a mal by sa zachovať napriek tvrdej konkurenčnej klíme, ktorá práve vzniká.

⁽⁶⁾ Pozri stranu 124 tohto úradného vestníka.

3.4 EHSV zdôrazňuje význam digitalizácie vo všetkých sektoroch spoločnosti, najmä prostredníctvom práce na diaľku a digitálnych služieb vrátane elektronického obchodu a elektronického zdravotníctva.

3.5 Pandémia ukázala, že digitalizácia vo vzdelávaní nie je v spoločnosti rovnako prístupná, čo by mohlo viesť k ďalším problémom so študijnými výsledkami a vzdelávacími príležitosťami. Preto je potrebné zaviesť opatrenia, ktorými sa podporia znevýhodnené skupiny, a tým pomôcť predchádzať segregácii.

3.6 Je potrebné neustále aktualizovať právny rámec pre umelú inteligenciu a digitalizáciu: držať krok s technickým pokrokom, najmä v otázke bezpečnosti digitálnej komunikácie, pokiaľ ide o siete aj obsah.

3.7 EHSV berie na vedomie, že Komisia odkladá do roku 2021 legislatívny návrh o vplyve umelej inteligencie vrátane bezpečnosti, zodpovednosti, základných práv a údajov. EHSV vyzýva Komisiu, aby: i) podporovala multidisciplinárnosť vo výskume, so zapojením ďalších vedných disciplín, napríklad práva, etiky, filozofie, psychológie, pracovných vied, humanitných vied, ekonomiky a pod.; ii) zapojila príslušné zainteresované strany (odborníci, profesijné organizácie, podnikateľské organizácie, spotrebiteľské organizácie, mimovládne organizácie) do diskusie o umelej inteligencii a súčasne ako rovnocenných partnerov v rámci výskumu financovaného z prostriedkov EÚ a ďalších projektov, ako je verejno-súkromné partnerstvo v oblasti umelej inteligencie, odvetvové dialógy a program Zavádzanie umelej inteligencie vo verejnom sektore a vo vlajkovom centre; a iii) naďalej vzdelávala a informovala širokú verejnosť, pokiaľ ide o možnosti a výzvy súvisiace s umelou inteligenciou. EHSV tiež odporúča, aby Komisia podrobnejšie zvažila vplyv umelej inteligencie na celé spektrum základných práv a slobôd vrátane, ale nie výlučne, na právo na spravodlivý proces, spravodlivé a otvorené voľby, na slobodu zhromažďovania a demonštrovania, ako aj na právo nebyť diskriminovaný. EHSV naďalej odmieta zavedenie akejkoľvek formy právnej subjektivity pre umelú inteligenciu. Preventívny nápravný účinok právnej zodpovednosti by sa tým oslabil a existovalo by nebezpečenstvo vzniku morálneho rizika pri vývoji, ako aj pri používaní umelej inteligencie, kde to vytvára príležitosť na jej zneužitie (?).

3.8 Z dôvodu rastúceho využívania smartfónov a zavádzania sietí 5G má veľký význam otázka interoperability medzi aplikáciami a sieťami v celej Európskej únii, najmä v núdzových situáciách.

3.9 Vzhľadom na ďalší vývoj v oblasti digitalizácie a jej rastúci vplyv na súkromný, spoločenský a pracovný život a na všetky odvetvia je nevyhnutné vyučovať digitálne zručnosti a prijať opatrenia na preklenutie digitálnej priepasti medzi občanmi.

3.1.0 Pripravenosť Európy na digitálny vek je celkom správne jednou z kľúčových priorít, ktorá je viditeľne zastúpená aj v upravenom pracovnom programe na rok 2020. EHSV oceňuje veľké úsilie Európskej komisie o napredovanie v oblastiach, ako je umelá inteligencia, digitálne služby, kybernetická bezpečnosť, digitálne zariadenia a riešenia pre spotrebiteľov, ale aj digitálne financovanie. EHSV osobitne víta silnú digitálnu linku v rámci navrhovanej novej priemyselnej stratégie pre Európu. Digitalizácia je viditeľná aj v balíku v oblasti leteckých služieb. EHSV tiež vysoko oceňuje skutočnosť, že digitalizácia je zohľadnená v navrhovaných prioritných oblastiach Európskeho výskumného priestoru.

4. Hospodárstvo, ktoré pracuje v prospech ľudí

4.1 Potrebujeme znovu vybudovať správu našich hospodárskych záležitostí na základe odolného, udržateľného a inkluzívneho európskeho hospodárskeho systému. Usilujeme sa dosiahnuť nielen mechanickú obnovu hospodárstva, ale skôr kvalitatívnu zmenu riadenia a správy hospodárskej politiky.

4.2 Celkový vplyv krízy sa ešte len musí určiť a rekonštrukcia a obnova si vyžadujú značné úsilie. Preto je naliehavo potrebné urýchlene vykonať návrhy z mája 2020 týkajúce sa Nástroja obnovy a posilneného VFR. Musíme tiež byť pripravení prijať ďalšie opatrenia a zmeny už prijatých opatrení, ak to bude odôvodnené vývojom situácie.

4.3 Komisia sa vyzýva, aby naďalej využívala semester ako hnaciu silu obnovy na základe investičných a reformných priorít identifikovaných ako súčasť európskeho semestra. Výbor víta nedávny dôraz na lepšie začlenenie sociálnych záležitostí a európskej zelenej dohody, ako aj vykonávanie Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti prostredníctvom semestra. V priebehu semestra by Komisia mala podporovať členské štáty eurozóny, aby prijali všetky potrebné opatrenia na zabezpečenie väčšej konvergencie a integrácie v hospodárskej oblasti. Súčasťou musia byť celkové kladné zámery fiškálnej politiky pre eurozónu ako celok, aby sme sa mohli vymaniť zo súčasnej krízy.

(?) INT/894 – Biela kniha o umelej inteligencii (pozri stranu 87 tohto úradného vestníka).

4.4 Všetky priority a opatrenia načrtnuté v ostatných oblastiach politiky si vyžadujú vytvorenie nového rámca správy hospodárskych záležitostí, ktorý bude reagovať na výzvy súčasnej makroekonomickej situácie a umožní vykonávanie strategických priemyselných, konkurencieschopných, sociálnych, environmentálnych a obchodných politík Úniou a jej členskými štátmi. Komisia začala začiatkom roku 2020 rozsiahlu verejnú konzultáciu na túto tému, ktorá bola však pozastavená z dôvodu koronavírusovej krízy a uplatnenia všeobecnej únikovej doložky Paktu stability a rastu. Je nemysliteľné, aby sme sa v roku 2021 mohli vrátiť k automatickému uplatňovaniu paktu. Komisia by preto mala prísť s novými iniciatívami na podporu reformy Paktu stability a rastu v záujme súčasného zabezpečenia stability a rastu.

4.5 EHSV v tejto súvislosti požaduje symetrickejšiu makroekonomickú úpravu. Tú by mali uskutočniť nielen členské štáty s deficitmi, ale aj členské štáty s prebytkami. Všetky členské štáty musia byť schopné viac investovať do verejných služieb, pretože kríza ukázala, že verejné služby zohrávajú kľúčovú úlohu pri záchrane životov ľudí a pri vyrovnávaní sa s pandémiou. Okrem toho by európski lídri mali pri opätovnom uplatňovaní fiškálnych pravidiel EÚ zväziť tzv. „zlaté pravidlo“, pri ktorom sa niektoré verejné investície vynímajú z výpočtu deficitu a zohľadňuje sa udržateľnosť existujúcej úrovne dlhu.

4.6 Napokon sa požaduje dlhodobý mechanizmus fiškálnej stabilizácie eurozóny, pretože by v prípade budúcich šokov výrazne podporil proticyklické politiky Únie. Takýto mechanizmus by prispel k dlhodobej stabilite a udržateľnosti vnútroštátnych verejných financií a znamenal by ďalší potrebný krok k prehlbeniu Európskej hospodárskej a menovej únie.

4.7 Obnova po skončení pandémie COVID-19 bude zásadne závisieť od schopnosti európskych finančných trhov zabezpečiť dostatočnú likviditu. Riadne fungovanie finančných trhov a väčšia schopnosť deliť sa o finančné riziká sú takisto potrebné na zvýšenie odolnosti európskeho hospodárstva. Ďalšia harmonizácia a integrácia európskych finančných trhov by preto mala bezodkladne pokračovať vrátane dokončenia bankovej únie a posilnenia únie kapitálových trhov. Pri revízii prudenciálnych pravidiel pre banky s cieľom vykonávať zostávajúce dohody z Bazilejského rámca sa musia zohľadniť osobitosti bankového prostredia EÚ. Okrem toho je nevyhnutné, aby finančné trhy dokázali podporovať zelenú a digitálnu transformáciu. EHSV sa nazdáva, že je potrebné vyvinúť väčšie úsilie na začlenenie udržateľnosti do finančného sektora. Výbor preto víta zámer Komisie obnoviť svoju stratégiu udržateľného financovania.

4.8 EHSV sa pevne domnieva, že v kontexte digitalizácie hospodárstva musia byť akékoľvek zmeny pravidiel rozdeľovania práv na zdaňovanie ziskov medzi krajinami koordinované na celosvetovej úrovni, a preto víta úzku spoluprácu medzi Komisiou, členskými štátmi a OECD/G20 na podporu rozvoja medzinárodného riešenia. Ak sa nepodarí nájsť medzinárodné riešenie, musí EÚ zväziť samostatný postup. Boj proti daňovým podvodom a daňovým únikom, ako aj proti praniu špinavých peňazí musí zostať najvyššou prioritou programu.

4.9 Politika súdržnosti bude zohrávať kľúčovú úlohu pri zabezpečovaní vyváženej transformácie, podporovaní konvergencie a zabezpečení toho, aby sa na nikoho nezabudlo. Finančná flexibilita je pre programy súdržnosti skutočne rozhodujúca a členským štátom poskytne možnosť previesť finančné prostriedky podľa svojich potrieb s cieľom vyrovnáť sa s krízou. EHSV sa domnieva, že by sa mal stanoviť realistický harmonogram, aby sa finančné prostriedky čo najskôr prideliť členským štátom. Politika súdržnosti EÚ na obdobie 2021 – 2027 by sa mala naďalej zameriavať na hospodársku konkurencieschopnosť prostredníctvom výskumu a inovácií, digitálnej transformácie, ako aj programu európskej zelenej dohody a udržateľného rozvoja.

4.1.0 Zdravotná a hospodárska kríza spôsobená vypuknutím pandémie COVID-19 prehlbila existujúce nerovnosti v oblasti bohatstva a príjmov a jasne ukázala potrebu nového spoločenského modelu, ktorý väčšmi prispieva k hospodárskej a sociálnej súdržnosti, produktivite a spravodlivejšiemu rozdeleniu bohatstva. Komisia teraz musí bezodkladne nadviazať na predchádzajúce návrhy EHSV, ktoré by pomohli zvrátiť trend rastúcej nerovnosti, ktorý spôsobuje rozdiely medzi jednotlivými členskými štátmi a sociálnymi skupinami a ktorý prispel k nárastu extrémistických hnutí a strán. Na tento účel sú potrebné rozhodné opatrenia EÚ, ktoré dopĺňajú úsilie členských štátov s cieľom zvýšiť investície do sociálnej infraštruktúry (vzdelávanie a celoživotné vzdelávanie; zdravie, dlhodobá starostlivosť a sociálna starostlivosť; dostupné bývanie), rozvinúť verejné aktíva zamerané na odstraňovanie medzier v trhovom systéme, postupne presunúť daňové príjmy zo zdaňovania práce na väčšie zdaňovanie majetku; vyvinúť transparentný mechanizmus na monitorovanie a konsolidáciu údajov o všetkých príjmoch a bohatstve; zriadiť register akcionárov právnických osôb na európskej úrovni atď.

4.1.1 V súvislosti s krízou spôsobenou ochorením COVID-19 by Komisia mala nadviazať aj na predchádzajúce iniciatívy, aby sa posilnila a podporila úloha Európy ako globálneho ekonomického hráča. Mala by ďalej zanalyzovať a navrhnúť konkrétnejšie spôsoby a prostriedky na posilnenie medzinárodnej úlohy eura, diverzifikáciu dodávateľských reťazcov a presadzovanie európskych pravidiel a noriem v určitých strategických odvetviach, aby sa zabezpečila odolnejšia európska reakcia na extrateritoriálne sankcie zo strany tretích krajín a aby postupne smerovala k jednotnému európskemu zastúpeniu na medzinárodných finančných fórach.

4.1.2 Hospodárska prosperita musí byť oddelená od zhoršovania životného prostredia a sociálneho vyčerpania. Modely, ako je obehové hospodárstvo, družstevné a kolaboratívne hospodárstvo, ponúkajú nové príležitosti pre zamestnanosť, spoluzodpovednosť a inováciu a pri riadnej regulácii transformujú vzťahy medzi výrobcami, distribútormi a spotrebiteľmi, vďaka čomu sú všetci aktívnejší proti krízam. Okrem riadneho vykonávania nového akčného plánu pre obehové hospodárstvo a pokračovania Európskej platformy pre obehové hospodárstvo EHSV/EK patria medzi kľúčové priority: podpora komplexnej stratégie pre udržateľnú spotrebu, vývoj nových ukazovateľov, ktoré nahradia nevhodné využívanie HDP a prispôbenie Paktu stability a rastu EÚ s cieľom zohľadniť udržateľnosť a blahobyt.

4.1.3 Je potrebné znovu vybudovať spoločnosť so silnejšími službami všeobecného záujmu, ako sa stanovuje v článku 14 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ), ktorý sa zaoberá službami všeobecného hospodárskeho záujmu, v protokole č. 26 o službách všeobecného záujmu pripojenom k ZFEÚ, a najmä v Európskom pilieri sociálnych práv, ako aj zdravotnými a sociálnymi službami, elektronickou komunikáciou, verejnou dopravou, energiou, vodou a zberom odpadu a sprievodným investičným programom.

4.1.4 Moderné koncepcie hospodárskeho rozvoja sú založené nielen na kritériách prosperity, ziskovosti a efektívnosti, ale aj na rešpektovaní sociálnych a environmentálnych požiadaviek a odstránení všetkých druhov negatívnych externalít a zlyhania trhu. Jedným z poučení z najnovšej krízy spôsobenej ochorením COVID-19 je to, že hospodárstvo musí byť tiež dostatočne odolné a silné, aby čelilo budúcim otrasom. Na tento účel sa dôrazne odporúča odstránenie štrukturálnych nerovnováh.

4.1.5 Moderné hospodárstvo si tiež vyžaduje plynulé fungovanie trhu vo všetkých jeho segmentoch vrátane tých, ktoré boli vytvorené pomerne nedávno (virtuálne hospodárstvo, hospodárstvo spoločného využívania zdrojov, obehové hospodárstvo a digitálne hospodárstvo). Z tohto dôvodu je tiež vhodné lepšie fungovanie finančného sprostredkovania; v kontexte EÚ to znamená najmä prehlbenie únie kapitálových trhov a dobudovanie bankovej únie. Aby sa väčšmi podporil prechod na udržateľnejšie hospodárstvo, je potrebné príslušným spôsobom upraviť aj systém zdaňovania.

4.1.6 *Jednotný trh*

4.1.6.1 Jednotný trh je v centre budovania Európy. Dobre fungujúci jednotný trh stimuluje hospodársku súťaž, zlepšuje efektívnosť, zvyšuje kvalitu a pomáha znižovať ceny. Jednotný európsky trh je nepochybne jedným z najdôležitejších úspechov EÚ. Preto je nevyhnutné zväziť, ako po zdravotnej kríze môže fungovanie jednotného trhu stimulovať alebo brzdiť oživenie hospodárstva.

4.1.6.2 Súdržnosť a jednotnosť jednotného trhu bola počas pandémie COVID-19 vystavená ťažkej skúške. Ukázalo sa, že v niektorých oblastiach pandémia jednotný trh výrazne ovplyvnila a paralyzovala, a to najmä v oblasti voľného pohybu osôb. Negatívne bola ovplyvnená aj kontinuita cezhraničných dodávateľských reťazcov. Objem cezhraničného obchodu v EÚ sa medziročne zhoršil o dvojciferné čísla. Jeho jadro však pretrvalo a prežilo. Hlavnou výzvou v súčasnosti je obnoviť všetky prirodzené cezhraničné toky v rámci EÚ a odstrániť existujúce prekážky jednotného trhu, ktoré sa dokonca nedávno začali zrýchľovať v dôsledku niektorých národných stratégií a koncepcií zavedených po predchádzajúcej kríze.

4.1.6.3 Existuje príležitosť podporovať sociálnu inováciu ako model obnovy prostredníctvom spoluvytvárania, spoločného dizajnu a spoločnej produkcie. V zložitom sociálnom prostredí s rozsiahlymi spoločenskými výzvami je jediným spôsobom zmobilizovať všetky zdroje v spoločnosti a pracovať medzisektorovým a multidisciplinárnym spôsobom s cieľom nájsť riešenia. Organizovaná občianska spoločnosť je katalyzátorom sociálnej inovácie, hnutia, ktoré prispelo k navrhnutiu systémov sociálneho zabezpečenia vyúsťujúcich do nových politík, štruktúr, produktov, služieb a pracovných metód. Účast' občianskej spoločnosti je v súčasnosti potrebná viac ako kedykoľvek predtým, ale k skutočnej sociálnej inovácií dôjde až vtedy, keď sa zapojí organizovaná občianska spoločnosť.

4.1.6.4 Stratégia jednotného trhu je stredobodom európskeho projektu. Umožňuje voľnejší pohyb osôb, služieb, tovaru a kapitálu a ponúka príležitosti pre európske podniky, spotrebiteľov a pracovníkov. Na to, aby sa v plnej miere uvoľnil jeho potenciál, treba prijať určité opatrenia na odstránenie prekážok. Okrem toho v dôsledku krízy a iných aspektov meniaceho sa prostredia, ako napríklad digitalizácie, je potrebné, aby sa jednotný trh plne prispôbil novým myšlienkam a obchodným modelom. Cieľom je preto obnoviť, oživiť a rekonštruovať jednotný trh ako nástroj na obnovu hospodárstva. Medzi krátkodobé opatrenia patrí okamžité otvorenie hraníc. Okrem toho musíme prijať krátkodobé opatrenia so zreteľom na dva ciele: riešenie napätia a naštartovanie hospodárstva a produktivity.

4.1.6.5 Vážne obavy vzbudzujú v súčasnosti vznikajúce „nerovnaké“ podmienky. Balíky stimulov členských štátov sú veľmi rozmanité a viedli (napriek dobrým úmyslom absorbovať časť dopytových šokov) k nerovnakým podmienkam medzi členskými štátmi. Okrem toho, podpora vo forme štátnej pomoci sa musí riešiť a analyzovať z hľadiska odvetví a musí sa prihliadať na to, ako z krátkodobého a dlhodobého hľadiska tieto opatrenia narušia hospodársku súťaž a rovnaké podmienky pre všetkých.

4.1.6.6 Potrebujeme produktivitu v reálnej ekonomike (to znamená pracovné miesta, kúpnu silu a základné produkty a služby). Táto produktivita môže mať rozličnú podobu a môžu ju zabezpečiť rôzne obchodné modely. Ak sa však chceme vyhnúť ďalšiemu prehlbovaniu nerovnosti, musíme konať. Toto naštartovanie znamená podporné balíky a priaznivé prostredie pre MSP a priemysel. Ako vieme, malé a stredné podniky (MSP) sú základom európskeho hospodárstva a potrebujú osobitnú podporu, ale bez dodatočného zaťaženia alebo byrokracie. Obnova bude pre MSP bude možná len vtedy, ak bude k dispozícii finančná podpora zo zdrojov EÚ, ako aj z vnútroštátnych zdrojov. Tu budú rozhodujúce dotácie, pôžičky, zabezpečenie likvidity, daňové stimuly, priaznivé podmienky na udržanie a zamestnanie pracovníkov, revízia právnych predpisov o bankrote a ďalšia podpora. Pokiaľ ide o zákony o bankrote, EÚ by mala prijať legislatívne opatrenia umožňujúce, aby malé podniky, ktoré zbankrotovali v dôsledku COVID-19, mohli opäť začať fungovať. Tieto činnosti by mali byť časovo obmedzené.

4.1.7 *Priemyselná stratégia*

4.1.7.1 Mnohé z predchádzajúcich bodov sú vo všeobecnosti platné aj pre priemyselnú stratégiu. Európsky priemysel však čelí nielen výzve na zlepšenie jednotného trhu, ale namiesto zmeny služieb aj zásadným štrukturálnym zmenám, ktoré sú dôležité najmä pre odvetvie ťažby uhlia a ťažký priemysel s vysokými emisiami CO₂.

4.1.7.2 Podstata novej priemyselnej stratégie pre Európu spočíva v koexistencii medzi moderným a silným európskym priemyslom a vo výzvach vyplývajúcich z klimaticko-environmentálnych požiadaviek. EHSV je presvedčený, že táto koexistencia je uskutočniteľná, a ak bude úspešná, môže pre Európu priniesť globálnu komparatívnu výhodu. Na druhej strane si EHSV plne uvedomuje a rešpektuje obrovské náklady spojené s touto transformáciou a podporuje ich zmiernenie a kompenzáciu primeraným spôsobom a pri rešpektovaní hospodárskych príležitostí.

4.1.8 *Systémy zdravotnej starostlivosti*

4.1.8.1 Jedným z hlavných ponaučení z koronavírusovej krízy je predovšetkým nutnosť posilniť systémy zdravotnej starostlivosti takmer v každej európskej krajine, a to predovšetkým zameraním sa na prevenciu. Vplyvom koronavírusu sú zdravotné systémy v celej Európe pod obrovským tlakom. Hoci zodpovednosť za zdravotnú starostlivosť nesú jednotlivé štáty, šírenie vírusu nie je ohraničené hranicami. Ovplyvňuje celú Európu tak v rámci našich hraníc, ako aj mimo nich, s hygienickými, sociálnymi a hospodárskymi dôsledkami, ktoré si vyžadujú spoločné odpovede na európskej úrovni.

4.1.8.2 Koronavírusová kríza odhalila závislosť EÚ od dovozu zdravotníckych výrobkov z krajín mimo EÚ. Nevyhnutné sú investície do ochrany zdravia, starostlivosti a služieb dlhodobej starostlivosti, do politik preventívnej zdravotnej starostlivosti a ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci – s prístupom založeným na životnom cykle – a inštitúcie EÚ ich musia podporovať.

4.1.8.3 Koronavírusová kríza jasne ukazuje, že farmaceutické spoločnosti majú veľkú moc. V záujme zvýšiť nezávislosť farmaceutického priemyslu sa tiež musí zriadiť rozsiahly európsky výskumný fond na vývoj nových liekov a vakcín. Inštitúcie EÚ by mali mať potrebnú právomoc na koordináciu dodávok, distribúcie a cien základného lekárskeho a ochranného vybavenia v rámci jednotného trhu.

4.1.8.4 EHSV žiada stratégiu udržateľnosti pre chemikálie, ktorá zabezpečí ochranu ľudského zdravia a životného prostredia a zároveň minimalizuje vystavenie sa nebezpečným chemikáliám. Nová stratégia bude musieť byť v úplnom súlade s európskou zelenou dohodou.

4.1.8.5 Treba obnoviť dôveru cestujúcich v dopravu s osobitným zreteľom na verejnú dopravu. Okrem iného sa to vzťahuje aj na opatrenia zamerané na zvýšenie zdravotnej bezpečnosti cestujúcich (napr. klimatizačné systémy, zisťovanie chorých osôb, čistenie a dezinfekcia atď.). V tejto súvislosti je potrebné opätovne zvážiť a dokonca posilniť práva cestujúcich (napr. náhrada za zrušené cesty).

5. Silnejšia Európa vo svete

5.1 EÚ musí posilniť a podporovať svoje globálne postavenie, pokiaľ ide o prevzatie dôležitejšej a strategickejšej úlohy v globálnom hospodárstve a politike. Toto postavenie sa za posledných desať rokov oslabilo. Hospodárstvo EÚ má potenciál lepšie využívať svoje komparatívne výhody na svetovom obchodnom a investičnom trhu, najmä v oblasti vyspelej výroby a inovatívnych služieb, a usilovať sa o to, aby bola svetovým lídrom. Toto úsilie by malo sprevádzať lepšie a účinnejšie zastúpenie EÚ v hlavných svetových organizáciách, kde musí vystupovať jednotne. EHSV vyzýva Európsku komisiu, aby vyvinula náležité úsilie v snahe konkrétnejšie reflektovať túto potrebu posilnenia postavenia EÚ vo svete vo svojom pracovnom programe na rok 2021.

5.2 V obchode by mala EÚ ďalej podporovať multilaterálny prístup. Začlenenie sociálnych a pracovných noriem a noriem v oblasti udržateľného rozvoja⁽⁸⁾ do pravidiel WTO a iných agentúr spojených s OSN by mohlo významne prispieť k vytvoreniu nového spravodlivého hospodárskeho poriadku a spravodlivej a inteligentnej globalizácii. Zároveň by sa mala postaviť proti snahám o vytváranie nových prekážok a obmedzení v svetovom hospodárstve.

5.3 Jedným z konkrétnych ponaučení z krízy spôsobenej ochorením COVID-19 je to, že EÚ by mala venovať väčšiu pozornosť ochrane svojich strategických aktív a investícií a posilniť kontrolu v oblastiach, v ktorých existuje riziko politického zneužívania investičnej transakcie do strategického priemyselného odvetvia.

5.4 Po brexite by sa EÚ nemala zameriavať iba na posilnenie svojej súdržnosti a jednoty, ale v relevantných prípadoch by nemala zabúdať ani na to, aby pokračovala v procese rozširovania, ktorý sa v poslednom čase mierne spomalil, a to napriek určitému pokroku, najmä pokiaľ ide o pristúpenie niektorých kandidátskych krajín západného Balkánu. Rozširovanie by mohlo významne prispieť k odstráneniu politických a hospodárskych neistôt a zvýšeniu stability v tejto časti Európy.

5.5 Geopolitická situácia sa za posledné desaťročie zhoršila, a to aj v oblastiach, ktoré sú bližšie k vonkajším hraniciam EÚ. V záujme podporovania stability a zlepšovania vzájomných vzťahov s EÚ sa musí pokračovať v iniciatíve v oblasti strategického partnerstva a inkluzívnej susedskej politiky. Táto politika musí pružne reagovať na nové okolnosti a musí byť založená na vzájomnom rešpekte a výhodách, ktoré prinesie obom stranám.

5.6 Meniaca sa geopolitická situácia, dôsledky nedávnej migračnej krízy, ako aj zhoršenie vonkajších vzťahov vo svete spolu s mnohými novými rizikovými javmi tiež narušili spektrum rozvojovej pomoci a podpory EÚ. V budúcom VFR sa predpokladá na tento účel výrazné zvýšenie finančných zdrojov a očakáva sa zahrnutie Európskeho rozvojového fondu do tohto rámca. EHSV podporuje túto činnosť a zdôrazňuje potrebu venovať osobitnú pozornosť Afrike s cieľom pomôcť tomuto kontinentu prekonať zložitú politickú, hospodársku, sociálnu a environmentálnu situáciu.

5.7 Je potrebné znovu obnoviť geopolitickú strategickú úlohu EÚ pri podpore mierových procesov vo svete, aby sa obnovili príležitosti pre hospodársky rozvoj v susedstve EÚ: západný Balkán, Euromed a východní partneri, ako aj iné oblasti zasiahnuté konfliktmi.

⁽⁸⁾ Pozri napríklad <https://www.ilo.org/global/standards/lang-en/index.htm>.

6. Podpora európskeho spôsobu života

6.1 Sociálne opatrenia

6.1.1 Okrem ekonomických a environmentálnych otázok musí byť pracovný program EÚ v roku 2021 motivovaný sociálnym rozmerom. To znamená, že jeho záväzok voči sociálnej a udržateľnej Európe bude prioritou. V tejto súvislosti zohrávajú dôležitú úlohu aj organizácie občianskej spoločnosti. Existuje príležitosť podporovať sociálnu inováciu ako model obnovy prostredníctvom spoluvytvárania, spoločného dizajnu a spoločnej produkcie. V zložitom sociálnom prostredí s rozsiahlymi spoločenskými výzvami je jediným spôsobom zmobilizovať všetky zdroje v spoločnosti a pracovať medzisektorovým a multidisciplinárnym spôsobom s cieľom nájsť riešenia. Organizovaná občianska spoločnosť je katalyzátorom sociálnej inovácie.

6.1.2 Je potrebné rozvinúť širšie chápanie „spravodlivej transformácie“ (nielen so zreteľom na uhlie) a v plnej miere realizovať Európsky pilier sociálnych práv a zároveň presadzovať reformy systémov prerozdeľovania, rovnováhu medzi pracovným a súkromným životom a rodovú rovnosť.

6.1.3 Vykonávanie Európskeho piliera sociálnych práv na európskej úrovni a vo všetkých členských štátoch je dôležitým krokom k aktívnemu spusteniu procesu vzostupnej sociálnej konvergencie. V politických usmerneniach Komisie sa prisľúbila spravodlivá transformácia pre všetkých smerom k sociálno-ekologickému trhovému hospodárstvu. V tejto súvislosti Komisia predložila plán s názvom „Silná sociálna Európa pre spravodlivé transformácie“, ktorým sa začala diskusia s krajinami, regiónmi a partnermi EÚ o konkrétnych záväzkoch na vykonávanie piliera s cieľom dosiahnuť pokrok na úrovni EÚ, vnútroštátnej, regionálnej a miestnej úrovni do novembra 2020⁽⁹⁾. Na základe prijatých príspevkov predloží Komisia začiatkom roku 2021 akčný plán na vykonávanie sociálneho piliera. Ďalšie návrhy na rok 2021 sa nachádzajú v prílohe plánu. Medzi ne patrí záruka pre deti, akčný plán pre sociálne hospodárstvo, stratégia pre oblasť zdravotného postihnutia a dlhodobá vízia pre vidiecke oblasti⁽¹⁰⁾.

6.1.4 V kontexte tohto plánu Komisia začala prvú fázu a následne druhú fázu konzultácie so sociálnymi partnermi o spravodlivých minimálnych mzdách⁽¹¹⁾. EHSV očakáva možnú pripravovanú legislatívnu iniciatívu Komisie týkajúcu sa dôstojných a spravodlivých minimálnych miezd. Cieľom by malo byť zabezpečiť, aby minimálne mzdy vo všetkých členských štátoch EÚ poskytovali všetkým pracovníkom dôstojnú životnú úroveň. EHSV víta skutočnosť, že Komisia uznala, že existuje priestor pre opatrenia EÚ na posilnenie úlohy kolektívneho vyjednávaného pri podpore primeranosti a pokrytia minimálnej mzdy a že opatrenia na podporu kolektívneho vyjednávaného, najmä na odvetvovej úrovni, by sa mali zahrnúť do činnosti EÚ v oblasti minimálnych miezd⁽¹²⁾.

6.1.5 Zložitosť sociálneho rozmeru EÚ je taká, že jeho posilnenie si vyžaduje mechanizmy riadenia, ktoré umožnia kolektívne riešenie problémov rôznymi aktérmi v rôznych odvetviach. Úloha sociálneho dialógu má kľúčový význam. Dôrazná sociálna obnova tiež znamená lepší prístup k odborovým zväzom a lepšiu ochranu. Malo by sa podporovať kolektívne vyjednávanie a demokracia na pracovisku. EÚ a členské štáty musia podporovať sociálnych partnerov pri výraznom zvyšovaní rozsahu kolektívneho vyjednávaného. Treba posilniť reprezentatívnosť a autonómiu a prepojenia medzi európskou a národnou úrovňou sociálneho dialógu. Okrem toho je potrebné ďalej zlepšovať kapacitu a zapojenie sociálnych partnerov do tvorby politiky, ako aj zabezpečiť stabilný a vyvážený rámec priemyselných vzťahov. EHSV sa domnieva, že Európska komisia by mala zrevidovať Rámec kvality EÚ pre predvídanie zmien a reštrukturalizácie a navrhnúť právny základ pre konkrétne rámcové podmienky týkajúce sa účasti pracovníkov bez zasahovania do vnútroštátnych právomocí⁽¹³⁾, aby sa zlepšilo zapojenie pracovníkov do riešenia problémov spojených so zelenou dohodou a s procesom digitálnej transformácie.

6.1.6 EHSV naliehavo vyzýva Komisiu, aby zreformovala správu hospodárskych záležitostí Európskej únie. EHSV je presvedčený, že sú potrebné isté zmeny v: a) riadení, t. j. sú potrebné ciele mechanizmy riadenia na rýchlejšie riešenie naliehavých problémov a na riešenie zložitých otázok. Úlohou takýchto mechanizmov by bolo spájať úrovne EÚ

⁽⁹⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/qanda_20_20.

⁽¹⁰⁾ Silná sociálna Európa pre spravodlivé transformácie.

⁽¹¹⁾ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=sk&catId=1226&furtherNews=yes&newsId=9696>.

⁽¹²⁾ SOC/632 – Dôstojné minimálne mzdy v celej Európe (prebieha).

⁽¹³⁾ CCM/124 – Rámec kvality EÚ pre predvídanie zmien a reštrukturalizácie (Ú. v. EÚ C 19, 21.1.2015, s. 50).

a členských štátov, a nie nahrádzať činnosť na každej z nich; b) začleňovanie cieľov udržateľného rozvoja do procesov hospodárskeho a sociálneho monitorovania a zostavovania rozpočtu EÚ. V tomto ohľade by mal byť európsky semester vybavený novými, vylepšenými, merateľnými a doplnkovými sociálnymi, hospodárskymi a environmentálnymi ukazovateľmi na monitorovanie a sledovanie všetkých aspektov a zásad Európskeho piliera sociálnych práv, ako aj 17 cieľov udržateľného rozvoja ⁽¹⁴⁾.

6.1.7 EHSV víta ohlásený návrh na zlepšenie pracovných podmienok pracovníkov platforiem v roku 2021. EHSV však ľutuje, že oveľa rozsiahlejšia výzva inkluzívnej a spravodlivej transformácie sa v oznámení Komisie priamo nerieši ⁽¹⁵⁾. Trvá na tom, že je potrebný ambiciózný akčný plán, ktorý by nabádal členské štáty k tomu, aby dodržali svoje sľuby, ktoré prijali v súvislosti s vyhlásením Európskeho piliera sociálnych práv ⁽¹⁶⁾.

6.1.8 Vo fáze obnovy po pandémie COVID-19 má zásadný význam prehodnotenie štruktúry práce. V súkromnom aj verejnom odvetví zdravotníctva a starostlivosti nastal rast produktivity na úkor kvality služieb, čo oslabilo nadobúdanie pracovných skúseností a malo dramatické následky počas zdravotnej krízy vo väčšine krajín EÚ. Prechod na činnosti založené na službách by viedol k hospodárstvu s väčším podielom ľudskej práce, čo by vyvážilo neistotu pracovných miest v týchto odvetviach, podporilo vyššiu úroveň zamestnanosti a návrat pracovných miest do reálnej ekonomiky. Preto sú nevyhnutné politiky na podporu kvalitných pracovných miest v odvetviach s vysokým podielom ľudskej práce, ktoré poskytujú služby vysokej kvality.

6.1.9 EHSV je naďalej znepokojený tým, že chudoba vo všeobecnosti a chudoba zamestnaných osôb je v mnohých členských štátoch stále hlavným problémom. Okrem zlepšenia úrovne miezd je potrebný komplexný prístup na úrovni EÚ a členských štátov vrátane opatrení na zabezpečenie primeraných systémov minimálneho príjmu, spoločných minimálnych noriem v poistení v nezamestnanosti a účinných systémov aktívneho začleňovania podporovaných základnými a podpornými sociálnymi službami. Potrebne sú aj dobre fungujúce trhy práce, verejné služby zamestnanosti a aktívne politiky trhu práce ⁽¹⁷⁾.

6.1.1.0 EHSV podporuje stratégiu Komisie pre rodovú rovnosť na obdobie 2020 – 2025 a odporúča, aby Komisia prijala stratégie uplatňovania rodového hľadiska vo všetkých programovacích a riadiacich orgánoch, ako aj prierezový prístup k rodovej rovnosti. Stratégia by sa mala vykonávať súbežne s riešením problematiky vplyvu ochorenia COVID-19 prostredníctvom špeciálne prispôbených a cielených politických opatrení. Výbor berie na vedomie zámer Komisie navrhnuť legislatívnu iniciatívu týkajúcu sa záväzných opatrení na zabezpečenie transparentnosti odmeňovania. Pri riešení rozdielov v odmeňovaní a iných rodových rozdieloch by sa malo dostať väčšieho spoločenského uznania a ekonomickej hodnoty pracovným miestam a odvetviam, ktoré tradične zamestnávajú mnoho žien a ktoré sú často nedostatočne platené a podhodnotené.

6.1.1.1 Je dôležité pokračovať v riešení a zmiernení sociálno-ekonomických dôsledkov pandémie, ktoré sú mimoriadne výrazné v kľúčových oblastiach dopravy, cestovania a cestovného ruchu.

6.2 Migrácia a obdobie po pandémii COVID-19

6.2.1 S príchodom pandémie COVID-19, následnou obrovskou tragédiou pre vnútroštátne systémy zdravotnej starostlivosti a kolapsom hospodárstva vo všetkých krajinách sa zdá, že otázka migrácie sa vytráca a ustupuje do pozadia, pričom verejná mienka k tomu pristupuje s určitou ľahostajnosťou. Žiadateľov o azyl nemožno v dôsledku súčasnej krízy ponechať ich osudu. Základné práva na ochranu sú jadrom európskych hodnôt a nemožno sa ich zbaviť, keď sú nepohodlné.

7. Nový impulz pre európsku demokraciu

7.1 Európska únia je založená na spoločných európskych hodnotách, o ktorých nemožno za žiadnych okolností vyjednávať: úcta k ľudskej dôstojnosti, rešpektovanie ľudských práv, sloboda, demokracia, rovnosť a právny štát. Na tieto hodnoty nemožno zabudnúť, keď EÚ a jej členské štáty musia riešiť núdzovú situáciu a jej dôsledky, pokiaľ ide

⁽¹⁴⁾ <https://www.eesc.europa.eu/sk/our-work/publications-other-work/publications/european-economic-and-social-committees-contribution-2020-european-commissions-work-programme-and-beyond>

⁽¹⁵⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0102&from=EN>.

⁽¹⁶⁾ INT/897 – Priemyselná stratégia (pozri stranu 108 tohto úradného vestníka)

⁽¹⁷⁾ Pripravované stanovisko EHSV na tému *Dôstojné minimálne mzdy v celej Európe* (SOC/632), stanovisko EHSV SOC/583: <https://www.eesc.europa.eu/sk/our-work/opinions-information-reports/opinions/common-minimum-standards-field-unemployment-insurance-eu-member-states-concrete-step-towards-effective-implementation> (Ú. v. EÚ C 97, 24.3.2020, s. 32) a stanovisko EHSV na tému *Európska rámcová smernica o minimálnom príjme* (Ú. v. EÚ C 190, 5.6.2019, s. 1).

o hospodárske a sociálne problémy. Aj keď reakcia na súčasnú krízu musí byť rýchla a vyžaduje si určité mimoriadne a časovo obmedzené opatrenia, tieto nemôžu byť v rozpore s princípmi právneho štátu a nemôžu ohrozovať demokraciu, delbu moci a základné práva európskych občanov. EHSV upozorňuje, že všetky politické opatrenia v tomto smere musia byť úplne v súlade s našimi spoločnými hodnotami uvedenými v článku 2 Zmluvy o Európskej únii.

7.2 EHSV dúfa, že v tomto novom procese obnovy a rekonštrukcie by Konferencia o budúcnosti Európy mohla byť príležitosťou na posilnenie a prehĺbenie inštitucionálnej štruktúry EÚ a na skutočnú obnovu európskeho projektu, ktorý bude schopný reagovať na výzvy nasledujúcich desaťročí.

7.3 Kríza spôsobená pandémiou COVID-19 odhalila inštitucionálne limity a nedostatky súčasnej Európskej únie a zároveň poukázala na naliehavú potrebu účinnej a efektívnej Únie. Je potrebné nové usporiadanie Európskej únie, ktoré presahuje rámec jednotného trhu EÚ a vedie k integrovanejšej Európe so skutočnou fiškálnou kapacitou, a ktorého hlavným cieľom je zlepšovanie životných a pracovných podmienok jej občanov. Z týchto dôvodov sa EHSV domnieva, že v rámci procesu konferencie by sa mali zohľadniť už existujúce nástroje EÚ na obnovu a solidarita, ktoré už boli zavedené, a zároveň by sa mala zabezpečiť ekologická udržateľnosť, hospodársky rozvoj, sociálny pokrok, bezpečnosť a demokracia. EHSV zdôrazňuje, že napriek pandémie musí byť priame zapojenie organizácií občianskej spoločnosti, sociálnych partnerov a volených zástupcov naďalej prioritou konferencie, a teší sa na začatie konferencie, aby sa spoločne so všetkými občanmi EÚ vybuďovala demokratickejšia, efektívnejšia a odolnejšia Únia. EHSV sa domnieva, že Komisia by mala ponechať rozsah konferencie otvorený všetkým možným výsledkom vrátane legislatívnych návrhov, iniciovania zmeny zmluvy alebo iných.

7.4 EHSV zastáva názor, že dezinformácie predstavujú priamu hrozbu nielen pre schopnosť občanov prijímať informované politické rozhodnutia, ale aj pre európsky integračný projekt, a tým aj pre jednotu, prosperitu a globálny vplyv Európskej únie. Oslabenie demokratických rozhodovacích kapacít EÚ je v záujme celej škály zahraničných mocností, ako aj extrémistických skupín, ktoré sú proti európskej spolupráci a silnejšej súdržnosti. EHSV vyjadruje pevnú podporu súčasným snahám EÚ bojovať proti vonkajším i domácim dezinformáciám a naliehavo vyzýva Komisiu, aby zabezpečila úplný súlad a následné regulačné opatrenia, pokiaľ ide o Kódex postupov proti šíreniu dezinformácií, ďalší rozvoj nedávno vytvoreného systému rýchleho varovania a spravodajských jednotiek StratCom a rozšírenie opatrení Európskej služby pre vonkajšiu činnosť proti dezinformáciám, ktoré by sprevádzalo výrazné rozšírenie opatrení EÚ proti domácim dezinformáciám⁽¹⁸⁾.

7.5 EHSV dôrazne podporuje návrh Európskej komisie vypracovať „akčný plán pre európsku demokraciu“, ktorý by mal byť komplexný a nepretržitý, schopný priniesť zmenu, a to prostredníctvom finančnej podpory a medziinštitucionálnej koordinácie. Európsky akčný plán pre demokraciu a súvisiace budúce iniciatívy by sa mali vo väčšej miere zameriavať na zabezpečenie slobodných a pluralitných médií a kvalitnej nezávislej žurnalistiky, účinnej regulácie sociálnych médií, najmä s cieľom bojovať proti dezinformáciám, vrátane regulácie politickej reklamy online a zodpovednosti za obsah, modernizácie volebného procesu, začlenenia skupín zbavených hlasovacieho práva, predovšetkým osôb so zdravotným postihnutím, a rozšírenia občianskeho vzdelávania o Európskej únii a jej demokratickom procese vo všetkých členských štátoch. EHSV pripomína svoj návrh, aby sa vypracovala ambiciózna stratégia EÚ v oblasti komunikácie, vzdelávania a osvetly verejnosti o základných právach, právnom štáte a demokracii⁽¹⁹⁾.

7.6 Je potrebné prijať ďalšie opatrenia na dosiahnutie slobodných a pluralistických médií a kvalitnej nezávislej žurnalistiky, ako aj účinnej regulácie sociálnych médií, najmä v boji proti dezinformáciám a vrátane regulácie online politickej reklamy a zodpovednosti za obsah.

7.7 Lepšia právna regulácia a výhľad

7.7.1 EHSV trvá na požiadavke revidovaného programu lepšej právnej regulácie, ktorý by zahŕňal „kontrolu udržateľnosti“ s cieľom zabezpečiť, aby všetky právne predpisy a politiky EÚ prispievali k vykonávaniu cieľov udržateľného rozvoja.

⁽¹⁸⁾ SOC/630 – Účinky kampaní na podporu účasti na politickom rozhodovaní (Ú. v. EÚ C 311, 18.9.2020, s. 26).

⁽¹⁹⁾ Ú. v. EÚ C 282, 20.8.2019, s. 39 a Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade a Rade – Ďalšie posilnenie právneho štátu v Únii – Súčasný stav a možné nasledujúce kroky, 3. apríla 2019.

7.7.2 EHSV sa zaväzuje prispievať k úspechu novej platformy *Fit For Future* (F4F), ktorá nahrádza platformu REFIT, a víta posilnenie úlohy EHSV v tejto platforme, pokiaľ ide o jeho účasť, zastúpenie a príspevok. Táto nová platforma zapojí členské štáty a zástupcov občianskej spoločnosti do práce na zjednodušení a znižovaní zbytočnej regulačnej záťaže a pripraví Európu na nové výzvy v budúcnosti, ako je digitalizácia. Kríza spôsobená pandémiou COVID-19 preukázala dôležitosť navrhovania politík a posilňovania kapacít takým spôsobom, aby boli schopné riešiť neistoty budúcnosti.

7.7.3 EHSV pripomína, že lepšia tvorba práva nemôže nahrádzať politické rozhodnutia a v žiadnom prípade nemôže viesť k deregulácii ani k zníženiu úrovne sociálnej ochrany, ochrany životného prostredia a spotrebiteľa a základných práv. EHSV vyzýva Komisiu, aby preskúmala usmernenia a kritériá súboru nástrojov lepšej tvorby práva v záujme začlenenia cieľov udržateľného rozvoja Agendy 2030 do procesov hodnotenia. „Kontrola udržateľnosti“ by sa mala výslovne zahrnúť do súboru nástrojov pre lepšiu tvorbu práva. EHSV opakuje svoju výzvu, aby sa európsky ekosystém posúdenia vplyvu a hodnotenia naďalej vyvíjal s cieľom zlepšovať jeho kvalitu a podporovať aktívnu účasť organizovanej občianskej spoločnosti na tvorbe a vykonávaní právnych predpisov ⁽²⁰⁾.

7.7.4 EHSV navrhuje, aby Komisia v záujme posilnenia participatívnej demokracie spojila verejné konzultácie (z dôvodu svojich obmedzení) s *ad hoc* okrúhlym stolom s príslušnými zainteresovanými stranami, ako sú sociálni partneri a organizovaná občianska spoločnosť.

7.7.5 Zapojenie organizácií občianskej spoločnosti do posudzovania vplyvu a strategického výhľadu by sa malo posilniť s cieľom zabezpečiť, aby sa ich odborné znalosti a poznatky z praxe zohľadňovali pri navrhovaní budúcich právnych predpisov a politík v novom kontexte po pandémii COVID-19.

7.7.6 Aj samotné organizácie občianskej spoločnosti patria medzi obeť nerovností a nedostatkov systému. Ich aktuálna aj budúca schopnosť reagovať na potreby je ohrozená často nepostačujúcimi a kolísavými zdrojmi. Toto je potrebné riešiť zabezpečením mechanizmov ich financovania. Pracovný program Komisie na rok 2021 v dôsledku krízy je obrovskou príležitosťou na prehodnotenie angažovanosti EÚ voči organizáciám občianskej spoločnosti, pokiaľ ide o udržateľnejšiu a štrukturálnejšiu finančnú podporu v porovnaní s financovaním založeným na projektoch.

V Bruseli 16. júla 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

⁽²⁰⁾ INT/886 – Lepšia tvorba práva: prehľad činností a udržanie záväzku (Ú. v. EÚ C 14, 15.1.2020, s. 72).

STANOVISKÁ

EURÓPSKY HOSPODÁRSKY A SOCIÁLNY VÝBOR

553. (HYBRIDNÉ) PLENÁRNE ZASADNUTIE 15. A 16. JÚLA 2020

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru — Podpora inkluzívnejšej a udržateľnejšej bankovej únie zlepšením príspevku komunitných bánk k miestnemu rozvoju a k budovaniu sociálne zodpovedného medzinárodného a európskeho finančného systému

(stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2020/C 364/02)

Spravodajca: **Giuseppe GUERINI**

Rozhodnutie plenárneho zhromaždenia	20. 2. 2020
Právny základ	článok 32 ods. 2 rokovacieho poriadku stanovisko z vlastnej iniciatívy
Príslušná sekcia	sekcia pre hospodársku a menovú úniu, hospodársku a sociálnu súdržnosť
Prijaté v sekcii	24. 6. 2020
Prijaté v pléne	16. 7. 2020
Plenárne zasadnutie č.	553
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	205/6/6

1. Závbery a odporúčania

1.1 Pravidlá prijaté v posledných rokoch na medzinárodnej a európskej úrovni nebrali vždy v plnej miere do úvahy rôzne modely, ktoré prispievajú k rozmanitosti bánk v Európe, čo má významný vplyv na menšie a regionálne banky, ktoré majú často formu družstiev, obzvlášť v členských štátoch, ako sú Taliansko a Španielsko.

1.2 Rôzne modely, ktoré vytvárajú pluralitu a rozmanitosť európskeho bankového systému, nepocítili reformy, ktoré boli zavedené v dôsledku finančnej krízy, rovnako. V niektorých prípadoch zasiahli pravidlá prijaté v reakcii na krízu z roku 2008 najtvrdšie tie banky, ktoré sa na vzniku tejto krízy podieľali najmenej.

1.3 Hoci EHSV uznáva pokrok, ktorý Komisia zaznamenala vo svojich nedávnych regulačných opatreniach pri zohľadňovaní menších a menej zložitých bankových inštitúcií, domnieva sa, že by bolo užitočné, aby sa ešte zvýšila proporionalita bankových pravidiel so zreteľom na charakteristiky adresátov, a to bez zníženia účinnosti prudenciálnych pravidiel. Súčasne by nemali byť ohrozené ani oslabené všeobecné zásady a ciele, na ktorých sú založené opatrenia prijaté od finančnej krízy, keďže sa ukázali byť potrebné aj účinné. Bezpečnosť, stabilita a odolnosť finančného systému sú nanajvýš dôležité.

1.4 EHSV podporuje nedávane rozhodnutie posunúť dátum implementácie dohody Bazilej III a domnieva sa, že v správny čas by sa mali nové ustanovenia o kapitálových požiadavkách transponovať spôsobom, ktorý náležite zohľadňuje rôznorodosť bankových obchodných modelov v Európe a ich prínos k diverzifikácii a odolnosti bankovej únie.

1.5 EHSV vyzýva na väčšie uznanie jedinečnej úlohy regionálnych a komunitných bánk, ktoré sú často organizované ako družstvá v niektorých členských štátoch, ako je Taliansko a Španielsko, z hľadiska domácností a MSP na miestnej úrovni; v niektorých prípadoch sú hlavným, ak nie dokonca jediným, zdrojom prístupu k úverom pre tisíce európskych občanov a podnikov.

1.6 EHSV takisto vyzýva, aby sa riadne uznal prínos väčších družstevných bánk v krajinách, ako sú Nemecko, Rakúsko, Holandsko a Francúzsko, k európskemu bankovému systému. Tam, kde zvyšujú systémové riziko, sa to musí náležite zohľadniť pri regulácii a dohľade.

1.7 Je takisto dôležité zdôrazniť kľúčovú úlohu, ktorú zohrávajú pri posilňovaní hospodárskej demokracie, keďže podporujú účasť zainteresovaných strán, ktoré nie sú len akcionármi alebo klientmi, ale partnermi, ktorí sa môžu podieľať na usmerňovaní riadenia na základe pravidla jeden hlas na jedného akcionára, takže sledujú záujmy zainteresovaných strán (*stakeholders value*) namiesto toho, aby chránili predovšetkým záujmy akcionárov (*shareholders value*).

1.8 EHSV zastáva názor, že európske banky, vrátane regionálnych a družstevných bánk, budú zohrávať kľúčovú úlohu pri oživení hospodárstva v nadväznosti na krízu súvisiacu s ochorením COVID-19, podpore hospodárstva a zamestnanosti.

1.9 Diverzifikovaný bankový systém, ktorý podporuje široká škála zainteresovaných strán a ktorý je zakorenený v regionálnych a miestnych komunitách, je takisto dôležitou zárukou zachovania spoločnej, participatívnej sociálnej zodpovednosti občanov, MSP a jednotlivých hospodárskych aktérov, ktorí sú výraznou súčasťou reálneho hospodárstva.

2. Všeobecné pripomienky

2.1 Toto stanovisko z vlastnej iniciatívy vychádza z príspevku EHSV k návrhu na vytvorenie bankovej únie, ktorá slúži cieľom udržateľného rozvoja a sociálneho začlenenia potrebným na zabezpečenie budúcej konkurencieschopnosti Európskej únie v kontexte viacerých globálnych výziev. V tejto súvislosti by EHSV rád tlmočil záujem občianskej spoločnosti dosiahnuť inkluzívnu, diverzifikovanú a udržateľnú bankovú úniu.

2.2 Tento príspevok nadväzuje na niekoľko ďalších stanovísk EHSV o úlohe miestnych bánk a družstevných bánk⁽¹⁾ a vzhľadom na globálnu zdravotnú, humanitárnu ekonomickú krízu, krízu zamestnanosti a sociálnu krízu, ktorej čelíme v dôsledku pandémie COVID-19.

2.3 Pri neustálom zvyšovaní počtu bankových pravidiel na európskej úrovni a ich postupnom sprísňovaní v priebehu rokov sa nie vždy podarilo zohľadniť rôzne modely, ktoré prispievajú k rozmanitosti bankového sektora v Európe, a vypracovať primerané pravidlá vhodné aj pre menšie a regionálne banky.

2.4 Argumenty uvedené ďalej v texte sa týkajú predovšetkým komunitných bánk, ktoré sú často malé a majú zjednodušenú riadiacu štruktúru. Vzťahujú sa aj na družstevné banky vo všetkých ich modeloch a veľkostiach, ktoré sa dajú nájsť v Európe. Takéto banky sú v niektorých krajinách ako Taliansko alebo Španielsko malé, ich počet je vysoký a pôsobia len na miestnej úrovni. V iných členských štátoch ako napríklad v Nemecku, Rakúsku a Holandsku sú tieto banky

(1) EHSV už vydal niekoľko stanovísk na tému bankovej únie (*Úloha družstevných bánk a sporiteľní v územnej súdržnosti*), avšak odporúčania z nich zatiaľ neboli zohľadnené. V roku 2014 v reakcii na návrh nariadenia o štrukturálnych opatreniach, ktorými sa zlepšuje odolnosť úverových inštitúcií EÚ (COM(2014) 43 final – 2014/0020 (COD)), EHSV predložil odporúčania na podporu miestnych hospodárstiev a poukázal na nutnosť bankových predpisov, ktoré by boli v súlade so zásadou proporcionality. V roku 2018 EHSV uverejnil štúdiu s názvom *Europe's cooperative banking models* (Európske družstevné bankové modely) (ISBN: 978-92-830-4024-8, katalógové číslo: QE-01-18-233-EN-N), v ktorej sa opisuje súčasný stav a vyhliadky družstevného bankového systému v Európe.

dôležitými aktérmi, keďže však naďalej fungujú ako družstvo, zachovávajú si stále spoločnú rozlišujúcu črtu družstevných bánk: sledujú záujmy zainteresovaných strán (stakeholders value) namiesto toho, aby chránili (predovšetkým) záujmy akcionárov (shareholders value). Pri organizovaní sa v bankovej skupine obchodovanej na burze cenných papierov sa od družstevných bánk vyžaduje, aby mali viaceré charakteristiky spoločné s inými kótovanými spoločnosťami.

2.5 Riešenie otázky bankovej regulácie si vyžaduje dvojakú snahu: na jednej strane o spätný pohľad, a to aj kritický, na udalosti, ktoré postupne formovali európsky regulačný rámec, a na strane druhej o jasnú a pozitívnu predstavu o tom, kam má smerovať v budúcnosti.

2.6 Pri pohľade späť do minulosti treba pripomenúť, že v súčasnosti platný rámec vznikol do veľkej miery ako reakcia na krízu z roku 2008. Európsky zákonodarca chcel upraviť pravidlá, aby napravil nedostatky, ktoré odhalila kríza, a predovšetkým zabezpečiť, aby boli banky lepšie pripravené na prípadné budúce krízy a odolnejšie.

2.7 Hoci s reformami ako celkom sa dalo a naďalej dá súhlasiť, niet pochyb, že ich vplyvy a účinky na rôzne časti bankového sektora boli asymetrické v dôsledku doterajšieho prístupu bankového regulačného orgánu.

2.8 Rôzne modely, ktoré vytvárajú pluralitu a rozmanitosť európskeho bankového systému, nepocítili tieto uskutočnené reformy rovnako. V niektorých prípadoch dokonca obchodné modely, ktoré sa na vzniku krízy z roku 2008 podieľali najmenšou mierou, napríklad miestne banky, ktoré sú často malé a v niektorých štátoch družstevného charakteru, pocítili tlak pravidiel vo väčšej miere.

2.9 Aj v dôsledku noriem, ktoré sa v mnohých (bankových) profiloch čoraz ťažšie dodržiavajú, rástol postupne regulačný tlak na malé a stredné banky, aby sa zlúčili do väčších skupín a aby sa spojili, a to pod hrozbou vytlačenia z trhu, čo viedlo k strate rozmanitosti v rámci európskeho bankového systému.

3. Regionálne banky a banková regulácia: všeobecné pripomienky

3.1 Rôzne právne predpisy zavedené v nedávnych rokoch pri vykonávaní medzinárodných dohôd a európske pravidlá znevýhodňujú malé a stredné banky, predovšetkým družstevné, regionálne a vzájomné, z troch dôvodov:

- a náklady na dosiahnutie súladu s rozsiahlymi, komplexnými, veľmi podrobnými a neustále sa meniacimi právnymi predpismi;
- b obmedzené uznanie osobitného systémového významu týchto bánk z hľadiska rizikovosti;
- c výhody z hľadiska nákladov na financovanie, ktoré majú veľké systémové banky.

3.2 EHSV sa preto domnieva, že by bolo vhodné, aby zákonodarca čo najrýchlejšie zvýšil **štruktúrovanú proporionalitu a primeranosť** bankových pravidiel so zreteľom na charakteristiky adresátov týchto pravidiel, a to s trojakým cieľom:

- a obmedziť umelé narušenia hospodárskej súťaže vyvolané pravidlami, ktoré nie sú primerané, resp. vhodné pre rôzne charakteristiky cieľových skupín vrátane podnikateľského zámeru, ktorý ich navzájom odlišuje;
- b udržiavať diverzifikovaný európsky bankový sektor, ktorý je ako celok odolnejší voči budúcim finančným a hospodárskym krízam;
- c uprednostňovať (a nie znižovať) úverovú podporu pre malé a stredné podniky, ktoré sú kľúčovým sektorom európskeho hospodárstva.

3.3 EHSV podporuje nedávane rozhodnutie posunúť dátum implementácie dohody Bazilej III+, a je pevne presvedčený, že by sa vo vhodnom čase mala transponovať do práva EÚ tak, aby primerane zohľadnili rozmanitosť bankových obchodných modelov zastúpených v Európe.

3.4 Pokiaľ ide o proces transpozície nových usmernení Bazilejskej dohody, EHSV sa domnieva, že je vhodné pripomenúť a podporiť sedem zásad, ktoré v júni 2019 predložil Európsky výbor pre systémové riziká (ESRB) a ktoré boli vypracované pred začatím poradného hodnotenia ESRB ⁽²⁾.

- a **Adaptabilita:** finančná regulácia musí byť schopná držať krok s vývojom finančného systému a nesmie byť prekážkou inovácií. To znamená aj, že nesmie vytvárať vecné prekážky vstupu nových bánk do sektora a odrádzať od vytvárania nových obchodných modelov či zachovania alternatívnych bankových modelov, ktoré sa historicky osvedčili, ako sú napríklad družstevné banky.
- b **Rozmanitosť:** treba zachovať rozmanitosť finančných inštitúcií a obchodných postupov, keďže takáto rozmanitosť predstavuje účinnú ochranu proti nestabilite systému. Treba sa vyhnúť nadmernej „homogenizácii“ podnikov a regulovaných činností: kapacita na vytváranie „protilátok“ a rôznych spôsobov reakcie/odolnosti voči negatívnym hospodárskym cyklom napríklad zvyšuje komplexnú stabilitu finančného systému, a tým aj hospodárstva.
- c **Proporcionalita:** regulačná záťaž by mala byť priamo úmerná dôležitosti nedokonalosti trhu, ktorá sa má napraviť, a systémovému významu adresátov, na ktorých sa právne predpisy majú vzťahovať.
- d **Možnosti riešenia:** regulácia by mala inštitúciám bez potrebnej hospodárskej udržateľnosti umožniť opustiť systém bez toho, aby sa tým ohrozila systémová stabilita. Tvorba politiky by však mala zohľadňovať internú štruktúru a komplexnosť príslušných inštitúcií.
- e **Systémové hľadisko:** finančná regulácia by mala zabezpečiť, aby sa základné finančné služby poskytovali spoločnosti bez prerušenia. Regulačný systém, ktorý uprednostňuje koncentráciu činností vedúcu k obmedzenému počtu finančných inštitúcií, môže byť zraniteľnejší, pretože závisí od finančného prežitia týchto málo inštitúcií.
- f **Dostupnosť informácií:** informačné toky z bánk do regulačných orgánov, ako sa to vyžaduje v sektorovej regulácii, by mali umožniť rýchlu identifikáciu kanálov „nákazy“ a zraniteľných miest.
- g **Mimoregulačná disciplína:** existencia právnych predpisov by nemala automaticky vylučovať osvedčené riešenia mimo tohto úzkeho regulačného rámca.

4. Návrhy na transpozíciu nových pravidiel v regulačnom rámci bankovej únie

4.1 Je ľahko predstaviteľné, že vzhľadom na núdzovú situáciu v dôsledku pandémie COVID-19 Európska komisia v európskom volebnom období 2019 – 2024 prehodnotí svoj program legislatívnych opatrení. Kým nebude známy nový plán, EHSV sa nazdáva, že je potrebné pristúpiť k prispôbeniu regulácie európskeho bankového sektora v snahe dosiahnuť nasledujúce hlavné ciele.

4.2 Dohoda Bazilej (uzatvorená v decembri 2017) musí byť transponovaná s väčším využitím priestoru na výklad a prispôbenie, než to bolo v prípade rámca Bazilej II a Bazilej III. Vo všeobecnosti je spravodlivé uznať, že Európska komisia podnikla niektoré kroky správnym smerom v oblasti zjednodušovania pravidiel vo viacerých oblastiach, ako sú napríklad vykazovacie povinnosti, dohľad a kapitálové požiadavky (koeficient na podporu malých a stredných podnikov), pokiaľ ide o malé a menej zložité bankové inštitúcie. Je však potrebné v tomto trende pokračovať a ísť čo najďalej, prispôbiť pravidlá rôznym obchodným modelom, a to bez zníženia účinnosti prudenciálnych pravidiel.

4.3 EHSV osobitne poukazuje na jedinečnú úlohu, ktorú pre domácnosti a MSP zohrávajú regionálne a komunitné banky, často organizované ako družstvá v niektorých členských štátoch, ako je Taliansko a Španielsko. EHSV takisto uznáva prínos väčších družstevných bánk v krajinách, ako sú Nemecko, Rakúsko, Holandsko a Francúzsko, k európskemu bankovému systému. Tam, kde zvyšujú systémové riziko, sa to musí náležite zohľadniť pri regulácii a dohľade.

⁽²⁾ Správy poradného výboru pre vedecké otázky – *Regulatory Complexity and the Quest for Robust Regulation*, č. 8, jún 2019.

4.4 Pre európske hospodárstvo a bankový systém by mohlo byť prospešné, keby sme sa dokázali preniesť nad rovnicu [stanovenú v článku 40 nariadenia Európskej centrálnej banky (EÚ) č. 468/2014 ⁽³⁾], podľa ktorého sa banky, ktoré sú súčasťou „významnej“ bankovej skupiny, stávajú samy „významnými“, napriek tomu, že zostávajú relatívne malé, pokiaľ ide o ich veľkosť, úlohu, ako aj vystavenie tzv. systémovému riziku, aby sa uznala forma proporcionality, ktorá bola zavedená v máji 2019 na základe piatej smernice o kapitálových požiadavkách (CRD V) a druhého nariadenia o kapitálových požiadavkách (CRR II) (známe ako balík opatrení v oblasti bankovníctva). V článku 84 ods. 4 CRD V a v článku 4 ods. 1 bod 145 CRR II sa zavádza pojem „malá a menej zložitá inštitúcia“, v prípade ktorej by sa malo upustiť od uplatňovania určitých požiadaviek, najmä pokiaľ ide o zverejňovanie informácií.

4.5 EHSV sa domnieva, že vymedzenie pojmu „malá a menej zložitá inštitúcia“ je základom pre systematický prístup k proporcionality. Zjednodušenie požiadaviek pre malú a menej zložitú inštitúciu by sa nemalo obmedzovať len na požiadaviek na zverejňovanie informácií. Malo by byť možné rozšíriť toto zjednodušenie aj na iné prudenciálne požiadavky a požiadavky v oblasti dohľadu. Napríklad by malá a menej zložitá inštitúcia nemala byť pod dohľadom ako „významná“ inštitúcia len preto, že je súčasťou „významnej“ skupiny, pre ktorú sa takýto dohľad vyžaduje podľa vnútroštátneho práva. Takáto situácia by v praxi mohla vyvolať istý dvojitý dohľad nad menšími bankami, ktorý sa vykonáva na rôznych úrovniach, čo by mohlo mať výrazný negatívny vplyv z hľadiska nákladov na dodržiavanie predpisov pre banky a z hľadiska regulačných nákladov pre bankové orgány.

4.6 EHSV tiež vyzýva na revíziu pravidiel a mechanizmov na riešenie problémov bánk a likvidáciu bánk, metódy, ktorá sa používa na výpočet MREL ⁽⁴⁾, ako aj alternatívnych krokov, ktoré môžu prijať určité fondy na ochranu vkladov ⁽⁵⁾ zriadené niektorými regionálnymi bankami alebo družstevnými bankami na základe rozsudku Európskeho súdneho dvora z 19. marca 2019 vo veci *Tercas* ⁽⁶⁾.

4.7 Nové základné nariadenie a pravidlá dohľadu v oblasti udržateľných financií nesmú mať za následok ďalšie náklady na dosiahnutie súladu s predpismi, ktoré by následne vyústili do modelov dohľadu, ktoré sú pre malé a družstevné banky neudržateľné.

4.8 EHSV podporuje návrh, ktorý v roku 2019 predložil Výbor Európskeho parlamentu pre hospodárske a menové veci, týkajúci sa možnosti zaviesť „faktor podporujúci ekologické investície a sociálny faktor“ na zníženie absorpcie kapitálu v prípade financovania, ktoré banky poskytujú podnikom sociálneho hospodárstva a podnikom, ktoré sa skutočne zapájajú do programov udržateľného a inkluzívneho rozvoja. Vzhľadom na potrebu odolnosti a stability finančného sektora by sa možnosť zaviesť takýto faktor podporujúci ekologické investície a sociálny faktor mala teda dôkladne preskúmať a posúdiť.

4.9 EHSV považuje za dôležité, aby nové nariadenie o bankovej únii poskytlo vhodné nástroje, ktoré umožnia podnecovať bankové investície do činností s pozitívnym sociálnym a environmentálnym vplyvom, a to aj prostredníctvom preferenčného zaobchádzania, pokiaľ ide o prudenciálne zabezpečovacie mechanizmy, ktoré požaduje EBA.

4.1.0 Toto regulačné zohľadnenie by bolo odôvodnené aj údajmi, z ktorých vyplýva, že investície podnikov sociálneho hospodárstva sú vo svojej podstate nízkorizikové; tieto podniky mali prakticky zanedbateľný vplyv na európsky bankový systém z hľadiska nesplácaných úverov.

⁽³⁾ Ú. v. EÚ L 141, 14.5.2014, s. 1.

⁽⁴⁾ MREL (minimálna požiadavka na vlastné zdroje a oprávnené záväzky) je požiadavka, ktorá bola zavedená smernicou o ozdravení a riešení krízových situácií bánk (BRRD) a ktorej cieľom je zabezpečiť, aby mechanizmus záchrany fungoval účinne prostredníctvom zvýšenia schopnosti banky absorbovať straty.

⁽⁵⁾ Jeden z takýchto fondov zameraných na **ochranu vkladov** prevádzkuje konzorcium bánk *Banche Cooperative Italiane consorziate* (BCC-CR). Je to dobrý príklad mechanizmu zriadeného na ochranu vkladov, ktorý je plne financovaný z vlastných zdrojov bánk, so vzájomným a družstevným mechanizmom. Fond zasiahne: v prípade **nútej likvidácie** členských bánk a, v prípade dcérskych spoločností miestnych družstevných úverových bánk, ktoré sú pridružené a pôsobia v Taliansku, keď zasiahne záručný systém ich štátu; v prípade **riešenia krízovej situácie** členských bánk; v operáciách zameraných na **likvidáciu** aktív, záväzkov, podnikov, pobočiek, majetku a skupinových právnych záväzkov; ako aj riešenie situácie, keď niektorý z členov **zlyháva alebo mu hrozí zlyhanie**.

⁽⁶⁾ Tento rozsudok prakticky ruší rozhodnutie Komisie, podľa ktorého sa za zásah súkromnoprávneho medzibankového konzorcia v prospech jedného zo svojich členov predstavuje štátnu pomoc.

4.1.1 Spoluzákonodarcovia dosiahli kompromis na jar roku 2019, pričom po konzultácii s Európskym výborom pre systémové riziká (ESRB) poverili EBA [článok 501 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 575/2013 ⁽⁷⁾, CRR], aby na základe dostupných údajov a zistení expertnej skupiny Komisie na vysokej úrovni pre udržateľné financovanie posúdila, či by bolo odôvodnené osobitné prudenciálne zaobchádzanie s expozíciami týkajúcimi sa činností, ktoré v zásade súvisia s environmentálnymi a/alebo sociálnymi cieľmi. EHSV verí, že toto posúdenie bude vykonané podrobne a jeho výsledok bude pozitívny.

5. Bankové skupiny a dohľad

5.1 Pokiaľ ide o zriadenie bankových skupín družstevných bánk stanovených európskou reguláciou, prostredníctvom ktorej sa zoskupujú komunitné a regionálne banky, v niektorých členských štátoch ako Taliansko a Španielsko by regionálne banky, ak majú dosiahnuť väčšiu kritickú masu pre svoju činnosť, mali mať možnosť zabezpečiť vhodné riadenie kapitálovej absorpcie akcií v základnom imaní príslušných materských bánk, aby sa tak zabránilo nadmernému stláčaniu kapitálu používaného na úvery.

5.2 Právny rámec daný európskym nariadením o bankových skupinách sa v súčasnosti riadi tromi článkami CRR:

a Článok 10: bankové skupiny zriadené bankami, ktoré sú trvalo pridružené k ústrednému orgánu, s krížovými zárukami a právomocami na riadenie a koordináciu (Taliansko, Holandsko, Fínsko, Portugalsko a Luxembursko);

b Článok 113 ods. 6: skupiny s právomocami na riadenie a koordináciu v rámci materských bánk alebo vysoko integrovaných systémov (Francúzsko);

c Článok 113 ods. 7: schémy inštitucionálneho zabezpečenia: Nemecko, Rakúsko, Španielsko, provincia Bolzano v Taliansku.

5.3 V praxi tieto tri formy nie sú schopné rozpoznať určité aspekty, ktoré vymedzujú charakteristiky operácií tých družstevných bánk, ktoré boli v nadväznosti na vytvorenie bankovej únie povinné vstúpiť do spoločných skupín družstevných bánk alebo schém inštitucionálneho zabezpečenia.

5.4 Požiadavka, aby družstevné banky dodržiavali spoločné pravidlá, zaviedli prevádzkové opatrenia obmedzené len na regióny, v ktorých sú zriadené, ich demokratické riadenie, absencia individuálnych cieľov, pokiaľ ide o zisk, obmedzenia stanovené v oblasti delenia zisku a nedeliteľnosti základného imania sú nezlučiteľné so súčasným regulačným rámcom.

5.5 To by mohlo oslabiť ich dlhodobú a efektívnu úlohu regionálnych rozvojových bánk s preukázanou anticyklickou funkciou.

6. Rámec po skončení krízy súvisiacej s ochorením COVID-19

6.1 Vplyv pandémie ochorenia COVID-19 je teraz zjavný s celou svojou dramatickosťou. Budeme si musieť zvyknúť na život s oveľa vyššou úrovňou verejného dlhu, aby sa zdroje dostali včas tam, kde sú potrebné, bude sa musieť zmobilizovať celý finančný systém ako súčasť spoločného všeobecného úsilia zahŕňajúceho verejné orgány aj súkromných aktérov.

6.2 Vzhľadom na to, čo bude nasledovať po odznení pandémie COVID-19, bolo jasne stanovené, že európske banky sa budú musieť stať sprostredkovateľom verejnej politiky na podporu hospodárstva a zamestnanosti po tejto sanitárnej kríze. Preto by ani nariadenie, ani pravidlá týkajúce sa kolaterálu nemali brániť vytvoreniu priestoru potrebného v súvahách bánk na tento účel ⁽⁸⁾.

⁽⁷⁾ Ú. v. EÚ L 176, 27.6.2013, s. 1.

⁽⁸⁾ Pozri napríklad argumenty bývalého predsedu ECB Maria Draghiho vo *Financial Times* 26. marca 2020.

6.3 Je však priskoro na to, aby sme mohli povedať, ako kríza spojená s ochorením COVID-19 ovplyvní hospodárstvo a aký bude jej konečný vplyv na banky, musíme však musieť zväžiť záležitosti vo svetle súčasného a budúceho rámca.

a Z regulačného hľadiska bolo hlavným cieľom po finančnej kríze v roku 2008 zníženie rizika v súvahách bánk. Po vypuknutí pandémie ochorenia COVID-19 a na bližšie neurčené obdobie však súvahy bánk zaplavia riziká zo strany štátov a reálnej ekonomiky.

b Jednotný mechanizmus dohľadu, EBA a ESMA prijali celý rad opatrení a využili možnosti, ktoré mali v rámci regulačného rámca, s cieľom pozastaviť určité úlohy alebo znížiť určité prudenciálne požiadavky.

c Ak budú hospodárske a finančné dôsledky krízy v budúcich súvahách bánk stále viditeľné v značnom rozsahu, bude sa tento vplyv musieť zohľadniť pri vykonávaní Bazilejskej dohody z decembra 2017 v EÚ.

d Rozhodnutie Bazilejského výboru odložiť realizáciu dohody z decembra 2017 je nepochybne vhodné a nevyhnutné na to, aby sa bankám umožnilo čeliť dôsledkom pandémie, a to tak s cieľom zohľadniť vplyv krízy spojenej s ochorením COVID-19 na finančnú situáciu bánk, ako aj lepšie zohľadniť rôznorodosť bankového sektora v Európe.

V Bruseli 16. júla 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru — Mechanizmy zdaňovania zamerané na zníženie emisií CO₂**(stanovisko z vlastnej iniciatívy)**

(2020/C 364/03)

Spravodajca: **Krister ANDERSSON**

Rozhodnutie plenárneho zhromaždenia	20. 2. 2020
Právny základ	článok 32 ods. 2 rokovacieho poriadku
Príslušná sekcia	sekcia pre hospodársku a menovú úniu, hospodársku a sociálnu súdržnosť
Prijaté v sekcii	24. 6. 2020
Prijaté v pléne	16. 7. 2020
Plenárne zasadnutie č.	553
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	209/1/6

1. Závbery a odporúčania

1.1 EHSV sa domnieva, že existujú opodstatnené dôvody na zavedenie jednotných pravidiel v rámci EÚ s cieľom bojovať proti globálnemu otepľovaniu a na ich základe začať medzinárodné rokovania s inými obchodnými blokmi.

1.2 Doterajšie diskusie sa zameriavali na právne predpisy a environmentálne dane, najmä dane na zníženie emisií. EHSV zastáva názor, že globálnym otepľovaním sa treba zaoberať globálne, komplexne a symetricky, pričom treba zohľadniť úroveň CO₂ v atmosfére.

1.3 Komisia sa vo svojej práci zameranej na znižovanie emisií uhlíka zamerala na systém obchodovania s emisnými kvótami (ETS). EHSV sa domnieva, že v budúcnosti by mohlo byť užitočné a potrebné vypracovať tiež nové daňové opatrenia, ktoré môžu doplniť súčasný ETS a vnútroštátne dane z emisií CO₂ s cieľom dosiahnuť účinný a symetrický politický rámec na riešenie rastúceho množstva emisií CO₂.

1.4 EHSV oceňuje prístup Komisie, pretože sa zdá byť vhodným krokom na zavedenie efektívnejšej tvorby cien uhlíka v celom hospodárstve. Takýto nástroj by sa mal koordinovať s inými dodatočnými nástrojmi vrátane nového prístupu k zdaňovaniu v kontexte vnútorného trhu EÚ v ucelenom politickom rámci, ako aj s inými podobnými nástrojmi zavedenými v iných jurisdikciách na celom svete.

1.5 EHSV nabáda Európsku komisiu, aby podnikla konkrétne iniciatívy na zavedenie podobných daní z emisií CO₂ v členských štátoch so zámerom harmonizovať úsilie o účinné zníženie úrovne CO₂. Ideálnym výsledkom by bolo vytvorenie jednotných podmienok na celom jednotnom trhu EÚ, pokiaľ ide o emisie/zníženia, ktoré sa majú zdaňovať, ako aj osobitných metód a sadzieb zdaňovania, ktoré majú rovnaký vplyv na úroveň CO₂ v atmosfére.

1.6 EHSV sa nazdáva, že globálne otepľovanie bude pravdepodobne pokračovať aj po zavedení nových daní a dodatočných opatrení, pokiaľ nebude možné odstrániť z atmosféry už vylúčený CO₂.

1.7 EHSV podporuje rozvoj technológií zachytávania a ukladania uhlíka (CCS) a zachytávania a využívania uhlíka (CCU) – prostredníctvom špecializovaných investícií – na úrovni EÚ aj na vnútroštátnej úrovni, pretože prispievajú k cieľu zníženia vplyvu emisií CO₂ a všeobecnejšie, k cieľom udržateľného rozvoja presadzovanými OSN, ako aj cieľom Parížskej dohody v oblasti zmeny klímy.

1.8 Členské štáty by mali prijať najmä komplexnú a symetrickú politiku v oblasti environmentálnej dane v súvislosti s vplyvom CO₂ na globálne otepľovanie. Je potrebné zaviesť dane s kladnými aj zápornými sadzbami. Príjmy získané z daní z CO₂ by sa mali prednostne použiť na financovanie stimulov na postupy znižovania emisií CO₂ na miestnej, regionálne a národnej úrovni.

1.9 EHSV upozorňuje na ďalšie politické nástroje na zníženie emisií uhlíka. Siahajú od nových technológií po postupy obhospodarovania pôdy, ktoré by sa mali podnecovať a podporovať na úrovni EÚ, ako aj na vnútroštátnej úrovni. V prvom rade lesy prirodzene odstraňujú oxid uhličitý a stromy sú obzvlášť schopné ukladať uhlík odstránený z atmosféry fotosyntézou. Rozšírenie, obnova a správne obhospodarovanie vane lesov posilní schopnosť fotosyntézy bojovať proti CO₂.

1.10 Hoci predaj produktov lesného hospodárstva je zdanený ako príjem vlastníka, malo by sa uznať, že výsadba stromov a rast lesov znižujú CO₂ v atmosfére, a preto by sa mali v symetrickom daňovom prístupe k globálnemu otepľovaniu podporovať negatívnou daňou z CO₂. Išlo by o dôležité opatrenie na dosiahnutie cieľov v oblasti klímy.

1.11 EHSV by chcel zdôrazniť potrebu zaviesť účinné opatrenia, ktoré by sa vykonávali sociálne prijateľným spôsobom pre všetkých.

2. Všeobecné pripomienky

2.1 Globálne otepľovanie je problémom nás všetkých a vlády hľadajú účinné metódy na obmedzenie globálneho zvyšovania teploty. Ku globálnemu otepľovaniu prispieva niekoľko faktorov, ale osobitný význam majú emisie oxidu uhličitého (CO₂).

2.2 CO₂ je skleníkový plyn, ktorý sa najčastejšie vytvára ľudskou činnosťou a ktorý prispieva k 64 % globálneho otepľovania spôsobeného človekom ⁽¹⁾. Koncentrácia skleníkových plynov v atmosfére zaznamenala v priebehu niekoľkých desaťročí výrazný nárast a v súčasnosti je o 40 % vyššia ako v čase, keď sa začala industrializácia.

2.3 Priemerná povrchová teplota planéty Zem sa od konca 19. storočia zvýšila o 0,9 stupňa Celzia ⁽²⁾. Táto zmena bola spôsobená zvyšujúcim sa objemom emisií oxidu uhličitého v atmosfére a iných emisií spôsobených ľudskou činnosťou, ktoré podľa mnohých vedcov zodpovedajú za celkové zvýšenie globálnej teploty.

2.4 Ľudská činnosť mení uhlíkový cyklus tak, že do atmosféry pridáva viac CO₂ – ovplyvňuje schopnosť prírodných záchytov, ako sú lesy, odstraňovať CO₂ z atmosféry – a schopnosť pôdy ukladať uhlík. Hlavnou ľudskou činnosťou produkujúcou CO₂ je spaľovanie fosílnych palív – uhlia, zemného plynu a ropy – v oblasti energetiky a dopravy, po ktorom nasledujú určité priemyselné procesy a postupy využívania pôdy.

2.5 Ázia je v súčasnosti najväčším regionálnym producentom emisií na svete, keď na ňu pripadá 53 % celosvetových emisií, pričom Čína je zodpovedná za 10 miliárd ton (teda viac ako štvrtinu celkového množstva na svete), zatiaľ čo Severná Amerika je druhým najväčším producentom emisií (18 % svetových emisií) tesne nasledovaná Európou so 17 % ⁽³⁾.

2.6 Vplyv emisií CO₂ na teplotu Zeme a zmenu klímy sa postupne stáva relevantným pre verejnú mienku a občiansku spoločnosť, ako aj pre politické strany na európskej aj vnútroštátnej úrovni.

⁽¹⁾ *Causes of climate change* (Príčiny zmeny klímy), Európska komisia (Energetika, zmena klímy, životné prostredie) – https://ec.europa.eu/clima/change/causes_sk.

⁽²⁾ Global Climate Change (Globálna zmena klímy), NASA – <https://climate.nasa.gov/evidence/>.

⁽³⁾ Global Carbon Project, CO₂ emissions, (Emisie CO₂) – <http://www.globalcarbonatlas.org/en/CO2-emissions>.

2.7 Európska komisia zase stanovila rozvoj konkrétnych iniciatív proti zmene klímy za hlavnú prioritu svojho politického programu, napr. zelenú dohodu ⁽⁴⁾, pred tým, ako bola v prvých mesiacoch roku 2020 nútená zamerať sa na núdzovú situáciu COVID-19.

2.8 Zelená dohoda ⁽⁵⁾ je základom nového politického programu Európskej komisie. Usiluje sa o účinnú reakciu na súčasné environmentálne výzvy a je stratégiou rastu zameranou na dosiahnutie nulových emisií skleníkových plynov v EÚ do roku 2050.

2.9 Zelená dohoda pokrýva hlavné odvetvia európskeho hospodárstva vrátane dopravy, energetiky, poľnohospodárstva, budov a konkrétnych priemyselných odvetví, ako sú oceľ, cement, IKT, textil a chemické látky. Komisia pracuje na prvom „európskom právnom predpise v oblasti klímy“ a na ďalších konkrétnych stratégiách a investíciách na podporu ekologického hospodárskeho rastu. Fond na spravodlivú transformáciu je dôležitý, ale je možné, že bude potrebovať ďalšie zdroje ⁽⁶⁾.

3. Možné politické nástroje, ktoré sa majú použiť na zníženie CO₂ ⁽⁷⁾

3.1 Mnohé činnosti môžu spôsobiť znečistenie, ktoré má vplyv na iné subjekty v hospodárstve. Je možné, že tieto vplyvy nie sú brané do úvahy pri rozhodovaní o ich vykonávaní. Činnosť sa teda vykonáva bez zohľadnenia externalít, ktoré prináša. Inými slovami, bez zohľadnenia skutočných sociálnych nákladov činnosti. Pri prijímaní rozhodnutí je dôležité zahrnúť sociálne náklady znečistenia. To možno dosiahnuť zavedením dane na danú činnosť. Externalita sa potom začlení do rozhodnutia a znečistenie sa zníži v súlade s nákladmi, ktoré vytvára.

3.2 Činnosť však môže tiež viesť k zníženiu celkových úrovní znečistenia, čím sa vytvorí pozitívna externalita. Takéto činnosti by sa mali stimulovať, aby sa tak vykonávali v miere, keď sa výhody úplne kompenzujú. To sa dá dosiahnuť zavedením dotácie alebo negatívnej dane.

3.3 Keďže vplyv emisií CO₂ má celosvetový dosah, cena za znečisťovanie by mala byť rovnaká všade za rovnaké negatívne vplyvy. Až potom sa daň uloží nákladovo efektívnym spôsobom. Preto je potrebný globálny prístup ⁽⁸⁾.

3.4 Je však ťažké presne posúdiť, koľko CO₂ vytvárajú jednotlivé činnosti a neexistuje žiaden svetový trh, na ktorom by bolo možné uvaliť jednotnú daň na činnosti, ktoré produkujú CO₂. Krajiny sa preto museli uchýliť k čiastkovým opatreniam. Je dôležité rozšíriť prijaté opatrenia na širšie regióny a viac znečisťujúcich činností.

3.5 EHSV sa domnieva, že existujú opodstatnené dôvody na zavedenie jednotných pravidiel v rámci EÚ s cieľom bojovať proti globálnemu otepľovaniu a na ich základe začať medzinárodné rokovania s inými obchodnými blokmi.

3.6 Využívanie obchodných povolení v EÚ a inde predstavuje metódu riešenia potreby stanoviť jednotnú cenu za emitovanú tonu CO₂.

3.7 Doterajšie diskusie sa však zameriavali na právne predpisy a environmentálne dane, najmä dane na zníženie emisií. EHSV zastáva názor, že globálnym otepľovaním sa treba zaoberať globálne, komplexne a symetricky, pričom treba zohľadniť súčasnú úroveň CO₂ v atmosfére.

⁽⁴⁾ Pozri oznámenie EK *Európska zelená dohoda – Dosiahnutie toho, aby sa Európa stala prvým klimaticky neutrálnym kontinentom*.

⁽⁵⁾ Pozri stanovisko EHSV na tému *Investičný plán európskej zelenej dohody* (prebiehajúce práce) a stanovisko EHSV (Ú. v. EÚ C 282, 20.8.2019, s. 51).

⁽⁶⁾ Pozri stanovisko EHSV na tému *Fond na spravodlivú transformáciu a zmeny všeobecného nariadenia* (Ú. v. EÚ C 311, 18.9.2020, s. 55).

⁽⁷⁾ Informácie o globálnom úsilí nájdete v správe o medzerách v oblasti emisií z roku 2019 od UNEP – *Emissions Gap Report*.

⁽⁸⁾ Ak sa nenájde skutočne globálne riešenie, otázka ako zaobchádzať s výrobkami z tretích krajín sa stáva problémom a vzniká potreba riešiť mechanizmus úpravy hraničnej dane a súvisiace následky.

3.8 Keďže zníženie úrovne CO₂ v atmosfére pomáha v boji proti globálnemu otepľovaniu, je rovnako výhodné znížiť emisie CO₂ o určité množstvo alebo odstrániť rovnaké množstvo CO₂ z atmosféry. Preto by sa so zvyšovaním alebo znižovaním úrovne malo zaobchádzať symetricky. To znamená, že vypúšťanie CO₂ do atmosféry (znečisťovanie) by sa malo postihovať dodatočnými nákladmi (daň), zatiaľ čo na činnosti, ktoré znižujú hladinu CO₂, by sa mala poskytovať dotácia (negatívna daň).

3.9 Doteraz sa však pozornosť zameriavala takmer výlučne na predchádzanie ďalším emisiám. EHSV sa nazdáva, že globálne otepľovanie bude pravdepodobne pokračovať aj po zavedení nových daní a dodatočných opatrení, pokiaľ nebude možné odstrániť z atmosféry už vylúčený CO₂. EHSV sa preto domnieva, že členské štáty by mali zaviesť symetrické opatrenia.

3.10 Účelom dane z emisií uhlíka a negatívnej dane zo zníženia emisií CO₂ v atmosfére je ovplyvniť správanie a internalizovať externality globálneho otepľovania. Daň/dotácia však ovplyvní výrobné a pracovné príležitosti vo všetkých odvetviach hospodárstva. *A priori* nie je zjavné, že kladná a záporná sadzba dane by mala byť rovnako vysoká⁽⁹⁾.

3.11 Je mimoriadne dôležité zosúladiť rôzne stimuly s cieľom podnietiť udržateľné investície za predpokladu, že sa preveria súvisiace pozitívne externality. Harmonizovaná metodika pre ukazovatele nízkych emisií uhlíka by mala slúžiť ako návod na výpočet iných vplyvov.

3.12 Aby sa prechod na hospodárstvo bez emisií CO₂ stal spoľahlivejším z ekonomického hľadiska a dôveryhodnejším z politického hľadiska, mali by sa čo najskôr prijať opatrenia na zníženie priamych a nepriamych dotácií pre odvetvie fosílnych palív, ktoré je zodpovedné za veľké environmentálne náklady.

3.13 Keďže európska zelená dohoda si vyžaduje veľmi veľké finančné prostriedky a spoločné rozpočtové zdroje EÚ sú dosť obmedzené, súkromný sektor zohráva významnú úlohu. Dohoda o viacročnom finančnom rámci to musí zohľadniť. Dane z CO₂ však predovšetkým vyplývajú z potreby zmeniť správanie domácností, firiem a verejných subjektov a nepredstavujú zdroj príjmu. EHSV by chcel zdôrazniť potrebu zaviesť účinné opatrenia, ktoré by sa vykonávali sociálne prijateľným spôsobom pre všetkých.

4. Systémy obchodovania s emisnými kvótami

4.1 Možným politickým nástrojom na zníženie emisií CO₂ je systém obchodovania s emisnými kvótami skleníkových plynov v Európskej únii (ETS)⁽¹⁰⁾. Vychádza zo zásady stanovovania emisných stropov a obchodovania s emisiami. Podľa tejto zásady sa stanovuje strop pre celkové množstvo určitých skleníkových plynov, ktoré môžu emitovať zariadenia podliehajúce systému. Strop sa časom znižuje, čo vedie k zníženiu celkových emisií. Podniky podliehajúce systému v rámci stropu dostávajú alebo kupujú emisné kvóty, ktoré sú obchodovateľné podľa potreby⁽¹¹⁾.

4.2 V súlade s oznámením *Európsky ekologický dohovor* – COM(2019) 640 – Komisia, s cieľom znížiť emisie skleníkových plynov preskúma do júna 2021 niekoľko relevantných politických nástrojov týkajúcich sa klímy⁽¹²⁾. Bude to zahŕňať súčasný systém obchodovania s emisnými kvótami, s možným rozšírením zavedeného systému na nové odvetvia, ako aj ďalšie zásahy týkajúce sa: i) cieľov členských štátov znížiť emisie v odvetviach mimo ETS; ii) nariadenia o využívaní pôdy, zmene využívania pôdy a lesnom hospodárstve.

4.3 EHSV oceňuje prístup Komisie, pretože sa zdá byť vhodným krokom na zavedenie efektívnejšej tvorby cien uhlíka v celom hospodárstve. Takýto nástroj by sa mal koordinovať s inými dodatočnými nástrojmi vrátane nového prístupu k zdaňovaniu v kontexte vnútorného trhu EÚ v ucelenom politickom rámci, ako aj s inými podobnými nástrojmi zavedenými v iných jurisdikciách na celom svete.

⁽⁹⁾ Možno tvrdiť, že dotácia na tonu zníženia CO₂ by mala byť vyššia ako daňová sadzba na emisie CO₂, pretože vplyv zníženej výroby činností na emisie CO₂ na zamestnanosť pravdepodobne spôsobí určitú pretrvávajúcu nezamestnanosť. Okrem toho je pravdepodobne ľahšie získať podporu verejnosti pre štrukturálnu zmenu v hospodárstve, ktorá by viedla k vývoju nových technológií, než k obmedzeniu existujúcich výrobných metód.

⁽¹⁰⁾ Pozri stanovisko EHSV na tému *Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady, ktorou sa mení smernica 2003/87/ES s cieľom zlepšiť nákladovo efektívne zníženie emisií a investície do nízkouhlíkových technológií* (Ú. v. EÚ C 71, 24.2.2016, s. 57).

⁽¹¹⁾ ETS a ceny povolení vyvolali mnoho diskusií. Počet povolení a hospodársky ekonomický cyklus majú tendenciu výrazne ovplyvňovať cenu povolení. Súčasná hospodárska situácia v dôsledku krízy súvisiacej s ochorením COVID-19 pravdepodobne povedie aj k obnoveniu diskusií o ETS.

⁽¹²⁾ Pozri stanovisko EHSV na tému *Investičný plán európskej zelenej dohody* (Ú. v. EÚ C 311, 18.9.2020, s. 63).

4.4 Z medzinárodného hľadiska sa počet systémov obchodovania s emisiami na celom svete zvýšil. Okrem systému obchodovania s emisijnými kvótami skleníkových plynov v EÚ (EU ETS) už v Kanade, Číne, Japonsku, na Novom Zélande, v Južnej Kórei, vo Švajčiarsku a v Spojených štátoch fungujú alebo sa vyvíjajú národné alebo subnárodné systémy.

4.5 EHSV víta regionálne iniciatívy zamerané na výrazné zníženie emisií CO₂ ako nevyhnutné kroky na účinné zvládnutie zmeny klímy vyvolanej emisiami CO₂. V tejto súvislosti EHSV nabáda Európsku komisiu, aby pokračovala v úsilí urobiť z Európy vedúci región v tejto oblasti.

5. Dane z emisií uhlíka

5.1 Ďalším možným nástrojom politiky sú dane z CO₂. Tieto znižujú emisie hlavne dvoma spôsobmi: i) zvyšujú náklady na palivá a elektrickú energiu na báze uhlíka; ii) v dôsledku toho motivujú podniky k tomu, aby prešli na čistú energiu, napríklad na vodnú, solárnu alebo veternú energiu.

5.2 Dane z uhlíka, ak sú správne navrhnuté, sú v súlade so zásadou „znečisťovateľ platí“, podľa ktorej by mal znečisťovateľ znášať náklady na opatrenia na zníženie znečistenia v súlade s rozsahom škôd spôsobených spoločnosťou, ako sa uvádza v Deklarácii OSN z Ria⁽¹³⁾ (1992) a smernici 2004/35/ES o *environmentálnej zodpovednosti pri prevencii a odstraňovaní environmentálnych škôd*⁽¹⁴⁾.

5.3 Komisia sa vo svojej práci zameranej na znižovanie emisií uhlíka zamerala na systém obchodovania s emisijnými kvótami (ETS). EHSV sa domnieva, že v budúcnosti by mohlo byť užitočné a potrebné vypracovať nové daňové opatrenia, ktoré môžu doplniť súčasný ETS a vnútroštátne dane z emisií CO₂ s cieľom dosiahnuť účinný a symetrický politický rámec na riešenie rastúceho množstva emisií CO₂. Ako správne uviedol MMF, koordinácia úsilia na globálnej úrovni je mimoriadne dôležitá⁽¹⁵⁾.

5.4 V Európe zaviedlo niekoľko krajín dane z energie alebo dane z energie založené čiastočne na obsahu uhlíka. Medzi ne patrí Švédsko, Dánsko, Fínsko, Holandsko, Nórsko, Slovinsko, Švajčiarsko a Spojené kráľovstvo⁽¹⁶⁾.

5.5 Švédsko ukladá najvyššiu sadzbu dane z CO₂ vo výške 112,08 EUR za tonu emisií uhlíka, čím znížilo svoje emisie o 23 % za posledných 25 rokov. Švédska daň z CO₂ bola zavedená v roku 1991 sadzbou zodpovedajúcou 250 SEK (23 EUR) za tonu emitovaného fosílného oxidu uhličitého, postupne sa zvýšila na 1 190 SEK (110 EUR) v roku 2020 a zostáva naďalej základom švédskej klimatickej politiky⁽¹⁷⁾.

5.6 Švédska daň z CO₂ poskytla stimuly na zníženie spotreby energie, zlepšenie energetickej účinnosti a zvýšenie využívania alternatívnych zdrojov energie z obnoviteľných zdrojov. Postupným zvyšovaním úrovne daňovej sadzby sa zainteresovaným stranám poskytol čas na prispôsobenie sa, čím sa zlepšilo politické prijímanie zvyšovania daní postupom času.

⁽¹³⁾ Správa Konferencie Organizácie Spojených národov o životnom prostredí a rozvoji.

⁽¹⁴⁾ Ú. v. EÚ L 143, 30.4.2004, s. 56.

⁽¹⁵⁾ Fiškálny monitor MMF, *How to Mitigate Climate Change*, 2019, podľa ktorého majú rôzne politické nástroje svoje výhody a nevýhody, ale klimatická kríza je naliehavá a existenčná, a vyzýva kľúčové zúčastnené strany, aby zaviedli všetky príslušné politické opatrenia. Ministri financií sa môžu vyrovnáť s touto krízou zavedením zdanenia uhlíka alebo podobnými politikami, čím sa zmiernenie zmeny klímy stane prijateľnejším prostredníctvom doplnkových daňových alebo výdavkových opatrení, pričom sa zabezpečí primerané stanovenie rozpočtu na investície do čistých technológií, ako aj medzinárodnou koordináciou stratégií, s. IX.

⁽¹⁶⁾ Zavedenie alebo zvýšenie daní z emisií CO₂ často zahŕňa zložité kompromisy. Dane vyvolávajú potrebu reformy výrobných postupov a druhov dopravy. V niektorých odvetviach to môže viesť k nezamestnanosti a potrebe prechodu na iné typy práce. Pre dotknuté osoby môžu byť sociálne náklady vysoké. Krajiny majú rôzne možnosti, pokiaľ ide o poskytovanie sociálnej ochrany, a to je potrebné zohľadniť, aby bolo akékoľvek vykonávanie sociálne prijateľné.

⁽¹⁷⁾ Švédska daň z CO₂, švédske vládne úrady – <https://www.government.se/government-policy/taxes-and-tariffs/swedens-carbon-tax/>.

5.7 Vo všeobecnosti zo skúseností Švédska vyplýva, že je možné znížiť emisie, a to aj vtedy, ak si to vyžaduje podstatnú transformáciu hospodárstva. V období 1990 – 2017 sa HDP zvýšil o 78 %, zatiaľ čo domáce emisie skleníkových plynov sa v rovnakom období znížili o 26 %, čím sa Švédsko stalo 8. krajinou v rámci indexu globálnej konkurencieschopnosti.

5.8 V roku 1990 bolo Fínsko prvou krajinou na svete, ktorá zaviedla uhlíkovú daň. Daň pôvodne vychádzala iba z obsahu uhlíka v súvislosti s výrobou tepla a elektrickej energie. Rozšírila sa aj o dane z CO₂ a energie a zahrnula aj dopravné palivá.

5.9 Dánsko zaviedlo v roku 1992 daň z CO₂, ktorá pokrývala všetku spotrebu fosílnych palív (zemný plyn, ropa a uhlie). V Nórsku je až 55 % všetkých emisií pokrytých daňou z CO₂; zvyšné emisie sú pokryté domácim systémom obchodovania s emisiami⁽¹⁸⁾.

5.10 EHSV nabáda Európsku komisiu, aby podnikla konkrétne iniciatívy na zavedenie podobných daní z emisií CO₂ v členských štátoch s cieľom harmonizovať úsilie o účinné zníženie úrovne CO₂. Ideálnym výsledkom by bolo vytvorenie jednotných podmienok na celom jednotnom trhu EÚ, pokiaľ ide o emisie/zníženia, ktoré sa majú zdaňovať, ako aj osobitných metód a sadzieb zdaňovania, ktoré majú rovnaký vplyv na úroveň CO₂ v atmosfére. Dopracovať sa k takémuto výsledku však môže vzhľadom na potreby špecifické pre jednotlivé krajiny trvať určitý čas.

5.11 Prijatie podobných daní z CO₂ medzi členskými štátmi by sa malo využiť na ovplyvnenie obchodných partnerov, aby podnikli podobné kroky, a tým na celosvetové rozšírenie úsilia a obmedzenie vplyvu na európsku konkurencieschopnosť. V záujme predísť zložitým kompenzačným pravidlám je potrebné globálne riešenie.

5.12 Navyše by dane, ak sú správne navrhnuté, mohli prispieť k hospodárskemu rastu tým, že by okrem iného vytvorili produktívne investície do nových technológií. To platí najmä pre vývoj technológií na zníženie existujúcich hladín CO₂ v atmosfére.

6. Technológia zachytávania a ukladania uhlíka a technológia zachytávania a využívania uhlíka (CCS a CCU)

6.1 Ďalším možným nástrojom politiky je využívanie techník na zníženie existujúcich hladín CO₂ v atmosfére. Okrem ETS a daní z CO₂ budú pravdepodobne potrebné takéto metódy. Potrebný je symetrický prístup. Činnosti znižujúce hladinu CO₂, ktorý je už v atmosfére, sú pre obmedzenie globálneho otepľovania rovnako prospešné ako znižovanie emisií CO₂.

6.2 Dve hlavné technológie zamerané na zníženie hladín CO₂ sú technológia zachytávania a ukladania uhlíka (CCS) a zachytávania a využívania uhlíka (CCU)⁽¹⁹⁾. Obe technológie extrahujú CO₂ z atmosféry, komprimujú CO₂ a prepravujú ho na miesto úložiska. Tieto technológie majú významný potenciál na zmiernenie zmeny klímy⁽²⁰⁾. Existujú aj iné technológie a očakáva sa, že v blízkej budúcnosti sa vyvinie mnoho ďalších.

6.3 Rozdiel medzi CCS a CCU je v konečnom mieste zachyteného CO₂. V prípade CCS sa zachytený CO₂ presúva na vhodné miesto na dlhodobé skladovanie, zatiaľ čo v prípade CCU sa zachytený CO₂ mení na komerčný produkt.

6.4 CCU sa týka zachytávania a využívania CO₂ ako suroviny pri výrobe minerálov, chemických stavebných blokov, syntetických palív a stavebných materiálov. Môže sa použiť na zníženie emisií CO₂ recykláciou CO₂ na výrobky, trvalým ukladaním CO₂ v stavebných materiáloch, ako je betón, a recirkuláciou CO₂ s priamym zachytávaním vzduchu. Dokáže tiež ponúknuť možnosti ukladania elektrickej energie prostredníctvom výroby syntetického metánu.

⁽¹⁸⁾ *Putting a Price on Carbon with a Tax* (Stanovenie ceny za uhlík daňou), skupina Svetovej banky – https://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/SDN/background-note_carbon-tax.pdf.

⁽¹⁹⁾ *The potential for CCS and CCU in Europe* (Potenciál CCS a CCU v Európe, Európska komisia) https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/iogp_-_report_-_ccs_ccu.pdf.

⁽²⁰⁾ Pozri stanovisko EHSV (Ú. v. EÚ C 341, 21.11.2013, s. 82).

6.5 EÚ vytvorila regulačný rámec na obchodné využitie a dotovanie tejto novej technológie, aj keď náklady na zachytávanie a skladovanie sú stále významným nepriaznivým faktorom. Momentálne je komponent na zachytávanie najdrahšou súčasťou procesu.

6.6 V súčasnosti sú najväčšie zariadenia CCS a CCU v Spojených štátoch.

6.7 V Európe je to Nórsko, ktoré používa techniky CCS a CCU od roku 1996⁽²¹⁾. V niekoľkých špecializovaných zariadeniach sú každoročne zachytávané a na vhodných miestach uskladňované milióny ton CO₂ z ťažby zemného plynu, čo predstavuje dosiaľ najúspešnejšie európske skúsenosti s využívaním CCS. V posledných rokoch sa vo Švédsku, v Holandsku, Belgicku, Francúzsku a Írsku vyvinuli ďalšie formy technológií CCS a CCU⁽²²⁾.

6.8 EHSV podporuje rozvoj technológií CCS a CCU – prostredníctvom špecializovaných investícií –, na úrovni EÚ aj na vnútroštátnej úrovni, pretože prispievajú k cieľu zníženia vplyvu emisií CO₂ a všeobecnejšie, k cieľom udržateľného rozvoja presadzovanými OSN, ako aj cieľom Parížskej dohody v oblasti zmene klímy.

6.9 Ak sa má globálne otepľovanie znížiť účinným a nákladovo efektívnym spôsobom, je potrebné podporovať technológie CCS a CCU⁽²³⁾. Najmä národné rozpočty by mali zohrávať kľúčovú úlohu pri lepšom využívaní týchto technológií a podporovať verejné investície a daňové stimuly. V tejto súvislosti Európska komisia zvažuje revíziu príslušných usmernení o štátnej pomoci vrátane usmernení v oblasti životného prostredia a energetiky, ktoré sa do roku 2021 zmenia a doplnia s cieľom poskytnúť členským štátom väčšiu flexibilitu.

6.10 Členské štáty by mali prijať najmä komplexnú a symetrickú politiku v oblasti environmentálnej dane v súvislosti s vplyvom CO₂ na globálne otepľovanie. Je potrebné zaviesť dane s kladnými aj zápornými sadzbami. Príjmy získané z daní z CO₂ by sa mohli prednostne použiť na financovanie stimulov na techniky znižovania emisií CO₂.

6.11 Európske fondy určené na výskum v oblasti CCS a CCU by sa mohli finančne posilniť a strategicky zamerať na dosiahnutie lepších, konkrétnych výsledkov z hľadiska kapacity zachytávania a alternatív ukladania CO₂.

6.12 Nemala by sa podceňovať úloha pravidiel verejného obstarávania⁽²⁴⁾. Národné vlády a miestne orgány verejnej správy by mali viac a lepšie využívať ekologické ciele a osobitné environmentálne nástroje stanovené v smernici 2014/24/EÚ⁽²⁵⁾, smernici 2014/25/EÚ⁽²⁶⁾ a smernici 2014/23/EÚ⁽²⁷⁾ o verejnom obstarávaní a koncesiách. Vnútroštátne investície a verejné výdavky na jednej strane by tak mohli fungovať v synergii s opatreniami plánovanými v európskej zelenej dohode na druhej strane.

⁽²¹⁾ CCS, Norwegian Petroleum – <https://www.norskpetroleum.no/en/environment-and-technology/carbon-capture-and-storage/>.

⁽²²⁾ *How European CO₂ Transport and Storage Infrastructure can enable an Innovative Industrial Transition* (Ako môže európska infraštruktúra pre dopravu a skladovanie CO₂ umožniť inovačnú priemyselnú transformáciu), Európsky parlament – <https://zeroemission-splatform.eu/wp-content/uploads/ZEP-Conference-Presentations.pdf>.

⁽²³⁾ Švédsky vládný výbor dospel v roku 2020 k záveru, že Švédsko by mohlo dosiahnuť uhlíkovú neutralitu do roku 2045, ak by sa príjmy z daní z CO₂ použili na dotovanie odstránenia CO₂ v atmosfére. Pozitívne a negatívne daňové sadzby by boli rovnako vysoké. Pozri SOU 2020: 4, verejné vyšetrovania švédskej vlády.

⁽²⁴⁾ Toto bolo zdôraznené v publikácii *Public procurement for a Circular Economy* (Verejné obstarávanie pre obehové hospodárstvo), Európska komisia, október 2017, https://ec.europa.eu/environment/gpp/circular_procurement_en.htm. Svetová banka tiež zdôraznila úlohu pravidiel verejného obstarávania vo vlastnom obstarávaní; <https://www.worldbank.org/en/about/corporate-procurement/vendors>.

⁽²⁵⁾ Ú. v. EÚ L 94, 28.3.2014, s. 65.

⁽²⁶⁾ Ú. v. EÚ L 94, 28.3.2014, s. 243.

⁽²⁷⁾ Ú. v. EÚ L 94, 28.3.2014, s. 1.

7. Ďalšie nástroje na zníženie emisií

7.1 Na záver EHSV upozorňuje na ďalšie politické nástroje na zníženie emisií uhlíka. Siahajú od nových technológií po postupy obhospodarovania pôdy, ktoré by sa mali podnecovať a podporovať na úrovni EÚ, ako aj na vnútroštátnej úrovni. V prvom rade lesy prirodzene odstraňujú oxid uhličitý a stromy sú obzvlášť schopné ukladať uhlík odstránený z atmosféry fotosyntézou. Rozšírenie, obnova a správne obhospodarovanie vane lesov posilní schopnosť fotosyntézy bojovať proti CO₂.

7.2 Hoci predaj produktov lesného hospodárstva je zdanený ako príjem vlastníka, malo by sa uznať, že výsadba stromov a rast lesov znižujú CO₂ v atmosfére, a preto by sa mali v symetrickom daňovom prístupe k globálnemu otepľovaniu podporovať negatívnou daňou z CO₂. Išlo by o dôležité opatrenie na dosiahnutie cieľov v oblasti klímy.

7.3 Pôda navyše prirodzene ukladá uhlík. V rámci najnovšej SPP sa zaviedli niektoré ekologizačné opatrenia zamerané na zvýšenie prínosu európskeho poľnohospodárstva k ekologickému rastu v Európe. Takéto opatrenia by sa mali podporovať, pokiaľ sú zlučiteľné s rastúcou potrebou potravinárskej výroby a plnením environmentálnych cieľov. Obehové hospodárstvo môže tiež priniesť väčšie možnosti, pokiaľ ide o dosiahnutie cieľov v oblasti životného prostredia a klímy.

V Bruseli 16. júla 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru — Posilnenie udržateľného hospodárskeho rastu v celej EÚ**(stanovisko z vlastnej iniciatívy)**

(2020/C 364/04)

Spravodajca: **Philip VON BROCKDORFF**

Rozhodnutie plenárneho zhromaždenia	20. 2. 2020
Právny základ	článok 32 ods. 2 rokovacieho poriadku
Príslušná sekcia	sekcia pre hospodársku a menovú úniu, hospodársku a sociálnu súdržnosť
Prijaté v sekcii	24. 6. 2020
Prijaté v pléne	16. 7. 2020
Plenárne zasadnutie č.	553
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	194/11/12

1. Závety a odporúčania

1.1 Dôsledky pandémie ochorenia COVID-19 zasiahli Európsku úniu, rovnako ako aj ďalšie krajiny vo svete. Európska komisia reagovala na túto krízu prijatím širokého balíka nástrojov zameraných na zmiernenie tohto vonkajšieho otrasu. Tento balík obsahoval okrem iného nástroj podpory v rámci Európskeho mechanizmu pre stabilitu (EMS) vzhľadom na krízu spôsobenú pandemiou, ako aj dočasné úvery na financovanie vnútroštátnych režimov skráteného pracovného času a podobných opatrení na ochranu pracovných miest v členských štátoch EÚ v rámci iniciatívy SURE. Európska investičná banka (EIB) poskytla podnikom pomoc v podobe likvidity. Európska komisia nedávno navrhla nový nástroj v hodnote 750 miliárd EUR s názvom *Next Generation EU* (EÚ pre ďalšie generácie), ktorý má pomôcť členským štátom zotaviť sa z hospodárskej krízy.

1.2 V tejto súvislosti sa EHSV domnieva, že kríza spôsobená ochorením COVID-19 by nemala odvádzať pozornosť EÚ od jej strednodobých a dlhodobých cieľov, ako sa uvádza v európskej zelenej dohode, stratégii udržateľného rastu 2020 a Európskom pilieri sociálnych práv. V týchto cieľoch sa v každom prípade uznáva potreba prebudovať európske hospodárstvo s cieľom zabezpečiť v ďalších rokoch udržateľný rast postavený na pilieroch environmentálnej udržateľnosti, zvyšovania produktivity, spravodlivosti a sociálneho pokroku a makroekonomickej stability.

1.3 Na zabezpečenie dodávateľských reťazcov, ktoré sa podľa EHSV ukázali počas krízy ako zraniteľné, je potrebné, aby prevádzkovatelia v EÚ prehodnotili stratégie týchto dodávateľských reťazcov vrátane ich diverzifikácie, ale aj ich preskupenia naprieč viacerými sektormi. Rovnako dôležité a potrebné je, aby EÚ zohrávala významnejšiu úlohu vo svetovom obchode, čo má zásadný význam pre podniky v EÚ a ich obchodné vyhliadky. EHSV sa tiež domnieva, že na svetové firmy pôsobiace na globálnom trhu by sa v širokom spektre aspektov (v neposlednom rade medzinárodné pracovné normy, spravodlivá hospodárska súťaž a dodržiavanie cieľov v oblasti zmeny klímy) mali uplatňovať rovnaké podmienky. Nie je možné vylúčiť podniky z EÚ, ktoré v rámci EÚ premiestňujú svoje výrobné zariadenia (minimálne v prípade základných výrobkov), aby sa vyhli problémom s dodávateľským reťazcom.

1.4 Globalizácia so všetkými svojimi vedľajšími účinkami viedla k investíciám naprieč krajinami, ktoré sa však nie vždy realizujú s cieľom budovať kapitálové investície, ale skôr s cieľom hľadať krajiny s najnižšími daňami. Podľa názoru EHSV hospodárske problémy a ďalšie dôsledky krízy spôsobenej ochorením COVID-19 naznačujú, že je nevyhnutná zmena spôsobu fungovania podnikov v EÚ aj vo svete. Odporúčania EHSV, aby sa urýchlilo zavádzanie riešení v oblasti daňových únikov a vyhýbania sa daňovým povinnostiam, sa teraz javia ešte relevantnejšie, a to isté platí aj o diskusii medzi členskými štátmi o postupnom prechode na hlasovanie kvalifikovanou väčšinou a riadnom legislatívnom postupe v daňových záležitostiach.

1.5 Politika vlád a podpora z ich strany nadobudla počas krízy väčší význam. Predovšetkým fiškálna politika je rozhodujúca nielen pre hospodársku stabilitu, ale rovnako aj v súvislosti s podporou podnikov zo strany vlád formou stimulov povolených v rámci právnych predpisov EÚ. EHSV sa preto domnieva, že akékoľvek pokusy o dosahovanie a posilňovanie udržateľného rastu si vyžadujú usmerňovanie a reguláciu zo strany vlád vo všetkých oblastiach hospodárskej činnosti a ochrany životného prostredia s dôrazom na uplatňovanie hľadiska ochrany životného prostredia pri hospodárskej činnosti. Samozrejme, na stanovenie hospodárskeho smerovania je aj naďalej kľúčový otvorený dialóg so sociálnymi partnermi a občianskou spoločnosťou.

1.6 Obrovský dopyt po úveroch na zabezpečenie podpory príjmov a úverových záruk pre podniky zmrazených obmedzeniami počas krízy bezpochyby povedie k obmedzeniu miery, do akej budú vlády schopné poskytovať stimuly na opätovné oživenie hospodárskej činnosti. Takisto sa tým obmedzí množstvo finančných prostriedkov potrebných na podporu ochrany životného prostredia aj produktívnych investícií. Vlády budú preto musieť nájsť tvorivé spôsoby podpory výdavkov zameraných na udržateľný hospodársky rast pri súčasnom zabezpečení dlhodobej udržateľnosti verejných financií.

1.7 Prechod na udržateľnejšie hospodárstvo musí zahŕňať rozvoj ekologických odvetví, ako aj ekologizáciu existujúcich obchodných modelov a odvetví nad rámec tradičných ekologických odvetví v čo najvyššej miere. EHSV a preto domnieva, že pomoc poskytovaná podnikom na vnútroštátnej úrovni aj na úrovni EÚ musí byť podmienená dosahovaním cieľov stanovených v európskej zelenej dohode a v stratégii udržateľného rastu 2020, ako aj preukázateľného sociálneho pokroku.

1.8 Pri určovaní stratégií potrebných na hospodárske oživenie, investície a udržateľnosť je aktivovanie všeobecnej únikovej doložky v rámci Paktu stability a rastu zo strany Komisie, ktorým sa umožňuje krajinám eurozóny dočasne pozastaviť úpravy požadované na plnenie strednodobých fiškálnych cieľov, krokom správnym smerom. EHSV sa však nazdáva, že revízia existujúcich pravidiel bude možno potrebná vzhľadom na to, že vstupujeme do fázy obnovy po odznení pandémie ochorenia COVID-19.

1.9 Podľa názoru EHSV musí byť základným kameňom udržateľného hospodárskeho rastu v EÚ vytvorenie a rozvoj skutočného obehového hospodárstva, v ktorom sa bude maximalizovať a udržiavať hodnota v rámci celých hodnotových reťazcov pri súčasnej minimalizácii odpadu a snahe o efektívne nakladanie so zdrojmi. Obchodné modely obehového hospodárstva ponúkajú významný potenciál na podporu európskej konkurencieschopnosti, a to nielen z hľadiska ochrany prírodného prostredia, ale aj pokiaľ ide o vytváranie vysokokvalitných pracovných miest a rozvoj pridružených odvetví.

1.1.0 Úlohu inovácií a digitalizácie, ako aj sústavných investícií do ľudského kapitálu v snahe uľahčiť prechod na udržateľný rast ani nie je možné dostatočne zdôrazniť. Súčasná pandémia však takisto ešte väčšmi vyzdvihla význam zamerania na individuálne zdravie a blahobyt, a nielen na produktivitu a hospodársky rast. Produktivita zohráva kľúčovú úlohu pri dosahovaní udržateľného hospodárskeho rastu. EHSV sa domnieva, že ak má hospodárstvo aj v budúcnosti naďalej udržateľne rásť, musí zvýšiť svoju rastovú kapacitu, ale len do tej miery, že tento rast prináša hospodárstvu pridanú hodnotu zvyšovaním miezd, ako aj prebytkov, čím zväčšuje dopyt na jednotnom trhu bez toho, aby sa porušovali nadobudnuté práva, ako sú sociálna ochrana a kolektívne vyjednávanie.

2. Odolnosť voči hospodárskym šokom (skúsenosť z krízy spôsobenej ochorením COVID-19)

2.1 EHSV v záveroch svojho stanoviska k *Európskemu nástroju stabilizácie investícií* ⁽¹⁾ konštatoval, že v prípade hospodárskej krízy, ktorá by zasiahla viaceré členské štáty, by Európsky nástroj stabilizácie investícií (EISF), ktorého cieľom je väčšia stabilizácia vnútroštátnych fiškálnych politík v prípade hospodárskych otrasov, nebol dostatočne účinný vzhľadom na veľkosť tohto fondu. Aj keď EHSV uznal EISF za krok smerom k užšej integrácii eurozóny, zároveň vyjadril názor, že efektívnejším ako navrhovaný EISF by bol dobre vypracovaný systém celoeurópskeho poistenia, ktorý by v čase makroekonomických otrasov plnil úlohu automatického stabilizátora.

2.2 V posledných mesiacoch Európsku úniu spolu s ďalšími krajinami vo svete negatívne zasiahlo šírenie nákazlivej choroby COVID-19. Táto kríza odhalila slabiny vo vnútri EÚ: jej vedenie, aspoň zo začiatku, sa javilo ako neschopné reagovať na závažné hospodárske a sociálne dôsledky krízy spôsobenej pandemiou ochorenia COVID-19 účinne a koordinovaným spôsobom. Systémy zdravotnej starostlivosti, najmä v Taliansku a Španielsku, zápasili s veľkým počtom infikovaných osôb a všeobecná reakcia mala ironicky skôr charakter „každý národ za seba“, ktorý zastáva aj krajná pravica a nacionalisti.

⁽¹⁾ Ú. v. EÚ C 62, 15.2.2019, s. 126.

2.3 Dalo by sa povedať, že nedávna kríza je najväčšou skúškou projektu EÚ, jej inštitúcií a samotnej architektúry, o ktorú sa opiera euro. V roku 2008 bol stredobodom krízy bankový sektor. Európska centrálna banka (ECB) zabezpečila likviditu pre finančné trhy a poskytla pomoc bankám. Vtedy mali rozhodujúci význam menové nástroje, ale nedávna kríza bola výzvou úplne iného charakteru, keď sa fiškálnymi opatreniami mala zabezpečiť odolnosť systémov verejného zdravotníctva a zároveň poskytnúť pomoc zraniteľným podnikom a ich zamestnancom. ECB nepriamo poskytla pomoc, keď vládám umožnila vydávať dlhopisy a požičiavať si finančné prostriedky na svoje výdavky vrátane výdavkov určených na programy sociálneho rozvoja a sociálneho zabezpečenia.

2.4 Hospodárske dôsledky spôsobené pandémiou ochorenia COVID-19 zasiahli všetkých členov menového bloku. Neexistuje však žiadny mechanizmus, ktorý by vládam eurozóny umožnil spoločne reagovať na takýto otras. V dôsledku toho boli politické reakcie na pandémiu v drvivej väčšine prípadov vnútroštátneho charakteru – čím sa ešte väčšmi zvýraznili rozdiely namiesto toho, aby sa Európa v čase tejto krízy viac spojila. Eurozóna reagovala na symetrický otras asymetricky. Rozdiely vo fiškálnych podmienkach jednotlivých členských štátov spôsobili výrazné rozdiely v politických reakciách. EHSV vo viacerých svojich stanoviskách načrtnol význam väčšej konvergencie v oblasti hospodárskej aj sociálnej politiky a koordinovaného prístupu k fiškálnej politike vrátane zdaňovania, ale súčasná kríza opäť preukázala, že existujú zásadné rozdiely v tom, ako fiškálne politiky jednotlivých krajín na ňu reagujú v závislosti od stavu verejných financií. Silnejšie ekonomiky eurozóny reagovali na situáciu v súvislosti s pandémiou ochorenia COVID-19 rýznym zvýšením objemu úverov na financovanie záchranných balíkov. Zraniteľnejšie ekonomiky nemajú taký veľký finančný priestor a na krízu odpovedali skromnejšími záchrannými balíkmi. To ukazuje, aké veľké sú rozdiely medzi ekonomikami eurozóny. Čím dlhšie kríza trvala, tým viditeľnejšie sa tieto rozdiely prejavovali.

2.5 V reakcii na krízu ECB ohlásila výnimočný nový program nákupu aktív na stabilizáciu európskych trhov. Prvotná reakcia európskych hlavných miest bola predvídateľná: keď sa trhy upokojili a rizikové prírážky k dlhopisom sa medzi krajinami čiastočne vyrovnali, vnímanie potreby spoločných fiškálnych opatrení sa vytratilo. Každá krajina zamerala pozornosť na domáce záchranné balíky. Ďalšia práca Komisie, Euroskupiny a Európskej rady v oblasti plánu obnovy poskytla členským štátom veľmi potrebný impulz. Stále je však potrebné urobiť oveľa viac, aby bolo možné účinne reagovať na túto krízu, a to aj vypracovaním spoločného dlhového nástroja zameraného na spoločné využívanie investícií potrebných na oživenie hospodárstva a odvrátenie straty miliónov pracovných miest v celej EÚ.

2.6 To nás privádza k Európskemu mechanizmu pre stabilitu (EMS) a jeho úverovej kapacite 410 miliárd EUR. Členské štáty majú zvyčajne trochu rezervovaný postoj k využívaniu EMS, keďže všetky úvery majú svoje podmienky. Okrem toho, aj keď sa tieto podmienky odpustia alebo upravia, ako sa rozhodlo na zasadnutí Euroskupiny 9. apríla 2020, tzv. syntetické dlhopisy EMS len ďalej kopírujú fragmentovanú povahu eurozóny. Táto fragmentácia sa v súčasnom rámci pre hospodársky a fiškálny dohľad, najmä čo sa týka reforiem v podobe balíka šiestich legislatívnych aktov a balíka dvoch legislatívnych aktov, nerieši a je hlavným dôvodom nedávneho oznámenia Európskej komisie⁽²⁾. Cieľom tohto preskúmania je v zásade zistiť, čo je potrebné na to, aby sa dosiahol hospodársky rast a súčasne zachovali udržateľné verejné financie a zabránilo sa makroekonomickým nerovnováham prostredníctvom užšej koordinácie hospodárskych politík a konvergencie v oblasti hospodárskej výkonnosti členských štátov. To by mohlo byť dôležitým krokom správnym smerom, pokiaľ sa buď v rámci postupu pri makroekonomickej nerovnováhe alebo európskeho semestra identifikujú základné príčiny nerovnováh s dôrazom na účinnejšie politiky vrátane politík zameraných na zlepšenie systémov sociálnej ochrany.

2.7 Európska komisia 9. apríla 2020 ohlásila rozsiahly balík nástrojov zameraných na zmiernenie šoku v dôsledku krízy spôsobenej ochorením COVID-19 vo výške 540 miliárd EUR. Jeho súčasťou je aj nový nástroj podpory vzhľadom na krízu spôsobenú pandémiou prostredníctvom EMS v objeme až do 240 miliárd EUR zameraný na podporu štátov eurozóny pri vnútroštátnom financovaní nákladov súvisiacich s priamou aj nepriamou zdravotnou starostlivosťou, liečbou a prevenciou ochorenia COVID-19 so stropom vo výške 2 % HDP každej krajiny za rok 2019. Balík takisto zahŕňa dočasné úvery v objeme 100 miliárd EUR na financovanie programov skráteného pracovného času a podobných opatrení na ochranu pracovných miest v členských štátoch EÚ v rámci iniciatívy SURE, pričom záruky poskytujú krajiny EÚ. Okrem toho Európska investičná banka (EIB) zabezpečí podporu likvidity až do výšky 200 miliárd EUR pre podniky v celej Európe so zameraním na MSP. Ďalej 27. apríla 2020 Európska rada v zásade odsúhlasila vytvorenie fondu na obnovu pre potreby EÚ v objeme spolu aspoň 1 bilión EUR a vyzvala Komisiu, aby vypracovala návrh, ako by sa takýto fond mohol vytvoriť a využívať.

(2) Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade, Európskej centrálnej banke, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Preskúmanie správy hospodárskych záležitostí Správa o uplatňovaní nariadení (EÚ) č. 1173/2011, (EÚ) č. 1174/2011, (EÚ) č. 1175/2011, (EÚ) č. 1176/2011, (EÚ) č. 1177/2011, (EÚ) č. 472/2013 a (EÚ) č. 473/2013 a o vhodnosti smernice Rady 2011/85/EÚ.

2.8 O mesiac neskôr, 27. mája 2020, Komisia navrhla nový nástroj v hodnote 750 miliárd EUR s názvom *Next Generation EU* (EÚ pre ďalšie generácie), ktorý má pomôcť členským štátom zotaviť sa z hospodárskej krízy vyvolanej krízou spôsobenou pandémiou ochorenia COVID-19. Nový balík, ktorý je súčasťou budúceho dlhodobého rozpočtu EÚ na roky 2021 – 2027, zahŕňa finančné prostriedky v objeme 500 miliárd EUR vo forme grantov a v objeme 250 miliárd EUR vo forme úverov a bude financovaný cez úvery na finančných trhoch, čo si vyžaduje dočasné zvýšenie stropu vlastných zdrojov Komisie na 2 % hrubého národného dôchodku EÚ. Program obnovy zahŕňa 560 miliárd EUR na podporu investícií a reforiem v členských štátoch v súvislosti so zeleným hospodárstvom, digitalizáciou a odolnosťou hospodárstva (310 miliárd EUR vo forme grantov a 250 miliárd EUR vo forme úverov), ďalších 55 miliárd EUR na posilnenie existujúcich programov politiky súdržnosti a navýšenie objemu prostriedkov fondu na spravodlivú transformáciu o 40 miliárd EUR, ako aj ďalšie investície vo výške 15 miliárd EUR pre Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka. Cieľom je aj mobilizácia súkromných investícií prostredníctvom nového Nástroja na podporu platobnej schopnosti pre európske podniky s rozpočtom vo výške 31 miliárd EUR, spolu s modernizáciou investičného programu EÚ InvestEU v objeme 15,3 miliardy EUR a s dodatočným Nástrojom pre strategické investície vo výške 15 miliárd EUR (súčasť fondu InvestEU), ktorým sa majú vytvárať investície v strategických sektoroch EÚ, najmä v súvislosti s budovaním odolnosti, ekologickou a digitálnou transformáciou a kľúčovými hodnotovými reťazcami.

2.9 Vzhľadom na tento vývoj by nedávna kríza nemala odvrátiť pozornosť EÚ od jej dlhodobých cieľov načrtnutých v európskej zelenej dohode a v stratégii udržateľného rastu na rok 2020. Tieto ciele sú nezvyčajne predvídateľné v tom, že sa v nich uznáva potreba prebudovať európske hospodárstvo s cieľom zabezpečiť v ďalších rokoch udržateľný rast postavený na pilieroch environmentálnej udržateľnosti, zvyšovania produktivity, spravodlivosti a sociálneho pokroku a makroekonomickej stability.

3. Globálna vzájomná závislosť, medzinárodný rozmer EÚ a budúcnosť globalizácie

3.1 Hoci globalizácia viedla k zvýšeniu priamych zahraničných investícií (PZI), ktoré sa od roku 1990 zvyšujú ročne priemerne o 10 %⁽³⁾ oproti priemernému rastu 5 % v rámci svetového obchodu⁽⁴⁾, je potrebné zohľadniť aj jej vedľajšie účinky, najmä vedľajšie účinky na pracovné a sociálne podmienky. Je pravdou, že globalizácia podporila prenos technológií, reštrukturalizáciu priemyslu a rast globálnych spoločností, avšak dialo sa to často na úkor sociálnych práv a kolektívneho vyjednávanía. Globalizácia umožnila veľkým podnikom dosahovať úspory z rozsahu a znižovať tak náklady a ceny, to však v domácej konkurencii poškodilo mnohé malé podniky EÚ.

3.2 Pokiaľ ide o obchod medzi krajinami, ich čoraz väčšia vzájomná závislosť priniesla množstvo pozitívnych účinkov a v neposlednom rade aj uvedomenie si, že konflikty medzi národmi by pri vojenských kapacitách, akými disponujú napríklad Čína, USA alebo Rusko, znamenali koniec sveta v súčasnej podobe. To však nie je všetko. Často sa ignorujú negatívne dôsledky globalizácie, ako sú nadmerné znečisťovanie životného prostredia alebo neprimerané pracovné podmienky. Zároveň platí, že ak kríza zasiahne ekonomiky, ako sú Čína alebo USA, má to vplyv na veľký počet krajín a môže to priniesť regionálnu aj globálnu nestabilitu. Sú tu aj mnohé ďalšie nástrahy spôsobené globalizáciou, v neposlednom rade aj skutočnosť, že nadnárodné a globálne firmy sa vzhľadom na svoj domáci vplyv často považujú za ohrozenie štátnej suverenity.

3.3 Relevantnou otázkou v tejto fáze je, do akej miery pandémia ochorenia COVID-19 a súvisiaci nápor hospodárskej krízy zmenia spôsob fungovania spoločností pôsobiacich v cezhraničnom obchode a službách v určitých odvetviach – najmä v odvetví cestovného ruchu a leteckej dopravy. Finančné dôsledky tejto krízy sú obrovské a podniky – vrátane tých vo výrobnom sektore – čelia obmedzeniam v oblasti dodávateľských reťazcov a vývozu a zároveň aj poklesu dopytu a odlivu zákazníkov, čo možno opísať ako opak exponenciálneho rastu alebo šírenie (negatívnych) otrasov vo výrobných sieťach. Táto kríza nám pripomenula, že globalizované hospodárstvo sa opiera o rozsiahlu sieť dodávateľských zmlúv.

3.4 Expanzia svetového obchodu v poslednej štvrtine 20. storočia bola možná vďaka dvom vzájomne nesúvisiacim faktorom: rozšíreniu intermodálnej nákladnej dopravy (napr. vďaka preprave v kontajneroch) a rozsiahlemu upúšťaniu od kontroly kapitálu začiatkom 80. rokov. Keďže toky kapitálu sa v súčasnosti väčšmi regulujú, ostávajú miazgou pre investície

⁽³⁾ UNCTAD (2019). Správa o svetových investíciách, 2019.

⁽⁴⁾ Svetová banka (2020). Vývoz tovarov a služieb (ročný rast v %). Ukazovatele svetového rozvoja.

a obchodné toky po celom svete. Tretím dôvodom expanzie svetového obchodu bola liberalizácia obchodu a s ňou súvisiace obchodné dohody, a asi najmä prístupenie Číny k WTO. Obchod má pre EÚ nesmierny význam pri akýchkoľvek snahách zameraných na posilnenie udržateľného hospodárskeho rastu a zvýšenie obchodných tokov medzi EÚ a jej obchodnými partnermi prináša očividné výhody, ale kríza spôsobená ochorením COVID-19 zvýraznila aj zraniteľné miesta globálnych dodávateľských reťazcov. Narušenie obchodu môže mať vplyv na udržateľný hospodársky rast. Preto musí EÚ prostredníctvom svojich medzinárodných zmlúv vynaložiť väčšie úsilie na zabezpečenie dodávateľských reťazcov s cieľom minimalizovať ich narušenie vplyvom hospodárskych otrasov. To zahŕňa aj prehodnotenie stratégií dodávateľských reťazcov vrátane ich diverzifikácie, ale aj ich preskupenia naprieč viacerými sektormi. Znamenalo by to aj určitú formu odvetvovej deglobalizácie, v rámci ktorej by podniky z EÚ premiestnili svoje výrobné závody (minimálne v prípade základných výrobkov) do EÚ, aby sa predišlo problémom v dodávateľskom reťazci.

3.5 Pre túto tému je relevantný medzinárodný rozmer EÚ a jej vzťahy so svetovými aktérmi, najmä s Čínou, USA a Ruskom. Keďže pre budúce hospodárske vyhliadky EÚ a jej meny má rozhodujúci význam medzinárodná diplomacia, EÚ potrebuje zohrávať oveľa progresívnejšiu a významnejšiu úlohu v medzinárodných záležitostiach vrátane obchodných rokovaní s konkurenčnými krajinami. EHSV sa stále prihovára za mnohostranné obchodné rokovania a mal by v tom aj pokračovať, ale je jasné, že Čína, USA a Rusko pozíciu EÚ v oblasti mnohostranného obchodu ignorujú. Ak má EÚ zohrávať vo svetovom obchode významnejšiu úlohu, čo má pre podniky v EÚ a ich obchodné vyhliadky zásadný význam, potom je potrebné aby EÚ vyvinula oveľa väčšie úsilie a priviedla ostatné krajiny späť k okrúhlemu stolu na mnohostranné rokovania, v opačnom prípade totiž nevyhnutne nadobudne väčší význam dvojstranný obchod. V rámci globalizácie v budúcich podmienkach po kríze sa musí zabezpečiť, že na svetové firmy pôsobiace na globálnom trhu sa v širokom spektre aspektov (daňovej súťaže, dodržiavania pracovných noriem a cieľov v oblasti zmeny klímy) budú vzťahovať rovnaké podmienky. V opačnom prípade EÚ riskuje čoraz väčšiu zraniteľnosť a závislosť od vývoja obchodných sporov medzi USA a Čínou.

3.6 Pokiaľ ide o cezhraničné investície, je celkom zjavné, že tieto sa nie vždy realizujú s cieľom budovať kapitálové investície, ale skôr s cieľom hľadať krajiny s najnižšími daňami (?). Určitá forma globalizácie môže byť aj po skončení krízy nevyhnutná, hospodárske problémy a ďalšie dôsledky tejto krízy však naznačujú, že je nevyhnutná zmena spôsobu fungovania podnikov v EÚ aj po celom svete. Odporúčania EHSV určené členským štátom, aby zrýchlili postupy riešenia daňových únikov a vyhýbania sa daňovým povinnostiam, sa teraz javia ako relevantnejšie, a to isté platí aj o hlasovaní kvalifikovanou väčšinou. Výbor totiž už minulý rok plne podporil začatie diskusií o postupnom prechode na hlasovanie kvalifikovanou väčšinou a o riadnom legislatívnom postupe v daňových otázkach, pričom uznal, že všetky členské štáty musia mať vždy dostatočné možnosti zapojiť sa do rozhodovacieho procesu.

4. Prehodnotenie úlohy vlád

4.1 Niet pochyb, že kríza spôsobená ochorením COVID-19 opäť priniesla na svetlo význam úlohy vlád pri riešení zdravotných a hospodárskych kríz. Aj tá má osobitný význam pre cieľ dosahovania udržateľného hospodárskeho rastu. Nikto v EÚ teraz nespochybňuje úlohu vlád pri zabezpečovaní účinných systémov a programov zdravotnej starostlivosti, ktoré nepriamo podporujú hospodársku činnosť. Rovnako sa nespochybňuje ani úloha vlád pri presadzovaní regulácie bánk a finančného sektora v dôsledku finančnej krízy v roku 2008. Je však čoraz jasnejšie, že vlády stále zohrávajú kľúčovú úlohu pri stanovovaní hospodárskeho smerovania, a ešte väčšmi to platí počas kríz. To by malo platiť aj v prípade viacúrovňového riadenia, kde je rozhodujúce zapojenie miestnych a regionálnych samospráv do hospodárskej politiky centrálnej vlády. Ako sme už vysvetlili, fiškálna politika je nevyhnutná nielen pre hospodársku stabilitu, ale rovnako aj v súvislosti s podporou podnikov zo strany vlád formou stimulov povolených v rámci právnych predpisov EÚ. Akékoľvek pokusy o dosahovanie a posilňovanie udržateľného rastu si vyžadujú usmerňovanie a reguláciu zo strany vlád vo všetkých oblastiach hospodárskej činnosti a ochrany životného prostredia s dôrazom na uplatňovanie hľadiska ochrany životného prostredia pri hospodárskej činnosti. Samozrejme, na stanovenie hospodárskeho smerovania je aj naďalej kľúčový otvorený dialóg so sociálnym partnermi a občianskou spoločnosťou.

(?) Bénassy-Quéré, A., Fontagné, L., a Lahrière-Révil, A. (2005). Ako reagujú PZI na zdaňovanie právnických osôb? (How does FDI react to corporate taxation?) *International Tax and Public Finance*, 12(5), 583-603.

4.2 V situácii po kríze nadobudne fiškálna politika väčší význam, v neposlednom rade aj vzhľadom na masívny objem úverov nad rámec prognóz z času pred krízou. Obrovský dopyt po úveroch na zabezpečenie podpory príjmov a úverových záruk pre podniky zmrazené obmedzeniami v súvislosti s ochorením COVID-19 bezpochyby povedie k obmedzeniu miery, do akej budú vlády schopné poskytovať stimuly na opätovné oživenie hospodárskej činnosti. Takisto sa tým obmedzí množstvo finančných prostriedkov potrebných na podporu ochrany životného prostredia aj produktívnych investícií. Vlády budú preto musieť nájsť tvorivé spôsoby podpory výdavkov zameraných na udržateľný hospodársky rast pri súčasnom zabezpečení dlhodobej udržateľnosti verejných financií. Stanovisko Komisie, že oživenie by malo byť v súlade so zelenou dohodou, je krokom správnym smerom, keďže nasvedčuje tomu, že aj samotná reakcia na krízu musí mať udržateľný charakter.

4.3 Príkladom mimorozpočtového zdroja financovania infraštruktúry sú medzinárodné finančné inštitúcie a súkromné firmy najmä vo forme verejno-súkromných partnerstiev. Za predpokladu, že verejno-súkromné partnerstvá sú riadené transparentne a podliehajú demokratickej kontrole, mohli by sa považovať za jednu z možností v pokrízovom scenári s cieľom podporovať financovanie projektov v oblasti infraštruktúry a životného prostredia, pretože ponúkajú riešenia problémov súvisiacich s financovaním, vytváraním pracovných miest a investovaním do veľkých projektov bez toho, aby sa museli obetovať verejné financie určené na kľúčové politiky.

4.4 EÚ by sa mala tiež usilovať o rýchlejšie nasadenie nástrojov a iniciatív navrhnutých v rámci európskej zelenej dohody, v ktorej sa výslovne uznáva, že ústrednú úlohu v úsilí o transformáciu na skutočne udržateľnú Európu musí zohrávať EÚ spolu s národnými vládami a v súčinnosti so súkromným sektorom. Medzi tieto nástroje a iniciatívy patria rôzne nástroje financovania, ktoré tvoria súčasť Mechanizmu spravodlivej transformácie, so zameraním na MSP a zraniteľné odvetvia s cieľom pomôcť im v hospodárskom oživení a zároveň zlepšiť ich udržateľnosť a odolnosť voči budúcim šokom, pričom sa ponechá určitý priestor na individuálny prístup z hľadiska požiadaviek na kolaterál a spoločné financovanie podľa aktuálnych okolností. V kontexte súčasnej krízy spôsobenej ochorením COVID-19 táto idea ešte väčšmi rezonuje a treba ju vnímať ako príležitosť na opätovné rozprúdenie sociálneho a hospodárskeho rozvoja so zreteľom na princípy zelenej dohody. V súčasnom kontexte je koncepcia celoeurópskej solidarity relevantná tak, ako ešte nikdy predtým.

5. Stratégie hospodárskeho oživenia, investícií a udržateľnosti

5.1 To nás privádza k určaniu stratégií potrebných na hospodárske oživenie, investície a udržateľnosť. Po poklese ekonomík v dôsledku obmedzení v súvislosti s ochorením COVID-19 je oživenie hospodárstva na predkrízovú úroveň nesmierne náročnou úlohou. Potrvá niekoľko mesiacov, kým sa podarí aspoň priblížiť k úrovni, na ktorej sa eurozóna a ekonomiky EÚ nachádzali pred krízou. Navyše, vlády si prostriedky na pokrytie neočakávaného a kolosálneho zvýšenia verejných výdavkov požičiavajú z rôznych zdrojov, a preto je pravdepodobné, že budú znižovať výdavky a prípadne znova zavádzať úsporné opatrenia, čo povedie k obmedzeniu spotreby, a teda aj výkonnosti. Napríklad uplatňovanie úsporných opatrení v Grécku dostalo túto krajinu na kolena, keď za osem rokov prišla až o štvrtinu hrubého domáceho produktu (HDP) a nezamestnanosť prudko stúpla na viac ako 27 %⁽⁶⁾. Opakovanie úsporných opatrení by bolo kontraproduktívne. Aktivovanie všeobecnej únikovej doložky v rámci Paktu stability a rastu zo strany Komisie, ktorým sa umožňuje krajinám eurozóny dočasne pozastaviť úpravy požadované na plnenie strednodobých fiškálnych cieľov, je krokom správnym smerom. Revízia pravidiel týkajúcich sa Paktu stability a rastu bude možno potrebná vzhľadom na to, že vstupujeme do fázy obnovy po odznení pandémie ochorenia COVID-19.

5.2 Aj keď celkové ciele načrtnuté v oznámení Európskej komisie o jej ročnej stratégii udržateľného rastu⁽⁷⁾ sa považujú za rozhodujúce pre dosiahnutie udržateľného hospodárskeho rastu, nemožno ho dosiahnuť úspornými opatreniami, ktoré by uškodili najzraniteľnejším sociálno-ekonomickým skupinám v našich komunitách.

5.3 Namiesto toho musia vlády v EÚ navrhnuť stratégie hospodárskeho oživenia, ktorými podporia produktívnejšie a udržateľnejšie hospodárske činnosti. Situácia po skončení krízy spôsobenej ochorením COVID-19 je príležitosťou na prehodnotenie kľúčových hospodárskych odvetví, ktoré sa ukázali ako osobitne neodolné. Hospodárstvo sa bude stále do veľkej miery opierať o malé a stredné podniky, môže to však byť príležitosť na ďalšiu podporu startupov a prehodnotenie úlohy podnikov sociálneho hospodárstva ako dôležitej súčasť sociálneho hospodárstva. Aj keď hlavnou motiváciou sociálnych podnikov nie je zisk, pri ich udržateľnosti príjmy stále zohrávajú zásadnú úlohu. Všetky podniky sociálneho hospodárstva môžu byť stále vysoko ziskové a jednou z ich priorít je reinvestícia ziskov do podniku namiesto ich

⁽⁶⁾ <https://www.theguardian.com/world/2018/aug/20/greece-emerges-from-eurozone-bailout-after-years-of-austerity>.

⁽⁷⁾ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskej centrálnej banke, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru, Výboru regiónov a Európskej investičnej banke – Ročná stratégia udržateľného rastu na rok 2020.

vyplácania akcionárom. V neposlednom rade môžu podniky sociálneho hospodárstva vyvážiť napätie medzi plnením sociálneho poslania svojej organizácie a maximalizáciou produktivity podnikateľskej činnosti na zabezpečenie jej udržateľnosti. Preto sú takéto štruktúry ideálne do hospodárstva, ktoré sa usiluje dosiahnuť a posilniť udržateľný hospodársky rast.

5.4 Vlády sa budú usilovať o rýchle oživenie po kríze a v niektorých odvetviach, ktoré sa ukázali ako odolné, sa bude očakávať samovoľné oživenie, ale vlády budú čeliť pokušeniu stimulovať odvetvia, ktoré sa pred krízou javili ako neudržateľné alebo ktorých činnosť bola v rozpore s cieľmi v oblasti zmeny klímy a ochrany životného prostredia, ktoré sú stanovené v európskej zelenej dohode. Namiesto toho by vlády mali preskúmať možnosti investovať viac do projektov zameraných na efektívne využívanie energie a alternatívnej energie prostredníctvom už spomenutých modelov financovania, čím sa vytvoria obchodné príležitosti pre veľké spoločnosti, MSP aj podniky sociálneho hospodárstva. Ekologická transformácia musí zahŕňať nielen rozvoj ekologických odvetví, ale aj ekologizáciu existujúcich obchodných modelov a odvetví nad rámec tradičných ekologických odvetví v čo najväčšej miere. Pomoc poskytovaná podnikom na vnútroštátnej úrovni aj na úrovni EÚ musí byť preto podmienená dosahovaním cieľov stanovených v európskej zelenej dohode a v stratégii udržateľného rastu na rok 2020.

5.5 Základným kameňom udržateľného hospodárskeho rastu v EÚ musí byť vytvorenie a rozvoj skutočného obehového hospodárstva, v rámci ktorého sa bude maximalizovať a udržiavať hodnota v rámci celých hodnotových reťazcov pri súčasnej minimalizácii odpadu a snahe o efektívne nakladanie so zdrojmi. Obchodné modely obehového hospodárstva ponúkajú významný potenciál na podporu európskej konkurencieschopnosti, a to nielen z hľadiska ochrany prírodného prostredia, ale aj pokiaľ ide o vytváranie vysokokvalitných pracovných miest a rozvoj pridružených odvetví. Okrem toho, obchodné modely obehového hospodárstva pomáhajú rozvíjať väčšiu odolnosť voči takým otrasom v dodávateľských reťazcoch, aké nastali v dôsledku pandémie ochorenia COVID-19, a súčasne zmiernovať nestálosť cien surovín a ich dostupnosti v dôsledku environmentálneho a geopolitického vývoja vrátane vplyvu zmien klímy a obchodných sporov. Úlohu inovácií a digitalizácie, ako aj sústavných investícií do ľudského kapitálu v snahe uľahčiť túto transformáciu ani nie je možné dostatočne zdôrazniť a treba sa o ne usilovať s novou vervou prostredníctvom podpory výskumu a vývoja a s väčším dôrazom na komercializáciu. Vplyv digitalizácie na trh práce sa však musí komplexne vyhodnotiť, aby sa čo najviac minimalizovali straty pracovných miest a pomohlo sa tým, ktorých sa to týka, pokiaľ ide o rekvalifikáciu a inú odbornú orientáciu.

5.6 Súčasná pandémia ešte väčšmi vyzdvihla význam zamerania na individuálne zdravie a blahobyt, a nielen na produktivitu a hospodársky rast, ktoré, ako sa uvádza v stratégii udržateľného rastu na rok 2020, nie sú cieľom samy osebe. Hlavnou prioritou EÚ by malo byť zlepšenie kvality aj dostupnosti systémov verejného zdravotníctva vo všetkých krajinách pri súčasnom riešení nerovnosti v prístupe k zdravotnej starostlivosti a veľkého objemu neuhrádzaných výdavkov, ktoré tieto rozdiely ešte väčšmi prehlbujú. Rovnako ako v iných odvetviach je takisto potrebné usilovať sa o investície do digitalizácie a využívania umelej inteligencie v systémoch zdravotnej starostlivosti. Nástup veľkoprošných hospodárskych šokov takisto zvyrazňuje rozhodujúcu úlohu dobrej správy vecí verejných pri budovaní odolnosti a navrhovaní primeraných odpovedí na dôsledky krízy. Snaha o udržateľný a spravodlivý hospodársky rast preto stojí a padá na kvalite vnútroštátnych a miestnych inštitúcií v členských štátoch a závisí od toho, či EÚ dokáže aktívne zabezpečiť, že krajiny budú chrániť a podporovať zásady demokracie, tolerance, a právneho štátu. Je pozitívne, že európsky semester sa teraz zaoberá kvalitou verejnej správy a riadenia oveľa systematickejšim spôsobom.

5.7 Posledný bod sa týka úlohy produktivity pri dosahovaní udržateľného hospodárskeho rastu. Ak má hospodárstvo aj v budúcnosti naďalej udržateľne rásť, je potrebné posilniť jeho rastovú kapacitu, ale len do takej miery, aby tento rast prinášal hospodárstvu a jeho občanom pridanú hodnotu. Zahŕňa to lepšie mzdy a pracovné podmienky, najmä prostredníctvom kolektívneho vyjednávania, ale rozhodne nie na úkor spravodlivejšieho rozdelenia príjmov. Preto sa stratégie zamerané na väčšiu hospodársku udržateľnosť musia rozvíjať na základe produktivity, ale nemôžu sa realizovať na úkor práv pracovníkov a sociálneho rozvoja. Vyššia produktivita preto nie je sama osebe cieľom, ale prostriedkom na zlepšenie miezd, zvýšenie celkového dopytu v hospodárstvach EÚ, a tým aj zlepšenie životnej úrovne. Vyššia produktivita zároveň povedie k vývoju nových a lepších produktov a služieb a umožní tak firmám preorientovať sa na kvalitnejšie hodnotové reťazce tovarov a služieb a pomôže EÚ získať konkurenčnú výhodu na globálnom trhu. Ako už bolo uvedené, vyššia produktivita by mala jednoznačne súvisieť s cieľom dosahovania udržateľného hospodárskeho rastu, a nemala by sa dosahovať na úkor pracovných podmienok, sociálneho rozvoja alebo environmentálnych politík. Naopak, je potrebné sa držať celkových cieľov stanovených v Európskom pilieri sociálnych práv, najmä sociálnej ochrany a posilňovania procesu kolektívneho vyjednávania. To isté platí aj v prípade cieľov stanovených v zelenej dohode a cieľov EÚ v oblasti zmeny klímy. Skutočne európska odpoveď na krízu spôsobenú ochorením COVID-19, ako aj akékoľvek zjednotené pokusy o podporu udržateľného rastu v celom bloku krajín si takisto vyžadujú odmietnutie mentality cezhraničnej súťaže o najnižšiu daň,

ktorá v praxi len odrádza od spolupráce medzi členskými štátmi a podnecuje nacionalistické tendencie. Namiesto toho je potrebné sa zamerať na pomoc krajinám pri rozvoji ich ľudského kapitálu a zvyšovaní produktivity so súčasným riešením regionálnych rozdielov v oblasti rastu a pracovných príležitostí prostredníctvom cieľových investícií a pri tom všetkom riešiť kľúčové štrukturálne nedostatky, ktoré prekážajú v podnikaní.

V Bruseli 16. júla 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Podporiť konkurencieschopnosť, inováciu, rast a tvorbu pracovných miest vďaka pokroku v celosvetovej regulačnej spolupráci, podpore obnoveného multilaterálneho systému obchodovania a obmedzeniu dotácií narúšajúcich trh

(stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2020/C 364/05)

Spravodajca: **Georgi STOEV**

Pomocný spravodajca: **Thomas STUDENT**

Rozhodnutie plenárneho zhromaždenia	20. 2. 2020
Právny základ	článok 32 ods. 2 rokovacieho poriadku stanovisko z vlastnej iniciatívy
Príslušná sekcia	CCMI
Prijaté v sekcii	26. 6. 2020
Prijaté v pléne	16. 7. 2020
Plenárne zasadnutie č.	553
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	211/1/3

1. Závbery a odporúčania

1.1 Narušenia, akým je koronavírus (COVID-19), predstavujú hrozbu, ktorá môže zastaviť svetovú ekonomiku aj spoločenský život. Dôsledkom je okrem iného recesia v USA, EÚ, Japonsku a iných regiónoch sveta, extrémne pomalý rast v Číne a obrovské straty z hľadiska produkcie. Vlády musia ekonomické škody vykompenzovať fiškálnou a menovou politikou a vyrovnáť sa s očakávanými zmenami hospodárskych modelov. EHSV zdôrazňuje potrebu účinných obchodných modelov a mechanizmov na ochranu obchodu, najmä pokiaľ ide o Áziu, a konštatuje, že 36 miliónov pracovných miest v EÚ závisí od vývozného potenciálu EÚ a že podiel zamestnanosti EÚ spojenej s predajom tovaru a poskytovaním služieb zvyšku sveta sa vo vzťahu k celkovej zamestnanosti zvýšil z 10,1 % v roku 2000 na 15,3 % v roku 2017 ⁽¹⁾. Je nevyhnutná fiškálna, hospodárska a sociálna reakcia na krízu s cieľom zabrániť jej negatívnemu vplyvu na tieto a iné odvetvia.

1.2 V rámci všeobecného preformulovania priemyselnej politiky so zreteľom na environmentálnu udržateľnosť a digitalizáciu by koronavírusová kríza mala viesť EÚ k posilneniu sektora zdravotníckeho vybavenia a farmaceutického priemyslu s cieľom zabezpečiť spoločnú suverenitu a sebaistoť EÚ v týchto odvetviach. Vypracovanie tohto stanoviska sa začalo pred vypuknutím nepredvídateľnej zdravotnej a hospodárskej krízy, ktorá v krátkodobom, strednodobom a dlhodobom horizonte nevyhnutne zmení naše ekonomiky a modely globalizácie. Hoci táto kríza nie je hlavnou témou stanoviska, má a bude mať obrovský vplyv na odvetvia a témy, ktorým sa venuje pozornosť v nasledujúcich bodoch. Už teraz je zrejmé, že táto kríza doženie niektoré oblasti planéty k novej vlne protekcionizmu a hospodárskeho nacionalizmu, tak vo svete, ako aj v rámci EÚ. Všetky tieto faktory sa v tomto stanovisku horizontálne zohľadňujú v maximálnej doposiaľ novej miere.

1.3 EHSV súhlasí s názorom, že medzinárodné podniky a obchod majú potenciál prispievať ku globálnemu rastu, ktorý je výsledkom vyššej špecializácie, úspor z rozsahu, vyspelých globálnych hodnotových reťazcov a šírenia výskumu a technológií. Mal by sa uviesť aj posun od hodnotových reťazcov k sieťam na tvorbu hodnôt, od lineárnych k obehovým a od hmatateľných k nehmotným, čo si bude vyžadovať rýchlu prispôbovivosť priemyslu.

⁽¹⁾ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2018/november/tradoc_157516.pdf.

1.4 EHSV zdôrazňuje, že politika EÚ musí zabezpečiť, aby sa subjekty priemyselného rozvoja nestali obeťami nespravodlivého hospodárskeho, sociálneho a environmentálneho dumpingu. Pokiaľ ide o naliehavé politické opatrenia, ktoré treba schváliť, EÚ stojí pred týmito výzvami: americký trh pre európsky export, potenciálna spolupráca medzi EÚ a USA, budúca úloha Číny a potreba pretvoriť WTO. Priemyselné odvetvia by mali pomáhať riešiť spoločenské a environmentálne výzvy, pričom by sa zároveň mala vytvárať nová hodnota pre spoločnosť.

1.5 EHSV súhlasí s tým, že globalizácia bez regulácie vedie k zvýšeniu nerovnosti, tlaku na podniky, mzdy a pracovné podmienky a k oslabeniu sociálneho zabezpečenia. Mohlo by to predstavovať skutočnú hrozbu pre európske sociálne modely. Neregulovaná globalizácia má tiež negatívne účinky na environmentálne normy. EHSV sa obáva, že európske podniky a pracovné miesta sa dostávajú pod tlak nekalých netrhových obchodných praktík, ktoré sú v rozpore s medzinárodnými sociálnymi a environmentálnymi dohodami. Priemysel EÚ by mal stavať na svojej jedinečnej výhode kombináciou európskych hodnôt, nových technológií a prístupu orientovaného na budúcnosť. Jednotný trh má zásadný význam pre európsky priemysel a pre šírenie inovácií – nielen pokiaľ ide o digitálne technológie, ale aj vzhľadom na ďalšie kľúčové podporné technológie, ako napríklad biotechnológia. Možno tiež zdôrazniť úlohu sociálnej a regionálnej súdržnosti a sociálneho dialógu v snahe zabezpečiť, aby priemyselnú transformáciu prijala spoločnosť.

1.6 Priemyselná stratégia a obchodná politika EÚ by nemali oslabovať jej úsilie poskytovať rozvojovú pomoc tretím krajinám a EHSV odporúča zaujať k nestabilnejším hospodárstvám vyvážený prístup a zaistiť lepšiu koordináciu a kombinovanie vnútroštátnej rozvojovej pomoci. EHSV sa obáva, že čoraz väčší počet opatrení, ktoré nie sú v súlade s pravidlami WTO, a nové diskriminačné necolné opatrenia by mohli viesť k nadmernému recipročnému regulačnému zaťažaniu, ktoré sa vo svetovom obchode stáva novou normou. Existujúce podporné programy a monitorovanie EÚ by sa mali prehodnotiť v súlade s pravidlami hospodárskej súťaže EÚ s cieľom podporiť členské štáty EÚ, partnerov, spoločnosti a zamestnancov, ktorých nepriaznivo zasiahla hospodárska kríza a obchodné vojny, a znížiť ich záťaž.

1.7 EHSV sa domnieva, že v záujme riešenia vonkajších výziev by sa mal vnútorný trh EÚ stať „najlepším miestom na investovanie“, Nová priemyselná stratégia a všetky ostatné páky by sa mali posudzovať so zreteľom na ich schopnosť presadzovať a podporovať investície do priemyselnej, energetickej, dopravnej a digitálnej infraštruktúry prostredníctvom prístupu rozšíreného pripojenia. Preskúmanie pravidiel týkajúcich sa fúzií a akvizícií a pravidiel štátnej pomoci by mohlo EÚ pomôcť vyrovnáť sa s celosvetovou konkurenciou. Všetky úrovne riadenia by mali zabezpečiť spravodlivé rozdelenie prínosov globalizácie a zmiernenie negatívnych vplyvov na globálnej, regionálnej a miestnej úrovni.

Spoločný systém priamych zahraničných investícií by pomohol zabezpečiť, aby sa mohli zaistiť záujmy v strategických aktivitách, ako sú kritická infraštruktúra, kritické technológie a bezpečnosť dodávok kritických vstupov. Využívanie smerníc o verejnom obstarávaní, účinné nástroje na ochranu obchodu a spoľahlivá sieť dohôd o voľnom obchode sú potrebné viac ako kedykoľvek predtým na boj proti nezákonným praktikám, prehĺbenie regulačnej konvergencie a podporu noriem udržateľnosti, čím sa obmedzí narušenie trhu.

1.8 EHSV má obavy z nedávnej negativity voči medzinárodnému obchodu a globalizácii, ako aj z nárastu populistických hnutí, ktoré vyzývajú na zvýšený nacionalizmus. Domnieva sa, že protekcionizmus a nacionalizmus nedokážu poskytnúť primerané odpovede na hospodárske a sociálne problémy. Strednodobé reformy a investičné priority sú potrebné na to, aby sa ekonomiky vrátili na cestu udržateľného a inkluzívneho rastu, ktorý integruje ekologickú a digitálnu transformáciu. EÚ by mala prijať všetky možné opatrenia na to, aby sa napriek okolnostiam pandémie plne zachovala demokracia.

1.9 EHSV sa domnieva, že zelená dohoda by mala integrovať novú priemyselnú stratégiu a obchodnú politiku spolu s hospodárskou a regulačnou politikou a politikou hospodárskej súťaže do komplexného úsilia s cieľom pomôcť životnému prostrediu tak, aby to neohrozilo jednotný trh, európske podniky a pracovné miesta, a mala by stanoviť vysoké environmentálne ambície pre priemysel ako celok.

1.1.0 EHSV súhlasí s názorom, že jedným z kľúčových posolstiev týkajúcich sa hospodárskej stability je, že členské štáty by mali venovať náležitú pozornosť kvalite verejných financií a podporovať potrebné investície zamerané na budúcnosť.

2. Všeobecné pripomienky

2.1 V rámci multilaterálneho systému, ktorý je pod neustálym tlakom, čelia spoločnosti EÚ pôsobiace na celom svete väčšiemu napätiu a neistote spolu s rastúcim protekcionizmom a pokračujúcim napätím medzi obchodnými partnermi EÚ. Globálne hodnotové reťazce sa zmenšujú a na celom svete dochádza k všeobecnému trendu návratu k regionalizácii. EÚ je spolu s USA a Čínou v centre tejto dynamiky a niekoľko kľúčových priemyselných odvetví sa ocitá pod značným tlakom. Musia sa prijať zásadné rozhodnutia s cieľom rozšíriť možnosti vyhnúť sa riziku marginalizácie a zachovať globálnu úlohu EÚ. Je naliehavo potrebné prehodnotiť investície na území EÚ a zamerať sa na podporu podnikov, najmä MSP, zabezpečenie poskytovania likvidity a stability vo finančnom sektore, zachovanie jednotného trhu a zabezpečenie toku kritických tovarov. Takýto cieľ sa dá dosiahnuť iba kombináciou opatrení, ako napríklad: nariadenia a politiky uplatniteľné aj na podniky z tretích krajín pri ich činnosti v EÚ, infraštruktúra, investície do verejných statkov (t. j. zdravie, vzdelávanie, digitálna infraštruktúra), reciprocita vo verejnom obstarávaní, efektívna obchodná politika a digitálna nezávislosť.

2.2 Globálnu konkurencieschopnosť priemyslu EÚ brzdí návrat k unilaterálnosti a nedostatok efektívneho globálneho riadenia v hospodárskych a obchodných záležitostiach, ako aj trhové asymetrie a narušenia spôsobené subvencovanými konkurentmi, najmä štátnymi podnikmi a krízou. Investície podnikov EÚ do výskumu a inovácií sa zameriavajú na spojenie konkurencieschopnosti a udržateľnosti, ale tieto investície a odvážne riskantné kroky by mohli byť neúčinné v dôsledku obmedzeného prístupu na medzinárodné trhy a nekalej hospodárskej súťaže. V tomto kontexte sú MSP zraniteľnejšie než kedykoľvek predtým.

2.3 Za týchto okolností by aliancie, ktoré EÚ podporuje, mohli pomôcť pri presadzovaní jej záujmov v multilaterálnych organizáciách, ako sú Svetová obchodná organizácia (WTO) a OSN. Nedávno prijatá priemyselná stratégia a výročná správa Komisie o vykonávaní dohôd o voľnom obchode preto predstavujú posun smerom k zvýšenej transparentnosti, ale ponúkajú tiež účinný nástroj na poskytovanie objektívnych informácií občianskej spoločnosti o obchodných dohodách, o ktorých rokovala EÚ.

Napriek tomu, že celkový balík nedávno prijatej priemyselnej stratégie obsahoval niekoľko pozitívnych prvkov, ešte nepresvedčil všetkých o tom, že bude znamenať výraznú zmenu pre podniky, pracovnú silu a občiansku spoločnosť, ktoré sa usilujú zvýšiť konkurencieschopnosť a hospodársky rast Európy.

2.4 Prijatie silnej európskej priemyselnej politiky a ochrana obchodných záujmov EÚ sú zlučiteľné s prioritným cieľom jej zahraničnej politiky: posilniť multilateralizmus v rámci inštitúcií systému OSN. Ich potrebné reformy by mali umožniť priblížiť sa svetu, ktorý sa riadi spravodlivými pravidlami s demokratickými zásadami.

3. Využitie potenciálu perspektívy podnikania

3.1 EHSV súhlasí s názorom Komisie, že podniky v EÚ môžu ťažiť z priemyselnej stratégie a obchodných dohôd EÚ len vtedy, ak majú relevantné informácie o obsahu týchto stratégií a dohôd a chápu, ako fungujú v praxi.

3.2 EHSV so znepokojením konštatuje, že zložitosť pravidiel pôvodu a administratívnych formulárov požadovaných obchodnými partnermi EÚ na udelenie preferencií spoločnostiam EÚ, ako aj úsilie súvisiace s dokazovaním preferenčného pôvodu, sa pre MSP v EÚ zdajú byť neprimerané v pomere k veľkosti ich uzatvorených zmlúv.

3.3 EHSV navrhuje, aby sa v prípade krajín, ktoré sa dopúšťajú nekalej hospodárskej súťaže, sú v nich nevyhovujúce pracovné podmienky alebo uplatňujú nedostatočné normy udržateľnosti, prijali aj opatrenia na preskúmanie kľúčových otázok týkajúcich sa vytvorenia alternatívnych spôsobov riešenia sporov a vykonávanie online mechanizmov riešenia sporov OSN. EHSV víta dočasnú dohodu o viacstrannú dočasnú arbitrážnu dohodu, ktorú nedávno oznámila EK a ktorá by mala slúžiť ako dočasné opatrenie s cieľom zachovať nezávislé dvojstupňové riešenie sporov.

3.4 EHSV pripomína, že väčšina podnikateľskej aktivity MSP sa uskutočňuje predovšetkým v rámci jednotného trhu ⁽²⁾, pričom len približne polovica MSP predáva svoj tovar mimo EÚ28 ⁽³⁾, a tiež konštatuje, že vývozná činnosť MSP je vysoko koncentrovaná v niektorých členských štátoch a regiónoch, keďže viac ako dve tretiny celkového podnikania a obchodu MSP v EÚ pokrýva len šesť členských štátov ⁽⁴⁾.

3.5 EHSV víta ďalšiu prácu Komisie na online portáli, ktorý bude integrovať dve databázy, Databázu o prístupe na trh a poradenské pracovisko pre obchod (Trade Helpdesk), a ktorý sa zaoberá zložitou a nedostatkom koherentnosti pravidiel pôvodu a colných postupov a zavedením bezplatnej online kalkulačky na výpočet pravidiel pôvodu s cieľom poskytnúť MSP v EÚ dodatočnú pomoc.

3.6 EHSV sa domnieva, že Komisia a Európska služba pre vonkajšiu činnosť, ako aj diplomatické a konzulárne zastúpenia členských štátov by mohli zohrávať dôležitú úlohu pri propagovaní stratégie, služieb a obchodu EÚ s tretími krajinami s cieľom uľahčiť prílev investícií a vývozné príležitosti pre európske podniky a pracovnú silu.

3.7 EHSV okrem toho víta iniciatívy Európskej komisie na propagáciu a podporu MSP z EÚ v ich úsilí o internacionalizáciu, aby sa stali konkurencieschopnejšími na celosvetovej úrovni, a zdôrazňuje, že je potrebné zabezpečiť, aby sa pri uplatňovaní týchto iniciatív tiež zaujal prístup zdola nahor. Spolu s týmito iniciatívami môže nový model priniesť viac príležitostí pre MSP a ďalšie regionálne subjekty.

3.8 EHSV so znepokojením vníma otázky, ktoré podľa správy Komisie neboli s obchodnými partnermi EÚ zatiaľ vyriešené, najmä skutočnosť, že produkty EÚ naďalej čelia prekážkam v prístupe na trhy v partnerských krajinách. Vzájomné nebyrokratické uznávanie technických noriem by malo mať vysokú prioritu.

3.9 EHSV poukazuje na štúdiu EPRS ⁽⁵⁾ založenú na analýze obchodných tokov v niektorých členských štátoch, podľa ktorej existuje pozitívny a úzky vzťah medzi vývoznou bilanciou EÚ a HDP a obchod je vo veľkej miere sústredený len v zopár členských štátoch.

3.1.0 EHSV pripomína, že Komisia uznala územne nerovnomerný vplyv globalizácie v diskusných dokumentoch o využívaní globalizácie a o budúcnosti financií EÚ, pričom zdôraznila, že prínosy plyúce z globalizácie sú rozložené veľmi široko, súvisiace náklady sa však často znášajú na miestnej úrovni.

3.1.1 EHSV kladie osobitný dôraz na úlohu politiky súdržnosti pri zlepšovaní konkurencieschopnosti EÚ prostredníctvom cielených investícií do kľúčových odvetví, ako sú sieťové infraštruktúry, výskum a inovácie, IT služby, environmentálne a klimatické opatrenia, kvalitné pracovné miesta a sociálne začlenenie.

3.1.2 EHSV zdôrazňuje úlohu, ktorú môže zohrávať Európsky fond na prispôbenie sa globalizácii (EGF) v úsilí pomôcť ľuďom, ktorí sú nezamestnaní v dôsledku štrukturálnych zmien vyplývajúcich z globalizácie, digitalizácie, migrácie a zmeny klímy. Vzhľadom na obrovský rozsah nastávajúcej hospodárskej krízy a krízy zamestnanosti by sa mal EGF finančne posilniť, jeho pravidlá by sa mali flexibilnejšie prispôbiť charakteru a rozsahu krízy a mal by sa prepojiť s Fondom na spravodlivú transformáciu.

3.1.3 EHSV súhlasí s tým, že pružné pracovné podmienky a práca na diaľku zohrávajú dôležitú úlohu pre zachovanie pracovných miest a výroby, ale napriek úsiliu o zmiernenie sociálneho dopadu krízy sa očakáva, že sa výrazne zvýši nezamestnanosť a prehĺbia nerovnosti v príjmoch. Revidovaná politika EÚ obsiahnutá v zelenej dohode by mohla zohrávať dôležitú úlohu v úsilí zabezpečiť, aby mala globalizácia pozitívne hospodárske, sociálne, územné a environmentálne účinky pre podniky, zamestnancov a občiansku spoločnosť, a mohla by prispieť k obmedzeniu narušenia trhu.

⁽²⁾ EPRS, *CETA implementation: SMEs and regions in focus*, štúdia vypracovaná na žiadosť VR, 18. novembra 2019, dostupná na stránke [http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_IDA\(2019\)644179](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_IDA(2019)644179).

⁽³⁾ Rýchly prieskum Eurobarometra č. 42, *Internationalisation of Small and Medium-sized Enterprises*, október 2015.

⁽⁴⁾ Belgicko, Nemecko, Španielsko, Taliansko, Holandsko a Spojené kráľovstvo.

⁽⁵⁾ EPRS, *Interactions between trade, investment and trends in EU industry: EU regions and international trade*, štúdia vypracovaná na žiadosť VR, 27. októbra 2017, dostupná na tomto odkaze [http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_STU\(2017\)608695](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_STU(2017)608695).

3.1.4 EHSV sa domnieva, že mechanizmus na riešenie uhlíkovej stopy pri výrobe a úsilie o dekarbonizáciu priemyslu by sa mohli využiť na dosiahnutie rovnakých podmienok hospodárskej súťaže. Konštatuje však, že takéto opatrenie musí vyvážiť obavy týkajúce sa životného prostredia, obchodu a spravodlivosti, aby sa zabránilo narušeniam trhu, uplatňovaniu odvetných opatrení voči krajinám EÚ, a tým poškodzovaniu priemyslu a pracovných miest v priemysle EÚ.

3.1.5 EHSV súhlasí s názorom, že rozhodujúcim je zníženie rozdielov v produktivite medzi vysoko produktívnymi ekonomikami, regiónmi a firmami a všetkými ostatnými a že efektívne inštitúcie a účinné daňové systémy by mohli podporiť produktivitu.

3.1.6 Nová priemyselná politika sa musí zamerať na podporu činností s vyšším obsahom inovácií a vytváranie väčšej pridanej hodnoty, ktorá je neoddeliteľnou súčasťou podpory kvality a nových pracovných miest. Takáto politika, ak sa dobre navrhne a bude správne vykonávať, by pomohla predchádzať negatívneho vplyvu ďalších poklesov HDP, fragmentácii jednotného trhu a narušeniu hodnotových reťazcov.

4. Zmiernenie negatívneho vplyvu jedinečného vývoja

4.1 EHSV vyzýva všetkých kľúčových inštitucionálnych aktérov, aby prehodnotili vzťahy medzi EÚ27 a Spojeným kráľovstvom, ktoré budú vo veľkej miere určujúce pre to, aký vplyv bude mať vystúpenie Spojeného kráľovstva na ich príslušné hospodárstva; musia sa navrhnuť vhodné opatrenia pre odvetvia, ktoré by mohli byť obzvlášť nepriaznivo ovplyvnené.

4.2 EHSV vyjadruje poľutovanie nad skutočnosťou, že rozhodnutie USA zaviesť dodatočné clá na európske výrobky ako odvetné opatrenie za to, že EÚ poskytla pomoc výrobcovi Airbusu, bude mať vplyv najmä na poľnohospodárske a agropotravinárske produkty vyrobené v členských štátoch EÚ. Účinnosť ochranných opatrení EÚ pre oceľ, ktoré sú tradične v centre pozornosti CCMI, by sa mala prehodnotiť z hľadiska problematickeho hospodárskeho prostredia pre oceľarský priemysel, aby sa predišlo ďalšiemu poškodzovaniu domácich oceľarských spoločností a aby sa pre podniky a pracovnú silu v EÚ zabezpečili rovnaké podmienky.

EHSV zdôrazňuje, že clá na oceľ, ktoré uvalili USA, viedli k závažnému odkloneniu obchodu s výrobkami z ocele z tretích krajín, ktoré čoraz viac prenikajú na európsky trh, najmä pokiaľ ide o zákazky na výstavbu verejnej infraštruktúry.

4.3 EHSV konštatuje, že hoci sa žiadna krajina nemôže izolovať od globalizácie bez vynaloženia obrovských nákladov, riziko kolapsu multilaterálneho obchodného systému je reálne, a preto sa EÚ musí nad tým zamyslieť. V tejto súvislosti víta pracovný program Komisie na rok 2020, ktorý obsahuje iniciatívu na reformu WTO do konca roku 2020, ako aj navrhnutý plán obnovy.

4.4 EHSV súhlasí s názorom, že EÚ musí zaujať rozhodnejší postoj s cieľom zabezpečiť skutočnú reciprocitu v praxi a bojovať proti protekcionizmu v prístupe na trhy verejného obstarávania v tretích krajinách.

Čínsky trh verejného obstarávania a ochrana práv duševného vlastníctva sa vyznačujú odchýlkami od medzinárodných noriem a napriek tomu, že Čína vstúpila do WTO, je naďalej značne chráneným trhom. Okrem toho Čína sa ešte nepripojila k Dohode WTO o vládnom obstarávaní (GPA), a to napriek jej sľubom pri prijatí do WTO. Diskusia o Číne sa v EÚ stala citlivejšou. Do pozornosti mnohých súkromných a verejných aktérov vrátane inštitúcií EÚ sa dostali ambiciózne programy, ako napríklad iniciatíva Jedno pásmo, jedna cesta, iniciatíva *Made in China 2025* a usmernenia 16+1 (2017 Budapešť, 2018 Sofia, 2019 Dubrovnik⁽⁶⁾). Otázka 5G priniesla do povedomia digitálnu bezpečnosť a poskytuje živnú pôdu pre pokrok smerom k digitálnej nezávislosti EÚ. V tomto ohľade sa zdá byť najracionálnejším a najvýhodnejším prístupom podpora programov EÚ pre investície do výskumu a inovácií.

(6) 2017: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/t1514534.shtml;
2018: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/t1577455.shtml;
2019: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/t1655224.shtml.

4.5 V politických odporúčaní a konkrétnych opatreniach by sa mali zohľadniť dva strategické prvky. Prvým je to, že skupina G20, ktorá sa mohla stať globálnym politickým fórom dopĺňajúcim systém OSN, aby riešila aj globálne nerovnováhy a nerovnosti, stratila veľkú časť svojej váhy. Druhým, ktorý s tým úzko súvisí, je skutočnosť, že EÚ chýba účinná „zahraničná hospodárska politika“. Priemyselná politika a ďalšie politiky EÚ, ktoré majú vplyv na faktory súvisiace s výrobou, energetikou, vnútorným trhom, výskumom a inováciami, dopravou atď., sú oddelené od vonkajších vyhládok obchodu a vonkajších služieb EÚ alebo sa v nich zohľadňujú len čiastočne. Rovnaká situácia je pri vývozných úverových agentúrach členských štátov, ktoré by mali spojiť svoje sily. Táto absencia sťažuje konfrontáciu s hlavnými medzinárodnými aktérmi a znižuje úlohu EÚ na mnohostranných a medzinárodných fórach a pri predchádzaní narušeniam trhu.

5. Vplyv krízy spôsobenej pandémiou koronavírusu (COVID-19)

5.1 Vypuknutie pandémie COVID-19 malo mimoriadny makroekonomický a fiškálny vplyv, ktorý naďalej eskaluje. EHSV zastáva názor, že k nedávno oznámeným finančným a expanzívnym menovým politikám v EÚ a na celom svete neexistovala žiadna alternatíva. Medzi kľúčové výzvy patrí neúplná a nerovnomerná obnova a zvýšenie nezamestnanosti. Napriek tomu, že politické opatrenia by mali obmedziť jej nárast, potrebné politické opatrenia spôsobia deficit verejných financií a zvýšia verejný dlh.

5.2 EHSV zdôrazňuje, že táto kríza má pre EÚ vážne dlhodobé dôsledky. Vzhľadom na skutočnosť, že politika oneskorila koordinované zapojenie EÚ do boja proti pandémiej oneskorila, môže dôjsť k strate dôvery v politiku všeobecne.

5.3 Medzi ďalšie riziká patrí dlhšie pretrvávanie pandémie, než sa predpokladalo, finančná nestabilita na celom svete aj v EÚ, nárast protekcionizmu, rozdrobenosť jednotného trhu a zakorenené štrukturálne rozdiely.

5.4 EHSV sa domnieva, že Európa naliehavo potrebuje nový projekt vnútornej integrácie, spoločnú hospodársku, sociálnu (vrátane koordinácie v oblasti verejného zdravia), fiškálnu, energetickú a environmentálnu stratégiu a koherentnú obchodnú politiku. Absencia účinnej európskej stratégie je alarmujúca a musí sa zvrátiť, aby sa mohol zaujať nový kolektívny európsky prístup.

5.5 Okrem toho, čo už Európsky mechanizmus pre stabilitu, Európska investičná banka a Európska centrálna banka vykonávajú, je v rámci nového viacročného finančného rámca potrebný rozsiahly balík na obnovu a rekonštrukciu, ktorý pomôže zaistiť investície na podporu hospodárstva EÚ po kríze. Potrebný plán obnovy investícií by sa ďalej financoval z existujúcich fondov EÚ, finančných nástrojov a dlhopisov na obnovu, ktoré sú jasne vymedzené z hľadiska problémov vyplývajúcich z koronavírusovej krízy a za ktoré ručí rozpočet EÚ. EHSV v tejto súvislosti považuje plán obnovy, ktorý nedávno predložila Európska komisia, za konkrétny prvý krok týmto smerom.

5.6 EHSV zdôrazňuje, že aj v čase krízy a ako súčasť stratégie EÚ na prekonanie krízy je nevyhnutný obchod založený na pravidlách. Členské štáty EÚ musia rešpektovať jednotný trh a zabezpečiť, aby neexistovali žiadne vnútorné prekážky obchodu EÚ, a to začatím komplexnejších rokovaní o mnohostrannej dohode, ktorá by viedla k rovnakým podmienkam vrátane novej trvalej liberalizácie cieľ na zdravotnícke vybavenie a pomohla by zabezpečiť, aby globálne dodávateľské reťazce mohli v tomto kritickom odvetví slobodne fungovať. Liberalizácia cieľ a financovanie vývozu, dobre koordinované príslušnými orgánmi EÚ a členských štátov, by spolu s týmito opatreniami mohli zmierniť tlak na podniky a zabrániť narušeniu trhu.

V Bruseli 16. júla 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru — Priemyselný rozmer bezpečnostnej únie**(stanovisko z vlastnej iniciatívy)**

(2020/C 364/06)

Spravodajca: **José Custódio LEIRIÃO**Pomocný spravodajca: **Jan PIE**

Rozhodnutie plenárneho zhromaždenia	20. 2. 2020
Právny základ	článok 29 ods. 2 rokovacieho poriadku stanovisko z vlastnej iniciatívy
Príslušná sekcia	poradná komisia pre priemyselné zmeny (CCMI)
Prijaté v CCMI	26. 6. 2020
Prijaté v pléne	16. 7. 2020
Plenárne zasadnutie č.	553
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	209/3/4

1. Závěry a odporúčania

1.1 Výbor víta odhodlanie novej Európskej komisie posilniť technologickú nezávislosť Únie a v tejto súvislosti zdôrazňuje význam sektora bezpečnosti. Bezpečnosť neexistuje bez technológie a Európa musí ovládať technológie, ktoré sú kľúčové pre jej bezpečnosť.

1.2 V záujme dosiahnutia tohto cieľa výbor vyzýva Európsku komisiu, aby začala realizovať stratégiu, ktorá posilní priemyselnú a technickú spôsobilosť Európy v oblasti bezpečnosti. Je to veľmi potrebné najmä v citlivých oblastiach, v ktorých závislosť od mimoeurópskych dodávateľov môže byť sama osebe bezpečnostným rizikom. Stratégia musí podporovať ciele novej stratégie vnútornej bezpečnosti a doplniť ju o priemyselný rozmer. Mala by pomôcť uspokojiť súčasné a budúce potreby európskych konečných užívateľov v oblasti spôsobilosti a mala by sa zaoberať hlavnými výzvami, ktorým tento sektor v Európe čelí: fragmentovaný trh, chýbajúca dlhodobá spôsobilosť, nedostatočné plánovanie v oblasti technológií a nesúlad politik a finančných nástrojov EÚ.

1.3 Bezpečnostná priemyselná stratégia by mala byť založená na týchto zásadách:

- a) existencia inovatívneho bezpečnostného priemyslu je kľúčová pre technologickú nezávislosť a strategickú autonómiu Európy;
- b) bezpečnosť je otázkou suverenity, ktorú nemožno ponechať len na trhové sily. Na udržanie schopnosti rozvíjať komplexné bezpečnostné riešenia v oblasti najmodernejších technológií sú potrebné opatrenia a politická vôľa;
- c) so zreteľom na pandémiu ochorenia COVID-19 sa odolnosť voči rozsiahlym prírodným katastrofám a katastrofám spôsobeným ľudskou činnosťou musí stať najvyššou politickou prioritou Únie, ktorú možno dosiahnuť len s podporou európskeho bezpečnostného priemyslu.

Stratégia by sa mala vypracovať ako súčasť bezpečnostnej únie a mala by zefektívniť politiky EÚ v oblasti bezpečnosti. Mala by sa riadiť holistickým prístupom a zahŕňať tieto ciele:

— posúdenie zraniteľnosti Európy a kritickej závislosti v oblasti nevojenskej bezpečnosti;

- preverovanie vznikajúcich technológií vzhľadom na možné bezpečnostné dôsledky;
- vymedzenie kľúčových nevyhnutných technológií, pri ktorých by Európa z bezpečnostných dôvodov nemala závisieť od dodávateľov z tretích krajín;
- určenie strategických hodnotových reťazcov v sektore bezpečnosti;
- využívanie agentúr EÚ ako hnacích síl v oblasti plánovania spôsobilosti a harmonizácie vnútroštátnych požiadaviek;
- využívanie nástrojov EÚ súvisiacich s bezpečnosťou [Fond pre vnútornú bezpečnosť (ISF), Fond pre integrované riadenie hraníc (IBMF), program Digitálna Európa, Horizont Európa, RescEU] na ciele investície do kľúčových bezpečnostných technológií a aplikácií;
- využívanie iných nástrojov EÚ (štrukturálne fondy, InvestEU atď.) pre investície súvisiace s bezpečnosťou (infraštruktúra), v ideálnom prípade prostredníctvom vytvorenia nástroja na zabezpečenie Európy (analogicky s Nástrojom na prepájanie Európy);
- využívanie európskeho obstarávania a koordinácia vnútroštátneho obstarávania s cieľom podporiť príslušnú priemyselnú základňu;
- využívanie nástrojov financovania zameraných na spôsobilosť (ako je ISF a IBMF) s cieľom stimulovať využívanie výskumu EÚ v oblasti bezpečnosti na trhu nad rámec programu Horizont Európa;
- určenie možných nových legislatívnych iniciatív, ako je revízia smernice na ochranu kritickej infraštruktúry, prípadne nástroj pre bezpečnosť v mestách;
- koordinácia príslušných programov EÚ (obrana, bezpečnosť, kozmický priemysel, kybernetika).

Úvod

1.4 Bezpečnostná situácia v Európe je veľmi zložitá. Súčasnú bezpečnostnú hrozbu sa často vyznačujú mnohotvárnym, nadnárodným, rýchlo sa vyvíjajúcim a nepredvídateľným charakterom. Môžu zasiahnuť širokú škálu cieľov v celej únii (napr. hromadné podujatia, dopravu, kritickú infraštruktúru, inštitúcie) a pochádzajú z rovnako širokého spektra aktérov hrozieb (napr. individuálni páchatelia, zločinecké organizácie, teroristické skupiny, národné štáty), ktorí môžu mať veľmi odlišnú motiváciu (napríklad geopolitickú, náboženskú alebo politickú extrémizmus, hospodárske alebo finančné záujmy alebo duševnú poruchu) a môžu využívať najrôznejšie prostriedky na realizáciu ich škodlivého zámeru (ako sú strelné zbrane, „po domácky vyrobené“ výbušniny, chemické, biologické, rádiologické a jadrové materiály, kybernetické útoky alebo dezinformácie).

1.5 Okrem bezpečnostných hrozieb spôsobených človekom sú to prírodné katastrofy, ako sú povodne, suchá, búrky alebo pandémie, ktoré predstavujú čoraz väčšie riziko v dôsledku zmeny klímy, znečistenia životného prostredia a nadmerného využívania prírodných zdrojov. Prírodné katastrofy sú zvyčajne ešte ničivejšie ako katastrofy spôsobené ľudskou činnosťou a bezpečnosť ohrozujú priamo aj nepriamo.

1.6 Bezpečnostné hrozby sú rozmanité, rovnako ako bezpečnostné sily a ich potreby týkajúce sa spôsobilosti. Bezpečnostné sily zároveň často spolupracujú, napríklad ako špeciálne jednotky prvého zásahu počas katastrof, a potrebujú interoperabilné vybavenie s cieľom vysporiadať sa s hrozbou, ktorej čelia.

1.7 Dnešné bezpečnostné hrozby majú napriek svojej rozmanitosti jednu vec spoločnú – nemožno ich zvládať bez technologickej podpory. Technológia sama osebe nemôže poskytnúť bezpečnosť, no v našej zložitej a prepojenej spoločnosti je nevyhnutným prostriedkom na jej zaistenie vo všetkých bezpečnostných oblastiach a vo všetkých fázach bezpečnostného cyklu (prevencia, príprava, reakcia a obnova). V dôsledku rýchleho rozvoja a šírenia nových digitálnych technológií, ako je umelá inteligencia, kvantová výpočtová technika a technológia blockchain, budú technológie dokonca ešte dôležitejšie pre bezpečnosť, pretože vytvárajú nielen nové príležitosti, no zároveň znásobujú slabé miesta a možné škodlivé vplyvy.

1.8 Bez odborných znalostí v špecializovanom bezpečnostnom priemysle nemožno vyvinúť najmodernejšie technológie potrebné na zvládnutie súčasných a budúcich bezpečnostných hrozieb. Bezpečnostný priemysel je nevyhnutným partnerom najmä pri vývoji komplexných bezpečnostných systémov a ochrane pred domyselnými aktérmi hrozieb.

1.9 Európska bezpečnostná priemyselná a technologická základňa je rovnako rozmanitá, ako sú rozmanité bezpečnostné potreby modernej spoločnosti a ekonomík. Zahŕňa spoločnosti všetkých veľkostí z celej Únie s rôznymi portfóliami a špecializáciami. Mnohé z nich vyvíjajú aktivity aj v oblasti obrany, kozmickom priemysle alebo vykonávajú komerčné činnosti v oblasti informačných technológií alebo sú dcérskymi spoločnosťami väčších skupín pôsobiacich v týchto odvetviach. Všetky vyvíjajú a vyrábajú systémy špičkovej technológie a poskytujú služby potrebné na ochranu našej spoločnosti, podnikov, inštitúcií a občanov pred všetkými druhmi bezpečnostných hrozieb a katastrof. V najnovšej komplexnej štúdií sa odhaduje, že bezpečnostný priemysel v EÚ produkuje obrat vo výške takmer 200 miliárd EUR a vytvára pracovné miesta pre 4,7 milióna ľudí⁽¹⁾.

2. Všeobecné pripomienky

2.1 Únia má hospodársky, ale aj strategický záujem na podpore dynamickej európskej bezpečnostnej priemyselnej základne. Čím je bezpečnostná oblasť kritickejšia, o to viac sa závislosť od dodávateľov z tretích krajín môže stať bezpečnostným rizikom. Je nevyhnutné využívať technológie, služby a vybavenie získané z dôveryhodných zdrojov, najmä ak treba chrániť kritickú infraštruktúru a štátne inštitúcie pred hrozbami zo strany štátnych alebo štátom podporovaných aktérov.

2.2 Priebeh pandémie COVID-19 a jej priame a nepriame dôsledky poukázali tiež na potrebu silného európskeho bezpečnostného priemyslu. Napríklad rozsiahle využívanie digitálnych nástrojov viedlo k dramatickému nárastu kybernetických útokov zo strany neštátnych a štátnych aktérov na podniky a prevádzkovateľov základných služieb. Hlavným ponaučením z pandémie by preto malo byť zvyšovanie kybernetickej odolnosti a kybernetickej bezpečnosti všetkých digitálnych procesov spoločností a inštitúcií. Od vypuknutia pandémie spôsobenej týmto vírusom sme sa opäť stali svedkami dezinformačných kampaní, ktoré často podporujú zahraničné vlády. Proti týmto kampaniam nemožno účinne bojovať bez použitia sofistikovaných technologických nástrojov. Ochorenie COVID-19 odhalilo aj obrovské nedostatky, pokiaľ ide o spôsobilosť EÚ v oblasti krízového riadenia, ako je napríklad absencia spoločného fondu pre chemické, biologické, rádiologické a jadrové vybavenie. Stručne povedané, je potrebné prijať mnohé opatrenia na to, Európa aby bola odolnejšia voči katastrofám veľkého rozsahu. Vzhľadom na citlivú povahu väčšiny týchto opatrení je nevyhnutné, aby boli vykonané s podporou dodávateľov, ktorí sú dôveryhodní a zaisťujú bezpečnosť dodávok v čase krízy.

2.3 Únia má preto strategický záujem zachovať v Európe priemyselnú spôsobilosť potrebnú na zabezpečenie primeranej úrovne autonómie a technologickej nezávislosti v kritických bezpečnostných oblastiach. Zároveň súčasné trhové podmienky, žiaľ, sťažujú plnenie cieľov tohto strategického záujmu. Z dôvodu osobitných vlastností bezpečnostného trhu v Európe majú podniky často ťažkosti s rozvíjaním životaschopnej podnikateľskej činnosti.

2.4 Pokiaľ ide o obchodnú stránku, po nákladných najmodernejších bezpečnostných produktoch existuje len obmedzený dopyt. Keďže súkromní operátori na trhu sa neustále snažia znižovať náklady, investície do bezpečnosti zvyčajne obmedzujú iba na striktné minimum a uprednostňujú najlacnejší bežne dostupný produkt (často od dodávateľov z tretích krajín).

2.5 Pokiaľ ide o verejný dopyt na bezpečnostnom trhu, existuje široká škála kupujúcich a koncových používateľov, z ktorých väčšina má obmedzený rozpočet na obstarávanie, môže zadávať iba malé objednávky a má zákonnú povinnosť nakupovať za najnižšiu cenu. Okrem toho prevažná väčšina zákazníkov v oblasti verejnej bezpečnosti nemá plán rozvoja spôsobilosti. Táto skupina zákazníkov nakupuje bežne dostupné produkty s cieľom uspokojiť svoje bezprostredné potreby bez akéhokoľvek dlhodobého uvažovania o tom, ako sa hrozby a technológie môžu vyvíjať v budúcnosti, a už vôbec nie o investovaní do prípravy na tento vývoj.

2.6 Vzhľadom na osobitosti oboch strán v súvislosti s dopytom v oblasti bezpečnosti existuje len malý trh pre kritické technológie a aplikácie. Zložité bezpečnostné riešenia sú často individuálne prispôbené pre jediného zákazníka, respektíve pre veľmi malý počet zákazníkov, v dôsledku čoho sú úspory z rozsahu a objem výroby obmedzené na

(1) Vzhľadom na rôznorodosť odvetvia v súčasnosti neexistuje žiadne jasné vymedzenie bezpečnostného priemyslu a známe sú len hrubé odhady týkajúce sa veľkosti trhu. Metodologickej klasifikácii tohto priemyslu bráni množstvo faktorov: 1) bezpečnostný priemysel ako taký nie je zahrnutý do hlavných štatistických nomenklatúr (NACE, Prodcorn atď.); 2) výroba tovaru súvisiaceho s bezpečnosťou sa skrýva v širokej škále položiek. V štatistike týkajúcej sa týchto položiek sa nerozlišuje, či daná činnosť súvisí alebo nesúvisí s bezpečnosťou; 3) na európskej úrovni neexistuje žiadny zdroj štatistických údajov, ktoré by poskytovalo samotné odvetvie. Pozri štúdiu o vývoji štatistických údajov o európskej bezpečnostnej technologickej a priemyselnej základni, záverečná správa spoločnosti Ecorys pre Európsku komisiu, GR pre migráciu a vnútorné záležitosti, jún 2015.

minimum. V najlepšom prípade sa technológie používané pre takéto systémy môžu používať pre iné, menej citlivé aplikácie určené pre širší komerčný zákaznícky trh. Súčasnú trhové podmienky tak znemožňujú zachovať v EÚ technologickú a priemyselnú základňu schopnú rozvíjať bezpečnostné spôsobilosti, ktoré Európa potrebuje na ochranu svojich vonkajších hraníc, územia a občanov. Tým sa oslabuje dôveryhodnosť bezpečnostnej únie a vzniká požiadavka na posilnenie opatrení EÚ.

Súčasný stav bezpečnostných politík EÚ

2.7 EÚ sa od zavedenia Európskeho programu v oblasti bezpečnosti v apríli 2015 usiluje vytvoriť skutočnú bezpečnostnú úniu, ktorá poskytuje nástroje, infraštruktúru a prostredie, v ktorom vnútroštátne orgány a orgány EÚ účinne spolupracujú pri riešení spoločných výziev, pričom zároveň chráni práva a slobody občanov⁽²⁾. Celkový počet iniciatív v tejto súvislosti poukazuje na to, že bezpečnosť sa definitívne stala jednou z kľúčových politických priorít Únie:

- smernica o boji proti terorizmu⁽³⁾,
- revidované pravidlá boja proti praniu špinavých peňazí⁽⁴⁾,
- vytvorenie Schengenského informačného systému (SIS)⁽⁵⁾,
- interoperabilita informačných systémov EÚ v oblasti bezpečnosti, riadenia hraníc a riadenia migrácie⁽⁶⁾,
- zriadenie Agentúry Európskej únie na prevádzkové riadenie rozsiahlych informačných systémov v priestore slobody, bezpečnosti a spravodlivosti (eu-LISA)⁽⁷⁾,
- akt o kybernetickej bezpečnosti⁽⁸⁾,
- posilnená európska pohraničná a pobrežná stráž („Frontex“)⁽⁹⁾,
- európsky systém pre cestovné informácie a povolenia (ETIAS)⁽¹⁰⁾.

Tieto iniciatívy dopĺňajú už zavedené programy a nástroje financovania, ako je Fond pre vnútornú bezpečnosť.

2.8 Návrh budúceho viacročného finančného rámca vypracovaného Komisiou zahŕňal v porovnaní s predchádzajúcim VFR výrazné zvýšenie v hlavných relevantných rozpočtových riadkoch (napr. 35,3 mld. EUR na ochranu hraníc a riadenie migrácie, 4 mld. EUR na vnútornú bezpečnosť, 15,6 mld. EUR na odolnosť a reakciu na krízu)⁽¹¹⁾. Únia bude financovať aj ďalší program bezpečnostného výskumu v rámci programu Horizont Európa, ktorý už významne prispel k navrhovaniu a vývoju budúcich bezpečnostných spôsobilostí v rámci programu Horizont 2020.

⁽²⁾ Oznámenie Komisie: Napĺňanie Európskeho programu v oblasti bezpečnosti s cieľom bojovať proti terorizmu a pripraviť pôdu pre účinnú a skutočnú bezpečnostnú úniu, 20. 4. 2016, Brusel, COM(2016) 230 final https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9aee420-0797-11e6-b713-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF.

⁽³⁾ Smernica o boji proti terorizmu (Ú. v. EÚ L 88, 31.3.2017, s. 6).

⁽⁴⁾ Smernica o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu (Ú. v. EÚ L 141, 5.6.2015, s. 73).

⁽⁵⁾ Nariadenie o zriadení, prevádzke a využívaní Schengenského informačného systému (SIS) v oblasti hraničných kontrol (Ú. v. EÚ L 312, 7.12.2018, s. 14) a nariadenie o zriadení, prevádzke a využívaní Schengenského informačného systému (SIS) v oblasti policajnej spolupráce a justičnej spolupráce v trestných veciach (Ú. v. EÚ L 312, 7.12.2018, s. 56).

⁽⁶⁾ Nariadenie o stanovení rámca pre interoperabilitu medzi informačnými systémami EÚ v oblasti hraníc a víz (Ú. v. EÚ L 135, 22.5.2019, s. 27) a nariadenie o stanovení rámca pre interoperabilitu medzi informačnými systémami EÚ v oblasti policajnej a justičnej spolupráce, azylu a migrácie (Ú. v. EÚ L 135, 22.5.2019, s. 85).

⁽⁷⁾ Nariadenie o Agentúre Európskej únie na prevádzkové riadenie rozsiahlych informačných systémov v priestore slobody, bezpečnosti a spravodlivosti (eu-LISA) (Ú. v. EÚ L 295, 21.11.2018, s. 99).

⁽⁸⁾ Nariadenie o agentúre ENISA (Agentúra Európskej únie pre kybernetickú bezpečnosť) a o certifikácii kybernetickej bezpečnosti informačných a komunikačných technológií (Ú. v. EÚ L 151, 7.6.2019, s. 15).

⁽⁹⁾ Nariadenie o európskej pohraničnej a pobrežnej stráž (Ú. v. EÚ L 295, 14.11.2019, s. 1).

⁽¹⁰⁾ Nariadenie, ktorým sa zriaďuje Európsky systém pre cestovné informácie a povolenia (ETIAS) (Ú. v. EÚ L 236, 19.9.2018, s. 1).

⁽¹¹⁾ V bežných cenách. Pozri Oznámenie Komisie – Rozpočet EÚ umožňujúci realizáciu plánu obnovy Európy, 27. 5. 2020, Brusel, COM (2020) 442, final: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1601035899164&uri=CELEX:52020DC0442>.

2.9 Pokiaľ ide o digitálne technológie, Európska komisia tiež navrhuje výrazne zvýšiť výdavky (napr. programy Horizont Európa alebo Digitálna Európa) na posilnenie technologickej nezávislosti Európy v oblastiach strategického významu. V tejto súvislosti Komisia takisto oznámila svoj zámer podporovať synergie medzi vesmírnym a obranným sektorom a sektorom bezpečnosti.

2.1.0 Technologická nezávislosť je aj kľúčovým pojmom novej priemyselnej stratégie pre Európu, v ktorej Komisia zdôrazňuje, že „digitálna transformácia, bezpečnosť a budúca technologická nezávislosť Európy závisia od našich strategických digitálnych infraštruktúr“ a oznamuje, že bude podporovať „rozvoj kľúčových podporných technológií, ktoré sú strategicky dôležité pre priemyselnú budúcnosť Európy⁽¹²⁾“.

Konkrétne pripomienky

2.1.1 Právomoci EÚ v oblasti bezpečnosti zostávajú limitované a veľmi často sa obmedzujú iba na koordináciu medzi vnútroštátnymi orgánmi. Bezpečnostné politiky sú preto aj naďalej roztrieštené a často neúčinné. Rovnako to platí aj v iných sektoroch súvisiacich s bezpečnosťou, ako je verejné zdravie.

2.1.2 Bezpečnosť v EÚ je politickou prioritou bez priemyselného rozmeru. Existuje veľký počet bezpečnostných politík a nástrojov financovania s významným rozpočtom. Neexistuje však koordinácia potrieb v oblasti spôsobilostí ani súdržná politika na podporu príslušnej priemyselnej a technologickej základne. V diskusii o bezpečnostnej únii chýbali koncepcie ako konkurencieschopnosť priemyslu, strategická autonómia, plánovanie spôsobilosti a kritické technológie, ktoré sa nikdy nepovažovali za ciele programov financovania súvisiacich s bezpečnosťou.

2.1.3 Akčný plán Komisie s názvom *Akčný plán pre inovatívny a konkurencieschopný bezpečnostný priemysel* z roku 2012 nebol ambicióznym, mal obmedzený rozsah, a preto nemal výrazný vplyv.

2.1.4 Program bezpečnostného výskumu EÚ sústreďuje značné zdroje, no má závažné nedostatky. Využívanie výsledkov výskumu na trhu je naďalej veľkou výzvou, pretože neexistuje spoločný proces plánovania spôsobilosti v oblasti bezpečnosti, ktorý by pomohol konsolidovať dopyt verejných konečných používateľov, ani systematické využívanie iných nástrojov financovania EÚ zameraných na spôsobilosť ako spôsobu na podporu zavádzania bezpečnostných riešení.

2.1.5 Nová stratégia vnútornej bezpečnosti usmerňuje bezpečnostné politiky EÚ, a preto by sa mala usilovať o odstránenie týchto nedostatkov. Mala by sa venovať rýchlemu vývoju technológií a jej účinkom na bezpečnosť, presadzovať spoločné vymedzenie potrieb v oblasti bezpečnostnej spôsobilosti a podporovať európsku spoluprácu s cieľom uspokojiť tieto potreby. Tým by sa posilnila bezpečnostná únia, výrazne prispelo k vytvoreniu skutočného vnútorného trhu v oblasti bezpečnosti a pomohlo udržať konkurencieschopný bezpečnostný priemysel v Európe.

2.1.6 Priemysel je nevyhnutný na to, aby sa technológie premietli do riešení. Politickou prioritou Únie by preto mala byť ambiciózná priemyselná politika pre hlavné oblasti suverenity. Rozvoj takejto politiky je mimoriadne naliehavý pre sektor bezpečnosti, ktorý je v súčasnosti v závažnej miere postihnutý zlyhaním trhu. V dôsledku toho je veľmi ťažké udržať kritickú priemyselnú a technologickú kapacitu.

2.1.7 Výbor preto vyzýva Európsku komisiu, aby vypracovala konkrétnu bezpečnostnú priemyselnú stratégiu na podporu novej stratégie vnútornej bezpečnosti a zvýšenie účinnosti bezpečnostnej únie. Táto priemyselná stratégia by mala byť ambiciózná a komplexná, pričom by mala zabezpečiť, aby všetky príslušné politiky a nástroje prispievali k technologickej nezávislosti Únie v kritických bezpečnostných oblastiach. Mala by tiež zabezpečiť, aby všetky nástroje EÚ súvisiace s bezpečnosťou (ISF, IBMF, RescEU) zahŕňali priemyselný rozmer a aby všetky programy v oblasti technológií (Digitálna Európa, Európsky horizont) zahŕňali bezpečnostný rozmer. To by pomohlo uspokojiť bezpečnostné potreby zákazníkov z verejného sektora, prinieslo nové príležitosti pre európsky priemysel a uľahčilo vyrovnáť sa v primeranom čase s účinkami vznikajúcich technológií.

⁽¹²⁾ Oznámenie Komisie – Nová priemyselná stratégia pre Európu, 10. 3. 2020, Brusel, COM(2020) 102 final <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0102&from=ES>.

2.1.8 Na tento účel je potrebné ďalej vymedziť a sfunkčniť koncepciu technologickej nezávislosti. Súčasnú zameranie Komisie na digitálne technológie je vítané, ale nemalo by byť výlučné. Uprednostniť by sa mali všetky kľúčové technológie v hlavných oblastiach suverenity, konkrétne v bezpečnostnej oblasti a v oblasti obrany a kozmického priemyslu. Táto koncepcia by sa mala prehodnotiť aj so zreteľom na pandémiu ochorenia COVID-19 a ako strategický cieľ by mala zahŕňať odolnosť.

2.1.9 Nová priemyselná stratégia pre Európu vypracovaná Komisiou obsahuje dôležité prvky na podporu technologickej nezávislosti v kritických bezpečnostných oblastiach. Koncepcia strategických hodnotových reťazcov by sa mala využívať najmä ako rámec pre komplexný prístup, ktorý pokrýva celý priemyselný cyklus, počnúc dodávkami kritických materiálov až po industrializáciu a údržbu, a prostredníctvom ktorého sa koordinuje využívanie všetkých vhodných politických nástrojov vrátane kontroly priamych zahraničných investícií.

2.2.0 Budúci viacročný finančný rámec sa bude musieť prispôsobiť potrebám, ktoré vznikli v súvislosti s pandémiou ochorenia COVID-19 a sa objavia, keď táto pandémia skončí. To platí aj pre politiky, ktoré VFR podporuje, a programy, ktoré sa prostredníctvom neho financujú. Už vymedzené priority a nástroje sa musia prehodnotiť a musia zohľadniť ponaučenia z ťažkostí Európy pri zvládaní pandémie. Vzťahuje sa to aj na bezpečnostnú úniu a novú stratégiu vnútornej bezpečnosti, ktorá by mala klásť dôraz na potrebu väčšej technologickej nezávislosti a odolnosti.

2.2.1 S cieľom prekonať recesiu, ktorú vyvolala pandémia, by EÚ mala počas budúceho rozpočtového cyklu nasmerovať investície do odvetví špičkových technológií, keďže majú najvyššiu pridanú hodnotu a multiplikačné účinky pre hospodárstvo ako celok⁽¹³⁾. Bezpečnostná priemyselná stratégia EÚ, ktorá prispieva k tomu, aby sa Európa stala autonómnejšou a odolnejšou, by dokonale zodpovedala tomuto prístupu, a preto by sa mala naliehať iniciovať v rámci plánu obnovy EÚ po kríze spôsobenej ochorením COVID-19.

V Bruseli 16. júla 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

⁽¹³⁾ Pozri napríklad *Il ruolo dell'innovazione et dell'alta tecnologia in Italia nel confronto con il contesto internazionale*, Centro economia digitale, Rím, október 2019.

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru — Zavedenie ochranných opatrení pre poľnohospodárske produkty v obchodných dohodách**(stanovisko z vlastnej iniciatívy)**

(2020/C 364/07)

Spravodajca: **Arnold PUECH D'ALISSAC**

Rozhodnutie plenárneho zhromaždenia	20. 2. 2020
Právny základ	článok 32 ods. 2 rokovacieho poriadku stanovisko z vlastnej iniciatívy
Príslušná sekcia	sekcia pre poľnohospodárstvo, rozvoj vidieka a životné prostredie
Prijaté v sekcii	29. 6. 2020
Prijaté v pléne	16. 7. 2020
Plenárne zasadnutie č.	553
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	204/2/3

1. Závery a odporúčania

1.1 Posilnená medzinárodná spolupráca je predpokladom účinných ochranných doložiek.

1.1.1 Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) upozorňuje, že dodávky potravín pre ľudstvo sú a aj naďalej budú veľkou výzvou najmenej do roku 2050. Aby sme nasýtili 9 až 10 miliárd ľudí, budeme potrebovať všetky poľnohospodárske činnosti na svete. Podľa odhadov Organizácie OSN pre výživu a poľnohospodárstvo (FAO) sa celosvetová produkcia bude musieť v rokoch 2007 až 2050 zvýšiť o 70 %. Výrobnú kapacitu každej krajiny je preto potrebné chrániť presadzovaním vhodných poľnohospodárskych a obchodných politík a zároveň zaručením organizovaného medzinárodného obchodu, ktorý dokáže čeliť náhlym výkyvom v produkcii, ako aj trvalým nedostatočným kapacitám určitých zemepisných oblastí.

1.1.2 Podľa EHSV je nevyhnutné harmonizovať výrobné normy, aby sa zabránilo narušeniu hospodárskej súťaže a aby každá krajina mohla vyrábať základné potraviny.

1.2 Treba pokračovať v zlepšovaní transparentnosti trhu.

1.2.1 Iniciatíva AMIS (*Agricultural market information system* – informačný systém pre poľnohospodárske trhy), ktorá bola zriadená v roku 2011 na stretnutí ministrov poľnohospodárstva G20 a ktorá združuje hlavných svetových producentov a dovozcov obilnín a olejní, umožňuje zistiť skutočnú situáciu na trhoch a je tiež fórom pre dialóg a koordináciu medzi zástupcami vlády v čase veľkej nestability na poľnohospodárskych trhoch. Táto iniciatíva sa ukázala ako užitočná, treba ju však ďalej rozvíjať z hľadiska počtu zúčastnených krajín a rozsahu, aby sa vzťahovala aj na iné produkty, s ktorými sa obchoduje na svetových trhoch.

1.3 Ochranné doložky (všeobecné aj dvojstranné) Svetovej obchodnej organizácie (WTO) týkajúce sa poľnohospodárstva sa musia zlepšiť podľa rôznych kritérií, ktoré EHSV uvádza v tomto stanovisku. Musí sa zabezpečiť spravodlivá hospodárska súťaž a udržateľnosť európskych sektorov a zaručiť potravinovú suverenitu v prospech všetkých občanov, producentov aj spotrebiteľov. Táto potreba potravinovej suverenity sa vo veľkej miere potvrdila počas pandémie ochorenia COVID-19.

1.3.1 Rýchla reakcia

Súčasná doložka sú neúčinné vzhľadom na príliš dlhý čas, ktorý je potrebný na ich zavedenie do praxe. Vďaka digitalizácii hospodárstva však môžu byť údaje k dispozícii do niekoľkých hodín. Sledovanie obchodných objemov a cien je v súčasnosti účinné a umožňuje rýchlu reakciu.

1.3.2 Automatická reakcia

Obchodné toky možno ľahko regulovať vďaka presným poznatkom obchodu. Koordinované vykonávanie vývozcami a dovozcami by sa mohlo realizovať automaticky, akonáhle sa počas vymedzeného obdobia (napríklad počas jedného roka) zaznamená zvýšenie objemu obchodu o 10 %. Ak je dôvodom zvýšenia nepredvídaná udalosť, v dôsledku ktorej sa produkcia znížila, doložka by sa neaktivovala. Naopak, ak zvýšenie nie je odôvodnené, uplatní sa dodatočné clo, aby sa toto zvýšenie obmedzilo.

1.3.3 Primeraná reakcia

V závislosti od povahy a pôvodu zvýšenia obchodných tokov musí byť reakcia primeraná, aby sa toto zvýšenie znížilo alebo aby sa zabezpečilo účinné pozastavenie destabilizujúcich tokov pre príslušné sektory.

1.3.4 Komplexná reakcia

Zohľadniť sa musia všetky dovozné toky, a to bez ohľadu na ich colný status a bez predchádzajúceho oznámenia. Kvóty so zníženým clom sa v dohodách o voľnom obchode udeľujú práve pri tzv. citlivých produktoch a práve v týchto sektoroch dochádza k rýchlej destabilizácii. Preto sa aj na ne musia vzťahovať ochranné doložky.

1.3.5 Zrkadlové opatrenia

Zavedenie zrkadlových opatrení v právnych predpisoch EÚ týkajúcich sa dovozu musí na jednej strane zabezpečiť rovnakú ochranu spotrebiteľov bez ohľadu na pôvod produktov a na druhej strane obmedziť hospodárske deformácie vo vzťahu k európskym hospodárskym subjektom.

1.3.6 Zohľadnenie rámca vykonávania Parížskej dohody

Závazky v oblasti znižovania emisií skleníkových plynov sú veľkou medzinárodnou výzvou. Ak ich niektoré krajiny nedodržiavajú, nemali by z nich mať prospech z hľadiska obchodu. V agropotravinárskom sektore sa musí zaviesť mechanizmus kompenzácie uhlíka na hraniciach. Vzhľadom na zložitosť tohto mechanizmu a do doby jeho schválenia sa musia v rámci WTO prijať osobitné ochranné doložky pre Parížsku dohodu. Mali by sa začleniť do všetkých dohôd o voľnom obchode vyjednaných Európskou komisiou.

1.3.7 Zohľadnenie cieľov udržateľného rozvoja

Rovnako ako v prípade Parížskej dohody musia byť ochranné doložky schválené v rámci WTO a zahrnuté do všetkých dohôd podpísaných Európskou úniou.

2. Konceptia a história ochranných doložiek

2.1 WTO stanovuje osobitné doložky pre odvetvie poľnohospodárstva, ale obmedzuje ich používanie.

2.1.1 Ochranné opatrenia sú definované ako „núdzové opatrenia“ týkajúce sa zvýšenia dovozu určitých produktov, ak takýto dovoz spôsobuje alebo hrozí, že spôsobí vážnu ujmu domácemu výrobnému odvetviu krajiny dovozu. Tieto opatrenia, ktoré majú vo všeobecnosti formu pozastavenia koncesíí alebo záväzkov, môžu pozostávať z uplatňovania kvantitatívnych dovozných obmedzení alebo dovozných ciel.

2.1.2 V oblasti poľnohospodárstva sa uplatňovanie vyšších ochranných sadzieb môže automaticky aktivovať vtedy, keď objem dovozu prekročí určitú úroveň alebo keď ceny klesnú pod určitú úroveň bez toho, aby sa muselo preukázať, že domácemu výrobnému odvetviu bola spôsobená vážna ujma.

2.1.3 Osobitnú ochrannú doložku pre poľnohospodárstvo si však možno uplatniť len pri výrobkoch, pre ktoré bola prijatá tarifická, a za predpokladu, že vláda si toto právo vyhradila v zozname záväzkov týkajúcich sa poľnohospodárstva. Okrem toho si ju nemožno uplatniť pri dovoze v rámci colných kvót.

2.2 Dvojstranné dohody o voľnom obchode ponúkajú širšie možnosti.

2.2.1 Dohody o voľnom obchode sa musia vzťahovať na väčšinu obchodu a musia podporovať jeho liberalizáciu medzi signatárskymi krajinami bez toho, aby vytvárali prekážky obchodu so zvyškom sveta. Vzhľadom na zložitý proces mnohostranných rokovaní v rámci WTO sa v posledných rokoch vyjednálo množstvo dohôd o voľnom obchode.

2.2.2 Európska únia uprednostňuje túto možnosť v snahe stimulovať liberalizáciu obchodu a pokročiť v otázkach, v ktorých sa nedosiahol konsenzus, ako sú napríklad kapitoly o udržateľnom rozvoji. Pri posledných dohodách sa však ukázali hranice tohto systému a ťažkosti s nájdením spoločného prístupu alebo úplným zohľadnením iných medzinárodných dohôd, ako je napríklad Parížska dohoda.

2.3 Medzinárodný obchod s agropotravinárskymi produktami je naďalej nevyhnutný.

2.3.1 Snaha o potravinovú sebestačnosť naráža na množstvo prekážok, počnúc populačným rastom, z dôvodu ktorých je dovoz často nevyhnutný. Obchod preto významne prispieva k celosvetovej potravinovej bezpečnosti. Výzvou pre členské štáty je nájsť správnu rovnováhu medzi rozvojom vlastnej poľnohospodárskej produkcie a otvorenosťou obchodu. Zároveň je však potrebné zabezpečiť, aby ich poľnohospodárstvo, pokiaľ je to možné, a za podmienok, ktoré neprímerane nenarúšajú hospodársku súťaž, dokázalo uspokojovať medzinárodný dopyt a vyvážať potraviny do krajín, ktoré nie sú schopné ich vyrobiť pre svoje potreby.

2.3.2 Z výhľadovej štúdie francúzskeho Národného výskumného ústavu pre poľnohospodárstvo, potraviny a životné prostredie (INRAE) totiž vyplýva, že do roku 2050 by sa koncentrácia celosvetového poľnohospodárskeho vývozu mohla ďalej zvyšovať. Prospelo by to najmä malému počtu krajín alebo regiónov, v ktorých by mala zmena klímy pozitívny vplyv na poľnohospodárstvo a ktoré by tak mohli zvýšiť svoje oševné plochy, ako aj výnosy plodín.

2.4 Obchod s poľnohospodárskymi produktami sa v diplomacii zneužíva ako prostriedok pri vyjednávaní. Poľnohospodársky sektor je obeťou s ním nesúvisiacich politických rokovaní: či už ide o čínsko-americký konflikt, konflikt medzi Boeingom a Airbusom alebo o záverečnú fázu obchodných rokovaní, poľnohospodársky sektor sa pravidelne používa ako nástroj odvetných opatrení a protihodnoty pri vyjednávaníach.

3. Nedostatky súčasných ochranných doložiek

3.1 Ochranné postupy sú príliš dlhé a časovo náročné.

3.1.1 Zavedenie ochranných doložiek bolo v minulosti dlhé a zložité, čím sa stali neúčinnými. Hoci je Európska únia jedným z členov WTO, ktorí si vyhradili právo uplatniť si túto doložku na mnohé výrobky, v praxi ich takmer nikdy neuplatňuje. Keď teda Brazília „nesprávne zaobchádzala“ s mrazeným hydínovým mäsom v soľnom roztoku (ak je hydínové mäso v soľnom roztoku, nemusí sa zmrazovať), uplatnenie nižších cieľ umožnilo v rokoch 1996 až 2001 veľmi významné zvýšenie dovozu hydínového mäsa bez uplatnenia ochranných doložiek.

3.2 Súčasný postup nezaručuje spravodlivú hospodársku súťaž.

3.2.1 Producenti z tretích krajín, ktorí nemusia splňať prísne európske normy, sú vo veľkej konkurenčnej výhode. Napríklad podľa poslednej dohody podpísanej s Kanadou majú kanadskí producenti možnosť používať asi štyridsať prípravkov na ochranu rastlín zakázaných v EÚ, ako napríklad atrazín, ktorý výrazne znižuje ich výrobné náklady. Krajiny Južnej a Severnej Ameriky používajú geneticky modifikované osivá, pri ktorých je povolené uvádzanie na trh v EÚ ale nie produkcia, najmä v prípade rastlinných bielkovín, ako je sója.

3.2.2 Dôsledkom týchto nedostatkov je zvýšenie dovozu poľnohospodárskych produktov, a to najmä nespracovaných poľnohospodárskych produktov. To môže spochybniť európsku potravinovú sebestačnosť. Podľa najnovšieho Štatistického prehľadu o agropotravinárskom obchode⁽¹⁾ Európskej komisie bol v roku 2019 deficit obchodnej bilancie EÚ pri nespracovaných poľnohospodárskych produktoch viac ako 20 miliárd EUR.

3.3 Tieto nedostatky majú negatívny vplyv aj na spotrebiteľov. Absencia regulácie vedie k nadmernej volatilitě cien, ktorá sa v posledných rokoch zvýšila. Špekuláciami na poľnohospodárskych trhoch sa táto volatilita ďalej zvyšuje, čo sťažuje prístup mnohých spotrebiteľov s nízkym príjmom k potravinám. Okrem toho destabilizácia dodávateľského reťazca vedie k zníženiu výrobných kapacít, čo zvyšuje neistotu dodávok pre spotrebiteľov.

⁽¹⁾ Európska komisia: Štatistický prehľad o agropotravinárskom obchode.

3.4 Pandémia ochorenia COVID-19 smutne odhalila potrebu obchodu s poľnohospodárskymi produktami, ako aj nevyhnutnosť potravinovej suverenity. V oblasti medzinárodného obchodu musí preto Európska únia zabezpečiť, aby mala nástroje na zvýšenie svojej odolnosti voči hospodárskym otrasom tak, aby obnovila dôveru, stabilitu a spoločnú prosperitu všetkých európskych občanov.

V Bruseli 16. júla 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Núdzová situácia po pandémii COVID-19: koncepcia nového modelu multilaterálnych vzťahov**(stanovisko z vlastnej iniciatívy)**

(2020/C 364/08)

Spravodajkyňa: **Emmanuelle BUTAUD-STUBBS**

Rozhodnutie plenárneho zhromaždenia	20.2.2020
Právny základ	článok 32 ods. 2 rokovacieho poriadku stanovisko z vlastnej iniciatívy
Príslušná sekcia	sekcia pre vonkajšie vzťahy
Prijaté v sekcii	16.6.2020
Prijaté v pléne	16.7.2020
Plenárne zasadnutie č.	553
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	213/3/3

1. Závbery a odporúčania

COVID-19 a multilateralizmus

1.1 Závažný a bezprecedentný hospodársky, sociálny a finančný dosah zdravotnej krízy spôsobenej pandémiou COVID-19 si vyžaduje rovnako bezprecedentnú, dlhodobú a jednoznačnú reakciu. EÚ musí podporiť hospodárstvo a medzinárodný obchod, aby zabránila situácii, keď by svetový obchod musel podobne ako v roku 1929 dobiehať zameškané; takisto musí financovať oživenie hospodárstva a chrániť podniky, všetky kategórie pracovníkov (vrátane osôb so zdravotným postihnutím), zraniteľné skupiny a občanov, a to v duchu solidarity, zodpovednosti a bez toho, aby sa na niekoho zabudlo. Všetky podniky vrátane podnikov sociálneho hospodárstva potrebujú mať plný prístup k opatreniam na oživenie ekonomiky, pretože ide o hlavné prvky potrebné na prekonanie krízy.

1.2 Obnova po rozsiahlom zákaze vychádzania musí byť založená na udržateľnosti a inkluzívnom a ekologickom raste. Opatrenia v rámci zelenej dohody sú preto dôležitejšie ako kedykoľvek predtým (priemyselná stratégia, kompenzácia uhlíka na hraniciach a uhlíková neutralita do roku 2050).

1.3 Kríza spôsobená pandémiou COVID-19 výrazne oslabil multilateralizmus, ktorý bol už predtým ochromený štrukturálnymi nedostatkami, ako sú organizácie s prekrývajúcou sa pôsobnosťou, zastarané fungovanie a jednomyselné rozhodovanie spolu s veľkým počtom členov, čo vyústilo do patovej pozície odvolacieho orgánu mechanizmu WTO na urovnávanie sporov, zmrazenia finančného príspevku Spojených štátov amerických (USA) Svetovej zdravotníckej organizácii (WHO) a ich následného avizovaného prerušenia vzťahov s WHO. Navyše obmedzenie vývozu základných zdravotníckych potrieb a osobných ochranných prostriedkov zo strany viacerých krajín vrátane členských štátov EÚ, národný egoizmus a isté zlyhania v oblasti solidarity a medzinárodnej spolupráce majú negatívny dosah na najzraniteľnejšie krajiny a takisto oddiaľujú oživenie svetového hospodárstva.

Potreba ucelenejšej vízie

1.4 Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) sa chce podeliť o svoje úvahy týkajúce sa nového modelu multilaterálnych vzťahov, pri ktorých vychádzal z viacerých predchádzajúcich stanovísk [na tému reformy WTO, úlohy Medzinárodnej organizácie práce (MOP) a pod.], a predstaviť nové riešenia na obdobie po odznení pandémie COVID-19 ⁽¹⁾.

(¹) Stanovisko REX/509 na tému Reforma WTO s cieľom prispôsobiť sa vývoju svetového obchodu (Ú. v. EÚ C 159, 10.5.2019), stanovisko REX/486 na tému Úloha obchodnej a investičnej politiky EÚ pri zvyšovaní hospodárskej výkonnosti EÚ (Ú. v. EÚ C 47, 11.2.2020), stanovisko REX/500 na tému Kapitoly o obchode a trvalo udržateľnom rozvoji v dohodách EÚ o voľnom obchode (Ú. v. EÚ C 227, 28.6.2018), stanovisko NAT/760 na tému Diskusný dokument „Smerom k udržateľnej Európe do roku 2030“ (Ú. v. EÚ C 14, 15.1.2020).

1.5 Cieľom tejto reflexie, ktorá sa uskutočnila počas krízy, je podnietiť rozvoj novej spolupráce a väčšiu konzistentnosť pri rozhodovaní medzinárodných, nadnárodných a medzivládnych organizácií v oblasti obchodu a investícií, dôstojnej práce, sociálnych a ľudských práv a zmeny klímy. Nabáda krajiny, aby dodržiavali zásadu lojálnej spolupráce v rámci týchto organizácií a aby namiesto využívania právnych medzier radšej podporovali synergie.

1.6 Po každej svetovej vojne sa ľudia obracali na medzinárodné organizácie, aby udržali mier a prosperitu. Táto celosvetová sanitárna kríza je vhodnou chvíľou na to, aby sme sa opätovne zamysleli nad pravidlami svetového poriadku a prebudili ducha inovácie, ktorý sa prejavuje v mimoriadnych situáciách.

Konkrétne návrhy

1.7 Viaceré zainteresované strany z rôznych sektorov (pozri prílohu) pomohli spravodajkyni pri vypracúvaní návrhov zohľadňujúcich právne, politické a organizačné obmedzenia.

1.8 Cieľom týchto návrhov je zabezpečiť lepšiu koordináciu medzi:

- globálnymi sociálnymi normami a záväzkami v oblasti zmeny klímy a ochrany životného prostredia,
- pravidlami týkajúcimi sa obchodu a zmluvami v oblasti zmeny klímy a ochrany životného prostredia,
- pravidlami týkajúcimi sa obchodu a globálnymi sociálnymi normami.

1.9 Zahŕňajú lepší prístup k štatútu pozorovateľa, financovanie podpory štúdií, zriadenie nových pracovných skupín, lepšiu koordináciu v rámci sekretariátu, spoločné politiky v oblasti výskumu, výklad niektorých platných právnych ustanovení a politické záväzky.

1.1.0 EHSV si uvedomuje, že zmeny sa musia iniciovať na politickej úrovni, a je pevne presvedčený, že EÚ ako jeden z mála globálnych aktérov s ústavnou povinnosťou a mandátom na dobrú správu vecí verejných v celosvetovom meradle zohráva zásadnú úlohu pri formovaní efektívnejšieho modelu multilaterálnych vzťahov zvnútra.

2. Chabé výsledky našich dlhoročných snáh o súdržnosť v multilaterálnych pravidlách

2.1 *Žiadosť kľúčových aktérov občianskej spoločnosti*

2.1.1 Mnohé zainteresované strany opakovane žiadali medzinárodné, nadnárodné a medzivládne organizácie o väčšie zosúladenie pri tvorbe politiky.

2.1.2 Pokiaľ ide o podnikateľskú obec, Medzinárodná obchodná komora (ICC) poukázala najmä na to, že „jedným zo skrytých faktorov vyvolávajúcich napätie v prebiehajúcej diskusii na tému globalizácie je pociťovaný nesúlad medzi obchodnými, pracovnými a environmentálnymi normami“⁽²⁾.

2.1.3 Na samite G7 – L7 v roku 2019 sa tiež prijalo vyhlásenie, že „globálne riadenie by malo lepšie zohľadňovať súčasné sociálne výzvy vrátane potreby nových zručností, aby sa zabezpečila dôstojná práca v súlade s medzinárodnými normami a podmienkami podnikania na podporu produktivity, vyšších miezd a vytvárania dobrých pracovných miest“ (bod 3).

⁽²⁾ Odporúčania ICC k reforme WTO, október 2019.

2.2 **Stručný prehľad krokov prijatých v minulosti**

2.2.1 *Chápanie zložitosti globalizácie*

2.2.1.1 Organizácia Spojených národov (OSN) zohráva dôležitú úlohu ako zastrešujúca medzinárodná organizácia, ktorá dokáže stanovovať pravidlá a normy s najširším geografickým pokrytím. EHSV preto podporuje reformu OSN, ktorá musí priniesť odklon od prístupu založeného na postupoch k prístupu založenému na výsledkoch. V septembri 2015 prijala OSN 17 cieľov udržateľného rozvoja, ktoré sa týkajú najvšeobecnejších výziev ľudstva. Hoci ciele udržateľného rozvoja nie sú právne záväzné, od vlád (vrátane inštitúcií EÚ) sa očakáva, že prevezmú zodpovednosť a stanovia domáce rámce na ich dosiahnutie.

2.2.1.2 Ako v roku 2017 uviedla Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD), „*potrebovali sme dať do poriadku otázku globalizácie, ale nevedeli sme celkom presne, ako na to*“⁽³⁾. Strategický dokument obsahuje sprievodné politiky (sociálne hospodárstvo a trh práce, vzdelávanie a zručnosti, sociálna a environmentálna zodpovednosť podnikov), pričom sa v ňom uvádza, že je „*naliehavo potrebné rozšíriť verejné konzultácie a zvýšiť zapojenie zainteresovaných strán z radov občianskej spoločnosti*“ do normotvornej činnosti medzinárodných organizácií.

2.2.2 *Globálne sociálne normy a pravidlá multilaterálneho obchodu – premárnená príležitosť*

2.2.2.1 Po neúspešnom pokuse o začlenenie sociálnej doložky do svojich pravidiel WTO v roku 1996⁽⁴⁾ uviedla, že „*príslušným orgánom na stanovovanie a riešenie problematiky [základných pracovných] noriem*“ je MOP. Odvtedy MOP prijala niekoľko kľúčových nástrojov. V bode 5 deklarácie OSN vyhlásenia MOP z roku 1998 sa uvádza, že „*pracovné normy by sa nemali využívať na protekcionistické účely v oblasti obchodu a že na takéto účely sa neuplatnia ani inak nevyužijú žiadne ustanovenia tejto deklarácie ani jej následné opatrenia; okrem toho by sa touto deklaráciou a jej následnými opatreniami nemala v žiadnom prípade spochybniť komparatívna výhoda ktorejkoľvek krajiny.*“

2.2.2.2 V deklarácii prijatej v roku 2019 pri príležitosti stého výročia svojho založenia sa MOP rozhodla vytýčiť nový smer, keďže sa zaviazala „*posilniť svoju spoluprácu a vypracovať inštitucionálne dojednania s ďalšími organizáciami na podporu zosúladenia politík pri sledovaní prístupu k budúcnosti práce zameraného na človeka, pričom sa budú uznávať silné, zložité a zásadne dôležité prepojenia medzi sociálnou, obchodnou, finančnou, hospodárskou a environmentálnou politikou*“ (časť IV, bod F).

2.2.2.3 Napriek tomu, že MOP a WTO sa venujú odlišným otázkam, spolupracujú vo viacerých oblastiach a predovšetkým vypracovávajú zaujímavé spoločné publikácie na tému obchodu a zamestnanosti, obchodu a neformálnej zamestnanosti, úsilia o dosiahnutie sociálnej udržateľnosti globalizácie či významu politík zameraných na rozvoj zručností s cieľom pomôcť pracovníkom a podnikom využívať prínosy obchodu.

2.2.2.4 Táto politika spolupráce nikdy neprekročila červenú čiaru stanovenú v ministerskej deklarácii WTO zo Singapuru z roku 1996, v ktorej sa uvádza: „*Odmietame využívanie pracovných noriem na protekcionistické účely a súhlasíme s tým, že komparatívna výhoda krajín, najmä rozvojových krajín s nízkymi mzdami, nesmie byť v žiadnom prípade spochybnená. V tomto ohľade budú sekretariáty WTO a MOP pokračovať v doterajšej spolupráci.*“

2.2.3 *Postupné začlenenie záväzkov v oblasti klímy a životného prostredia do multilaterálneho rámca*

2.2.3.1 Od roku 1994, keď nadobudol platnosť Rámcový dohovor OSN o zmene klímy (UNFCCC), sa pravidelne stretávajú zástupcovia vlád, aby pomocou spoľahlivého systému transparentnosti a zodpovednosti sledovali dosiahnutý pokrok. Avšak Parížska dohoda ako prvá celosvetová právne záväzná dohoda o zmene klímy bola prijatá až koncom roku 2015. Touto dohodou sa zaviedol systém vnútroštátne stanovených príspevkov, ktoré sa majú monitorovať.

⁽³⁾ <http://www.oecd.org/about/sgc/fixing-globalisation-time-to-make-it-work-for-all-9789264275096-en.htm>, s. 9.

⁽⁴⁾ Ministerská deklarácia WTO zo Singapuru, 1996, časť IV, bod F.

2.2.3.2 MOP so štatútom pozorovateľa v rámci UNFCCC a s mandátom pokročiť v otázke dôstojnej práce a spravodlivého prechodu významne prispela k činnosti zlepšeného fóra zameraného na dosah vykonávania opatrení reakcie (2015 – 2018). Fórum skúmalo najmä „účinky vyplývajúce z vykonávania politík, programov a opatrení zameraných na zmiernenie, právnych a neprávnych alebo cezhraničných vplyvov, pokiaľ ide o kroky, ktoré prijali zmluvné strany dohovoru, Kjótskeho protokolu a Parížskej dohody v boji proti zmene klímy.“

2.2.3.3 V nadväznosti na memorandum o porozumení z roku 2016 MOP úzko spolupracovala s pracovníkmi a odborníkmi UNFCCC s cieľom zlepšiť vzájomné porozumenie. Táto spolupráca zahŕňala odbornú prípravu o úlohe sociálnych aktérov, budovanie kapacít na meranie vplyvu opatrení v oblasti zmeny klímy, regionálne semináre o spravodlivej transformácii a globálne fórum, ktoré sa konalo dvakrát ročne.

2.2.3.4 Činnosť MOP v oblasti životného prostredia sa realizuje najmä prostredníctvom konzorcia s UNEP, UNDP, UNIDO a UNITAR, tzv. partnerstva pre činnosť v oblasti ekologického hospodárstva (PAGE).

2.2.3.5 Celkový obraz dopĺňa množstvo mnohostranných environmentálnych dohôd. Využíva ich hlavne OSN a týkajú sa širokej škály environmentálnych tém v oblasti biodiverzity, súše, morí, chemických látok, nebezpečného odpadu alebo atmosféry. EÚ je zmluvnou stranou asi 30 takýchto dohôd.

2.2.3.6 Okrem siete OSN slúži výbor WTO pre obchod a životné prostredie ako fórum na výmenu informácií, organizovanie podujatí a výmenu názorov o obchode a udržateľnosti (obehové hospodárstvo, dobrovoľné iniciatívy v oblasti noriem, reforma dotácií na fosílnu palivá, plasty atď.).

2.2.3.7 Podľa judikatúry WTO môžu členovia zaviesť opatrenia na zlepšenie zdravia občanov, ochranu životného prostredia alebo zachovanie biodiverzity, pokiaľ spĺňajú stanovené kritériá na zabezpečenie dodržiavania pravidiel a zásad WTO. Tieto výnimky na základe článku XX Všeobecnej dohody o clách a obchode (GATT) sa považujú za zlučiteľné, ak sú primerané a nediskriminačné. Uplatňovanie takýchto opatrení nesmie predstavovať „prostriedok úmyselnej alebo neospravedlinateľnej diskriminácie“ alebo „skrytého obmedzovania medzinárodného obchodu“.

2.2.3.8 Generálny riaditeľ WTO Renato Ruggiero na konferencii v Bonne (9. decembra 1997) veľmi jasne stanovil hranice, čo vláda môže, resp. nesmie robiť: „Vlády môžu v záujme ochrany životného prostredia alebo zachovania zdrojov v rámci svojej jurisdikcie použiť akýkoľvek druh obchodného obmedzenia vrátane dovozných a vývozných kvót a zákazov alebo uloženia daní alebo iných poplatkov na hraniciach, pokiaľ sú splnené základné požiadavky týkajúce sa nediskriminácie a čo najmenšieho obmedzovania obchodu. [...] Krajina však podľa pravidiel WTO nemôže uplatňovať obchodné obmedzenia s cieľom zmeniť metódy spracovania a výroby – alebo iné politiky – svojich obchodných partnerov. Prečo? V podstate preto, lebo otázka metód výroby a spracovania patrí do zvrchovanej právomoci každej krajiny“.

2.2.3.9 Toto obmedzenie, ktoré bráni zasahovaniu do metód výroby a spracovania, je jednoznačnou prekážkou pri zavádzaní stimulov na výrobu tovaru dlhodobej spotreby a obchodovania s ním.

2.2.4 Bilaterálne prostriedky nápravy v záujme väčšieho zosúladenia hospodárskych, sociálnych a environmentálnych pravidiel

2.2.5 Výhody a obmedzenia kapitol o obchode a udržateľnom rozvoji

2.2.5.1 EÚ začlenila kapitoly o obchode a udržateľnom rozvoji do dohôd o voľnom obchode preto, aby zabezpečila, že liberalizácia obchodu a investícií nebude viesť k zhoršeniu environmentálnych a pracovných podmienok.

2.2.5.2 Súdny dvor EÚ v roku 2017 uznal, že ustanovenia o udržateľnom rozvoji majú v príslušnej dohode „významné miesto“⁽⁵⁾.

(5) Stanovisko 2/15 Súdneho dvora zo 16. mája 2017, EU:C:2017:376.

2.2.5.3 EHSV v roku 2018 ⁽⁶⁾ požadoval ambicióznejší prístup a dôraznejšie presadzovanie kapitol o obchode a udržateľnom rozvoji, ktoré by mali mať rovnakú dôležitosť ako kapitoly o obchodných, technických a colných záležitostiach.

2.2.5.4 MOP ⁽⁷⁾ v roku 2016 informovala, že po roku 2008 bolo prijatých 63 % dohôd s pracovnými ustanoveniami, čo naznačuje zrýchlenie, pričom 46,8 % dohôd o voľnom obchode s pracovnými ustanoveniami sa týkalo EÚ, USA alebo Kanady. Referenčné dokumenty sú v tejto súvislosti (v zostupnom poradí) Deklarácia MOP o základných zásadách a právach pri práci z roku 1998, Dohovor č. 182 (detská práca), program dôstojnej práce a vyhlásenie o sociálnej spravodlivosti.

3. Nový prístup ku koncepcii nového modelu multilaterálnych vzťahov

3.1 Všeobecné premisy

3.1.1 Všetky nové návrhy týkajúce sa väčšej súdržnosti by mali byť v súlade so štyrmi zásadami:

- **špecializácia:** „Medzinárodné organizácie disponujú len právomocami, ktoré im udelili príslušné členské štáty“ ⁽⁸⁾,
- **rozhodovacia schopnosť:** organizácie majú jasné vnútorné pravidlá a postupy, ktoré riadiacim orgánom (technické výbory alebo valné zhromaždenia) umožňujú konať,
- **transparentnosť:** každá funkčná zmena, ako napríklad zriadenie spoločných skupín, zavedenie nových stanov alebo prijatie spoločného vyhlásenia, sa musí transparentne oznámiť interne aj externe;
- **hodnotenie:** malo by sa podporovať zavedenie kultúry hodnotenia vnútorného fungovania.

3.1.2 EHSV vo svojej podstate podporuje otvorenejšiu komunikáciu a konzultácie s občianskou spoločnosťou v oblasti politik medzinárodných organizácií a vyzýva na postupné zavedenie stáleho dialógu. Vzhľadom na svoje skúsenosti je EHSV pripravený zohrávať pilotnú úlohu a pomôcť pri stanovovaní takýchto postupov. Podobne ako UNFCCC a OECD, ktoré udržiavajú intenzívny dialóg s mnohými partnermi, WTO nedávno rozšírila spoluprácu s občianskou spoločnosťou nad rámec svojho výročného verejného fóra. Tieto kontakty môžu výrazne prispieť k väčšej efektívnosti a demokracii v multilaterálnom obchodnom systéme. EHSV je vďačný za podporu Komisie pri zvyšovaní vplyvu občianskej spoločnosti na multilaterálnej úrovni a víta opatrenie č. 6 z nedávneho 6-bodového akčného plánu Ottawskej skupiny ⁽⁹⁾.

3.1.3 Rokovací potenciál sociálnych partnerov si takisto vyžaduje väčšie uznanie. Tripartitné vyhlásenie sociálnych partnerov na medzinárodnej úrovni a množstvo medzinárodných rámcových dohôd obsahuje užitočné praktické pravidlá a nástroje (sociálne normy, vzťahy s dodávateľmi, sociálny dialóg, boj proti detskej a nútenej práci).

3.2 Súbor multilaterálnych nástrojov

Integrovať WTO do systému OSN z funkčného hľadiska

3.2.1 Systém OSN je pilierom medzinárodného poriadku, v čom mu pomáha sieť špecializovaných agentúr, ako je MOP, UNESCO, WHO, MMF, Svetová banka a regionálne rozvojové banky. Hoci obchodné pravidlá musia prispievať k dosahovaniu cieľov udržateľného rozvoja, WTO bola zriadená ako samostatná organizácia, ktorá zostáva mimo systému OSN. Generálny riaditeľ WTO sa však zapája do činnosti Výkonnej rady OSN so všetkými generálnymi riaditeľmi špecializovaných agentúr a ďalších hlavných orgánov OSN. EHSV navrhuje, aby WTO informovala túto radu o všetkých výsledkoch dosiahnutých v rámci systému obchodných pravidiel, ktoré by mohli prispieť k plneniu cieľov udržateľného rozvoja.

⁽⁶⁾ Stanovisko EHSV REX/500 na tému *Kapitoly o obchode a trvalo udržateľnom rozvoji v dohodách EÚ o voľnom obchode* (Ú. v. EÚ C 227, 28.6.2018, bod 2.4).

⁽⁷⁾ MOP: *Labour-related provisions in trade agreements: Recent trends and relevance to the ILO* (Ustanovenia týkajúce sa práce v obchodných dohodách: najnovšie trendy a význam pre MOP), GB.328/POL/3, bod 9.

⁽⁸⁾ Jan Wouters, Cedric Ryngaert, Tom Ruys a Geert De Baere: *International Law: A European Perspective* (Medzinárodné právo: európska perspektíva), Hart Publishing, Oxford, 2018, s. 259.

⁽⁹⁾ Kanada je na čele skupiny členských štátov WTO, známej ako Ottawská skupina (*Ottawa Group*), ktorá sa zaoberá konkrétnymi výzvami multilaterálneho obchodného systému. Vyhlásenie Ottawskej skupiny: Zameranie opatrení na COVID-19, jún 2020.

3.2.2 Výslovný odkaz na *udržateľný rozvoj* v preambule dohody WTO z roku 1994 treba chápať tak, že sa vzťahuje na ciele udržateľného rozvoja, ktoré predstavujú novú všeobecne dohodnutú koncepciu udržateľnosti v medzinárodnom práve. Zdá sa, že WTO to už akceptuje, keďže na svojej webovej stránke o sebe uvádza, že „z hľadiska dosiahnutia cieľov udržateľného rozvoja zohráva kľúčovú úlohu“.

Väčšie prepojenie jednotlivých súborov pravidiel

3.2.3 Prísnejšie sociálne a environmentálne pravidlá

3.2.3.1 MOP vypracovala v roku 2018 niekoľko štúdií o celkovom potenciálnom dosahu Parížskej dohody, otázke ekologickej transformácie a zručností⁽¹⁰⁾ alebo zručnostiach pre ekologickejšiu budúcnosť a o vplyve otepľovania na pracovné podmienky⁽¹¹⁾.

3.2.3.2 EHSV žiada o rozsiahlejšie šírenie týchto správ a podporuje zorganizovanie regionálnych seminárov financovaných EK v rozvojových krajinách, najmä v najmenej rozvinutých krajinách a ostrovných a zraniteľných ekonomikách, ktoré sú zo sociálneho hľadiska najviac postihnuté drastickými účinkami globálneho otepľovania.

3.2.3.3 MOP vydala v roku 2015 *Usmernenia pre spravodlivú transformáciu na environmentálne udržateľné hospodárstvo a spoločnosť pre všetkých*. EHSV navrhuje, aby útvary Komisie vo väčšej miere využívali tieto usmernenia pri svojej normotvornej činnosti. Navyše aktualizácia týchto usmernení by mala byť na programe zasadnutia správnej rady MOP.

3.2.4 Ďalšie prepojenia medzi obchodnými pravidlami a sociálnymi normami

3.2.4.1 EHSV by privítal, keby WTO – na základe zásady reciprocity – udelila MOP oficiálny štatút pozorovateľa na zasadnutiach svojich hlavných orgánov a výborov. Nad rámec oficiálnej účasti MOP na ministerských konferenciách WTO by sa posilnilo zapojenie MOP do činnosti vnútorných orgánov WTO, čo by mohlo prispieť k zohľadňovaniu dodržiavania medzinárodných pracovných noriem v rámci mechanizmu preskúmania obchodnej politiky WTO. EHSV navrhuje, aby sa zriadila osobitná dočasná pracovná skupina tvorená zástupcami sekretariátov WTO a MOP, ktorá by do júna 2021 vypracovala a predložila usmernenia.

3.2.4.2 Okrem toho by sa vzhľadom na dosah pandémie COVID-19 na globálne hodnotové reťazce mala posilniť Svetová komisia MOP pre sociálny rozmer globalizácie. V nadväznosti na svoje stanovisko na tému záväznej dohody OSN⁽¹²⁾ sa EHSV bude počas nemeckého predsedníctva Rady EÚ zasadzovať za účinný regulačný rámec na zabezpečenie dodržiavania ľudských práv a zaistenie dôstojnej práce v globálnych hodnotových reťazcoch, ktorý by zahŕňal európsky akčný plán s legislatívnymi nástrojmi a konkrétnymi výsledkami, ako aj ambiciózne a efektívne legislatívne opatrenia na celosvetovej úrovni. K tomu musia v rámci svojej pôsobnosti prispieť MOP aj WTO.

3.2.4.3 Pri analýze regionálnych a bilaterálnych obchodných dohôd, ktorých počet a geografické pokrytie sa nepretržite zvyšuje, musí WTO zohrávať novú úlohu v súvislosti s pracovnoprávnymi ustanoveniami. Keďže väčšina nových dohôd o voľnom obchode obsahuje pracovnoprávne ustanovenia, sekretariát WTO by mal zhromažďovať, porovnávať a monitorovať tento nový korpus. Táto monitorovacia činnosť by sa mohla realizovať v spolupráci s MOP v rámci akčného plánu MOP týkajúceho sa dôstojnej práce v globálnych dodávateľských reťazcoch, čo by mohlo viesť k prehĺbeniu spolupráce medzi MOP a WTO.

3.2.5 Ďalšie prepojenia medzi pravidlami a politikami v oblasti obchodu a klímy

3.2.5.1 Na základe výnimky WTO v oblasti klímy (*WTO climate waiver*), ktorá je predmetom diskusií v akademických a podnikateľských kruhoch, by sa mohli vymedziť „klimatické opatrenia“: charakteristiky, ciele všeobecného záujmu a kritériá zlučiteľnosti s pravidlami WTO. Takáto výnimka by členom WTO umožnila zaviesť klimatické opatrenia na vnútroštátnej úrovni (systém obchodovania s emisiami) alebo na hraniciach, čím by sa zabezpečilo, že tieto opatrenia by nefungovali ako skryté protekcionistické opatrenia.

⁽¹⁰⁾ *World employment social outlook 2018 – Greening with jobs* (Globálne perspektívy na rok 2018 v oblasti zamestnanosti a sociálnych otázkach – ekologizácia a pracovné miesta), Ženeva, MOP, 2018.

⁽¹¹⁾ *Working on a warmer planet: The impact of heat stress on labour productivity and decent work* (Práca na teplejšej planéte: vplyv teplotného stresu na produktivitu práce a dôstojnú prácu), Ženeva, MOP, 2019.

⁽¹²⁾ REX 518: *Záväzná dohoda OSN v oblasti podnikania a ľudských práv* (Ú. v. EÚ C 97, 24.3.2020, s. 9).

3.2.5.2 Na 12. ministerskú konferenciu v roku 2021 by mala neformálna pracovná skupina WTO vypracovať vyhlásenie ministrov WTO o obchode a životnom prostredí, v ktorom by sa uznala úloha obchodu, obchodnej politiky a multilaterálneho obchodného systému pri podpore úsilia medzinárodného spoločenstva o dosiahnutie cieľov udržateľného rozvoja a ďalších spoločných medzinárodných environmentálnych záväzkov, ako je napríklad Parížska dohoda. EHSV nabáda Komisiu, aby pokračovala vo svojom úsilí v tejto veci.

3.2.5.3 EHSV žiada Európsku komisiu, aby objasnila svoj postoj k postupnému rušeniu dotácií na fosílnu palivá v EÚ a plne podporovala všetky nové iniciatívy na viacstrannej úrovni v rámci WTO.

3.2.5.4 EHSV vyzýva na rýchle obnovenie viacstranných rokovaní WTO o dohode o environmentálnych tovaroch. To by malo byť priamejšie prepojené s Parížskou dohodou, napríklad s návrhom predloženým v roku 2019 v čínskom Tchaj-peji, ktorý sa týkal dohody o environmentálnom tovare a službách súvisiacej s Parížskou dohodou a zameranej na zrušenie cieľ na tovar a služby v súvislosti so znížením emisií uhlíka. *„Začatie úplne nových rokovaní, ako napríklad o dohode o environmentálnom tovare a službách súvisiacej s Parížskou dohodou, ktoré sú zamerané na riešenie takých závažných problémov, ako je zmena klímy a liberalizácia medzinárodného obchodu, bude kľúčovým úspechom multilaterálneho obchodného systému.“*⁽¹³⁾

3.2.5.5 V záujme väčšieho zosúladenia by sekretariáty zodpovedné za mnohostranné environmentálne dohody mali mať štatút pozorovateľa v rôznych výboroch WTO (napríklad vo výbore pre technické prekážky a výbore pre sanitárne a fyto-sanitárne opatrenia), a nielen vo výbore pre obchod a životné prostredie .

3.2.5.6 EHSV odporúča, aby sa zriadila spoločná pracovná skupina pre Program OSN pre životné prostredie, UNFCCC a WTO, ktorá by sa zaoberala problematikou emisií skleníkových plynov a otázkami medzinárodného obchodu a vypracovávala by metódy merania alebo systémy kompenzácie v rámci dohôd o voľnom obchode (napríklad opätovným zalesňovaním). Takéto systémy kompenzácie dohodnuté s tretími krajinami by sa mali zohľadňovať vo vnútroštátne stanovených príspevkoch v rámci Parížskej dohody.

4. Príspevok EÚ k novému modelu udržateľného multilateralizmu

4.1 Aby sa zabránilo úniku uhlíka, EHSV podporuje zavedenie mechanizmu kompenzácie emisií CO₂ na hraniciach EÚ, ktorý by bol v súlade s pravidlami WTO, čím by sa zabezpečili rovnaké podmienky pre odvetvia s vysokými emisiami CO₂⁽¹⁴⁾. EHSV žiada Európsku komisiu, aby dodržala svoj pôvodný harmonogram a na jar 2021 predložila legislatívny návrh. Nedávne úvodné posúdenie vplyvu (plán) svedčí o podpore, najmä v odvetviach, ako je oceliarstvo, cementárstvo, chemický priemysel a elektroenergetika.

4.2 EHSV zdôrazňuje, aká dôležitá je pre prijímajúce krajiny komplexná sociálna a environmentálna podmienenosť v budúcom všeobecnom systéme preferencií (VSP) [nariadenie (EÚ) č. 978/2012⁽¹⁵⁾].

4.3 Dôraznejšie ustanovenia týkajúce sa udržateľného rozvoja v dohodách o voľnom obchode

4.3.1 Kapitoly o obchode a udržateľnom rozvoji v obchodných a investičných dohodách EÚ treba posilniť:

- Ako odporúča Európsky parlament, v kapitolách o obchode a udržateľnom rozvoji by sa malo od oboch partnerov vyžadovať, aby ratifikovali a uplatňovali hlavné medzinárodné nástroje v oblasti ľudských práv (t. j. Medzinárodnú listinu ľudských práv), základné dohovory MOP (vrátane Dohovoru o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci), Parížsku dohodu a ďalšie medzinárodné dohody v oblasti životného prostredia.
- Monitorovací výbor EHSV Medzinárodný obchod sa domnieva, že v rámci posúdenia vplyvu na udržateľnosť by sa mal preskúmať „model vypočítateľnej všeobecnej rovnováhy“ v porovnaní „s alternatívnymi modelmi, pričom by mal zahŕňať širší súbor ukazovateľov, ktoré merajú vplyv na ľudské a pracovné práva, zmenu klímy, biodiverzitu, spotrebiteľov a priame zahraničné investície. V tejto súvislosti je nevyhnutný širší súbor ukazovateľov a nezáujaté preskúmanie alternatívnych modelov“.

⁽¹³⁾ Neoficiálny dokument JOB/TE/19, 19. januára 2018.

⁽¹⁴⁾ Stanovisko EHSV CCM/167 na tému Zosúladenie politík v oblasti klímy a energetiky z hľadiska priemyselných odvetví (Ú. v. EÚ C 353, 18.10.2019, s. 59).

⁽¹⁵⁾ Ú. v. EÚ L 303, 31.10.2012, s. 1.

— EHSV vyzýva na prepracovanie mechanizmov týkajúcich sa poroty, v rámci ktorých by mohli právnici špecializovaní na obchodné právo, ale aj odborníci v oblasti práce, klímy alebo ľudských práv preskúmať sťažnosti na základe kapitol o obchode a udržateľnom rozvoji. Ak porota uzná, že došlo k porušeniu práva, mal by sa aktivovať mechanizmus urovnávania sporov medzi štátmi, pričom by malo byť možné uvaliť finančné pokuty alebo sankcie a poškodenej strane poskytnúť prostriedok nápravy.

4.3.2 Budúce dohody EÚ o voľnom obchode by mali obsahovať odkaz na Parížsku dohodu a musia zahŕňať stimuly, ako je nulová sadzba cla na environmentálny tovar alebo služby. Vo vzťahoch s inými obchodnými partnermi (Nový Zéland, Austrália) by sa mal využívať článok 22 ods. 3 dohody CETA, v ktorom sa zmluvné strany zaväzujú podporovať hospodárske a obchodné toky, čo prispeje k presadzovaniu dôstojnej práce a ochrany životného prostredia. V budúcich dohodách EÚ o voľnom obchode by sa mala monitorovacia úloha domácich poradných skupín rozšíriť nad rámec oblastí životného prostredia a zamestnanosti a sociálnej oblasti.

4.3.3 Každá investičná zmluva, o ktorej bude EÚ rokovať, najmä s Čínou, musí obsahovať komplexné ustanovenia o:

- udržateľnom využívaní prírodných zdrojov,
- prístupe predbežnej opatrnosti, pokiaľ ide o ľudské zdravie, prírodné zdroje a ekosystémy,
- zásade účasti verejnosti a prístupe k informáciám a spravodlivosti, a
- zásade integrácie a vzájomných vzťahov, najmä pokiaľ ide o ľudské práva a sociálne, hospodárske a environmentálne ciele.

4.3.4 Nadchádzajúce vymenovanie hlavného úradníka EÚ pre presadzovanie práva v oblasti obchodu pomôže zabezpečiť účinné vykonávanie obchodných dohôd vrátane pracovnoprávných práv, environmentálnych záväzkov a úlohy občianskej spoločnosti.

4.4 **Vedúca úloha EÚ pri koncipovaní nového modelu multilaterálnych vzťahov**

4.4.1 Únia je jedným z mála globálnych aktérov s ústavnou povinnosťou a mandátom „presadzovať medzinárodný systém založený na posilnenej mnohostrannej spolupráci a dobrej správe vecí verejných v celosvetovom meradle“ [článok 21 ods. 2 písm. h) Zmluvy o Európskej únii (ZEU)]. EÚ ako organizácia regionálnej integrácie sa však nemôže plne zapájať do činnosti mnohých útvarov, orgánov a organizácií systému OSN a pri obhajovaní pozícií a záujmov Únie sa musí spoliehať na členské štáty. Po vyše desiatich rokoch od nadobudnutia účinnosti Lisabonskej zmluvy, v ktorej sa EÚ zaväzuje „podporovať multilaterálne riešenia spoločných problémov, najmä v rámci Organizácie Spojených národov“ (článok 21 ods. 1 ZEU), je načas, aby Únia spolu s členskými štátmi vypracovala integrovanú stratégiu na zlepšenie svojho postavenia v systéme OSN.

4.4.2 EÚ ako organizácia regionálnej integrácie sa však nemôže plne zapájať do činnosti mnohých útvarov, orgánov a organizácií systému OSN a pri obhajovaní pozícií a záujmov Únie sa musí spoliehať na členské štáty. Po vyše desiatich rokoch od nadobudnutia účinnosti Lisabonskej zmluvy, v ktorej sa EÚ zaväzuje „podporovať multilaterálne riešenia spoločných problémov, najmä v rámci Organizácie Spojených národov“ (článok 21 ods. 1 ZEU), je načas, aby Únia spolu s členskými štátmi vypracovala integrovanú stratégiu na zlepšenie svojho postavenia v systéme OSN.

V Bruseli 16. júla 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

PRÍLOHA

DOTERAJŠIE PRÍPRAVNÉ SCHÔDZE

Meno	Organizácia	Funkcia
Elina BARDRAM	EK	vedúca oddelenia Medzinárodné vzťahy (CLIMA.A.1)
Daniele BASSO	Európska konfederácia odborových zväzov (ETUC)	poradca
John BRYAN	EHSV	člen skupiny III
Cinzia DEL RIO	EHSV	členka skupiny II
Dimitru FORNEA	EHSV	člen skupiny II
Alan HERVÉ	Inštitút politických štúdií v Rennes	profesor – medzinárodné právo verejné
Emmanuel JULIEN	MOP	zástupca riaditeľa oddelenie pre podniky
Bernd LANGE	EP	predseda výboru INTA
Jürgen MAIER	Fórum pre životné prostredie a rozvoj	riaditeľ
Jean-Marie PAUGAM	francúzska vláda	stály zástupca Francúzska pri WTO
Christophe PERRIN	MOP	riaditeľ oddelenie pre multilaterálnu spoluprácu
Denis REDONNET	EK	riaditeľ WTO, právne veci a obchod s tovarom (TRADE.DGA2.F)
Lutz RIBBE	EHSV	člen skupiny III
Victor VAN VUUREN	MOP	riaditeľ oddelenie pre podniky
Lieve VERBOVEN	MOP	riaditeľka úradu pre EÚ
Jan WOUTERS	Univerzita v Leuvene	profesor – medzinárodné právo a medzinárodné organizácie

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Zdaňovanie kolaboratívneho hospodárstva – vykazovacie povinnosti**(doplňujúce stanovisko)**

(2020/C 364/09)

Spravodajkyňa: **Ester VITALE**

Rozhodnutie predsedníctva	18.6.2019
Právny základ	článok 29 vykonávacích predpisov (2010) doplňujúce stanovisko
Príslušná sekcia	sekcia pre hospodársku a menovú úniu, hospodársku a sociálnu súdržnosť
Prijaté v sekcii	24.6.2020
Prijaté v pléne	16.7.2020
Plenárne zasadnutie č.	553
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	210/1/6

1. Závery a odporúčania

1.1. Zdaňovanie a daňové politiky sa musia prispôbovať neustálemu rozvoju kolaboratívneho hospodárstva. V tejto súvislosti by sa nemali vytvárať nové alebo osobitné režimy zdaňovania, pričom EHSV považuje za vhodnejšie prispôbiť novému hospodárskemu kontextu súčasné daňové predpisy a modely a zachovať pri tom rovnaké podmienky pre všetkých zainteresovaných aktérov.

1.2. EHSV žiada, aby sa vo vnútroštátnych daňových systémoch zohľadnila existencia kolaboratívneho hospodárstva a digitálnych platforiem a aby sa v tejto oblasti rešpektovali zásady, ktorými sa vyznačuje spravodlivý daňový systém, a to konzistentnosť, predvídateľnosť a neutralita, a zároveň sa zabezpečil verejný záujem, ktorým je plnenie daňových povinností všetkými zainteresovanými stranami.

1.3. EHSV je presvedčený, že daňové politiky, ktoré sa majú uplatňovať na digitalizáciu hospodárstva, a vývoj nástrojov a operačných riešení sa musia koordinovať na medzinárodnej úrovni. EHSV preto víta úzku spoluprácu medzi Komisiou, členskými štátmi a OECD/G20 a uznáva, že zavedené formy spolupráce už viedli k niektorým hmatateľným výsledkom a v budúcnosti budú môcť priniesť ďalšie, relevantnejšie výsledky.

1.4. Je dôležité, aby sa medzinárodné, európske a národné inštitúcie usilovali účinne a včas riešiť otázky, ktoré prináša digitálne a kolaboratívne hospodárstvo, a aby proaktívne pristupovali k vzniku konkrétnych problémov, a neobmedzovali sa len na reakciu na ne.

1.5. Kľúčová téma v súvislosti so systémami zdaňovania, ktoré sa majú uplatňovať v rámci kolaboratívneho hospodárstva, sa týka povinností digitálnych platforiem zhromažďovať informácie o uskutočnených transakciách, oznamovať ich daňovým úradom a uchovávať ich (vykazovacie povinnosti). Tieto povinnosti by nemali predstavovať nadmernú administratívnu záťaž pre platformy.

1.6. Náležitá výmena informácií v rámci funkčného a primeraného systému zberu a výmeny údajov by totiž mohla na jednej strane uľahčiť činnosť daňovým orgánom a na strane druhej zaručiť spoľahlivý a predvídateľný systém pre podniky, z ktorého by malo úžitok odvetvie kolaboratívneho hospodárstva ako celok.

1.7. EHSV by uvítal vypracovanie európskej normy pre zber údajov a informácií o používateľoch platforiem, ktoré by platformy mali oznamovať daňovým orgánom a istý čas uchovávať. Vykazovacie povinnosti by mali byť jasné a v členských štátoch zosúladené. Európska norma by zabránila jednostranným krokom členských štátov, ktoré by mali za následok kontraproduktívnu regulačnú roztrieštenosť a neistotu pri uplatňovaní na vnútornom trhu.

1.8. Pokiaľ ide o všeobecné zásady, ktoré by mali usmerňovať regulačné opatrenia v oblasti vykazovania, EHSV považuje za potrebné zaujať prístup, ktorý bude zohľadňovať zásadu proporcionality, ako je rozpracovaná v judikatúre Súdneho dvora EÚ, a teda umožní dosiahnutie sledovaného regulačného cieľa, t. j. zhromažďovanie jasných informácií, užitočných pre činnosť daňových orgánov, bez toho, aby sa museli nadmerne a neprimerane obetovať súkromné záujmy platforiem a koncových používateľov.

1.9. EHSV sa domnieva, že daňové pravidlá pre kolaboratívne hospodárstvo vrátane pravidiel týkajúcich sa vykazovacích povinností by sa mali v každom prípade prispôbiť rôznym odvetviam a rôznym činnostiam kolaboratívneho hospodárstva, ktoré sa často navzájom líšia.

1.1.0. EHSV sa domnieva, že je dôležité preskúmať, či by sa budúce vykonávanie smernice o určitých požiadavkách na poskytovateľov platobných služieb, pokiaľ ide o žiadosti o informácie na účely odhaľovania podvodov v oblasti DPH, mohlo v súvislosti s vykazovacími povinnosťami využívať aj na účely priameho zdaňovania.

1.1.1. Výmena informácií medzi súkromnými subjektmi a verejnými orgánmi sa musí samozrejme uskutočňovať v súlade s európskymi právnymi predpismi o ochrane súkromia a spracovaní osobných údajov jednotlivca a podľa zásad nevyhnutnosti, proporcionality a prísneho výkladu akýchkoľvek výnimiek zo všeobecných zásad v oblasti ochrany súkromia z dôvodu presadzovania daňových pravidiel.

2. Úvod a všeobecné zásady

2.1. Vytvorí účinné daňové politiky, ktoré budú prihliadať na odvetvie kolaboratívneho hospodárstva, je výzvou pre európske, ako aj vnútroštátne inštitúcie a aktérov pôsobiacich v tomto odvetví. V tejto súvislosti je nevyhnutné zabezpečiť rovnaké podmienky jednak pre rôznych aktérov kolaboratívneho hospodárstva, jednak vo vzťahoch medzi nimi a tradičnými aktérmi pôsobiacimi v rovnakých odvetviach.

2.2. EHSV sa domnieva, že kolaboratívne hospodárstvo zaznamenalo v uplynulých rokoch nepretržitý a značný rast a pre krajiny Európskej únie je príležitosťou na ďalší rozvoj aj v budúcnosti, keďže umožňuje zmobilizovať nevyužitý zdroj a podnecuje iniciatívnosť jednotlivcov. Zároveň uznáva potrebu regulácie na zabezpečenie ochrany spotrebiteľov a práv pracovníkov, daňových povinností a spravodlivej hospodárskej súťaže.

2.3. Vymedzenie pojmu „kolaboratívne hospodárstvo“ použitý v tomto stanovisku, sa vzťahuje na podnikateľské modely, ktoré sú založené na tom, že príslušné činnosti sprostredkujú kolaboratívne platformy umožňujúce dočasné využívanie tovaru alebo služieb poskytovaných často súkromnými osobami. V tejto súvislosti je z metodického hľadiska dôležité dosiahnuť minimálny konsenzus medzi Európskou úniou a členskými štátmi, pokiaľ ide o tento pojem, aby sa zabránilo výrazným rozdielom medzi rôznymi definíciami uplatňovanými na vnútornom trhu.

2.4. Kolaboratívne hospodárstvo je zložitý ekonomický jav, ktorý je potrebné komplexne zahrnúť do právnych predpisov, pretože sa týka rôznych oblastí hospodárstva a spoločnosti a množstva právnych inštitútov, ktoré sa tradične spájajú s rôznorodými a odlišnými témami. Neustály vývoj kolaboratívneho hospodárstva ovplyvňuje napríklad pravidlá v oblasti spotrebiteľského práva, pracovného práva, sociálneho zabezpečenia, zmluvného práva, práva na súkromie a práva verejných služieb.

2.5. EHSV zdôrazňuje, že je potrebné, aby sa vo vnútroštátnych daňových systémoch účinnou koordináciou na európskej úrovni náležite zohľadňovali nové podnikateľské modely spojené s fenoménom kolaboratívneho hospodárstva. Rešpektovanie zásad spravodlivého daňového systému (t. j. konzistentnosť, predvídateľnosť a neutralita) v súvislosti s týmito novými modelmi je potrebné pre všetky zúčastnené strany: subjekty verejného sektora, podniky i spotrebiteľov.

2.6. Tradičné daňové pravidlá sa však len ťažko prispôbujú neustálemu vývoju technológie, čo často vedie k nesúladu medzi veľmi rýchlym tempom napredovania digitálneho hospodárstva a tempom zavádzania daňových pravidiel. Preto je vhodné, aby sa tradičné pravidlá a zásady okamžite a primerane prispôbovali prebiehajúcim zmenám a aby sa koordinovali zásahy európskeho zákonodarcu a rôznych vnútroštátnych zákonodarcov.

2.7. Je obzvlášť dôležité, aby sa medzinárodné, európske a národné inštitúcie usilovali urýchlene, účinne a koordinovane riešiť nové otázky, ktoré prináša digitálne a kolaboratívne hospodárstvo, a aby proaktívne pristupovali k vzniku konkrétnych problémov, a neobmedzovali sa len na reakciu na ne.

2.8. EHSV je presvedčený, že v kontexte digitalizácie hospodárstva sa daňové politiky a vývoj nástrojov a konkrétnych riešení musia koordinovať na medzinárodnej, či dokonca celosvetovej úrovni. EHSV preto víta úzku spoluprácu medzi Komisiou, členskými štátmi a OECD/G20 a uznáva, že táto spolupráca už viedla k niektorým hmatateľným výsledkom a v budúcnosti bude môcť priniesť ďalšie, relevantnejšie výsledky.

3. Vykazovacie povinnosti

3.1. Kľúčová téma v súvislosti so systémami zdaňovania v rámci kolaboratívneho hospodárstva sa týka povinností digitálnych platforiem zhromažďovať informácie o uskutočnených transakciách, oznamovať ich daňovým úradom a uchovávať ich. Náležitá výmena informácií v rámci funkčného a primeraného systému zberu a výmeny údajov by totiž mohla na jednej strane uľahčiť činnosť daňovým orgánom, ktoré by vďaka nej rýchlo a jednoducho získavali údaje, a na strane druhej zaručiť predvídateľný systém pre platformy a ich používateľov. Vykazovacie povinnosti by nemali predstavovať nadmernú administratívnu záťaž pre platformy a aktérov pôsobiacich v tomto sektore.

3.2. Existuje už niekoľko príkladov účinnej spolupráce medzi platformami a daňovými orgánmi v odvetví dopravy (napríklad v Estónsku) a metód, ktoré sa prijali na uľahčenie podávania daňového priznania vodičov zapojených do platforiem v oblasti car-poolingu. Ďalším príkladom inovačného riešenia, opäť z Estónska, je aj stanovenie minimálneho a primeraného množstva údajov, ktoré sa majú oznamovať orgánom a možnosť prevádzkovateľov platforiem používať v záujme dodržiavania daňových predpisov účelový bankový účet. Takýto bežný účet uľahčuje priamy a rýchly vzťah medzi danými prevádzkovateľmi, ich bankami a daňovými orgánmi. Na druhej strane v niektorých regiónoch preukazujú online platformy malú ochotu spolupracovať s finančnými orgánmi.

3.3. EHSV by v tejto súvislosti uvítal vypracovanie európskej normy pre zber údajov a informácií, ktoré by platformy mali oznamovať daňovým orgánom a istý čas uchovávať. Množstvo jednostranných opatrení členských štátov a koexistencia rozdielnych systémov na vnútornom trhu – k čomu už čiastočne dochádza – bezpochyby povedie k prevádzkovým ťažkostiam a neefektívnosti v celom odvetví kolaboratívneho hospodárstva.

3.4. Vývoj harmonizovaného európskeho modelu vykazovania by sa mal zakladať na doterajších skúsenostiach a prevádzkovej spätnej väzbe z praxe. V rôznych členských štátoch sa uplatňujú systémy vykazovania, ktoré sa navzájom líšia, pokiaľ ide o organizáciu a množstvo a typ údajov, ktoré sa majú zbierať a prenášať. V niektorých štátoch sú systémy vykazovania veľmi zaťažujúce a platformy musia vyvinúť značné úsilie, zatiaľ čo v iných členských štátoch sú systémy flexibilnejšie a majú menší vplyv na bežnú prevádzku. Skúsenosti niektorých členských štátov tiež ukazujú, že systémy nepovinného a dobrovoľného vykazovania bez špecifických právnych požiadaviek nefungujú účinne.

3.5. EHSV sa domnieva, že dnešná fragmentácia nie je z dlhodobého hľadiska udržateľná a keďže by mohla mať za následok nadmerné náklady na dodržiavanie predpisov a neefektívnosť, ktorá priamo súvisí s nedostatočnou homogenitou medzi predpismi v rôznych oblastiach vnútorného trhu. Z tohto dôvodu sa k téme vykazovania musí nájsť vyvážený a primeraný prístup, ktorý zaručí zjednodušený a funkčný systém. Zjednodušenie vykazovacích povinností by mohlo predstavovať konkrétny stimul na dodržiavanie predpisov zo strany digitálnych platforiem.

3.6. Pokiaľ ide o všeobecné zásady, ktoré by mali usmerňovať regulačné opatrenia v oblasti zdaňovania kolaboratívneho hospodárstva vo všeobecnosti, a konkrétnejšie v oblasti vykazovacích povinností, EHSV považuje za potrebné zaujať prístup, ktorý bude zohľadňovať zásadu proporcionality, ako je rozpracovaná v judikatúre Súdneho dvora EÚ. Bude teda potrebné umožniť dosiahnutie sledovaného regulačného cieľa, t. j. zhromažďovanie jasných informácií, užitočných pre činnosť daňových orgánov vo verejnom záujme, bez toho, aby sa museli nadmerne a neprimerane obetovať súkromné záujmy platforiem a koncových používateľov.

3.7. Tento prístup by mal zaručiť jasné a predvídateľné pravidlá pre aktérov pôsobiacich v tomto odvetví, jednak aby nevznikli nadmerné náklady na dodržiavanie predpisov, (napr. prostredníctvom zbytočného a neprimeraného dopytu po údajoch), jednak aby sa zabezpečilo účinné zhromažďovanie informácií zo strany daňových orgánov.

3.8. Okrem toho by sa prostredníctvom primeraného a rozumne nastaveného systému vykazovania malo dať z kvalitatívneho hľadiska určiť, ktoré údaje sú skutočne nevyhnutné a musia sa zhromažďovať na účely presadzovania daňových pravidiel, a to bez toho, aby sa ukladali nadmerné povinnosti platformám a ich profesionálnym používateľom alebo koncovým používateľom. Primeranosť by sa mala uplatňovať aj pri rozlišovaní medzi profesionálnymi subjektmi pôsobiacimi v kolaboratívnom hospodárstve a neprofesionálnymi subjektmi, pričom by sa mali primerane upravovať povinnosti podávania správ pre tieto dve rôzne kategórie.

3.9. Ďalšie aspekty, ktoré by sa mali na európskej úrovni regulovať harmonizovaným spôsobom, sú: i) všeobecné podmienky upravujúce zákonnosť spracovania zo strany prevádzkovateľa zodpovedného za spracovanie údajov; ii) osoby, ktorých sa týka spracovanie údajov; iii) účely, na ktoré sa osobné údaje môžu zverejňovať, a príslušné subjekty; iv) identifikácia spôsobov spracovania údajov; v) obmedzenie účelov spracovania údajov; vi) lehoty uchovávaní.

3.1.0. Výmena informácií medzi súkromnými subjektmi a subjektmi verejného sektora sa samozrejme musí uskutočňovať v súlade s európskymi právnymi predpismi o ochrane súkromia a spracovaní osobných údajov jednotlivca a podľa zásad nevyhnutnosti, proporcionality a prísneho výkladu akýchkoľvek výnimiek zo všeobecných zásad v oblasti ochrany súkromia z dôvodu presadzovania daňových pravidiel.

3.1.1. V tejto súvislosti by mohlo byť užitočné zlepšiť a povzbudiť aj výmenu informácií medzi rôznymi vnútroštátnymi daňovými orgánmi s cieľom vytvoriť účinné formy spolupráce zamerané na predchádzanie podvodom a formám vyhýbania sa daňovým povinnostiam, ako aj na harmonizáciu prevádzkových postupov prijatých rôznymi orgánmi.

3.1.2. Daňové pravidlá v rámci kolaboratívneho hospodárstva vrátane pravidiel týkajúcich sa systémov vykazovania by sa mali v každom prípade prispôbiť rôznym odvetviám kolaboratívneho hospodárstva, keďže rôzne činnosti, ktoré sa s ním spájajú, majú často rozdielne a osobité črty, čo si vyžaduje špecifické a prispôbené pravidlá.

3.1.3. EHSV odporúča, aby sa na základe zásady daňovej neutrality v každom prípade zaručili z daňového hľadiska rovnaké podmienky pre činnosti vykonávané v rámci kolaboratívneho hospodárstva a pre identické tradičné činnosti, aby sa zabránilo narušeniu fungovania tých trhov, na ktorých sa spolu s činnosťami realizovanými tradičnou formou realizujú aj činnosti kolaboratívneho hospodárstva.

3.1.4. Napokon by pre stimulovanie rastu kolaboratívneho hospodárstva mohlo byť užitočné určiť minimálne prahové hodnoty, pod ktorými sa určité činnosti nepovažujú za profesionálne alebo hospodársky relevantné, a preto sa na ne môžu vzťahovať osobitné daňové oslobodenia. Je však dôležité, aby sa tieto prahové hodnoty stanovili primeraným spôsobom po presnej analýze regulačného vplyvu.

4. DPH a kolaboratívne hospodárstvo

4.1. Na účely DPH je nevyhnutné presne vymedziť pojem „zdaniteľná osoba“ a pochopiť, či táto osoba vykonáva hospodársku činnosť. Okrem toho sa ešte stále dá len ťažko určiť, aké daňové zaobchádzanie sa má uplatniť na transakcie uskutočňované v oblasti kolaboratívneho hospodárstva, ktoré nepredstavujú platby v hotovosti, ale pri ktorých sa predpokladá iná primeraná protihodnota alebo forma odmeny, napríklad prostredníctvom použitia osobných údajov používateľov a získania hodnoty z nich.

4.2. Presnejšie, na účely DPH treba rozlišovať medzi rôznymi situáciami, pokiaľ ide o spôsob odmeny za služby: **i)** situácie, keď sa služby poskytujú za peňažnú úhradu; **ii)** situácie, v ktorých sa odmena za službu neposkytuje v peniazoch, ale vo forme inej služby alebo nepeňažnej odmeny; a **iii)** situácie, v ktorých sa služba poskytuje bezplatne bez protihodnoty⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Schôdza skupiny odborníkov v oblasti DPH 1. apríla 2019, TAXUD.c.1(2019)2026442 – EN, VAT Treatment of the sharing economy, VEG 081.

4.3. Vzhľadom na konkrétne prípady, na ktoré sa potenciálne vzťahuje predchádzajúci bod **ii**), EHSV vyzýva, aby sa dôkladne preskúmalo, či činnosti kolaboratívnych platforiem podliehajú povinnostiam súvisiacim s DPH.

4.4. V tejto súvislosti EHSV považuje práce na prvej štúdií, ktorú vypracovala skupina odborníkov Európskej komisie v oblasti DPH, s názvom *VAT treatment of the sharing economy* (Zaobchádzanie s hospodárstvom spoločného využívania zdrojov na účely DPH) za užitočné a teší sa na ďalšie prehĺbovanie poznatkov v tomto ohľade.

4.5. Bolo by tiež vhodné, aby Európska komisia a vnútroštátne daňové správy podporovali osobitné činnosti v oblasti spolupráce a vzájomnej koordinácie s ohľadom na uplatňovanie pravidiel týkajúcich sa DPH v odvetví kolaboratívneho hospodárstva, a to tak s cieľom rozvíjať harmonizované operačné postupy, ako aj s cieľom vymieňať si informácie užitočné pri činnostiach v oblasti presadzovania predpisov a s cieľom predchádzať podvodom a zamedziť možnosti daňových únikov.

4.6. EHSV sa domnieva, že je dôležité preskúmať, či by sa bezprostredné vykonávanie smernice o určitých požiadavkách na poskytovateľov platobných služieb na účely odhaľovania podvodov v oblasti DPH mohlo využívať, pokiaľ ide o vykazovacie povinnosti, aj na účely priameho zdaňovania tak s ohľadom na online platby kreditnými kartami, ako aj s ohľadom na platby vykonané priamymi bankovými prevodmi a inými formami rýchlej platby.

V Bruseli 16. júla 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

**Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Európsky klimatický pakt
(prieskumné stanovisko)**

(2020/C 364/10)

Spravodajca: **Dimitris DIMITRIADIS**

Pomocný spravodajca: **Peter SCHMIDT**

Konzultácia	Európska komisia, 11.3.2020
Právny základ	článok 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie
Príslušná sekcia	sekcia pre poľnohospodárstvo, rozvoj vidieka a životné prostredie
Prijaté v sekcii	29.6.2020
Prijaté v pléne	16.7.2020
Plenárne zasadnutie č.	553
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	206/4/2

1. Závbery a odporúčania

1.1. Nachádzame sa v stave klimatickej núdze. V čase celosvetovej zdravotnej krízy a súvisiacej hospodárskej krízy spôsobenej pandémiou COVID-19 sa musí opätovne potvrdiť záväzok EÚ k prechodu na udržateľné, odolné, klimaticky neutrálne hospodárstvo efektívne využívajúce zdroje a zamerané na dobré životné podmienky. Teraz potrebujeme transformačné zmeny v kultúre, infraštruktúre, správaní, účasti a živobytí, ktoré budú mať vplyv na občanov, ale zároveň posilnia postavenie občanov viacerými spôsobmi.

1.2. Zmena klímy ohrozuje nás všetkých, avšak rovnako ako pandémie najškodlivejší vplyv má na najzraniteľnejších a najmarginalizovanejších ľudí. Je nevyhnutné, aby sa pri tomto prechode na nikoho nezabudlo.

1.3. EHSV zdôrazňuje, že aktívna účasť všetkých častí spoločnosti – podnikov, pracovníkov, výskumných pracovníkov, spotrebiteľov, komunít a občanov a ich organizácií – je rozhodujúca pre mobilizáciu prechodu na klimatickú neutralitu.

1.4. EHSV preto súhlasí s výzvou Európskej únii, aby sa zaviazala dosiahnuť do roku 2050 uhlíkovú neutralitu a zodpovedajúco upravila svoj cieľ zníženia emisií skleníkových plynov do roku 2030. V správe Programu OSN pre životné prostredie (UNEP) o medzerách v oblasti emisií z roku 2019 (*Emissions Gap Report*) sa naznačuje, že globálne emisie sa musia odteraz znižovať o 7,6 % ročne, aby sa obmedzilo globálne otepľovanie na 1,5 °C. V prepočte to znamená cieľ zníženia emisií najmenej o 68 % do roku 2030.

1.5. Prechod na participatívny model sa vyžaduje na všetkých úrovniach rozsahu a pri vykonávaní klimatického paktu má Komisia významnú príležitosť a povinnosť vytvoriť inovačný prístup, ktorý bude odrážať, podporovať a inšpirovať opatrenia, ktoré v rámci občianskej spoločnosti, komunít, miest a regiónov už prebiehajú.

1.6. Participatívne modely, ktoré sú príliš úzko zamerané alebo koncipované spôsobmi obmedzujúcimi rozsah skúmaných zmien alebo ktoré inštitúcia, ktorá ich vytvorila, môže ignorovať, budú slúžiť len na rozptylenie a rozčarovanie tých, ktorých sa týkajú.

1.7. Európa musí urýchliť systémové zmeny v oblasti klímy prostredníctvom inovácie (technológie a spoločnosti), a to prepojením medzi ponukou inovácií a aktérmi na strane dopytu, vlastníkmi problémov a tými, ktorí majú veľký záujem o zmenu. Digitálna transformácia by sa mala riadiť cieľmi udržateľného rozvoja, aby sa zabránilo rizikám vrátane rizík týkajúcich sa práv pracovníkov⁽¹⁾. Uplatňovanie európskeho piliera sociálnych práv spolu s európskou zelenou dohodou poskytuje príležitosť na zabezpečenie spravodlivej transformácie zameranej na cieľ kvalitných pracovných miest pre všetkých.

1.8. Medzi celkové výzvy, ktoré subjekty občianskej spoločnosti zapojené do opatrení v oblasti zmeny klímy najčastejšie uvádzali, patrí nedostatočný prístup k financiam, nedostatok odborných znalostí, nedostatok personálu a nedostatok uznania, ako aj nedostatok konzistentnej rétoriky zo strany EÚ a národných vlád.

1.9. Dosiahnutie cieľov EÚ a medzinárodných cieľov v oblasti klímy si bude vyžadovať značné finančné zdroje. Rozpočet európskej zelenej dohody (verejné a súkromné finančné prostriedky), 750 miliárd EUR z fondu obnovy, ako aj pridelenie prostriedkov na proces európskeho semestra by sa mali zamerať na udržateľnú obnovu vrátane opatrení v oblasti klímy.

1.10. Podmienenosť financovania udržateľných postupov vo všetkých odvetviach by mala byť normou na vypracovanie plánov obnovy po pandémie COVID-19 zameraných na program OSN s názvom Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj a Parížsku dohodu. Reakciou v súvislosti s obnovou po pandémie COVID-19 by nemalo byť „odraziť sa dozadu“ tam, kde sme boli predtým, ale skôr „odraziť sa vpred“ k niečomu novému a lepšiemu.

1.11. Budovanie kapacít a technická podpora sú potrebné pre všetky zainteresované strany na zabezpečenie prechodu na odolnejšie a udržateľnejšie obchodné modely. Vytvorenie Európskeho fóra pre financovanie opatrení v oblasti klímy by stimulovalo prístup k financiam a odstránilo prekážky.

1.12. EHSV navrhuje platformu zainteresovaných strán európskeho klimatického paktu, založenú na zásadách inkluzívnosti, transparentnosti a skutočnej účasti a zodpovednosti aktérov v oblasti zmeny klímy na všetkých úrovniach.

1.13. Klimatický pakt by sa mal zamerať na to, aby sa ľuďom umožnilo zmeniť systémy – prostredníctvom prieskumov, experimentov a názorných ukážok. Rozhodujúce budú viacúrovňové perspektívy, vizionárstvo, rozprávanie príbehov a spätné hodnotenie. Mala by sa podporovať a uľahčovať široká škála iniciatív v oblasti zmeny klímy.

2. Úvod

2.1. Riešenie problémov v oblasti klímy a životného prostredia sa stalo čoraz naliehavejšou úlohou a vyžaduje si drastickú revíziu súčasných neudržateľných sociálno-ekonomických prístupov. Celosvetová pandémia COVID-19 ukázala, že jednoduché úpravy nášho životného štýlu a systému nebudú stačiť. K zásadným zmenám vo výrobných metódach, ktoré mali vplyv na podniky, pracovníkov a organizáciu práce, dochádzalo už pred pandemiou, v dôsledku ktorej môže dôjsť k ich urýchleniu. Európska komisia schválila európsku zelenú dohodu ako novú stratégiu pre sociálno-ekonomické a finančné modely EÚ, ktoré sú udržateľné, čistejšie, bezpečnejšie a zdravšie.

2.2. V nadväznosti na krízu spôsobenú ochorením COVID-19 musia záväzky v oblasti klímy a udržateľnosti figurovať v popredí politiky obnovy a oživenia a príslušných rozpočtov, aby sa EÚ neuzavrela v budúcnosti s vysokým obsahom uhlíka. Pokrízové opatrenia musia byť navrhnuté tak, aby vytvárali odolnosť systému, chránili a obnovovali biodiverzitu, uprednostňovali verejné zdravie, pričom by na nikoho nezabudli a pripravili pôdu pre prosperujúce hospodárstvo. V tejto súvislosti by sa európska zelená dohoda nemala zastaviť ani oneskoriť, ale posilniť.

2.3. Úspech európskej zelenej dohody bude do veľkej miery závisieť od schopnosti EÚ spolupracovať s občanmi. V tejto súvislosti Komisia pripravuje Európsky klimatický pakt, ktorý má spojiť rôznych aktérov vrátane regiónov, miestnych samospráv, miestnych komunít, občianskej spoločnosti, škôl, podnikov a jednotlivcov.

⁽¹⁾ Sieť pre riešenia udržateľného rozvoja pod záštitou OSN (SDSN) Six Transformations to achieve the Sustainable Development Goals (Šesť zmien na dosiahnutie cieľov udržateľného rozvoja).

3. Nevyhnutnosť spolupracovať s občianskou spoločnosťou a občanmi v oblasti klímy

3.1. Nachádzame sa v stave globálnej klimatickej núdze. Reakcia vlád na klimatickú krízu doteraz nebola dostatočná a svet nie je na dobrej ceste k splneniu cieľa Parížskej dohody a cieľov udržateľného rozvoja. Štrajky mladých ľudí a iných zainteresovaných strán v rámci občianskej spoločnosti za ochranu klímy dôrazne požadujú, aby sa v oblasti klímy prijali oveľa ambicióznejšie a naliehavejšie opatrenia. Rozhodovacie orgány, ktoré podpísali Agendu 2030 a Parížsku dohodu, nesú zodpovednosť za naliehavé riešenie týchto požiadaviek, prijatie rozhodných a ambiciózných politických rozhodnutí a prechod na nový model inkluzívnych opatrení v oblasti klímy, do ktorého sa aktívne zapájajú všetky zainteresované strany.

3.2. EHSV preto súhlasí s výzvou Európskej únie, aby sa zaviazala dosiahnuť do roku 2050 uhlíkovú neutralitu a zodpovedajúco upravila svoj cieľ zníženia emisií skleníkových plynov do roku 2030⁽²⁾. EHSV očakáva, že nový cieľ zníženia emisií na rok 2030 bude založený na rozsiahlom prieskume a riadnom posúdení vplyvu. EHSV tiež tvrdí, že existujú rozhodujúce argumenty na podporu cieľa znížiť emisie o minimálne 55 % do roku 2030, aby tak EÚ mohla reagovať na masívnu globálnu potrebu znižovania emisií. Napríklad v správe Programu OSN pre životné prostredie o medzerách v oblasti emisií z roku 2019⁽³⁾ sa naznačuje, že celkovo je potrebný dokonca ambicióznejší cieľ zníženia emisií do roku 2030, aby sa dosiahol cieľ 1,5 °C stanovený v Parížskej dohode⁽⁴⁾.

3.3. V prieskume Eurobarometra v roku sa 2019 zistilo, že 93 % občanov EÚ považuje zmenu klímy za vážny problém, 79 % ju považuje za veľmi vážny problém. Drvivá väčšina respondentov si myslí, že je dôležité, aby ich národná vláda stanovila ambiciózne ciele na zvýšenie podielu energie z obnoviteľných zdrojov (92 %) a na zlepšenie energetickej účinnosti (89 %).

3.4. Klimatický pakt musí využiť silu Európanov, aby sa dosiahla vízia európskej zelenej dohody, ktorou je prosperujúca, inkluzívna spoločnosť odolná voči zmene klímy s obehovým hospodárstvom s nulovými emisiami do roku 2050. V správe IPCC sa výslovne poukazuje na potrebu „rýchlych, ďalekosiahlych a bezprecedentných zmien vo všetkých aspektoch spoločnosti“. Prírastkové zmeny nebudú stačiť. Úzke zameranie na znižovanie emisií CO₂ je kontraproduktívne na miestnej úrovni – obmedzuje angažovanosť a myslenie a výrazne obmedzuje množstvo zmien, ktoré si predstavujeme a ktoré realizujeme. Teraz je potrebná zásadná transformácia hospodárskych, sociálnych a finančných systémov, ktorá povedie k exponenciálnej zmene miery dekarbonizácie a posilní odolnosť voči zmene klímy. Aby sa tak stalo, sú potrebné inšpiratívne, rozsiahle a rôznorodé príbehy, ktoré informujú o tom, prečo sa svet musí zmeniť.

3.5. Súčasná celosvetová kríza súvisiaca s ochorením COVID-19 preukázala, že vlády dokážu prijať rezolútne opatrenia na zmiernenie existenčnej hrozby a že ľudia sa dokážu, aspoň krátkodobo, prispôsobiť novému obmedzenému spôsobu života, ktorý tieto opatrenia nariaďujú. Dôležité je, že komunity, podniky, sociálni partneri a iné neštátne subjekty zohrávajú rozhodujúcu úlohu pri reakcii na pandémiu, pričom často identifikujú potreby, navrhujú a vykonávajú intervencie vhodné pre daný kontext rýchlejšie, účinnejšie a tvorivejšie, než to funguje v smere zhora nadol.

3.6. Pri prechode na ďalšiu fázu reakcie na ochorenie COVID-19 existuje obrovská príležitosť a veľké riziko. Hospodárske opatrenia a fiškálne balíky, ktoré sú určené na udržanie a obnovenie európskeho hospodárstva, musia zahŕňať taxonómiu EÚ pre udržateľné investície a priame financovanie pre tých, ktorí sú udržateľní alebo majú potenciál stať sa udržateľnými, a zaviazu sa – podliehajúc monitorovaniu – identifikovať a bezodkladne vykonať potrebné zmeny.

(2) Spravodajkyňa Európskeho parlamentu pre európsky klimatický predpis [COM(2020) 0080] Jytte Guteland navrhuje, „aby sa cieľ Únie v oblasti klímy na rok 2030 zvýšil tak, aby sa emisie v porovnaní s úrovňami z roku 1990 znížili o 65 %. Komisia by preto mala do 30. júna 2021 posúdiť, ako by sa mali zodpovedajúcim spôsobom zmeniť právne predpisy Únie vykonávajúce uvedený vyšší cieľ“.

(3) Emissions Gap Report 2019.

(4) V správe Programu OSN pre životné prostredie o medzerách v oblasti emisií z roku 2019 sa naznačuje, že globálne emisie sa musia odteraz znižovať o 7,6 % ročne, aby sa obmedzilo globálne otepľovanie na 1,5 °C. V prepočte to znamená cieľ zníženia emisií najmenej o 68 % do roku 2030.

3.7. Tragické prerušenie spôsobené ochorením COVID-19, ktoré viedlo k pozastaveniu fiškálnych pravidiel, ukázalo, že keď sú ohrozené životy ľudí, naše ekonomiky a zachovanie života na Zemi, ako ho poznáme, je možná iná vízia. Vízia sociálneho pokroku, ktorá sa spolieha iba na snahu o rast hrubého domáceho produktu (HDP), ignoruje základné prvky blahobytu jednotlivca a spoločnosti a náležite nezohľadňuje environmentálne a sociálne aspekty. Preto je potrebné prejsť z hospodárstva založeného na HDP na hospodárstvo zamerané na dobré životné podmienky⁽⁵⁾,⁽⁶⁾.

3.8. Jedným zo spôsobov, ako zvýšiť ambície v oblasti klímy, je vytvoriť priaznivé prostredie pre ďalšiu činnosť neštátnych subjektov vrátane rôznych druhov podnikov, ako sú aj malé a stredné podniky a mikropodniky, investorov, sociálnych partnerov, družstiev, miest a regiónov, odborov, miestnych spoločenstiev a občianskych skupín, poľnohospodárov, škôl, náboženských organizácií, mládežníckych skupín a iných mimovládnych organizácií.

3.9. Priaznivé prostredie si vyžaduje zásadný posun od konzultácií a zapojenia zhora nadol k spoločnému navrhovaniu, spoločnému vytváraniu a posilneniu postavenia. Štandardné konzultačné modely zriedkavo presahujú veľmi úzke, dobre zabezpečené zložky spoločnosti. Jednotlivcom, organizáciám a podnikom, ktoré majú najväčší úžitok z transformačných zmien a prispievajú k nim, je potrebné ponúknuť skutočné príležitosti na účasť na rozhodovacom procese, ak majú tomuto procesu venovať čas a energiu.

3.10. V roku 2018 EHSV vyzval, aby sa zaviedol „európsky dialóg o neštátnych opatreniach v oblasti klímy“⁽⁷⁾. Účelom dialógu by malo byť nielen vyvíjať a prezentovať opatrenia, ale aj reagovať na potreby neštátnych subjektov podnecovaním nových partnerstiev medzi nimi a rôznymi úrovňami správy, uľahčovaním partnerského učenia, odbornej prípravy a výmeny poradenstva, ako aj uľahčovaním prístupu k financovaniu.

3.11. EHSV navrhol⁽⁸⁾, aby sa ako povinný prípravný prvok pri všetkých dôležitých politických rozhodnutiach a všetkých relevantných iniciatívach na všetkých úrovniach zaviedol stály dialóg s občanmi.

3.12. Komisia sa doposiaľ týmito odporúčaniami neriadi⁽⁹⁾. Klimatický pakt poskytuje inštitúciám príležitosť úzko spolupracovať na vytvorení rámca umožňujúceho zapojenie občianskej spoločnosti a občanov, ktorý bude vychádzať z existujúcich konzultačných procesov, ale zároveň ich bude presahovať.

4. Poučenie z existujúcich postupov týkajúcich sa zapojenia občianskej spoločnosti a občanov

4.1. Existujúce príklady celoštátnych, regionálnych a obecných zhromaždení občanov, dialógov s občanmi a podobných procesov poradného zapojenia⁽¹⁰⁾ svedčia o schopnosti a túžbe občanov prevziať zodpovednosť za riešenie krízy v oblasti klímy. Často sa stáva, že širšie participatívne prístupy, ak sú dôkladne formulované, prinášajú významné prínosy z hľadiska udržateľnosti bez toho, aby boli výslovne zamerané na klimatickú krízu. Svedčia nielen o silnej potrebe participatívnej demokracie a záujme o ňu, ale aj o schopnosti vlád vytvárať takéto priestory a politicky nadväzovať na ich návrhy.

4.1.1 V roku 2019 sa začalo 150 náhodne vybraných francúzskych občanov zaoberať otázkou „Ako môžeme v duchu sociálnej spravodlivosti do roku 2030 znížiť emisie skleníkových plynov najmenej o 40 %?“. Zasadnutia tohto občianskeho dohovoru sa konajú v rámci Hospodárskej a sociálnej rady Francúzska. Vláda plánuje návrhy verejne prerokovať a zverejniť predbežný harmonogram ich realizácie⁽¹¹⁾.

4.1.2 Zhromaždenie írskych občanov zriadené v roku 2016 tvorilo 100 občanov, ktorí boli náhodne vybraní ako zástupcovia írskych voličov. Ich úlohou bolo rokovať o rôznych témach, počnúc ústavným zákazom umelého prerušenia tehotenstva až po to, aby sa Írsko stalo lídrom v riešení zmeny klímy. Vytvoril sa parlamentný výbor, aby presadzoval odporúčania zhromaždenia týkajúce sa zmeny klímy, ktoré do značnej miery formovali írsky prelomový akčný plán v oblasti zmeny klímy uverejnený v júni 2019.

⁽⁵⁾ Stanovisko EHSV – Udržateľné hospodárstvo, ktoré potrebujeme (Ú. v. EÚ C 106, 31.3.2020, s. 1).

⁽⁶⁾ Ekonomia blahobytu – odbor hospodárstva, ktorý sa snaží hodnotiť ekonomické politiky z hľadiska ich vplyvu na dobré životné podmienky. V 20. storočí sa stalo jasne vymedzeným odborom hospodárskej teórie.

⁽⁷⁾ Stanovisko EHSV na tému Podpora opatrení v oblasti klímy neštátnymi subjektmi (Ú. v. EÚ C 227, 28.6.2018, s. 35).

⁽⁸⁾ Stanovisko EHSV na tému Stratégia EÚ v oblasti dlhodobého znižovania emisií skleníkových plynov (Ú. v. EÚ C 282, 20.8.2019, s. 51).

⁽⁹⁾ Boli predložené už v stanovisku EHSV na tému Vytvorenie koalície občianskej spoločnosti a orgánov na nižšej ako celoštátnej úrovni na plnenie záväzkov stanovených v parížskej dohode (Ú. v. EÚ C 389, 21.10.2016, s. 20).

⁽¹⁰⁾ <https://www.thersa.org/discover/publications-and-articles/rsa-blogs/2018/07/our-call-for-action-on-deliberative-democracy>.

⁽¹¹⁾ <https://www.conventioncitoyennepourleclimat.fr/en/>.

4.1.3 V dvoch veľkých španielskych mestách sa zaviedli dialógy s občanmi a miestne fóra na podporu širšej účasti občanov a organizácií občianskej spoločnosti na rozhodovaní o častiach miestneho rozpočtu a brainstormingu o budúcnosti mesta.

4.1.4 Rada mládeže pre klímu na ministerstve energetiky, zásobovania a klímy v Dánsku sa zameriava na to, aby do politiky v oblasti klímy priniesla nové myslenie a poskytla ministrovi informácie o budúcich riešeniach v oblasti klímy.

4.1.5 Mesto Gdańsk v Poľsku usporiadalo tri zhromaždenia občanov zamerané na prispôsobenie sa extrémnym poveternostným javom, zníženie znečistenia ovzdušia a zlepšenie občianskej angažovanosti.

4.1.6 Vo Fínsku sa v prvej skupine občanov pre udržateľný rozvoj zišlo približne 500 Fínov, aby zhodnotili stav udržateľného rozvoja. Výsledky sa použijú na podporu práce fínskej vlády a parlamentu v oblasti udržateľného rozvoja.

4.1.7 V Taliansku po konferencii COP25 zástupcovia občianskej spoločnosti predložili legislatívny návrh na vytvorenie zhromaždenia občanov podľa vzoru francúzskeho zhromaždenia. Podobný proces sa začal v Spojenom kráľovstve pod názvom „*Climate Assembly UK: the path to net zero*“ (Klimatické zhromaždenie Spojeného kráľovstva: cesta k úplnej nule).

4.1.8 V Bologni v Taliansku mesto vytvorilo „Úrad pre predstavy občanov“ ako súčasť svojej širšej práce zameranej na opätovné zapojenie občanov. Vytvorilo šesť „laboratórií“, ktoré organizujú pravidelné vizionárske podujatia s využitím Open Space a ďalších nástrojov. Keď sa objavia silné nápady na projekty, mesto uzavrie s komunitou „pakt“, aby sa mohli stať skutočnosťou. Za posledných päť rokov bolo dohodnutých viac ako 500 paktov, od nových lavičiek na uliciach až po oveľa väčšie a ambicióznejšie projekty. Ide tiež o kanál, prostredníctvom ktorého sa organizuje participatívne plánovanie rozpočtu.

4.2. Mnoho ďalších iniciatív vedených komunitou mobilizuje miestne opatrenia s cieľom vytvoriť udržateľnejšiu budúcnosť, pričom sa dosahujú pozoruhodné a inšpiratívne úspechy. Okrem iných ide o: „Udržateľné susedstvá“ v Bruseli, Scottish Communities Climate Action Network (sieť škótskych komunít zameraná na zmenu klímy na miestnej úrovni), ktorú tvorí približne 120 komunitných skupín, Coopérnico – družstvo pre obnoviteľné zdroje energie (RESCoop) v Portugalsku, hnutie Transition, ktoré sa aktívne zapája do úsilia o zvyšovanie odolnosti vo viac ako 50 krajinách, inšpiruje ľudí, aby zmenili spôsoby myslenia, konania a fungovania vo svete. Akčný program „Komunity pre budúcnosť“, ktorý sa začne tento rok v lete, môže pomôcť zabezpečiť inštitucionálny rámec pre účasť verejnosti.

4.3. Na európskej úrovni je potrebné štruktúrované zapojenie občianskej spoločnosti, ktorej by sa mal poskytnúť jasný mandát na rozvoj, vykonávanie a monitorovanie politik a stratégií zameraných na dosiahnutie neutrality klímy.

4.3.1 Platforma viacerých zainteresovaných strán pre ciele udržateľného rozvoja zohrávala dôležitú úlohu, ale ponechala aj priestor na zlepšenie, pokiaľ ide o financovanie, frekvenciu zasadnutí, zodpovednosť za stanovenie programu, príležitosti na rozšírenú diskusiu a zapojenie a podporu pravidelnejších, transparentnejších a prístupnejších verejných konzultácií.

4.3.2 Európska platforma pre obehové hospodárstvo, ktorú spoločne prevádzkujú EHSV a Komisia, poskytuje širokej skupine zainteresovaných strán priestor na výmenu osvedčených postupov a nápadov a vytváranie cenných sietí. Prenechanie zodpovednosti za platformu zainteresovaným stranám predstavuje hlavný rozdiel v porovnaní s platformou viacerých zainteresovaných strán pre ciele udržateľného rozvoja a je osvedčeným postupom, ktorým sa treba riadiť.

4.4. Ciele Parížskej dohody sa nedosiahnu bez silného zapojenia sociálnych partnerov na všetkých úrovniach a najmä v priemyselných odvetviach a sektoroch, ktoré sú výrazne zasiahnuté dekarbonizáciou a digitalizáciou. Uplatňovanie európskeho piliera sociálnych práv spolu s európskou zelenou dohodou poskytuje príležitosť na zabezpečenie spravodlivej transformácie zameranej na cieľ kvalitných pracovných miest pre všetkých. Sociálny dialóg vedený odborovými zväzmi a zamestnávateľmi je jedným z najlepších spôsobov na zvyšovanie povedomia o klimatickej kríze. Majú kľúčovú úlohu, ak chceme dosiahnuť sociálne spravodlivú transformáciu výroby a obchodu, ktorú prináša európska zelená dohoda. Tieto scenáre siahajú od summitov sociálneho dialógu na európskej úrovni cez cezhraničný dialóg, ktorý je nevyhnutný na zviditeľnenie európskej sociálnej integrácie, až po kolektívne dohody odvetví a spoločností. Zapojenie pracovníkov je neoddeliteľnou súčasťou demokracie na pracovisku a poskytuje pracujúcim ľuďom príležitosť zohrávať aktívnu úlohu pri rozhodovaní na pracovisku, čo môže pozitívne prispieť k opatreniam v oblasti klímy.

4.5. Znalostné a inovačné spoločenstvo pre oblasť klímy Európskeho inovačného a technologického inštitútu sa zameriava na navrhovanie, vykonávanie a spájanie podnikateľských experimentov a účinky projektov Deep Demonstrations na nástroje systémovej zmeny. Toto spoločenstvo pozostáva z experimentov zameraných na zavedenie nových spôsobov myslenia, využitie exponenciálnych účinkov nových technológií, sietí a komunitných síl a úsilie učiť sa rýchlejšie, než je tempo zmien ⁽¹²⁾.

5. Poučenie z reakcií obchodu

5.1. Inovácia znamená pridanie ďalších krokov pri vývoji nových služieb a produktov na trhu alebo na verejnosti, ktoré naplňujú neriešené potreby alebo riešia problémy, ktoré sa v minulosti nevyskytli. Technologická inovácia sa zameriava na technologické aspekty produktu alebo služby. Sociálna inovácia sa vzťahuje na nové sociálne postupy, ktorých cieľom je lepšie uspokojovať sociálne potreby než existujúce riešenia, ktoré vyplývajú napríklad z pracovných podmienok, vzdelávania, rozvoja komunit alebo zdravia. Digitálna technológia zohráva dôležitú úlohu v sociálnej inovácii prostredníctvom využívania IKT, ako sú online siete a ďalšie digitálne nástroje.

5.2. Proces systematickej inovácie by sa mal za prijateľnú cenu sprístupniť pre všetky zainteresované strany, ktoré sa musia zapojiť do spoločného navrhovania riešení, ktoré povedú k potrebnému prechodu na udržateľnosť. Finančná životaschopnosť je nevyhnutným predpokladom sociálnej súdržnosti a uplatňovania zásady „na nikoho nezabudnúť“ v procese vykonávania európskej zelenej dohody. Z tohto dôvodu by sa aspekty systematickej zmeny, ktoré majú charakteristiky verejného blaha, mali financovať alebo dotovať z verejných zdrojov, čo umožní ďalšie využívanie súkromných zdrojov na investície v oblasti zmeny klímy.

5.3. Komunity, ktoré uspejú pri zavádzaní systémových inovácií, sú tie, ktoré vynikajú pri pochopení problému, zhromažďovaní riešení, určovaní riešení podľa konkrétnych potrieb a zdrojov na rôznych miestach a v rôznych kontextoch. Potrebujeme, aby si európske komunity lepšie osvojili tieto zručnosti, a zároveň vytvorili príslušné podporné prostredie pre väčšie zapojenie neštátnych subjektov.

5.4. Naliehavo potrebujeme inovačné mechanizmy financovania, ktoré budú uznávať potenciál a výzvy systémových inovácií vedených komunitami a reagovať na ne, čo si vyžaduje pružnú, zásadnú podporu, aby bolo možné vytvoriť a udržiavať tieto mechanizmy, a rizikový počiatočný kapitál pre väčšie projekty, ako aj odborné vedenie a podporu. Klimatický pakt by mohol vytvoriť veľmi cennú možnosť pre sociálnych inovátorov ako poskytovať spätnú väzbu o politických a hospodárskych prekážkach, ktoré ich blokujú a znevýhodňujú a často spôsobujú, že veľmi potrebné transformačné projekty nie sú životaschopné.

5.5. Reakcie podnikov sú veľmi dôležité, o čom svedčia tieto príklady:

- nadnárodné spoločnosti vyrábajúce jednorazové odevy, ktoré propagujú predaj použitého tovaru ako recyklačnú stratégiu,
- poskytovanie poradenstva veľkým producentom ropy a poisťovacím spoločnostiam, ktoré budú musieť preorientovať svoje podnikanie.

5.6. Medzi príklady významných reakcií finančného sektora patria:

- rozhodnutie investičných fondov neinvestovať do projektov, ktoré sa nezohľadňujú faktor klímy,
- sieť pre ekologizáciu finančného systému, ktorú založilo osem centrálnych bánk a orgánov dohľadu pre ekologické financovanie.

⁽¹²⁾ „Projekty Deep Demonstrations“ ZIS pre oblasť klímy EIT predstavujú potenciálny ekonomický „náskok v raste“, ktorý najambicióznejším európskym „vlastníkom výziev“ pomôže pochopiť ich „problémový priestor“ a „navrhovateľom“ pomôže zmapovať systém a vytvoriť portfólio intervenčných pozícií.

6. Výmena informácií a verejné chápanie opatrení v oblasti klímy

6.1. Potrebne sú priame dialógy s občanmi s cieľom zvýšiť informovanosť o význame prechodu na udržateľnejšie spoločnosti a zdravšie miestne spoločenstvá. Takéto dialógy majú najväčšiu pridanú hodnotu, ak sú organizované na miestnej, regionálnej alebo vnútroštátnej úrovni. Napriek tomu by usmernenia, koordinácia a podpora zo strany EÚ mali zásadný význam.

6.2. Malo by byť v prvom rade úlohou jednotlivých krajín vypracovať systém environmentálnej regulácie na základe ich miestneho prostredia a potrieb, pričom by bol prispôsobený udržateľnému rozvoju danej krajiny. Jeho dôležitým prvkom by bolo uznanie práv prírody⁽¹³⁾.

6.3. Akýkoľvek zásah na úrovni EÚ by mal byť navrhnutý spoločne s používateľmi, čerpať skúsenosti z participatívneho prístupu, ktorý sa vyžaduje na iných úrovniach rozsahu, modelovať ho a inšpirovať sa ním. Je potrebné vnášať odborné znalosti a zdroje na podporu navrhovania a uľahčovania inovačných priestorov spolupráce, presvedčivej osvedy a využívania inovačných technológií. Základom úspechu klimatického paktu bude schopnosť zapojených komunít stať sa čo najlepšimi šíriteľmi osvedy, uskutočňovať transformovanú budúcnosť, o ktorú sa zasadujú, skúmať existujúce potreby a túžby a zosúladiť sa s nimi a umožniť ľuďom konať.

6.4. Sieťové prostredie, ktoré má za následok podnecovanie a podporu opatrení v oblasti zmeny klímy si vyžaduje online platformu na výmenu postupov a skúseností získaných z projektov a prístupov. Takáto participatívna platforma by mohla uľahčiť vzájomné učenie sa a výmenu rád medzi aktérmi tým, že im pomôže prekonať regulačné prekážky. Mohla by stimulovať vzdelávanie a inovácie poskytovaním online kurzov, webových seminárov a workshopov.

6.5. Uznanie a vierohodná komunikácia existujúcich opatrení môžu byť silným podnetom na uskutočnenie opatrení v oblasti klímy. Financovanie a ďalšie zdroje, odborná podpora a právomoc pomáhať formovať rozhodnutia, ktoré vplyvajú na ich prácu, umožnia širšie uplatňovanie overených prístupov.

6.6. Vyslanci pre opatrenia v oblasti klímy by mohli byť poverení úlohou uľahčovať spoluprácu medzi viacerými aktérmi, stanoviť strategické/tematické priority, organizovať podujatia a stimulovať nové opatrenia v oblasti klímy.

6.7. Títo vyslanci klimatického paktu by mohli slúžiť ako kontaktné miesta pre rôzne odvetvia hospodárstva. Mali by sa vymenovať aj osobitní vyslanci pre mládež, miestne spoločenstvá, mestá a regióny. Vyslanci na úrovni EÚ by mali inú úlohu ako vyslanci na národnej/regiónálnej/miestnej úrovni. Treba zabezpečiť koordináciu medzi rozličnými úrovňami.

6.8. Vymenovanie členov EHSV a VR za vyslancov na úrovni EÚ pre volebné obvody, ktoré zastupujú, by sa zakladalo na ich rozsiahlych kontaktoch s občianskou spoločnosťou a miestnymi a regionálnymi samosprávami a posilnilo by spoluprácu medzi poradnými orgánmi a Komisiou.

6.9. Napríklad odbory a obchodné organizácie vnímajú situáciu priamo v praxi a demokraticky zastupujú pracovníkov v rôznych odvetviach. Majú kľúčový význam pri formovaní rôznych opatrení tak, aby vyhovovali potrebám pracovníkov a podnikov, a pri určovaní výziev. Vyslanci v oblasti klímy na rôznych úrovniach odborového a podnikateľského prostredia by mohli stavať na silných stránkach sociálneho dialógu, účinne podporovať výmenu informácií a stimulovať opatrenia v oblasti klímy. Táto práca si vyžaduje inštitucionálne prostredie priaznivé pre pracovné práva.

6.10. Digitálna transformácia mení organizáciu a spôsob výroby spoločností a mnoho malých a stredných podnikov zápasí s veľmi vážnymi nedostatkami v digitalizácii. Obavy mnohých pracovníkov sa týkajú vplyvu digitalizácie na ich pracovné miesta, ktorá by mohla viesť k zvyšovaniu nezamestnanosti a nerovnosti.

⁽¹³⁾ Stanovisko EHSV na tému Diskusný dokument Smerom k udržateľnej Európe do roku 2030; stanovisko EHSV na tému Klimatická spravodlivosť (Ú. v. C 81, 2.3.2018, s. 22).

6.11. S cieľom „podporiť financovanie a ekologické investície a zabezpečiť spravodlivý prechod“ v európskej zelenej dohode Komisia vypracovala taxonómiu s cieľom stimulovať investície v 8 veľkých hospodárskych skupinách a 70 odvetviach činnosti, ktoré radikálne zmenia ich výrobu a množstvo a kvalitu ich pracovných miest. V tomto dokumente, ktorý je základom investičného plánu pre európsku zelenú dohodu, existuje iba jeden odkaz na pracovné práva základných noriem MOP.

7. Vytvorenie reálneho a virtuálneho priestoru na výmenu informácií o klíme

7.1. Klimatický pakt by sa mal zamerať na to, aby sa ľuďom umožnilo zmeniť systémy – prostredníctvom prieskumov, experimentov a názorných ukážok. Potrebné sú vzdelávacie a školiace programy pokrývajúce celé spektrum občianskej spoločnosti a ďalších neštátnych subjektov. Zásadný význam má rozširovanie poznatkov a zlepšovanie chápania klimatických výziev prehlbovaním a rozširovaním, ako aj zlepšovaním kvality diskusií a rozhovorov o tomto probléme medzi zainteresovanými stranami.

7.2. Budú potrebné nástroje pripravené na vykonávanie, aby sa mohli štruktúrovať a riadiť výzvy a využiť príležitosti na inovácie a zmeny v oblasti udržateľnosti. V rámci programu EK Horizont 2020 sa vytvorili a viedli mnohé z týchto nástrojov. V multidisciplinárnom prostredí by sa mal dodržiavať prístup „učenie sa praxou prostredníctvom uplatňovania nástrojov na prípady používateľov“.

7.3. Pri mobilizácii klimatického paktu bude mať rozhodujúci význam riadenie zainteresovaných strán, viacúrovňová perspektíva, vízia a spätná analýza a špecifické riadenie. Účelom tejto štruktúry je uľahčiť proces riešenia problémov, tým že sa stanoví cesta pre inováciu systému v oblasti zmeny klímy a vykonávanie európskej zelenej dohody.

7.4. Úspech klimatického paktu bude čiastočne závisieť od schopnosti podnikateľov a podnikov prilákať grantové financovanie z verejných, dobročinných a súkromných zdrojov. Takéto financovanie by sa malo snažiť riešiť zlyhania trhu, ktoré spôsobili zmenu klímy, mať chuť na prevratné zmeny a môže dosiahnuť značný rozsah. Mnohostranný rámec financovania EÚ, európske a medzinárodné verejné a súkromné fondy zamerané na úlohy so záujmom podnikateľských systémových zmien v oblastiach zmierňovania zmeny klímy a adaptácie na túto zmenu možno využiť na mobilizáciu množstva inovatívnych opatrení v oblasti zmeny klímy. Celkovým cieľom by malo byť vytváranie zdrojov, skúseností a spôsobilostí, pokiaľ ide o zmysluplné výsledky v oblasti znižovania emisií a zvyšovania odolnosti voči zmene klímy, ktoré možno znásobiť, aby urýchlili zmeny a priniesli nádej. Klimatický pakt by mal privítať zapojenie vnútroštátneho a medzinárodného finančného sektora vrátane príslušných multilaterálnych a súkromných fondov. Okrem toho by mal daňový systém odrážať zásadu maximalizácie a udržania hospodárstva zameraného na dobré životné podmienky.

7.5. Malo by sa zväziť aj začlenenie fyzických a virtuálnych priestorov na výmenu informácií o klíme do existujúcich združení občianskej spoločnosti, ktoré by komunikovali prostredníctvom platformy zainteresovaných strán klimatického paktu.

7.5.1 V oblasti práce by bolo vhodné vytvoriť s materiálnou podporou Komisie monitorovacie strediská pre prognózu, analýzu a interpretáciu pracovných, organizačných a technologických zmien, ktoré budú zahŕňať osem skupín taxonómie a budú do nich zapojené odbory, zamestnávateľia a správne orgány na európskej úrovni a na úrovni členských štátov.

8. Budovanie kapacít na podporu miestnych iniciatív

8.1. Mal by sa jasne vymedziť všeobecný rámec, aby sa predišlo nezrovnalostiam s európskou zelenou dohodou.

8.2. Medzi celkové výzvy, ktoré subjekty občianskej spoločnosti zapojené do opatrení v oblasti zmeny klímy najčastejšie uvádzali, patrí nedostatočný prístup k financiám, nedostatok odborných znalostí, nedostatok personálu a nedostatok uznania⁽¹⁴⁾, ako aj nedostatok konzistentnej rétoriky zo strany EÚ a národných vlád.

⁽¹⁴⁾ Štúdia EHSV.

8.3. Viaceré zainteresované strany poukazujú na zložité regulačné a administratívne prostredie ako na prekážky opatrení v oblasti klímy. Organizácie občianskej spoločnosti a organizácie vedené komunitou by mohli ťažiť z úsilia o budovanie kapacít, ktoré im pomôžu orientovať sa v regulačnom a administratívnom prostredí.

8.4. Poskytovanie materiálnej (technickej pomoci, budovania kapacít, financovania atď.) a nemateriálnej podpory (uznanie, väčšie zviditeľnenie atď.), ako aj podpora vytvárania sietí a prepojení na konkrétne oblasti politiky a procesy by mali byť základnými prvkami *platformy zainteresovaných strán európskeho klimatického paktu*, ktorej cieľom je stimulovať opatrenia v oblasti klímy v teréne.

8.5. Neštátne subjekty by mohli mať rozličné problémy pri prístupe k financovaniu svojich iniciatív v oblasti klímy vrátane: prohibívnych požiadaviek na veľkosť projektu, neochoty súkromných investorov financovať projekty, zložitých procesov a požiadaviek na žiadosti o finančné prostriedky a prístup k nim⁽¹⁵⁾. Medzi ďalšie prekážky patrí nedostatočná informovanosť o možnostiach financovania opatrení v oblasti klímy, nedostatočné administratívne kapacity a technické znalosti pri zabezpečovaní financovania, rozpočtové a regulačné obmedzenia, zabezpečenie financovateľnosti prípadných investícií, politické obmedzenia a ťažkosti so splnením príliš normatívnych kritérií oprávnenosti pre fondy EÚ a medzinárodné fondy⁽¹⁶⁾.

8.6. EHSV navrhol zriadiť fórum pre financovanie opatrení v oblasti klímy, ktoré by spájalo kľúčové zainteresované strany s cieľom riešiť hlavné problémy, identifikovať prekážky, navrhovať riešenia a identifikovať najúčinnější mechanizmy na lepšie rozdelenie finančných prostriedkov v súlade so zásadou subsidiarity. Vypracúva sa štúdia⁽¹⁷⁾ s cieľom navrhnúť akčný plán a v konečnom dôsledku zlepšiť prístup neštátnych subjektov v oblasti klímy k finančným prostriedkom.

9. Na ceste k platforme zainteresovaných strán európskeho klimatického paktu

9.1. Vzhľadom na pozitívne skúsenosti s Európskou platformou pre obehové hospodárstvo EHSV navrhuje zriadiť podobnú platformu zainteresovaných strán európskeho klimatického paktu.

9.2. Hlavnými zásadami platformy by mali byť začlenenie, transparentnosť a skutočná účasť a zodpovednosť miestnych aktérov v oblasti klímy.

9.3. EHSV vyzval, aby bol prechod na udržateľné, uhlíkovo neutrálne hospodárstvo efektívne využívajúce zdroje spravodlivý a aby sa nezabudlo na žiadnu domácnosť, komunitu, región, odvetvie a menšinu⁽¹⁸⁾. Platforma zainteresovaných strán európskeho klimatického paktu by mala zahŕňať stredisko pre monitorovanie prechodu na klimatickú neutralitu s cieľom monitorovať vykonávanie politiky EÚ v oblasti klímy na národnej a regionálnej úrovni a zhromažďovať údaje na podporu tvorby politiky na všetkých úrovniach.

9.4. EHSV podporuje organizovanie zhromaždení občanov v členských štátoch s cieľom informovať, inšpirovať a podporovať pochopenie a poskytovať rady všetkým úrovniam riadenia opatrení v oblasti klímy. Platforma zainteresovaných strán európskeho klimatického paktu by mohla propagovať existujúce úspešné skúsenosti a šíriť usmernenia a najlepšie postupy pre krajiny, regióny a mestá, ktoré majú záujem organizovať podobné zhromaždenia.

9.5. Úlohou platformy zainteresovaných strán európskeho klimatického paktu by mohlo byť usporiadať zhromaždenie občanov na úrovni EÚ, ktoré by spoločne organizovali EHSV, VR a EP s podporou Komisie.

9.6. Základným prvkom platformy by bolo budovanie kapacít a finančného centra, poskytovanie usmernení, informácií a vzdelávania v súvislosti s opatreniami a stratégiami v oblasti klímy, ako aj uľahčovanie prístupu k financovaniu pre malé projekty. Centrá EÚ, ako aj národné centrá by sa mohli zriadiť v spolupráci s miestnymi a regionálnymi samosprávami.

⁽¹⁵⁾ Stanovisko EHSV na tému Zjednodušenie prístupu k financovaniu klímy pre neštátne subjekty (Ú. v. EÚ C 110, 22.3.2019, s. 14).

⁽¹⁶⁾ L. Rossi, M. Gancheva a S. O'Brien, 2017.

⁽¹⁷⁾ *Climate Finance Forum – modalities and first tasks* (Fórum pre financovanie opatrení v oblasti klímy – spôsoby a prvé úlohy), štúdia spoločnosti Milieu Consulting SPRL pre EHSV.

⁽¹⁸⁾ Stanovisko EHSV na tému Vykonávanie Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj – na nikoho nezabudnúť (Ú. v. EÚ C 47, 11.2.2020, s. 30).

9.7. Online platforma zainteresovaných strán európskeho klimatického paktu by slúžila na vytvorenie priestoru na výmenu informácií a poznatkov, uľahčovanie vytvárania sietí a budovanie záväzkov.

9.8. Platforma zainteresovaných strán európskeho klimatického paktu by si vyžadovala vytvorenie koordinačnej skupiny zloženej zo zástupcov rôznych aktérov. Výber členov koordinačnej skupiny si bude vyžadovať transparentné a jasné kritériá, aby sa zabezpečila inkluzívnosť a reprezentatívnosť a zároveň zachovalo efektívne riadenie tejto štruktúry. Mali by byť zastúpené tieto zainteresované strany: inštitúcie EÚ, občianska spoločnosť vrátane podnikateľov, odborové zväzy, miestne a regionálne samosprávy, vedecká obec, finančná komunita a mládež. Zainteresovaným stranám z inštitúcií a odvetví s obmedzenými zdrojmi by sa mali poskytnúť dostatočné zdroje na účasť a mali by mať rozhodovaciu úlohu.

V Bruseli 16. júla 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

III

(Prípravné akty)

EURÓPSKY HOSPODÁRSKY A SOCIÁLNY VÝBOR

553. (HYBRIDNÉ) PLENÁRNE ZASADNUTIE 15. A 16. JÚLA 2020

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Stratégia pre rodovú rovnosť

[COM(2020)152 final]

(2020/C 364/11)

Spravodajkyňa: **Giulia BARBUCCI**Pomocná spravodajkyňa: **Indrė VAREIKYTĖ**

Konzultácia	Európska komisia, 22.4.2020
Právny základ	článok 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie
Rozhodnutie predsedníctva	18.2.2020
Príslušná sekcia	sekcia pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo
Prijaté v sekcii	17.6.2020
Prijaté v pléne	16.7.2020
Plenárne zasadnutie č.	553
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	171/38/7

1. Závěry a odporúčania

1.1. EHSV si uvedomuje, že pandémia COVID-19 má vplyv z rodového hľadiska a výrazne zviditeľnila rodový rozmer sociálnych a hospodárskych nerovností. Tento problém sa musí v plnej miere zohľadniť v novej stratégii pre rodovú rovnosť. Európska komisia by mala vykonávať stratégiu pre rodovú rovnosť súbežne s riešením problematiky dosahu ochorenia COVID-19 prostredníctvom špeciálne prispôbených a cieľených politických opatrení.

1.2. EHSV odporúča, aby sa vo všetkých programových a riadiacich orgánoch a infraštruktúre prijali stratégie uplatňovania hľadiska rodovej rovnosti, a vyzýva Komisiu, aby dôrazne nabádala členské štáty prijať rovnaký prístup. Okrem toho sa výbor zasadzuje za prijatie prierezového prístupu k rodovej rovnosti aj pri riešení viacnásobnej diskriminácie.

1.3. EHSV naliehavo vyzýva Komisiu a členské štáty, aby zabezpečili rodovo vyváženú účasť v poradných a technických orgánoch zriadených s cieľom diskutovať o politických opatreniach na oživenie hospodárstva a na predchádzanie sociálnej a hospodárskej marginalizácii v kontexte COVID-19.

1.4. EHSV okrem toho nabáda členské štáty, aby zabezpečili, že rodové hľadisko bude riadne začlenené do opatrení zameraných na oživenie po pandémie COVID-19 s cieľom riešiť dlhodobé rodové nerovnosti prostredníctvom strategického a štrukturálneho prístupu, a aby podporovali a zlepšili účasť žien na všetkých úrovniach trhu práce.

1.5. EHSV požaduje silnejší záväzok v oblasti rodovej rovnosti v nadchádzajúcom viacročnom finančnom rámci na roky 2021 – 2027. Tento prístup sa tiež musí začleniť do vykonávania Európskeho piliera sociálnych práv a šiestich priorít Komisie na roky 2019 – 2024, ako aj odporúčaní európskeho semestra.

1.6. EHSV podporuje stratégiu pre rodovú rovnosť, ktorú vypracovala Komisia, a žiada ju, aby vytvorila koordinačný mechanizmus zahŕňajúci všetky členské štáty, sociálnych partnerov a organizácie občianskej spoločnosti.

1.7. EHSV vyzýva členské štáty, aby prijali osobitné opatrenia na zlepšenie študijného a profesijného poradenstva ako prostriedku na posilnenie povedomia o rodovej otázke a aby poskytl primerané zdroje a nástroje, čo by viedlo k prístupu, ktorý by viac zohľadňoval rodové hľadisko, a k zníženiu rodovej segregácie vo vzdelávaní a v zamestnaní.

1.8. EHSV žiada, aby sa prijali opatrenia na odstránenie rodových rozdielov v digitálnej oblasti a aby sa rodové hľadisko plne začlenilo do digitálnej agendy a agendy týkajúcej sa umelej inteligencie na úrovni EÚ a členských štátov. Na tento účel by sa mal stanoviť osobitný program spolu s mechanizmom monitorovania zohľadňujúcim rodové hľadisko, ktorý by sa opieral o ukazovatele a zber údajov rozčlenených podľa pohlavia.

1.9. Rozdiel v odmeňovaní žien a mužov zostáva jednou z hlavných foriem rodovej nerovnosti a diskriminácie, čo zvýraznila aj kríza spôsobená pandemiou COVID-19. EHSV vyzýva Komisiu, aby urýchlene predložila návrh na zavedenie záväzných opatrení týkajúcich sa otázky transparentnosti v odmeňovaní žien a mužov, a je pripravený zohrávať vedúcu úlohu pri presadzovaní stratégie uplatňovania hľadiska rodovej rovnosti s cieľom dosiahnuť rovnosť odmeňovania.

1.10. EHSV naliehavo vyzýva Komisiu a členské štáty, aby podporovali účinný prístup s cieľom predchádzať akejkoľvek forme násilia páchaného na ženách a poskytnúť ženám ochranu. EHSV presadzuje opatrenia na podporu a prijatie medzinárodných a európskych iniciatív zameraných na odstránenie násilia páchaného na ženách. EHSV môže spolupracovať so sociálnymi partnermi a s organizáciami občianskej spoločnosti, aby sa zabezpečilo rýchle vykonávanie takýchto iniciatív.

1.11. EHSV zohráva kľúčovú úlohu pri zvyšovaní informovanosti zhromažďovaním a šírením osvedčených postupov medzi sociálnymi partnermi a organizáciami občianskej spoločnosti, pokiaľ ide o nástroje a organizačnú infraštruktúru na predchádzanie sexuálnemu obťažovaniu a zabezpečenie ochrany pred sexuálnym obťažovaním doma a v práci.

1.12. EHSV odporúča systematický prístup k politikám v oblasti starostlivosti, ktoré zahŕňajú niekoľko ďalších politických rozmerov (transparentnosť odmeňovania, verejné služby, infraštruktúru, dane, dopravu, digitálnu agendu a agendu v oblasti umelej inteligencie a fondy EÚ). Členské štáty EÚ by mali pokračovať vo svojom úsilí o zvýšenie ponuky, cenovej dostupnosti a kvality služieb a infraštruktúry pre vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve.

1.13. EHSV žiada Komisiu, aby podporovala členské štáty pri posilňovaní účasti žien so zdravotným postihnutím na pracovnom trhu implementovaním Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (UNCPRD), ako aj ďalších zraniteľných skupín žien (vrátane rómskych žien a migrantiek).

1.14. Rovnosť príležitostí v účasti je nevyhnutná pre zastupiteľskú demokraciu na všetkých úrovniach – európskej, národnej, regionálnej a miestnej. EHSV podporuje rovnocennú účasť a rodovú vyváženosť v rozhodovacom procese a v politickom, hospodárskom a sociálnom živote, ako aj v štruktúrach sociálneho a občianskeho dialógu. Na riešenie problému nízkeho zastúpenia a nízkej účasti žien v rozhodovacích orgánoch sú potrebné pozitívne opatrenia založené na legislatívnych, rozpočtových, dobrovoľných, organizačných a kultúrnych opatreniach.

1.15. EHSV opätovne žiada Radu, aby pokračovala v diskusii o smernici o zlepšení rodovej vyváženosti vo vrcholových orgánoch spoločností.

1.16. EHSV nabáda reklamný a mediálny sektor, aby podporoval vyvázenejšiu účasť žien na rozhodovacích pozíciách a prispel k odstráneniu rodových stereotypov v mediálnom obsahu tým, že prijme kódexy správania a mechanizmy na zabezpečenie rodovej rovnováhy v rozhodovacích orgánoch.

1.17. EHSV žiada Európsky inštitút pre rodovú rovnosť (EIGE), aby do indexu rodovej rovnosti zahrnul tematické zameranie na rodovú rovnosť v médiách s cieľom zdôrazniť rodové nerovnosti.

2. Úvod

2.1. Rodová rovnosť je nielen základnou hodnotou Európskej únie ⁽¹⁾, je tiež záväzným mandátom konať ⁽²⁾. Komisia stanovila rovnosť medzi ženami a mužmi za hlavnú zásadu, ako aj jeden z cieľov svojho mandátu, avšak z príslušných materiálov ⁽³⁾, ⁽⁴⁾, ⁽⁵⁾ vyplýva, že pokrok v dosahovaní rodovej rovnosti v EÚ je veľmi pomalý. Toto stanovisko EHSV bolo vypracované ako reakcia na stratégiu pre rodovú rovnosť na roky 2020 – 2025, ktorú Komisia spustila v marci 2020 pred rozšírením pandémie COVID-19. EHSV si uvedomuje, že pandémia COVID-19 má vplyv z rodového hľadiska, ktorý treba zohľadniť v stratégii pre rodovú rovnosť. Je dôležité zdôrazniť, že táto núdzová situácia prehľbuje nerovnosti v rodovej oblasti, ktoré už existovali pred krízou. Ženy sú čoraz viac vystavené riziku násillia, chudoby, viacnásobnej diskriminácie a hospodárskej závislosti, a preto odporúčame, aby Komisia prijala okamžité opatrenia na vykonávanie stratégie pre rodovú rovnosť, pričom by súbežne riešila problematiku dosahu ochorenia COVID-19 na ženy a dievčatá prostredníctvom špeciálne prispôbených a cielených politických opatrení. V stratégii sa odkazuje na tieto jej oblasti intervencie:

2.1.1 **Násillie páchané na ženách** predstavuje jednu z najhorších foriem diskriminácie z dôvodu pohlavia.

2.1.2 Komisia požaduje **systematickú analýzu**, prísnejšie opatrenia na odstránenie stereotypov a rodovo motivovaného násillia, obťažovania, šikanovania a mobingu a zavedenie opatrení na ochranu obetí a vyvodenie zodpovednosti voči páchatelom. Domáce násillie sa počas krízy spôsobenej pandemiou COVID-19 zvýšilo, keďže ženy sú viac vystavené násilliu zo strany svojich partnerov doma.

2.1.3 **Zamestnanosť žien.** Z dôkazov vyplýva, že rodové rozdiely v hospodárstve a pretrvávajúca nerovnováha, pokiaľ ide o opatrovatel'ské povinnosti, výrazne obmedzujú riadne posilnenie postavenia žien zo sociálneho a hospodárskeho hľadiska a prístup k spravodlivej mzde, spravodlivému príjmu a dôchodku. Riziko hospodárskej marginalizácie tiež určujú pretrvávajúce stereotypy, ako aj prierezové formy diskriminácie. Nesúlady medzi ponúkanými a požadovanými zručnosťami na trhu práce je dôsledkom viacerých štrukturálnych faktorov, ktoré sú vo veľkej miere založené na rodovej príslušnosti. Tieto faktory nielenže obmedzujú vplyv hospodárskych politík, ale aj naše spoločnosti a hospodárstva pripravujú o existujúci zdroj zručností a talentu žien.

2.1.4 **Vyvážené zastúpenie žien a mužov v rozhodovaní** je hlavným cieľom a pretrvávajúcim nedostatkom. Na riešenie komplexných hospodárskych a sociálnych problémov je potrebné zvýšiť účasť žien na vedúcich pozíciách. Legislatívne opatrenia sú jednou z možností riešenia rodových rozdielov v krátkodobom horizonte.

⁽¹⁾ Článok 2 ZEÚ.

⁽²⁾ Článok 8 ZFEÚ: „Vo všetkých svojich činnostiach sa Únia zameriava na odstránenie nerovnosti a podporu rovnoprávnosti medzi mužmi a ženami.“

⁽³⁾ EIGE, 2019, *Gender Equality Index 2019 in brief: Still far from the finish line* (Index rodovej rovnosti 2019 v skratke: Stále ďaleko do cieľa).

⁽⁴⁾ Európska komisia, 2019, *New vision for Gender Equality* (Nová vízia pre rodovú rovnosť).

⁽⁵⁾ Eurofound, 2020, *Gender equality at work* (Rodová rovnosť na pracovisku).

2.1.5 **Uplatňovanie hľadiska rodovej rovnosti** je stratégiou na dosiahnutie rodovej rovnosti začlenením rodového hľadiska do všetkých etáp tvorby politiky. Vo všetkých členských štátoch EÚ zodpovedá za uplatňovanie hľadiska rodovej rovnosti a podporu začlenenia rodového hľadiska do politickej agendy osobitná infraštruktúra pre rodovú rovnosť⁽⁶⁾. Takéto inštitucionálne mechanizmy by mali byť lepšie vybavené silnejším politickým mandátom a lepšími zručnosťami na zavedenie príslušných nástrojov (analýza založená na dôkazoch, systematický zber údajov rozčlenených podľa pohlavia, rodové rozpočtovanie⁽⁷⁾, monitorovanie a hodnotenie zohľadňujúce rodové hľadisko).

2.1.6 **Fondy EÚ na roky 2021 – 2027** predstavujú príležitosť na podporu rodovej rovnosti. EHSV vydal stanovisko⁽⁸⁾, v ktorom vyzýva Parlament a Radu, aby zaviedli nové a primerané ukazovatele na lepšie monitorovanie finančného príspevku EÚ na dosiahnutie cieľov v oblasti rodovej rovnosti. Cieľom je zvýšiť účasť žien na trhu práce (najmä tých, ktoré patria do zraniteľných skupín⁽⁹⁾), ako sú ženy so zdravotným postihnutím⁽¹⁰⁾ a ženy vystavené viacnásobnej diskriminácii) a zlepšiť opatrenia na podporu rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom, služby starostlivosti o deti a dlhodobej starostlivosti a infraštruktúru. Kríza spôsobená pandémiou COVID-19 zdrazňuje potrebu financovať opatrenia v prospech rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom, investovať do kvalitných a dostupných služieb verejnej starostlivosti a udržiavať úroveň zamestnanosti, ako aj podporu príjmu.

2.1.7 EHSV tiež zastáva názor, že **pri pridelovaní finančných prostriedkov EÚ by sa malo väčšmi zohľadňovať rodové hľadisko**, že rodová rovnosť by mala byť samostatným cieľom a nemala by sa zlučovať s cieľmi v oblasti boja proti diskriminácii a že rodové hľadisko by sa malo lepšie začleniť medzi všetky ostatné osobitné ciele v súlade s multidisciplinárnym a prierezovým prístupom.

3. Všeobecné pripomienky k stratégii pre rodovú rovnosť na roky 2020 – 2025 a návrhy na vykonávanie

3.1. EHSV podporuje prístup Komisie obnoviť uplatňovanie hľadiska rodovej rovnosti v podobe stratégie na dosiahnutie rodovej rovnosti a žiada, aby sa zohľadnil osobitný vplyv pandémie COVID-19 na ženy. Dvojaký prístup – pozitívne opatrenia a začlenenie rodového hľadiska – je potrebné v plnej miere začleniť do riadenia mechanizmov programovania financovania. Tento prístup sa tiež musí začleniť do vykonávania Európskeho piliera sociálnych práv a šiestich priorit Komisie na roky 2019 – 2024⁽¹¹⁾, ako aj odporúčaní európskeho semestra.

3.2. Existujúca inštitucionálna infraštruktúra pre rodovú rovnosť na úrovni EÚ (GR JUST, EIGE, Európsky parlament a inštitúcie EÚ, ako aj poradné orgány⁽¹²⁾ a pracovná skupina pre rovnosť⁽¹³⁾ na základe údajov, ktoré poskytli Eurofound a Eurostat) by sa mala lepšie začleniť do procesu riadenia politiky EÚ. Táto infraštruktúra by okrem rodovej rovnosti mala byť neoddeliteľnou súčasťou politického mechanizmu na riešenie súčasných hlavných otázok (okrem iných digitálnej agendy, programu v oblasti zručností, zelenej dohody EÚ, európskych cieľov v oblasti mládeže⁽¹⁴⁾).

⁽⁶⁾ EIGE, 2019, *Beijing +25 policy brief: Area H – Institutional mechanisms for the advancement of women: reduced efforts from Member States* (Peking +25 politická správa: Oblasť H – Inštitucionálne mechanizmy na zlepšenie postavenia žien: zníženie úsilia členských štátov).

⁽⁷⁾ <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/toolkits/gender-budgeting>.

⁽⁸⁾ Ú. v. EÚ C 110, 22.3.2019, s. 26, bod 1.8.

⁽⁹⁾ Ú. v. EÚ C 110, 22.3.2019, s. 26, bod 1.6.

⁽¹⁰⁾ EIGE, 2017, *The European Pillar of Social Rights as an Opportunity for Gender Equality in the EU* (Európsky pilier sociálnych práv ako príležitosť pre rodovú rovnosť v EÚ), s. 6.

⁽¹¹⁾ https://ec.europa.eu/info/priorities_sk.

⁽¹²⁾ Článok 300 ZFEÚ.

⁽¹³⁾ Komisia zriadila pracovnú skupinu pre rovnosť zloženú zo zástupcov všetkých útvarov Komisie a Európskej služby pre vonkajšiu činnosť s cieľom zabezpečiť konkrétne uplatňovanie hľadiska rodovej rovnosti na operačnej a technickej úrovni, a to popri kľúčových opatreniach uvedených v stratégii pre rodovú rovnosť. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_357.

⁽¹⁴⁾ <https://youthforeurope.eu/european-youth-goals-2019-2027/>.

3.3. EHSV súhlasí s názorom, že rodová rovnosť si vyžaduje multidisciplinárny a prierezový politický prístup zameraný na sociálne a hospodárske motivačné faktory, ktoré vedú k rodovým rozdielom, a na investície do podporných faktorov, ktoré posilňujú rodovú rovnosť. EHSV⁽¹⁵⁾ požaduje strategický prístup k monitorovaniu začleňovania rodového hľadiska do všetkých tematických cieľov stanovených v novom regulačnom finančnom rámci na roky 2021 – 2027.

3.4. Výbor upozorňuje na skutočnosť, že k spomaleniu hospodárskeho rastu v EÚ už došlo v dôsledku vírusu ochorenia COVID-19. Pri vykonávaní stratégie je dôležité v plnom rozsahu posúdiť a zohľadniť rodové účinky makroekonomických politík, aby sa zabránilo ďalšiemu prehľbovaniu existujúcich rodových rozdielov⁽¹⁶⁾.

4. Konkrétne pripomienky

4.1. EHSV vyzýva Európsku komisiu, aby sa venovala existujúcemu koordinačnému mechanizmu pre rodovú rovnosť s cieľom monitorovať vykonávanie stratégie a podávať správy o dosiahnutých výsledkoch z rodového hľadiska. Tento koordinačný mechanizmus by sa mohol zaoberať aj rodovými otázkami v rámci vykonávania Európskeho piliera sociálnych práv a v odporúčaní európskeho semestra.

4.2. EHSV už vyzval Európsku komisiu, aby členskými štátmi EÚ odporučila, aby stanovili národné ciele a ukazovatele na monitorovanie situácie prostredníctvom každoročnej hodnotiacej tabuľky.

4.3. Skoncovanie s rodovo motivovaným násilím

4.3.1 V domácnosti, ako aj v pracovnom prostredí je stále väčšia pravdepodobnosť, že ženy budú vystavené nežiaducej sociálnej správe a násiliu⁽¹⁷⁾. EHSV môže zohrávať kľúčovú úlohu pri podpore lepšej informovanosti o tomto jave, aby sa predišlo akejkoľvek forme násillia páchaného na ženách. Sociálni partneri a organizácie občianskej spoločnosti môžu podporovať predchádzanie násiliu voči ženám a kultúru zohľadňujúcu rodové hľadisko zvyšovaním informovanosti a zbieraním a šírením osvedčených postupov.

4.3.2 Európska rámcová dohoda sociálnych partnerov z roku 2007 o obťažovaní a násilí na pracovisku predstavuje nástroj na zabezpečenie pracoviska bez obťažovania a násillia, ktorá sa má uplatňovať všade v Európe a na každom pracovisku bez ohľadu na veľkosť spoločnosti.

4.3.3 Musia sa podporovať a prijímať medzinárodné a európske iniciatívy na odstránenie násillia páchaného na ženách. EHSV môže poskytnúť pevnú podporu, pokiaľ ide o dohovor MOP o násilí a sexuálnom obťažovaní na pracovisku. Dohovor MOP č. 190 z roku 2019 o násilí a obťažovaní by mali ratifikovať a presadzovať všetky vlády na medzinárodnej a európskej úrovni, ako aj Európska únia. EHSV tiež víta iniciatívu Komisie navrhnuť v roku 2021 opatrenia na dosiahnutie cieľov Istanbulskeho dohovoru.

4.3.4 Jednou z prekážok, ktorým čelia ženy pri internetových aktivitách a na sociálnych sieťach, je kybernetické šikanovanie⁽¹⁸⁾. EHSV vyzval Európsku komisiu, aby posilnila predošlú pracovnú skupinu Ženy v digitálnej oblasti a iniciatívu Digital4her⁽¹⁹⁾. Európska komisia musí tieto dobrovoľné opatrenia zosúladiť s legislatívnymi rámcami v oblasti násillia páchaného na ženách.

4.3.5 EHSV tiež opakovane vyzval Komisiu, aby aktualizovala svoje odporúčanie o opatreniach na účinný boj proti nezákonnému obsahu na internete a kódex správania pre boj proti nezákonným nenávisťným prejavom na internete, na ktorom sa dohodli Európska komisia a globálne spoločnosti v oblasti informačných technológií, a to tak, že do definície nezákonných nenávisťných prejavov doplní obťažovanie žien a ich šikanovanie na internete⁽²⁰⁾.

⁽¹⁵⁾ Ú. v. EÚ C 240, 16.7.2019, s. 3.

⁽¹⁶⁾ Pozri poznámku pod čiarou č. 15.

⁽¹⁷⁾ Eurofound, 2020, *Gender equality at work* (Rodová rovnosť v zamestnaní), Európsky prieskum pracovných podmienok, séria 2015, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, Luxembursko.

⁽¹⁸⁾ EIGE, 2017, *Gender equality and youth: opportunities and risks of digitalisation – Main report* (Rodová rovnosť a mládež: príležitosti a riziká digitalizácie – hlavná správa)

⁽¹⁹⁾ Ú. v. EÚ C 440, 6.12.2018, s. 37.

⁽²⁰⁾ Pozri poznámku pod čiarou č. 15.

4.3.6 EHSV navrhuje zriadenie núdzového fondu na úrovni EÚ pre právnu pomoc organizáciám občianskej spoločnosti, ktoré namietali proti legislatíve porušujúcej práva žien ⁽²¹⁾.

4.4. Odstraňovanie rodových rozdielov

4.4.1 **Vzdelávanie.** Rodové rozdiely v oblasti vzdelávania pretrvávajú a vedú k rodovej segregácii na trhu práce, v zamestnaní a príjme, ako aj k nesúladu medzi ponúkanými a požadovanými zručnosťami ⁽²²⁾, ⁽²³⁾. Osobitné opatrenia by sa mali zamerať na systém študijného poradenstva ⁽²⁴⁾. Vzdelávanie zohráva dôležitú úlohu pri odstraňovaní stereotypov a búraní predsudkov, a to už od základnej školy.

4.4.2 Technológie a zručnosti v digitálnej oblasti a v oblasti umelej inteligencie musia byť prístupné pre každého bez ohľadu na pohlavie, vek alebo sociálno-ekonomické zázemie. Je dôležité zvýšiť počet žien a dievčat v sektoroch STEM a IKT, odstrániť digitálnu priepasť, ktorá je príčinou ich nízkeho zastúpenia, a poskytnúť viac ženských vzorov v digitálnej oblasti na prekonanie stereotypov, najmä vzhľadom na vplyv súčasnej núdzovej situácie spôsobenej ochorením COVID-19.

4.4.3 Podpora počtu žien a dievčat v pracovných pozíciách v oblasti vývoja IKT môže pomôcť pri prekonávaní rodových predsudkov, a to aj pri koncipovaní určitej technológie. Je preto nevyhnutné zabezpečiť všeobecný prístup k zvyšovaniu úrovne zručností v oblastiach STEM, IKT a umelej inteligencie, ako aj ochranu práce pre ženy, ktorým hrozí strata zamestnania z dôvodu nízkej úrovne odbornej spôsobilosti v oblasti IKT.

4.4.4 Osobitná pozornosť a opatrenia by sa mali zamerať aj na rodové hľadisko vo finančnom vzdelávaní.

4.4.5 **Zamestnanosť.** Rodové rozdiely v zamestnaní viedli k dlhodobým rozdielom v príjmoch, prístupe k úverom, mzde a dôchodkom a zároveň zvyšujú riziko chudoby, sociálneho vylúčenia a/alebo bezdomovectva. Bez ohľadu na právne predpisy EÚ o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní je rozdiel v odmeňovaní žien a mužov naďalej jednou z najrozšírenejších foriem rodovej nerovnosti a diskriminácie.

4.4.6 V tejto súvislosti by mohlo zohrávať kľúčovú úlohu kolektívne vyjednávanie. V snahe zlepšiť prístup k sociálnej ochrane, zlepšiť kvalitu práce a zvýšiť odolnosť trhu práce by mala byť vo všetkých opatreniach zohľadnená problematika rodových rozdielov.

4.4.7 EHSV víta iniciatívu Komisie týkajúcu sa záväzných opatrení v oblasti transparentnosti odmeňovania žien a mužov, ktoré sa musia zaviesť čo najskôr a ktoré môžu zohrávať zásadnú úlohu pri presadzovaní stratégie uplatňovania hľadiska rodovej rovnosti v oblasti rovnosti odmeňovania. Ženy predstavujú 70 % všetkých pracovníkov v sektore zdravotníctva a sociálnej starostlivosti v 104 krajinách (WHO) a 58,6 % na celom svete v sektore služieb (MOP). Táto skutočnosť predstavuje riziko pre ich zdravie v dôsledku pandémie. Keďže v slabo platených odvetviach a na neistých pracovných miestach prevažujú ženy, sú viac ohrozené stratou zamestnania a zdravotnými problémami.

4.4.8 Pracovné miesta a úlohy vykonávané v oblasti starostlivosti, upratovania, obchodu a zdravotníctva sú veľkým prínosom pre spoločnosť a hospodárstvo, ako sa ukázalo aj počas krízy spôsobenej pandemiou COVID-19. Tieto pracovné miesta a odvetvia, v ktorých je tradične zamestnaných veľa žien, sú často nedostatočne platené, podceňované a vyznačujú sa neistými pracovnými podmienkami. Je preto nevyhnutné, aby sa týmto pracovným miestam zabezpečilo väčšie spoločenské uznanie a príslušná ekonomická hodnota, čo by prispelo k zníženiu rozdielov v odmeňovaní žien a mužov a iných rodových rozdielov a k posilneniu ekonomickej a sociálnej hodnoty, ktorá sa týmto pracovným miestam pripisuje.

⁽²¹⁾ Pozri poznámku pod čiarou č. 15.

⁽²²⁾ Zdroj: Eurostat; *Early leavers from education and training* (kód:SDG_04_10) (Osoby, ktoré predčasne ukončili školskú dochádzku); *Adult participation in learning* (kód: sdg_04_60) (Účasť dospelých na vzdelávaní); *Tertiary educational attainment* (kód: sdg_04_20) (Dosiahnutý stupeň terciárneho vzdelania).

⁽²³⁾ Cedefop, 2020, *2020 European Skills Index* (Európsky index zručností 2020).

⁽²⁴⁾ Cedefop, 2019, Informačný dokument, *Not just new jobs: digital innovation supports careers* (Nielen nové pracovné miesta: digitálna inovácia podporuje kariéru).

4.4.9 Zvýšenie investícií do digitalizácie verejného sektora umožňuje väčšiu a lepšiu účasť žien a mužov na trhu práce a môže pomôcť tým osobám, ktoré sú zodpovedné za starostlivosť o druhých alebo potrebujú pomoc pri prekonávaní prekážok súvisiacich s byrokraciou a prístupom k verejným službám⁽²⁵⁾.

4.4.10 Z celkového počtu podnikateľov v EÚ ženy stále predstavujú len malú časť. Uľahčovanie prístupu podnikateľiek k investičnému kapitálu a podpora rodovej rovnováhy v rozhodovacích pozíciách finančných inštitúcií, kde sa prijímajú rozhodnutia o investíciách⁽²⁶⁾, podporuje podnikanie žien a rodovú rovnosť zároveň.

4.4.11 **Starostlivosť a rovnováha medzi pracovným a súkromným životom.** Ženy stále vykonávajú väčší podiel neplatennej práce, či už ide o starostlivosť o deti, starších ľudí alebo domáce práce⁽²⁷⁾. Opatrenia na zabezpečenie rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom, buď prostredníctvom právnych predpisov alebo kolektívneho vyjednávania, môžu lepšie zosúladiť potreby žien a mužov, ako aj pracovníkov, ktorí pracujú aj ako opatrovatelia. Pandémia priniesla záťaž pre neplatenú starostlivosť, najmä v čase, keď sú školy, škôlky a pracoviská zatvorené z dôvodu karantény.

4.4.12 EHSV požaduje vykonávanie smernice o rovnováhe medzi pracovným a súkromným životom, najmä pokiaľ ide o platené dovolenky, aby sa zabezpečilo, že ženy aj muži môžu využívať svoje právo na starostlivosť. Okrem toho EHSV nabáda členské štáty, aby vyvinuli ďalšie úsilie na dosiahnutie v súčasnosti nesplneného cieľa, ktorým je zabezpečiť formálnu starostlivosť pre 33 % detí vo veku do troch rokov a doplniť cieľ týkajúci sa starostlivosti o deti po vyučovaní, aby rodičia mohli pracovať na plný úväzok, ak si to želajú. Komisia by mala spolupracovať s členskými štátmi, aby sa zabezpečilo dosiahnutie cieľov v plnom rozsahu.

4.4.13 EHSV vyzýva členské štáty, aby využívali finančné prostriedky EÚ na zvýšenie ponuky, cenovej dostupnosti a kvality služieb a infraštruktúry pre vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve.

4.4.14 Je tiež potrebné posilniť účasť žien so zdravotným postihnutím na pracovnom trhu a implementovať Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (UNCRPD).

4.4.15 Z dôvodu starnutia obyvateľstva by sa pri navrhovaní opatrení na zosúladenie potrieb a dosiahnutie rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom mal klásť väčší dôraz na starostlivosť o starších ľudí.

4.4.16 Vyžaduje sa systematický prístup k politikám v oblasti starostlivosti, ktorý zahŕňa niekoľko ďalších politických rozmerov (infraštruktúru, dane, dopravu, digitálnu agendu, zdravotníctvo a zručnosti, umelú inteligenciu a fondy EÚ) a v ktorom môžu zohrávať rozhodujúcu úlohu sociálny dialóg, sociálni partneri a organizácie občianskej spoločnosti.

4.5. Dosiachnutie rodovej rovnosti pri rozhodovaní

4.5.1 Rovnosť príležitostí v účasti je nevyhnutná pre zastupiteľskú demokraciu na všetkých úrovniach – európskej, národnej, regionálnej a miestnej. EHSV podporuje rovnocennú účasť a rodovú vyváženosť v rozhodovacom procese a v politickom, hospodárskom a sociálnom živote, ako aj v štruktúrach sociálneho a občianskeho dialógu. Na riešenie problému nízkeho zastúpenia a nízkej účasti žien v rozhodovacích orgánoch sú potrebné pozitívne opatrenia založené na legislatívnych, rozpočtových, dobrovoľných, organizačných a kultúrnych opatreniach.

4.5.2 Rodové rozdiely na trhu práce tiež spôsobujú rodovú nevyváženosť v rozhodovaní. Počet mužov v riadiacich funkciách v EÚ je dvojnásobne vyšší než počet žien. Ženy sú nedostatočne zastúpené ako manažérky takmer vo všetkých hospodárskych odvetviach. Najviac rodovo vyvážené riadenie je vo verejnom sektore⁽²⁸⁾.

⁽²⁵⁾ Ú. v. EÚ C 440, 6.12.2018, s. 37, bod 1.12.

⁽²⁶⁾ Eurofound, 2019, *Female entrepreneurship: Public and private funding* (Podnikanie žien: verejné a súkromné financovanie), Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, Luxembursko.

⁽²⁷⁾ EIGE, 2017, *The European Pillar of Social Rights as an Opportunity for Gender Equality in the EU* (Európsky pilier sociálnych práv ako príležitosť pre rodovú rovnosť v EÚ), s. 8.

⁽²⁸⁾ Eurofound, 2018, *Women in management: Underrepresented and overstretched?* (Ženy v riadiacich funkciách: nedostatočne zastúpené a preťažené?), Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, Luxembursko.

4.5.3 Právne predpisy môžu pomôcť, ale samy osebe pravdepodobne neovplyvnia kultúru a organizačné mechanizmy. Rodová rovnováha v rozhodovacom procese, v politickom, hospodárskom a sociálnom živote sa môže dosiahnuť aj prijatím prístupu uplatňovania rodového hľadiska, ktorého cieľom je zabezpečiť pozitívne podmienky a zlepšiť informovanosť o rodovej otázke v záujme zvýšenia účasti žien na úrovni rozhodovania.

4.5.4 EHSV žiada Radu, aby pokračovala v diskusii o smernici o zlepšení rodovej vyváženosti vo vrcholových orgánoch spoločností⁽²⁹⁾. Výbor tiež vyzýva príslušné spoločnosti, aby prevzali vedúcu úlohu a výrazne zvýšili účasť žien na vedúcich pozíciách s rozhodovacou právomocou.

4.5.5 Výbor odporučil⁽³⁰⁾, aby sa zväzili účinné stratégie a nástroje (napr. právne, rozpočtové a dobrovoľné opatrenia, rodové kvóty) s cieľom dosiahnuť rodovú rovnováhu vo volených a nominovaných pracovných miestach v hlavných politických štruktúrach, a navrhuje, aby Komisia aj naďalej podporovala členské štáty pri prijímaní opatrení v tejto oblasti. Výbor opäť⁽³¹⁾ vyzýva Radu, aby zrevidovala svoje usmernenia týkajúce sa vymenúvania členov a členiek EHSV s cieľom zohľadniť hospodársky, sociálny a demografický vývoj v Únii.

4.6. Uplatňovanie hľadiska rodovej rovnosti

4.6.1 Uplatňovanie hľadiska rodovej rovnosti je najlepším prístupom k začleneniu rodového hľadiska medzi všetkými aktérmi a na všetkých úrovniach, ale jeho operačný rozmer a spôsob jeho vykonávania je potrebné zlepšiť.

4.6.2 Pokiaľ ide o programové obdobie 2021 – 2027, EHSV požaduje silnejší záväzok v oblasti rodovej rovnosti. Základné podmienky pre rodovú rovnosť stanovené s cieľom zabezpečiť relevantnosť a súdržnosť programov, projektov a fondov sa musia účinne vykonávať a posudzovať.

4.6.3 EHSV podporuje stratégiu pre rodovú rovnosť, ktorú vypracovala Komisia, a vyzýva ju, aby sa zaoberala existujúcimi koordinačnými mechanizmami (poradný výbor pre rovnosť príležitostí pre ženy a mužov, skupina na vysokej úrovni pre uplatňovanie hľadiska rodovej rovnosti a pracovná skupina pre rovnosť) s cieľom monitorovať riadne vykonávanie stratégie, podávať správy o úspechoch a uľahčovať výmenu prístupov a skúseností na úrovni EÚ.

4.7. Rodová otázka v médiách

4.7.1 Vplyv médií na rodovú rovnosť sa už dlho podceňuje napriek tomu, že zohráva kľúčovú úlohu pri formovaní spoločnosti. Mediálny sektor by mal prevziať vedúcu úlohu, aby sa zabezpečilo, že reklama bude mať skôr pozitívny než negatívny vplyv, pokiaľ ide o zastúpenie a podporu rodovej rovnosti v spoločnosti.

4.7.2 V záujme zlepšenia rodovej rovnosti v mediálnom sektore je nevyhnutné zvýšiť účasť žien na najvyšších rozhodovacích pozíciách⁽³²⁾,⁽³³⁾, prijať kódexy správania, ako aj ďalšie opatrenia⁽³⁴⁾,⁽³⁵⁾, ktoré zakazujú sexizmus a stereotypy a podporujú začleňovanie rodového hľadiska do organizačnej transformácie mediálneho sektora a obsahu, ktorý prístupňuje.

4.7.3 Je dôležité uznať vplyv rodových stereotypov na mediálny obsah. EHSV žiada, aby sa do budúceho indexu rodovej rovnosti inštitútu EIGE začlenilo nové tematické zameranie – médiá a reklama.

V Bruseli 16. júla 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

⁽²⁹⁾ Pozri poznámku pod čiarou č. 15.

⁽³⁰⁾ Ú. v. EÚ C 240, 16.7.2019, s. 1.

⁽³¹⁾ Pozri poznámku pod čiarou č. 30.

⁽³²⁾ Index rodovej rovnosti, EIGE, 2019.

⁽³³⁾ Databáza rodových štatistík, EIGE, 2020.

⁽³⁴⁾ <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/good-practices/denmark/kvinfo-expert-database>.

⁽³⁵⁾ [http://www.womeninnews.org/ckfinder/userfiles/files/Gender%20Balance%20Guidebook_FINAL_RGB%20\(1\).pdf](http://www.womeninnews.org/ckfinder/userfiles/files/Gender%20Balance%20Guidebook_FINAL_RGB%20(1).pdf).

PRÍLOHA

Nasledujúce pozmeňovacie návrhy získali aspoň štvrtinu odovzdaných hlasov, no v priebehu diskusie boli zamietnuté (článok 59 ods. 3 rokovacieho poriadku):

1. Bod 1.9

Zmeniť

1.9. Rozdiel v odmeňovaní žien a mužov zostáva jednou z hlavných foriem rodovej nerovnosti a diskriminácie, čo zvýraznila aj kríza spôsobená ochorením COVID-19. EHSV vyzýva Komisiu, aby zohľadnila dramatické dôsledky krízy spôsobenej pandémiou COVID-19 pre podniky a najmä MSP, zvážila odloženie prijatia právneho a záväzného návrhu a využila čas na riadne konzultácie so sociálnymi partnermi, ~~upýchlene predložila návrh na zavedenie záväzných opatrení týkajúcich sa otázky transparentnosti v odmeňovaní žien a mužov, a EHSV je pripravený zohrávať vedúcu úlohu pri presadzovaní stratégie uplatňovania hľadiska rodovej rovnosti s cieľom dosiahnuť rovnosť odmeňovania.~~

Výsledok hlasovania:

Za: 70

Proti: 120

Zdržali sa: 13

2. Bod 4.4.7

Zmeniť

4.4.7 EHSV ~~berie na vedomie~~ ~~vita~~ iniciatívu Komisie týkajúcu sa záväzných opatrení v oblasti transparentnosti odmeňovania žien a mužov, ~~ktoré sa musia zaviesť čo najskôr~~ a ktoré môžu zohrávať zásadnú úlohu pri presadzovaní stratégie uplatňovania hľadiska rodovej rovnosti v oblasti rovnosti odmeňovania. EHSV vyzýva Komisiu, aby zohľadnila dramatické dôsledky krízy spôsobenej pandémiou COVID-19 pre podniky a najmä MSP, zvážila odloženie prijatia právneho a záväzného návrhu a využila čas na riadne konzultácie so sociálnymi partnermi. Ženy predstavujú 70 % všetkých pracovníkov v sektore zdravotníctva a sociálnej starostlivosti v 104 krajinách (WHO) a 58,6 % na celom svete v sektore služieb (MOP). Táto skutočnosť predstavuje riziko pre ich zdravie v dôsledku pandémie. Keďže v slabo platených odvetviach a na neistých pracovných miestach prevažujú ženy, sú viac ohrozené stratou zamestnania a zdravotnými problémami.

Výsledok hlasovania:

Za: 70

Proti: 121

Zdržali sa: 12

3. Bod 4.4.8

Zmeniť

4.4.8 Pracovné miesta a úlohy vykonávané v oblasti starostlivosti, upratovania, obchodu a zdravotníctva sú veľkým prínosom pre spoločnosť a hospodárstvo, ako sa ukázalo aj počas krízy spôsobenej ochorením COVID-19. V týchto pracovných miestach a odvetviach ~~Tieto pracovné miesta a odvetvia~~, v ktorých je tradične zamestnaných veľa žien, ~~sú často nedostatočne platené, podceňované a vyznačujú sa neistými pracovnými podmienkami~~ by táto kríza mohla negatívne ovplyvniť ich pracovné podmienky. Je preto nevyhnutné, aby sa týmto pracovným miestam zabezpečilo väčšie spoločenské uznanie a príslušná ekonomická hodnota, čo by prispelo k zníženiu rozdielov v odmeňovaní žien a mužov a iných rodových rozdielov a k posilneniu ekonomickej a sociálnej hodnoty, ktorá sa týmto pracovným miestam pripisuje.

Výsledok hlasovania:

Za: 68

Proti: 121

Zdržali sa: 13

**Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru — Biela kniha o umelej inteligencii —
Európsky prístup k excelentnosti a dôvere**

[COM(2020) 65 final]

(2020/C 364/12)

Spravodajkyňa: **Catelijne MULLER**

Konzultácia	Komisia, 9. 3. 2020
Právny základ	článok 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie
Príslušná sekcia	sekcia pre jednotný trh, výrobu a spotrebu
Prijaté v sekcii	25. 6. 2020
Prijaté v pléne	16. 7. 2020
Plenárne zasadnutie č.	553
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	207/0/6

1. Závbery a odporúčania

1.1 EHSV oceňuje Komisiu za jej stratégiu uvedenú v Bielej knihe o umelej inteligencii, podporovať zavádzanie technológií umelej inteligencie do praxe a zároveň zabezpečiť ich súlad s európskymi etickými normami, právnymi požiadavkami a sociálnymi hodnotami.

1.2 EHSV tiež víta zámer zúročiť európske silné stránky na priemyselných a profesionálnych trhoch a zdôrazňuje význam posilnenia **investícií, infraštruktúry, inovácie a zručností**, aby podniky, vrátane malých a stredných podnikov (MSP), a spoločnosť ako celok mohli využiť možnosti, ktoré ponúka umelá inteligencia. Inovácia v oblasti umelej inteligencie by sa mala podporovať s cieľom čo najviac využiť výhody systémov umelej inteligencie a súčasne predchádzať ich rizikám a minimalizovať ich.

1.3 Domnieva sa však, že zameranie len na samotnú umelú inteligenciu založenú na údajoch je príliš úzke na to, aby sa EÚ stala skutočným lídrom v oblasti špičkovej, dôveryhodnej a konkurencieschopnej umelej inteligencie. **EHSV nabáda Komisiu, aby podporovala aj novú generáciu systémov umelej inteligencie, ktoré sú založené na poznatkoch a argumentácii a ktoré zachovávajú ľudské hodnoty a zásady.**

1.4 EHSV vyzýva Komisiu, aby: i) **podporovala multidisciplinárnosť vo výskume**, so zapojením ďalších vedných disciplín, napríklad práva, etiky, filozofie, psychológie, pracovných vied, humanitných vied, ekonomiky a pod.; ii) **zapojila príslušné zainteresované strany** (odbory, profesijné organizácie, podnikateľské organizácie, spotrebiteľské organizácie, mimovládne organizácie) do diskusie o umelej inteligencii a súčasne ako rovnocenných partnerov v rámci výskumu financovaného z prostriedkov EÚ a ďalších projektov, ako je verejno-súkromné partnerstvo v oblasti umelej inteligencie, odvetvové dialógy a program *Zavádzanie umelej inteligencie* vo verejnom sektore a vo vlajkovom centre; a iii) **naďalej vzdelávala a informovala širokú verejnosť**, pokiaľ ide o možnosti a výzvy súvisiace s umelou inteligenciou.

1.5 EHSV nabáda Komisiu, aby podrobnejšie zväžila **vplyv umelej inteligencie na celé spektrum základných práv a slobôd** vrátane, ale nie výlučne, na právo na spravodlivý proces, spravodlivé a otvorené voľby, na slobodu zhromažďovania a demonštrovania, ako aj na právo nebyť diskriminovaný.

1.6 EHSV naďalej **odmieta zavedenie akejkoľvek formy právnej subjektivity pre umelú inteligenciu**. Preventívny nápravný účinok právnej zodpovednosti by sa tým oslabil a existovalo by nebezpečenstvo vzniku morálneho rizika pri vývoji, ako aj pri používaní umelej inteligencie, kde to vytvára príležitosť na jej zneužitie.

1.7 EHSV žiada **sústavný, systematický sociálno-technický prístup**, pri ktorom sa technológia posudzuje zo všetkých perspektív a z rôznych hľadísk, a nielen prostredníctvom jednorazového (alebo dokonca pravidelne opakovaného) predchádzajúceho posúdenia zhody vysokorizikovej umelej inteligencie.

1.8 EHSV varuje, že požiadavky na tzv. „vysokorizikovú“ umelú inteligenciu by okrem biometrie a umelej inteligencie používanej pri náboře pracovníkov, mohli vylúčiť aj mnohé z aplikácií a použití umelej inteligencie, ktoré sú vo svojej podstate vysokorizikové. EHSV odporúča, aby Komisia vypracovala zoznam **spoločných charakteristík aplikácií alebo použití umelej inteligencie, ktoré sa vo svojej podstate považujú za vysokorizikové**, a to bez ohľadu na odvetvie.

1.9 EHSV dôrazne odporúča, aby sa akékoľvek používanie biometrie povolilo len v týchto prípadoch: i) ak má vedecky dokázaný účinok; ii) v kontrolovanom prostredí; a iii) za veľmi prísnych podmienok. **Široké používanie biometrie na základe umelej inteligencie na účely dohľadu alebo sledovania, posudzovania alebo kategorizovania ľudského správania alebo emócií, by malo byť zakázané.**

1.10 EHSV podporuje **včasné a úzke zapojenie sociálnych partnerov** pri zavádzaní systémov umelej inteligencie na pracoviskách, a to v súlade s uplatniteľnými vnútroštátnymi predpismi a postupmi, aby sa zabezpečilo, že systémy sú použiteľné a nenarúšajú práva pracovníkov a pracovné podmienky.

1.11 EHSV sa tiež zasadzuje za to, aby sa do zavádzania systémov umelej inteligencie včasne a intenzívne zapájali tí zamestnanci, ktorí budú so systémom umelej inteligencie nakoniec pracovať, ako aj zamestnanci s právnymi, etickými a humanitnými odbornými znalosťami, aby sa zabezpečilo, že systémy budú v súlade s právnymi a etickými požiadavkami, ako aj s potrebami pracovníkov, aby si tak pracovníci zachovali autonómiu vo svojej práci a voči umelej inteligencii, ktorá zlepšuje zručnosti pracovníkov a ich spokojnosť v práci.

1.12 **Digitálne techniky a prístupy používané v boji proti pandémie koronavírusu by mali byť spoľahlivé, účinné, transparentné a vysvetliteľné. Mali by tiež rešpektovať ľudské práva, etické zásady a existujúce právne predpisy, a súčasne byť spravodlivé, inkluzívne a dobrovoľné.**

1.13 EHSV žiada Komisiu, aby prevzala vedúcu úlohu a zabezpečila tak lepšiu koordináciu aplikovaných riešení umelej inteligencie a prístupov v Európe, ktoré sa používajú na boj proti pandémie koronavírusu.

2. Biela kniha EÚ o umelej inteligencii

2.1 EHSV s potešením konštatuje, že Európska komisia preberá mnohé odporúčania z predchádzajúcich stanovísk EHSV a odporúčania expertnej skupiny na vysokej úrovni pre umelú inteligenciu. Komisia nabáda na širšie používanie technológií umelej inteligencie v praxi, avšak tak, aby sa zároveň zabezpečilo, že budú v súlade s európskymi etickými normami, právnymi požiadavkami a sociálnymi hodnotami, čo nazýva „ekosystémom excelentnosti“.

2.2 EHSV víta návrhy zamerané na podniky, vrátane MSP, a na to, aby spoločnosť ako celok využila príležitosti vyplývajúce z rozvoja a používania umelej inteligencie. EHSV zdôrazňuje, že je dôležité zvyšovať investície, infraštruktúru, inovácie a zručnosti na zlepšenie konkurenčného úspechu EÚ na celosvetovej úrovni.

Prístup, pri ktorom je vo vedení človek

2.3 Biela kniha však vyznieva do určitej miery fatalisticky, keď sa v nej uvádza, že umelá inteligencia nás „zaplaví“ a teda nemáme inú možnosť než regulovať jej používanie. EHSV skutočne pevne verí v záväzok, že EÚ zabezpečí, aby sa v Európe akceptovala len dôveryhodná umelá inteligencia a preto by sa mala odvážiť zaujať oveľa silnejší postoj v tejto otázke. EHSV teda nabáda Komisiu, aby vždy ponechala otvorenú možnosť vôbec neakceptovať určité druhy (použitia) umelej inteligencie. Toto EHSV nazýva prístupom k umelej inteligencii, pri ktorom je „**vo vedení človek**“, a tento prístup musíme kultivovať.

Zúročiť silné stránky umelej inteligencie v Európe – vymedzenie so zreteľom na budúcnosť

2.4 Podľa pracovnej definície v bielej knihe je umelá inteligencia „skupina technológií, ktoré kombinujú údaje, algoritmy a výpočtovú kapacitu“. Ďalej v texte sa **údaje a algoritmy** spomínajú ako hlavné prvky umelej inteligencie. Takáto definícia by však zahŕňala akýkoľvek softvér, ktorý bol kedy naprogramovaný, nielen umelú inteligenciu. Ešte stále neexistuje žiadna všeobecne akceptovaná definícia umelej inteligencie, čo je všeobecný pojem pre celú škálu počítačových aplikácií.

2.5 **Zameranie bielej knihy len na umelú inteligenciu založenú na údajoch je príliš úzke na to, aby sa EÚ stala skutočným lídrom v oblasti špičkovej, dôveryhodnej a konkurencieschopnej umelej inteligencie.** Biela kniha nezohľadňuje mnoho sľubných systémov, čím sú vylúčené aj z riadenia a regulácie. EHSV nabáda Komisiu, aby podporovala novú generáciu systémov umelej inteligencie, ktoré integrujú prístup založený na údajoch s **prístupom založeným na poznatkoch a argumentácii**, tzv. hybridné systémy. V bielej knihe sa uznáva, že hybridné systémy sú potrebné na účely **vysvetliteľnosti**, ale výhody hybridných systémov ďaleko presahujú len vysvetliteľnosť: môžu urýchliť a/alebo obmedziť učenie a validovať a overiť model strojového učenia.

2.6 Biela kniha sa zameriava len na zaujatosť vo vzťahu k údajom, avšak nie všetky druhy zaujatosti sú dôsledkom nekvalitných alebo obmedzených údajov. **Koncepcia každého artefaktu je sama osebe kumuláciou zaujatých volieb** počnúc možnými vstupmi a končiac cieľmi, so zreteľom na ktoré sa má optimalizovať. Všetky tieto voľby sú nejakým spôsobom ovplyvnené zaujatosťou jedného alebo viacerých ľudí, ktorí sa rozhodujú.

2.7 Čo je však omnoho dôležitejšie: systémy umelej inteligencie sú viac než len súčet ich softvérových komponentov. **Systémy umelej inteligencie zahŕňajú aj sociálno-technický systém okolo nich.** V úvahách o riadení a regulácii umelej inteligencie by teda stredobodom pozornosti mali byť aj okolité sociálne štruktúry: organizácie a podniky, rôzne povolania, ako aj ľudia a inštitúcie, ktorí vytvárajú, vyvíjajú, zavádzajú do praxe, používajú a kontrolujú umelú inteligenciu, ako aj ľudia, ktorých umelá inteligencia ovplyvňuje, napríklad občania vo vzťahu k vládam, podniky, spotrebiteľia, pracovníci, či dokonca spoločnosť ako celok.

2.8 Treba tiež uviesť, že **právne definície (na účely riadenia a regulácie) sú odlišné od čisto vedeckých definícií**, keďže si vyžadujú splnenie viacerých rôznych požiadaviek, napríklad inkluzívnosti, presnosti, trvalosti, úplnosti a vykonateľnosti. Niektoré z nich patria medzi právne záväzné požiadavky a niektoré sa považujú za dobrú regulačnú prax.

Spojiť všetky sily

2.9 EHSV víta snahu riešiť roztrieštené prostredie umelej inteligencie v Európe zapojením výskumných pracovníkov v oblasti umelej inteligencie, zameraním sa na MSP a vytváraním partnerstiev so súkromným aj verejným sektorom. EHSV by okrem toho odporúčal, aby sa: i) podporovala multidisciplinárnosť vo výskume, so zapojením ďalších vedných disciplín, napríklad práva, etiky, filozofie, psychológie, pracovných vied, humanitných vied, ekonomiky a pod.; ii) príslušné zainteresované strany (odbory, podnikateľské organizácie, spotrebiteľské organizácie, mimovládne organizácie) zapojili do diskusie o umelej inteligencii a súčasne ako rovnocenní partneri v rámci výskumu financovaného z prostriedkov EÚ a ďalších projektov, ako je verejno-súkromné partnerstvo v oblasti umelej inteligencie, odvetvové dialógy a program *Zavádzanie umelej inteligencie* vo verejnom sektore a vo vlajkovom centre; a iii) naďalej vzdelávala a informovala širokú verejnosť, pokiaľ ide o možnosti a výzvy súvisiace s umelou inteligenciou.

Umelá inteligencia a právo

2.10 V bielej knihe sa uznáva skutočnosť, že **umelá inteligencia nepôsobí vo svete bez zákonov.** EHSV osobitne víta, že sa dôraz kladie na vplyvy umelej inteligencie na základné práva a odporúča, aby Komisia zvážila podrobnejšie vplyvy umelej inteligencie na široký súbor základných práv a slobôd, akými sú sloboda slova a prejavu, ako aj právo na rešpektovanie súkromného života (ktoré je oveľa širšie než len ochrana osobných údajov ľudí), právo na spravodlivý proces, na spravodlivé a otvorené voľby, na slobodu zhromažďovania a demonštrovania, ako aj právo nebyť diskriminovaný.

2.11 EHSV víta jasný postoj, ktorý Komisia v bielej knihe zaujala k otázke uplatniteľnosti súčasných systémov zodpovednosti na umelú inteligenciu, ako aj úsilie ďalej budovať na týchto systémoch s cieľom riešiť nové riziká, ktoré môže umelá inteligencia vytvárať, riešiť nedostatky v presadzovaní práva v prípadoch, keď je ťažké určiť skutočný zodpovedný hospodársky subjekt, a prispôsobiť systémy meniacej sa funkčnosti systémov umelej inteligencie.

2.12 Komisia by mala tiež uznať, že umelá inteligencia neuznáva hranice krajín a že toto úsilie nemôže a nemalo by byť obmedzené na Európu. Mal by sa dosiahnuť všeobecný celosvetový konsenzus, pričom by sa malo vychádzať z diskusií a výskumu právnych odborníkov v snahe vytvoriť spoločný medzinárodný právny rámec.

2.13 EHSV v každom prípade **naďalej dôrazne odmieta zavedenie akejkoľvek formy právnej subjektivity pre umelú inteligenciu**. Preventívny nápravný účinok právnej zodpovednosti by sa tým oslabil a existovalo by nebezpečenstvo vzniku morálneho rizika pri vývoji, ako aj pri používaní umelej inteligencie, kde to vytvára príležitosť na jej zneužitie.

Regulácia vysokorizikovej umelej inteligencie

2.14 EHSV víta prístup ku kontrole vplyvu umelej inteligencie založený na posúdení rizika. Komisia oznámila regulačný rámec pre „vysokorizikovú umelú inteligenciu“, ktorá bude musieť spĺňať požiadavky týkajúce sa spoľahlivosti, presnosti, reprodukovateľnosti, transparentnosti, ľudského dohľadu, ako aj riadenia údajov. Podľa bielej knihy charakterizujú vysokorizikovú umelú inteligenciu dve kumulatívne kritériá: i) použitie v sektore s vysokým rizikom a ii) aplikácia umelej inteligencie sa používa spôsobom, ktorý predstavuje vysoké riziko. V bielej knihe sa uvádzajú dva príklady aplikácií umelej inteligencie, ktoré by sa vo svojej podstate (t. j. bez ohľadu na sektor) mohli považovať za vysokorizikové. Rovnako sa tu aj biometrická identifikácia považuje za aplikáciu, ktorá je vysokoriziková vo svojej podstate. Úplný zoznam vysokorizikových odvetví (hoci pravidelne aktualizovaný) teraz zahŕňa ako potenciálne vysokorizikové tieto odvetvia: zdravotníctvo, doprava, energetika a časti verejného sektora.

2.15 Druhé kritérium, že používanie aplikácie je spojené s rizikami, je vágnejšie, z čoho vyplýva, že by sa mohli zväziť rôzne úrovne rizika. EHSV navrhuje doplniť tu medzi oblasti vplyvu spoločnosť a životné prostredie.

2.16 Podľa logiky bielej knihy teda **vysokoriziková** aplikácia umelej inteligencie, ktorá sa používa v sektore s **nízkym rizikom**, nebude v zásade podliehať regulačnému rámcu. EHSV zdôrazňuje, že nežiaduce negatívne účinky vysokorizikovej umelej inteligencie v odvetví s nízkym rizikom by mohli vylúčiť aplikácie umelej inteligencie alebo ich použitia z regulácie, čím by sa vytvorilo „okno“ na obchádzanie pravidiel: vezmime si cieľnú reklamu (sektor s nízkym rizikom), pri ktorej bol preukázaný potenciálne segregáčny, diskriminačný alebo rozdeľovací vplyv, napríklad počas volieb alebo s personalizovanými cenami (vysokorizikové použitie alebo vplyv). **EHSV odporúča vypracovať zoznam spoločných charakteristík aplikácií umelej inteligencie alebo ich používania, ktoré sa ako také považujú za vysokorizikové**, a to bez ohľadu na sektor, v ktorom sa používajú.

2.17 Hoci EHSV uznáva, že je potrebné vykonávať posudzovanie zhody umelej inteligencie, obáva sa však, že jednorazové (alebo dokonca pravidelné) **predchádzajúce posúdenie zhody** nebude stačiť na to, aby sa zabezpečil dôveryhodný a na človeka zameraný udržateľný vývoj, zavádzanie do praxe a používanie umelej inteligencie. **Dôveryhodná umelá inteligencia si vyžaduje sústavný, systematický sociálno-technický prístup**, pri ktorom sa technológia posudzuje zo všetkých perspektív a z rôznych hľadísk. To si vyžaduje, aby sa pri tvorbe politiky uplatňoval multidisciplinárny prístup, v rámci ktorého tvorcovia politiky, akademickí pracovníci z rôznych oblastí, sociálni partneri, profesionálne organizácie, odborníci, podniky a mimovládne organizácie neustále spolupracujú. Najmä pokiaľ ide o služby verejného záujmu súvisiace so zdravím, bezpečnosťou a blahobytom ľudí a založené na dôvere, musí sa zaručiť, že systémy umelej inteligencie sú prispôbené praktickým požiadavkám a nesmú byť nadradené ľudskej zodpovednosti.

Biometrické rozpoznávanie (biometria)

2.18 EHSV víta výzvu Komisie na otvorenú verejnú diskusiu o používaní biometrického rozpoznávania založeného na umelej inteligencii. Biometrické rozpoznávanie mikrovýrazov tváre, chôdze, (tónu) hlasu, srdcovej frekvencie, teploty a pod. sa už používa na posudzovanie či dokonca predikciu nášho správania, duševného stavu a emócií, a to aj v procese prijímania do zamestnania. Treba však jasne povedať, že **neexistujú žiadne presvedčivé vedecké dôkazy o tom, že by sa vnútorné pocity alebo duševný stav dali presne „vyčítať“ z výrazu tváre, chôdze, srdcovej frekvencie, tónu hlasu či teploty, nehovoriac o tom, že by sa na ich základe dalo predvídať budúce správanie.**

2.19 **Treba tiež poznamenať, že všeobecné nariadenie o ochrane údajov obmedzuje spracúvanie biometrických údajov len do určitej miery.** Všeobecné nariadenie o ochrane údajov definuje biometrické údaje ako „osobné údaje, ktoré sú výsledkom osobitného technického spracúvania, ktoré sa týka fyzických, fyziologických alebo behaviorálnych charakteristických znakov fyzickej osoby a ktoré umožňujú alebo potvrdzujú jedinečnú identifikáciu tejto fyzickej osoby“. Mnohé technológie na biometrické rozpoznávanie však nie sú určené na jedinečnú identifikáciu osoby, ale len na posúdenie jej správania alebo emócií. Toto používanie nemusí spadať do definície (spracovania) biometrických údajov podľa všeobecného nariadenia o ochrane údajov.

2.20 Biometrické rozpoznávanie ovplyvňuje aj naše širšie právo na rešpektovanie súkromného života, identity, samostatnosti a psychickej integrity tým, že vytvára situáciu, v ktorej sme (neustále) sledovaní, monitorovaní a identifikovaní. **To by mohlo viesť k psychologickému „odrádzajúcemu účinku“, pri ktorom by ľudia mohli počítať tendenciu prispôbiť svoje správanie určitej norme.** To predstavuje inváziu do nášho základného práva na súkromie (morálnu a duševnú nedotknuteľnosť). Okrem toho by biometrické rozpoznávanie na základe umelej inteligencie mohlo mať vplyv aj na ďalšie základné práva a slobody, napríklad na slobodu zhromažďovania či právo nebyť diskriminovaný.

2.21 EHSV odporúča, aby sa akékoľvek používanie biometrie **povolilo len vtedy, ak má vedecky dokázaný účinok, v kontrolovanom prostredí a za veľmi prísnych podmienok.** Široké používanie biometrie na základe umelej inteligencie na vykonávanie dohľadu, sledovania, na posudzovanie alebo kategorizovanie ľudského správania alebo emócií, by nemalo byť dovolené.

Vplyv umelej inteligencie na prácu a zručnosti

2.22 EHSV konštatuje, že v bielej knihe chýba stratégia na riešenie vplyvu umelej inteligencie na prácu, hoci to bolo explicitným prvkom európskej stratégie v oblasti umelej inteligencie z roku 2018.

2.23 EHSV sa zasadzuje za **včasné a úzke zapojenie všetkých typov pracovníkov a poskytovateľov služieb, vrátane pracovníkov na voľnej nohe, samostatne zárobkovo činných osôb a pracovníkov najímaných len na konkrétne úlohy** – nielen ľudí, ktorí navrhujú alebo vyvíjajú umelú inteligenciu, ale aj tých, ktorí kupujú umelú inteligenciu, zavádzajú ju do praxe, pracujú s ňou, ako aj ľudí, ktorých systémy umelej inteligencie ovplyvňujú. **Sociálny dialóg musí prebehnúť pred** zavedením technológií umelej na inteligencie na pracovisku, v súlade s platnými vnútroštátnymi predpismi a postupmi. Na pracovisku by sa prístup k údajom o pracovníkoch mal riadiť zásadami a pravidlami, na ktorých sa dohodli sociálni partneri.

2.24 EHSV by rád upriamil osobitnú pozornosť na **používanie umelej inteligencie pri nábore, prepúšťaní a hodnotení a posudzovaní pracovníkov.** V bielej knihe sa uvádza umelá inteligencia, ktorá sa používa pri prijímaní do zamestnania, ako príklad vysokorizikovej aplikácie, ktorá by podliehala regulácii bez ohľadu na sektor, v ktorom sa používa. EHSV odporúča, aby sa táto oblasť rozšírila aj na používanie umelej inteligencie používanej pri prepúšťaní a postupe hodnotenia pracovníkov, ale aby sa tiež preskúmali spoločné charakteristiky aplikácií umelej inteligencie, ktoré by zahŕňali vysokorizikové použitie na pracovisku, a to bez ohľadu na odvetvie. Aplikácie umelej inteligencie, ktoré nemajú žiadny vedecký základ, ako napríklad rozpoznávanie emócií prostredníctvom biometrického rozpoznávania, by nemali byť v pracovnom prostredí povolené.

2.25 Udržanie alebo získavanie zručností v oblasti umelej inteligencie je nevyhnutné, aby sa ľudia mohli prispôbiť rýchlemu vývoju v oblasti umelej inteligencie. Bude však potrebné **nasmerovať** politické opatrenia a finančné prostriedky **do rozvoja vzdelávania a zručností** v oblastiach, ktoré umelá inteligencia neohrozí (napr. úlohy, pri ktorých stojí v popredí interakcia medzi ľuďmi, ako sú služby verejného záujmu súvisiace so zdravím, bezpečnosťou a blahobytom ľudí založené na dôvere, kde človek spolupracuje so strojom, alebo úlohy, pri ktorých chceme, aby ich ďalej vykonávali ľudia).

3. Umelá inteligencia a koronavírus

3.1 Umelá inteligencia môže prispieť k lepšiemu pochopeniu koronavírusu a ochorenia COVID-19, ako aj chrániť ľudí pred vystavením, pomôcť nájsť vakcínu a preskúmať možnosti liečby. Je však potrebné, aby sme otvorene a jasne hovorili o tom, čo umelá inteligencia môže a čo nemôže urobiť.

3.2 **Spoľahlivosť a účinnosť:** umelá inteligencia založená na údajoch používaná na predpovedanie šírenia koronavírusu je potenciálne problematická, pretože existuje príliš málo údajov o koronavírusu na to, aby umelá inteligencia poskytla spoľahlivý výsledok. Okrem toho sú tieto obmedzené údaje, ktoré sú k dispozícii, aj neúplné a neobjektívne. Použitie týchto údajov v prístupoch strojového učenia by mohlo viesť k mnohým falošným negatívnym a falošným pozitívnym výsledkom.

3.3 Zásadný význam má **transparentnosť**, pokiaľ ide o použité údaje a modely, ako aj **vysvetliteľnosť** výsledkov. Práve v tomto momente si svet nemôže dovoliť prijímať rozhodnutia na základe „čiernej skrinky“.

3.4 Pri používaní umelej inteligencie na boj proti tejto pandémie je dôležitejšie než kedykoľvek predtým, **aby sa ľudské práva, etické zásady a existujúce právne predpisy rešpektovali**. Najmä ak nástroje umelej inteligencie môžu narušovať ľudské práva, musí byť ich používanie odôvodnené legitímnym záujmom a nevyhnutne potrebné, primerané a predovšetkým časovo obmedzené.

3.5 V neposlednom rade treba zabezpečiť **spravodlivosť a začlenenie**. Systémy umelej inteligencie, ktoré sa vyvíjajú na boj proti pandémie, by mali byť objektívne a nediskriminačné. Rovnako by mali byť dostupné pre všetkých a zohľadňovať všetky spoločenské a kultúrne rozdiely medzi jednotlivými postihnutými krajinami.

Aplikácie na sledovanie a monitorovanie pohybu a na sledovanie zdravotného stavu

3.6 Podľa virológov a epidemiológov si otváranie spoločnosti a hospodárstva v rámci uvoľňovania opatrení vyžaduje efektívne sledovanie a monitorovanie pohybu a monitorovanie a ochranu zdravia ľudí. V súčasnosti sa vyvíja mnoho **aplikácií** zameraných na sledovanie a monitorovanie pohybu a vykonávanie kontrol zdravotného stavu, čo sú činnosti, ktoré zvyčajne (a historicky) vykonávajú odborníci. Mnoho vlád na celom svete sa rozhodlo masívne veriť aplikáciám na sledovanie a monitorovanie pohybu ako prostriedkom na uvoľnenie spoločenských obmedzení.

3.7 Zavádzanie týchto druhov aplikácií je veľmi radikálnym krokom. Je preto dôležité, aby sa kriticky prehodnotila **užitočnosť, potrebnosť a účinnosť** týchto aplikácií, ako aj ich spoločenský a právny vplyv, a to pred tým, ako sa prijme rozhodnutie používať ich. Musí aj naďalej existovať možnosť nepoužívať aplikácie a prednosť by mali mať menej invazívne riešenia.

3.8 **Účinnosť a spoľahlivosť** aplikácií na sledovanie a monitorovanie pohybu je mimoriadne dôležitá, pretože ak sú neúčinné a nespoľahlivé, môže to viesť k mnohým falošným pozitívnym a falošným negatívnym výsledkom, k falošnému pocitu bezpečnosti a tým k vyššiemu riziku nákazy. Počiatočné vedecké simulácie vyvolávajú vážne pochybnosti o tom, či budú mať sledovacie aplikácie nejaký pozitívny vplyv na šírenie vírusu, a to dokonca aj v prípade ich 80 % až 90 % používania. Aplikácia tiež nedokáže zohľadniť osobitné okolnosti, ako napríklad prítomnosť plexiskla a okien alebo nosenie osobných ochranných pomôcok.

3.9 Okrem toho **tieto aplikácie vedú k (častočnému) pozastaveniu rôznych ľudských práv a slobôd**, keďže majú vplyv na slobodu združovania, právo na bezpečnosť, právo nebyť diskriminovaný a právo na súkromie.

3.10 Súkromie zahŕňa oveľa viac, než len osobné údaje a anonymitu, hoci aj toto je veľmi dôležité. Súkromie je aj o práve nebyť sledovaný, monitorovaný či podrobený dohľadu. Bolo vedecky dokázané, že keď ľudia vedia, že sú sledovaní, začnú sa správať odlišne. Podľa Európskeho súdu pre ľudské práva je tento „odrádzajúci účinok“ narušením nášho súkromia. Rovnaké širšie chápanie súkromia by sa malo zahrnúť do diskusie o umelej inteligencii.

3.11 Existuje riziko, že (teraz alebo v budúcnosti) sa zozbierané údaje použijú nielen na boj proti súčasnej pandémie, ale aj na profilovanie, kategorizovanie a hodnotenie ľudí na rôzne účely. Vo vzdialenejšej budúcnosti je dokonca predstaviteľné, že **používanie na neplánované účely** (tzv. *function creep*) by mohlo viesť k neželanému druhu profilovania v oblasti dohľadu a monitorovania, pri schvaľovaní poistenia alebo sociálnych dávok, nábore do zamestnania alebo prepúšťania a pod. Údaje zozbierané použitím týchto aplikácií preto nesmú byť v žiadnom prípade použité na profilovanie, bodové hodnotenie rizika, klasifikáciu alebo predikciu.

3.12 **Každé riešenie v oblasti umelej inteligencie použité za týchto mimoriadnych okolností, hoci aj s najlepším úmyslom, však stanoví precedens**, či sa nám to páči alebo nie. Predchádzajúce krízy ukázali, že napriek dobrým úmyslom sa takéto opatrenia v praxi nikdy nezrušia.

3.13 Použitie umelej inteligencie počas tejto pandémie by preto vždy malo byť primerané a dôkladne zvážené vzhľadom na viacero bodov, ako napríklad: i) Je účinné a spoľahlivé? ii) Existujú menej invazívne riešenia? iii) Prevažujú jeho prínosy obavy spoločenskej, etickej oblasti a oblasti základných práv? Okrem toho sa tieto typy systémov **nesmú zavádzať v žiadnej povinnej alebo vynútenej forme**.

3.14 EHSV nabáda tvorcov politiky, aby **nepodľahli príliš ľahko snahe hľadať technické riešenia**. Vzhľadom na závažnosť situácie odporúčame, aby aplikácie spojené s projektmi na kontrolu pandémie boli založené na riadnom epidemiologickom, sociologickom, psychologickom, právnom a etickom výskume a na systémových vedách. Pred rozhodnutím o používaní týchto systémov je potrebné vykonať analýzu ich účinnosti, nutnosti a citlivosti, ako aj samotné simulácie.

V Bruseli 16. júla 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov — Nový akčný plán EÚ pre obehové hospodárstvo za čistejšiu a konkurencieschopnejšiu Európu

[COM(2020) 98 final]

(2020/C 364/13)

Spravodajca: **Antonello PEZZINI**

Pomocný spravodajca: **Cillian LOHAN**

Konzultácia	Komisia, 22. 4. 2020
Právny základ	článok 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie
Príslušná sekcia	sekcia pre jednotný trh, výrobu a spotrebu
Prijaté v sekcii	25. 6. 2020
Prijaté v pléne	16. 7. 2020
Plenárne zasadnutie č.	553
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	215/2/4

1. Závery a odporúčania

1.1 Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) je presvedčený, že udržateľnosť je jedným z pilierov rozvoja Európy budúcnosti prostredníctvom uváženej a participatívnej transformácie, ktorá sa opiera o kultúru obehového hospodárstva.

1.2 Prechod európskeho hospodárstva na obehový systém fungovania sa nemôže zaobísť bez sociálno-hospodárskeho kontextu, v ktorom sa v súčasnosti musí rozvíjať, ale výzvy spojené s krízou v oblasti zdravia sa musia na novom základe zmeniť na príležitosť na znovuzrodenie s cieľom urýchliť zavedenie nových obehových metód.

1.3 Nová kultúra, o ktorú sa opiera obehové hospodárstvo, by mala byť príležitosťou na urýchlenie koncepcie bohatstva územných celkov s novými kritériami, t. j. nad rámec HDP⁽¹⁾.

1.4 Väčší dôraz by sa mal klásť na šírenie „kultúry obehovosti“ prostredníctvom vzdelávania, budovania kapacít a zvýšenej zodpovednosti v snahe motivovať ľudí, aby sa prispôbili a zmenili svoje návyky a každodenné správanie.

1.5 Európska platforma pre obehové hospodárstvo by sa mala posilniť a mohla by podporovať rôzne politické iniciatívy, ktoré by boli pomocou pri uľahčovaní prechodu na obehovosť.

1.6 EHSV víta návrhy, ktoré prináša akčný plán pre obehové hospodárstvo a domnieva sa, že pri vypracúvaní plánov hospodárskej a sociálnej obnovy po ničivých dôsledkoch pandémie COVID-19 by sa mali patrične zohľadniť prechodné opatrenia.

⁽¹⁾ Ú. v. EÚ C 100, 30.4.2009, s. 53.

1.7 Je nevyhnutné uznať vzájomný vplyv, ktorý existuje medzi zmenou klímy, politikami obehového hospodárstva a sociálnou zodpovednosťou podnikov, a vyzdvihnúť obehový charakter energie v jej obnoviteľných zdrojoch, najmä v sektore budov a v odvetví dopravy, neopomínajúc podporu poľnohospodárskym postupom a potravinovému systému potrebnú na zníženie plytvania potravinami.

1.8 EHSV tvrdí, že navrhovaná dohoda pre zručnosti a pracovné miesta v Európskom sociálnom fonde plus predstavuje vynikajúcu príležitosť na realizáciu plánovaných programov.

1.9 Ekodizajn by sa mal naďalej rozširovať a pomáhať predlžovať životnosť výrobkov a podporovať plánované zhodnocovanie komponentov ako stimul pre dynamický trh s druhotnými surovinami, ktorý by sa opieral o právne záväzné intervencie, požiadavky na recyklovaný obsah a digitálnu sledovateľnosť.

1.10 Komisia by rovnako ako v prípade „výrobkov využívajúcich energiu“ mala po dohode s príslušnými odvetviami vydať delegované akty určujúce charakteristiky nových výrobkov, ktoré sa môžu stať zdrojmi iných výrobkov.

1.11 Procesu technickej normalizácie udržateľných výrobkov, počnúc odvetviami s vysokou spotrebou zdrojov, musí prislúchať mimoriadne dôležité miesto v rámci systému „kvality a zhody“, ktorý zahŕňa posudzovanie zhody, ako aj širšie využívanie zeleného obstarávania a certifikácie druhotných surovín.

1.11.1 Národné normalizačné orgány by mali v spolupráci s európskymi inštitúciami⁽²⁾ čo najskôr vypracovať referenčné postupy⁽³⁾ a harmonizované normy, aby sa uľahčil prechod na nové funkčné hospodárstvo.

1.12 Zavádzanie obehového hospodárstva do praxe si bude vyžadovať intenzívnu spoluprácu zainteresovaných strán a EHSV požaduje jasné politiky a finančnú podporu, najmä pokiaľ ide o reklamu, ktorá by sa mala zbaviť svojho výrazného konzumného rázu a prednostne vyzdvihovala aspekty trvácnosti výrobkov a možnosti opakovaného použitia, pri súčasnom dodržiavaní pravidiel voľného trhu.

1.13 EHSV považuje za nevyhnutné, aby sa spotrebiteľom poskytovali lepšie informácie a kvalitnejšie údaje o nakladaní s produktmi, vysledovateľnosti a transparentnosti aj prostredníctvom využitia špecifikácie výrobkov či digitálnych technológií s cieľom umožniť tok informácií o zložení a možnostiach opravy.

1.14 Podľa EHSV by sa malo prostredníctvom európskych programov podporovať konkrétne odskúšanie procesov obehového hospodárstva vo viacerých odvetviach, vo významnom počte európskych miest, poľnohospodársko-potravinárskych centier a vidieckych oblastí s cieľom zúročiť vo výrobných a spotrebiteľských reťazcoch značné skúsenosti, ktoré by sa mali využiť ako osvedčené postupy.

1.15 EHSV sa domnieva, že verejným a súkromným aktérom by sa mal poskytnúť široký priestor v rámci územnej blízkosti, keďže môžu zohrávať kľúčovú úlohu pri využívaní nových príležitostí vytváraním verejno-súkromných partnerstiev, čím budú príkladom „územnej sociálnej zodpovednosti“⁽⁴⁾ a sociálnej zodpovednosti podnikov so zameraním na zásady kolaboratívnej obehovosti.

1.16 EHSV napokon žiada, aby všetky navrhované opatrenia podliehali primeranému posúdeniu vplyvu, ktorý zohľadní environmentálne, sociálne a hospodárske dôsledky.

2. Posun sociálno-hospodárskeho kontextu k európskemu obehovému hospodárstvu

2.1 Podniky a spotrebiteľia na celom svete čoraz viac uznávajú, že doterajšie lineárne hospodárske modely spôsobujú škody na udržateľnom rozvoji, keďže je pre ne typická vysoká spotreba materiálu a zdrojov, využívanie techník plánovaného zastarávania a podnecovanie nákupu stále nových výrobkov.

⁽²⁾ CEN, CENELEC a ETSI.

⁽³⁾ Pozri UNI Taliansko a postupy predbežnej normalizácie nariadenie (EÚ) č. 1025/2012.

⁽⁴⁾ Ú. v. EÚ C 175, 28.7.2009, s. 63.

2.2 V roku 2019 sa vyťažilo a spracovalo viac ako 92 miliárd ton materiálov, čo prispelo k vzniku približne polovice celkových emisií CO₂ ⁽⁵⁾ a spôsobilo značné problémy v oblasti životného prostredia a ľudského zdravia.

2.2.1 Ťažba a spracovanie zdrojov spôsobuje viac ako 90 % celosvetovej straty biodiverzity ⁽⁶⁾.

2.2.2 Približne 20 % emisií skleníkových plynov je spôsobených ťažbou a spracovaním kovov a nekovových minerálov ⁽⁷⁾.

2.2.3 EÚ je okrem toho nútená dovážať väčšinu surovín na pokrytie svojich potrieb za značné náklady.

2.3 Obehové hospodárstvo, ktoré podporuje:

- sociálnu a environmentálnu zodpovednosť podnikov,
- nové kvalitné lokálne pracovné miesta,
- odstránenie odpadu,
- sústavné a bezpečné využívanie prírodných zdrojov,
- obehový cyklus systému projektovania, výroby, distribúcie a spotreby,
- regeneráciu a opätovné použitie rezíduí na konci životného cyklu,

je schopné rozvinúť funkčné hospodárstvo, ktoré môže priniesť značné výhody pre spoločnosť.

2.4 V súčasnosti je len 8,6 % celosvetových činností v obehovom režime. Prechod na tento rozmer si však vyžaduje silnú spoluprácu verejného a súkromného sektora.

2.5 Prechod európskeho hospodárstva na obehový systém fungovania sa nemôže zaobísť bez sociálno-hospodárskeho kontextu, v ktorom sa v súčasnosti musí rozvíjať, v čase, keď pandémia koronavírusu vyvolala najhoršiu hospodársku recesiu od čias Veľkej hospodárskej krízy v roku 1929.

2.5.1 Podniky čelia v dôsledku pandémie COVID-19 stratám príjmov a prerušujú [sa] dodávateľské reťazce, zatiaľ čo všade dochádza k zatváraniam závodov a nárastu nezamestnanosti.

2.6 Súčasné trojaké riziko, t. j. nekontrolované pandémie, nepostačujúce návrhy hospodárskej politiky, „čierna labuť“ (úplne nepredvídateľná udalosť), by mohlo posunúť globálne hospodárstvo do fázy trvalého poklesu, a to práve v čase, keď si všetky zložky európskej spoločnosti uvedomujú, že udržateľný hospodársky rozvoj si vyžaduje prístup, ktorý zohľadňuje súčasne technologické aspekty, rast produktivity a efektívnejšie využívanie zdrojov.

2.7 Na druhej strane sa výzvy, ktorým čelí naša planéta, môžu zmeniť na veľkú príležitosť na opätovný začiatok s impulzom udržateľného rozvoja na nových základoch, ktoré dokážu vytvoriť podmienky na urýchlenie zavádzania nových obehových metód.

2.8 EHSV mal už viackrát možnosť vyjadriť svoje presvedčenie, že rast musí byť udržateľný a inkluzívny. Spolu s Európskou komisiou spustil Európsku platformu pre obehové hospodárstvo ⁽⁸⁾ a zdôraznil, že „napriek doterajším úspechom existujú jasné prekážky, ktoré bránia realizácii obehového hospodárstva“.

2.9 Koordinačná skupina tejto platformy viackrát potvrdila, že prechod na inkluzívne, klimaticky neutrálne a obehové hospodárstvo musí začať už dnes ⁽⁹⁾.

⁽⁵⁾ Pozri *Circular Economy and Material Value Chains – World Economic Forum 2020 (Obehové hospodárstvo a hodnotové reťazce materiálov – Svetové ekonomické fórum 2020)*.

⁽⁶⁾ Pozri *United Nations Environment Programme (UNEP), Natural Resources for the Future We Want, 2019 (Program OSN pre životné prostredie (UNEP), Prírodné zdroje pre budúcnosť, akú chceme, 2019)*.

⁽⁷⁾ Pozri *Energy Transitions Commission, Mission Possible: Reaching Net-Zero Carbon Emissions by Mid-Century, 2018. (Uskutočniteľná misia: Dosiahnuť nulové uhlíkové emisie do polovice storočia, 2018)*.

⁽⁸⁾ EESC-2017-02666-05-00-DECBUR – Rozsah kompetencií koordinačnej skupiny.

⁽⁹⁾ Spoločné vyhlásenie členov koordinačnej skupiny Európskej platformy pre obehové hospodárstvo o novom akčnom pláne pre obehové hospodárstvo – marec 2020.

2.10 EHSV prijal 6. apríla 2020 spoločné vyhlásenie, v ktorom zdôraznil, že „v tomto období veľkej neistoty len komplexný európsky plán na oživenie hospodárstva umožní [...] reagovať na dôsledky pandémie COVID-19 a obnoviť udržateľnejšie [...] európske hospodárstvo“.

3. Návrh Európskej komisie

3.1 V novom **akčnom pláne pre obehové hospodárstvo** sa opisuje súbor nových iniciatív, ktoré sa vzťahujú na celý proces navrhovania a na životný cyklus výrobkov, aby sa občania a podniky mohli v plnej miere podieľať na obehovom hospodárstve.

3.2 Ako súčasť priemyselnej stratégie EÚ sa navrhujú tieto opatrenia:

- **zabezpečiť, aby sa udržateľné výrobky stali v Únii normou**, a to prostredníctvom legislatívneho aktu o stratégii pre udržateľné výrobky, s cieľom zaručiť, že výrobky uvedené na trh EÚ budú navrhnuté tak, aby vydržali dlhšie,
- **posilniť postavenie spotrebiteľov** umožnením prístupu k spoľahlivým informáciám zaručením ozajstného „práva na opravu“,
- **zamerať sa na tie odvetvia, ktoré využívajú viac zdrojov a ktoré majú vysoký potenciál obehovosti**, ako napríklad:
 - **elektronika a IKT**: iniciatíva pre elektroniku v obehovom hospodárstve,
 - **batérie a vozidlá**: nový regulačný rámec pre batérie,
 - **obaly**: nové záväzné ustanovenia, ktoré vymedzujú, čo je povolené na trhu EÚ,
 - **plasty**: nové povinné požiadavky na recyklovaný obsah,
 - **textilné výrobky**: nová stratégia EÚ na posilnenie priemyselnej konkurencieschopnosti a inovácie v odvetví,
 - **stavebníctvo a budovy**: komplexná stratégia pre udržateľné zastavané územia,
 - **potraviny**: nová iniciatíva týkajúca sa opätovného použitia v stravovacích službách s cieľom nahradiť jednorazové obaly a stolový riad,
- **znížiť množstvo odpadu**: vyhnúť sa tvorbe odpadu a premieňať ho na kvalitné druhotné suroviny,
- **dosiahnuť fungujúcu obehovosť** pre jednotlivcov, regióny a mestá,
- **posilniť úlohu normalizácie**,
- **prierezové opatrenia**: obehovosť ako predpoklad klimateckej neutrality,
- **opatrenia na celosvetovej úrovni**,
- **monitorovanie pokroku**.

Ide o 35 opatrení na trojročné obdobie od polovice roka 2020 do polovice roka 2023 s iniciatívami v oblasti elektroniky, odpadu a služieb pre ľudí a životné prostredie.

4. Všeobecné pripomienky

4.1 EHSV je presvedčený, že udržateľnosť je jedným z pilierov rozvoja Európy budúcnosti a že vďaka uváženej a participatívnej transformácii na obehové hospodárstvo dokážu občania, spotrebiteľia, podniky a pracovníci pomocou rozsiahlych investícií čeliť tejto výzve a prispieť nielen k rešpektovaniu životného prostredia, ale aj k rozvoju myšlienky otvorenej a inkluzívnej spoločnosti, ktorá chráni zdroje pre túto aj pre budúce generácie.

4.1.1 Najmä poľnohospodárske postupy a potravinový systém môžu výrazne profitovať z obehového hospodárstva s cieľom znížiť objem odpadu a umožniť občanom lepšie životné podmienky.

4.1.2 Budú potrebné rozsiahle investície na rozvoj ekologických technológií, nových organických hnojív a biometánu.

4.2 EHSV víta súbor legislatívnych a politických opatrení navrhovaných v rámci akčného plánu pre obehové hospodárstvo a domnieva sa, že by sa mali patrične zohľadniť opatrenia súvisiace s prechodom na obehové hospodárstvo obzvlášť po ničivých dôsledkoch pandémie COVID-19.

5. Súlad na európskej úrovni

5.1 Domnievame sa, že je nevyhnutné uznať vzájomný vplyv, ktorý existuje medzi politikami v oblasti zmeny klímy a obehového hospodárstva. Je nevyhnutné, aby aj energetické vstupy pochádzali z obnoviteľných zdrojov energie a neboli lineárne ako fosílna palivá.

5.1.1 Obehovosť v oblasti spotreby energie sa konkrétne prejavuje aj tým, že sa kladie dôraz na úsporu energie a energetickú efektívnosť, čo sa stáva ešte naliehavším v odvetví dopravy.

5.2 Budovanie kapacít, ktoré sú potrebné na podporu obehového hospodárstva, by sa malo podporovať na všetkých úrovniach. Navrhovaná dohoda pre zručnosti a pracovné miesta v Európskom sociálnom fonde plus je vynikajúcou príležitosťou na realizáciu plánovaných programov.

5.3 Pri dosahovaní tejto transformácie by sa nemala podceňovať úloha verejného obstarávania. Minimálne environmentálne kritériá, ktoré sú už zahrnuté v smerniciach o verejnom obstarávaní⁽¹⁰⁾, by mali byť povinné, a doplnené o náležité technické špecifikácie⁽¹¹⁾. Mala by sa zabezpečiť osobitná odborná príprava pre dodávateľov s cieľom zabezpečiť, aby boli ponúknuté všetky obehové príležitosti, ako aj zabrániť, aby prípadné prekážky stáli v ceste obehovému obstarávaniu.

5.4 Výbor považuje za nevyhnutné, aby mnohé iniciatívy, ktoré by sa mali prijať počas nasledujúcich mesiacov, výslovne zahŕňali spôsoby, ako zlepšiť obehovosť a udržateľnosť investícií, najmä v štrukturálne a finančne zraniteľnejších krajinách.

5.4.1 Tieto iniciatívy by sa mali podporovať v spolupráci s miestnymi orgánmi a sociálnymi partnermi, s osobitným dôrazom na vytváranie väčšieho počtu lepších pracovných miest.

5.5 EHSV súhlasí, že by sa mali zaviesť právne požiadavky na posilnenie trhu s druhotnými surovinami najmä v prípade obalov, vozidiel, stavebných materiálov a batérií.

5.6 Ekodizajn výrobkov je kľúčovým prvkom pre realizáciu obehových postupov. Dosah ekodizajnu by sa mal naďalej rozširovať, aby sa stal integrálnou súčasťou všetkých fáz výrobného procesu, a ako stimul pre dynamický trh s druhotnými surovinami uľahčoval zhodnocovanie komponentov.

5.6.1 So zreteľom na tieto skutočnosti by Komisia rovnako ako v prípade „výrobkov využívajúcich energiu“⁽¹²⁾ mala vydať delegované akty, ktoré by vymedzili charakteristiky rôznych bežne používaných výrobkov, ktoré sa po použití môžu stať zdrojmi iných výrobkov.

5.7 Technická normalizácia v oblasti obehového hospodárstva má mimoriadny význam. Vzhľadom na prierezovosť a zložitosť tejto témy je nevyhnutné vynaložiť výrazné koordinačné úsilie medzi rôznymi zainteresovanými stranami, normalizačnými orgánmi a legislatívnou činnosťou.

5.8 Proces technickej normalizácie udržateľných výrobkov, najmä v odvetviach s vysokou spotrebou zdrojov, má obzvlášť veľký význam najmä pri zadávaní zákaziek v rámci zeleného obstarávania a pri klasifikácii surovín a druhotných materiálov.

5.9 EHSV žiada, aby všetky navrhované opatrenia podliehali primeranému posúdeniu vplyvu, ktorý zohľadní environmentálne, sociálne a hospodárske dôsledky.

⁽¹⁰⁾ Smernice 2014/23/EÚ (Ú. v. EÚ L 94, 28.3.2014, s. 1), 2014/24/EÚ (Ú. v. EÚ L 94, 28.3.2014, s. 65), 2014/25/EÚ (Ú. v. EÚ L 94, 28.3.2014, s. 243).

⁽¹¹⁾ Pozri UNI/PdR: 2019 *Linee guida per la modalità di verifica del contenuto di riciclato e/o recuperato e/o sottoprodotto presente nei prodotti regolati da CAM (Criteri Ambientali Minimi)* (Usmernenia pre spôsoby overovania recyklovaného alebo regenerovaného obsahu alebo vedľajšieho produktu vo výrobkoch, na ktoré sa vzťahujú minimálne environmentálne kritériá).

⁽¹²⁾ Pozri smernicu 2005/32/ES (Ú. v. EÚ L 191, 22.7.2005, s. 29), prepracovanú smernicou 2009/125/EÚ (Ú. v. EÚ L 285, 31.10.2009, s. 10).

5.10 Prebiehajúca diskusia o hodnote a potrebe uplatňovať zásady obehového hospodárstva môže byť príležitosťou na rozhodné riešenie otázky, o ktorej sa už viackrát diskutovalo: prekročiť rámec tradičného HDP, t. j. zahrnúť doň nové prvky okrem tých, ktoré sa týkajú hospodárskych výsledkov v súčasnosti používaných v troch systémoch výpočtu HDP⁽¹³⁾, ako napríklad: vytvoriť solidárne systémy pre inkluzívnu spoločnosť, žiť v rámci možností našej planéty; spravodlivo rozdeľovať statky.

6. Vzdelávanie a kultúra

6.1 Podľa EHSV by sa mal nevyhnutne klásť väčší dôraz na šírenie „kultúry obehovosti“ prostredníctvom vzdelávania, budovania kapacít a zvýšenej zodpovednosti, ako aj zintenzívnením dialógu s občianskou spoločnosťou v snahe motivovať ľudí, aby sa prispôbili a zmenili svoje návyky a každodenné správanie. Rovnako zásadný význam má aj silná medzisektorová spolupráca.

6.1.1 Sociálna zodpovednosť podnikov ako konkrétny prvok funkčného hospodárstva sa dokonale spája s kultúrou obehového hospodárstva, pretože umožňuje mimoriadnu súčinnosť medzi záujmami podnikateľov a záujmami zamestnancov, so spoločným záujmom o udržateľný rozvoj zameraný na znižovanie množstva odpadu a prebytkov.

6.2 Mali by sa predložiť návrhy na začlenenie zásad obehového hospodárstva do školských osnov a programov vysokoškolského vzdelávania, ako aj na financovanie vysokokapacitného technického vzdelávania a podpory kreatívnych kapacít.

6.3 Program Erasmus+ by bol veľmi užitočný pri podpore výmeny poznatkov o obehovom hospodárstve medzi rôznymi krajinami Európy.

6.4 Štúdia, ktorú si vyžiadal EHSV⁽¹⁴⁾, a príslušné stanovisko NAT/764 o rozvoji synergií medzi rôznymi plánmi obehového hospodárstva spolu so sieťou pôsobiacou na Európskej platforme pre obehové hospodárstvo poskytujú pevný základ pre výmenu informácií a vytváranie znalostí zainteresovaných strán.

6.5 Hospodárske subjekty a občianska spoločnosť by sa mohli aj prostredníctvom vhodných fondov (napríklad „Misie“ v rámci programu Horizont Európa) pustiť do konkrétneho odskúšania procesov obehového hospodárstva v rôznych sektoroch vo významnom počte vhodných európskych obcí.

6.6 Kľúčový prvok pre realizáciu obehových postupov však predstavuje ekodizajn výrobkov.

7. Spotrebiteľia ako protagonisti pri vykonávaní

7.1 Zavádzanie obehového hospodárstva do praxe si bude vyžadovať silnú sieť zainteresovaných strán, ktoré by mali byť informované, zaangažované a prepojené. Mali by sa identifikovať, pravidelne prehodnocovať a účinne oznamovať kľúčové politiky a štruktúrna podpora pre rôzne zainteresované skupiny.

7.2 Treba sa zaoberať aj úlohou reklamy, ktorá by sa mala zbaviť svojho výrazného konzumného rázu a prednostne vyzdvihovať aspekty trvácnosti výrobkov a možnosti opakovaného použitia tak, aby sa zároveň dodržiavali pravidlá voľného trhu a aby nedochádzalo ku klamlivej a zavádzajúcej reklame.

7.2.1 Je dôležité, aby sa reklama viac zameriavala na zásady realizmu, trendu a typickosti, kde sú konkrétne príklady, zameranie na udržateľný rozvoj a trvácnosť tovarov ako pozitívna vlastnosť prezentované ako hodnota pre spotrebiteľa a spoločnosť.

7.3 Právo na opravu produktov za spravodlivé a primerané ceny sa musí uznať a začleniť do záruk výrobku, a to aj prostredníctvom fiškálnych opatrení a miestnych opravárenských sietí a jednoduchého prístupu⁽¹⁵⁾. V tejto súvislosti by sa boj proti plánovanému zastarávaniu mal stať neoddeliteľnou súčasťou nových technických a normatívnych charakteristík výrobku šetrného k životnému prostrediu, ktorý možno ľahko opraviť a zhodnotiť.

⁽¹³⁾ Pozri SEC 2010 EÚ.

⁽¹⁴⁾ <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/publications-other-work/publications/circular-economy-strategies-and-roadmaps-europe-executive-summary>.

⁽¹⁵⁾ Pozri Smernicu Rady 1999/85/ES z 22. októbra 1999, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 77/388/EHS v súvislosti s možnosťou experimentálne používať zníženú sadzbu DPH pri službách náročných na ľudskú prácu (Ú. v. ES L 277, 28.10.1999, s. 34): malé opravy bicyklov, obuvi a koženého tovaru, šatstva a domácich textílií, modernizácia a oprava súkromných obydľí, služby starostlivosti v domácnosti.

7.4 EHSV uznáva úspech partnerstva s Európskou komisiou, pokiaľ ide o rozvoj inovačnej medziinštitucionálnej platformy (Európskej platformy pre obehové hospodárstvo), a očakáva rozšírenie jej mandátu v budúcnosti.

7.4.1 EHSV sa domnieva, že by sa malo uvažovať o odlišnom rozdelení daňovej záťaže, ktorým by sa zmiernilo zdaňovanie práce a zvýšilo zdaňovanie zdrojov a najmä menej udržateľných výrobkov a výrobkov so zjavným plánovaným zastarávaním.

7.4.2 Zásada prísnejšieho zdanenia by sa mala uplatňovať na výrobky dovážané do EÚ, ktoré zjavne málo zohľadňujú kritériá obehového hospodárstva.

7.5 Mala by sa jasne uznávať a podporovať úloha sociálnych podnikov v obehovom hospodárstve, aby sa umožnilo subjektom so skúsenosťami v oblasti opakovaného použitia, opravy a regenerácie profitovať zo zvýšenej spoločenskej hodnoty, keďže sa angažujú v rozvoji zručností najzraniteľnejších skupín spoločnosti.

7.6 EHSV zdôrazňuje nevyhnutnosť poskytovať európskym spotrebiteľom lepšie informácie v oblasti riadenia produktov vrátane výhod spojených s obehovým dizajnom a výrobou, ako aj v oblasti výsledovateľnosti a transparentnosti, a to aj prostredníctvom využitia pasov výrobkov či digitálnych technológií, ako je *blockchain*, s cieľom umožniť tok informácií o zložení, možnostiach opravy a ukončení životnosti.

7.7 Dôležitú úlohu zohrávajú spoľahlivé, porovnateľné a overiteľné informácie, ktoré kupujúcim umožnia prijímať udržateľnejšie rozhodnutia a znižujú riziko environmentálne klamlivej reklamy (*greenwashing*).

7.8 Miestne samosprávy sú kľúčovými aktérmi v oblasti vodného hospodárstva, odpadového hospodárstva a centier druhotných surovín. Môžu začať experimentovať vo forme partnerstiev, čo je nevyhnutné pre rozvoj obehovej inovácie.

7.9 EHSV podporuje rozvoj zásad „územnej sociálnej zodpovednosti“, ktoré už boli zdôraznené v predchádzajúcich stanoviskách, aby sa nimi zabezpečila verejná a súkromná zodpovednosť za územnú obehovú udržateľnosť.

V Bruseli 16. júla 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru — Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov — Formovanie digitálnej budúcnosti Európy

[COM(2020) 67 final]

(2020/C 364/14)

Spravodajca: **Ulrich SAMM**

Pomocný spravodajca: **Jakob Krištof POČIVAVŠEK**

Konzultácia	Komisia, 9. 3. 2020
Právny základ	článok 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie
Príslušná sekcia	sekcia pre jednotný trh, výrobu a spotrebu
Prijaté v sekcii	25. 6. 2020
Prijaté v pléne	16. 7. 2020
Plenárne zasadnutie č.	553
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	216/1/3

1. Závery a odporúčania

1.1 Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) už privítal iniciatívy Komisie zamerané na uľahčenie rozvoja digitálneho hospodárstva a spoločnosti a vyjadruje potešenie, že túto dynamiku posilňuje balík nových iniciatív v mnohých oblastiach.

1.2 EHSV sa zasadzuje za európsku cestu k digitalizácii tým, že sa využijú príležitosti pre hospodárstvo a zároveň sa budú chrániť naše údaje s cieľom zabezpečiť súkromie a sebaurčenie. Prístup všetkých iniciatív Komisie zameraný na človeka je veľmi vítaný.

1.3 EHSV sa domnieva, že Európa vykročila správnym smerom, ale ešte zďaleka nie sme na konci. Digitalizácia sa rýchlo rozvíja a európske právne predpisy musia držať krok s touto skutočnosťou. Vyžaduje si to spoľahlivý a ambiciózny regulačný rámec vrátane právne záväzných etických pravidiel a jasných pravidiel týkajúcich sa zodpovednosti. EHSV je presvedčený, že takýto dynamický rozvoj si žiada aj pružné a prispôsobiteľné procesy, ktoré si vyžadujú neustály dialóg medzi zúčastnenými stranami, a to najmä preto, aby zamestnanci mali možnosť vyjadriť sa. EHSV ako zástupca organizácií občianskej spoločnosti je v tejto súvislosti pripravený plniť svoju úlohu.

1.4 Je dôležité investovať do správnych budúcich technológií, podporovať vzdelávanie ľudí, vytvárať dôveru medzi občanmi a nabádať ich k aktívnej účasti na transformácii. Digitálny prechod musí byť spravodlivý, udržateľný a sociálne prijateľný.

1.5 EHSV súhlasí s názorom Komisie, že musíme vybudovať skutočný európsky jednotný trh s údajmi – európsky dátový priestor založený na európskych pravidlách a hodnotách. EHSV víta iniciatívu týkajúcu sa novej priemyselnej stratégie EÚ, v ktorej sa stanovujú opatrenia na uľahčenie prechodu na digitálnejšie, čistejšie, obehovejšie a globálne konkurencieschopnejšie odvetvie EÚ s udržateľnými podnikmi vrátane stratégie pre MSP.

1.6 EHSV zdôrazňuje, že európska technologická nezávislosť by sa nemala definovať ako protiklad k ostatným a nemala by negovať výhody globálnej spolupráce. Je však potrebné náležite zohľadniť aj potreby Európanov a európskeho sociálneho modelu, pričom referenčným bodom bude Európsky pilier sociálnych práv.

1.7 Vzdelávanie a odborná príprava, ktoré poskytujú digitálne zručnosti, sú kľúčom k pripravenosti na digitálny život. EHSV víta zameranie Komisie na digitálne kompetencie a zručnosti, ale vyzýva Komisiu, aby lepšie rozlišovala medzi technickými a sociálnymi kompetenciami, aj keď oboje má zásadný význam. Je potrebné vyvinúť ďalšie úsilie a musia sa poskytnúť prostriedky na digitálnu odbornú prípravu osôb patriacich do sociálne zraniteľných skupín.

1.8 Digitálna budúcnosť Európy založená na prístupe zameranom na človeka bude úspešná len vtedy, ak dokáže u ľudí vzbudiť dôveru. EHSV poznamenáva, že Komisia má v úmysle jasne rozlišovať medzi vysokorizikovými aplikáciami, ktoré by mali podliehať prísnej regulácii, a nízkorizikovými aplikáciami, keď stačí spoliehať sa na samoreguláciu a trhové mechanizmy. EHSV víta tento všeobecný prístup, ale zdôrazňuje tiež, že je potrebná podrobná a dôkladná analýza jednotlivých aplikácií.

1.9 EHSV tiež víta prístup zameraný na človeka, pokiaľ ide o výzvy, ktoré vyplývajú z online platforiem pracovníkov. Jedným z dôležitých aspektov tohto prístupu je posilnený právny rámec, ktorý by zabránil neistým pracovným podmienkam a zabezpečil práva pracovníkov online vrátane kolektívneho vyjednávania.

1.10 EHSV sa domnieva, že rozvoj digitálnych verejných služieb pre digitálnu budúcnosť nebol pokrytý, najmä preto, že cezhraničné služby elektronickej verejnej správy by mohli posilniť (digitálny) jednotný trh a zlepšiť verejnú reguláciu a koordináciu.

1.11 Vzhľadom na nedávnu – a prebiehajúcu – pandémiu koronavírusového ochorenia COVID-19 je spoločnosť postavená zoči-voči realite, pokiaľ ide o používanie digitálnych technológií, čo predstavuje mnoho nových výziev. Potreba komunikácie, štúdia a práce na diaľku ukázala, že mnohí ľudia nie sú primerane pripravení, aby mohli efektívne využívať najmodernejšie digitálne technológie a ani digitálna infraštruktúra nie je schopná zabezpečiť rovnaký prístup a inkluzívnu účasť prostredníctvom digitálnych technológií.

1.12 To, že je potrebné zmeniť návyky z dôvodu opatrení, ktoré národné vlády prijali na boj proti šíreniu nákazy COVID-19, môže mať z dlhodobého hľadiska pretrvávajúce účinky na spotrebiteľské návyky a pracovné vzťahy. Pri príprave nových politík v tejto súvislosti je potrebné zohľadniť pozitívne a negatívne účinky tejto zmeny. Digitálna transformácia by sa mala monitorovať prostredníctvom komplexnej výskumnej iniciatívy, ktorá bude financovaná z prostriedkov EÚ a zameraná na prácu v oblasti „digitalizácie v prospech dôstojnej práce“. EHSV je presvedčený, že len s účinným dizajnom systémov Priemysel 4.0 zameraným na zamestnancov bude digitalizácia z dlhodobého hľadiska úspešná⁽¹⁾.

2. Úvod a obsah oznámenia

2.1 Týmto oznámením nová Komisia predstavila zastrešujúci dokument, v ktorom sa opisuje celý rad iniciatív, ktoré majú pomôcť formovať digitálnu budúcnosť Európy. Nevyhnutnosť, aby Európa stála v popredí spravodlivej transformácie na zdravú planétu a nový digitálny svet, si vyžaduje, aby výzvy spojené s ekologickou a digitálnou transformáciou šli ruka v ruku tak, aby digitálne technológie podporovali zelenú dohodu so zreteľom na ciele udržateľného rozvoja.

2.2 Na tento účel Komisia oznámila balík iniciatív. Rôzne iniciatívy predložené a oznámené na tento rok a nasledujúce roky sú rozdelené do troch hlavných pilierov:

Technológia v službách človeka:

- Biela kniha o umelej inteligencii (COM (2020) 65 final/pozri INT/894);
- Stratégia pre kvantové technológie, blockchain a superpočítač;
- Akčný plán pre 5G a 6G (predložený ako COM (2020) 50 final/pozri TEN/704);
- Akčný plán digitálneho vzdelávania a posilnený program v oblasti zručností;
- Iniciatívy na zlepšenie pracovných podmienok pracovníkov platforiem;
- Normy pre bezpečné a bezhraničné toky údajov a služby vo verejnom sektore.

⁽¹⁾ Ú. v. EÚ C 190, 5.6.2019, s. 17.

Spravodlivé a konkurencieschopné hospodárstvo:

- Európska dátová stratégia (predložená ako COM (2020) 66 final/pozri TEN/708);
- Preskúmanie vhodnosti pravidiel EÚ v oblasti hospodárskej súťaže;
- Balík opatrení pre priemyselnú stratégiu;
- Oznámenie o zdaňovaní podnikov v 21. storočí;
- Nový program pre spotrebiteľov.

Otvorená, demokratická a udržateľná spoločnosť:

- Nové a revidované pravidlá na prehĺbenie vnútorného trhu s digitálnymi službami;
- Revízia nariadenia eIDAS;
- Akčný plán pre mediálny a audiovizuálny sektor;
- Európsky akčný plán pre demokraciu;
- Európska stratégia kybernetickej bezpečnosti;
- Iniciatíva na rozvoj vysokopresného digitálneho modelu Zeme;
- Iniciatíva pre elektroniku v obehovom hospodárstve;
- Podpora elektronických zdravotných záznamov.

2.3 S cieľom presadiť záujmy Európy ako globálneho hráča sa vyhlasujú aj globálna stratégia digitálnej spolupráce a stratégia normalizácie.

3. Európska cesta – digitalizácia, ktorej stredobodom sú ľudia

3.1 Digitalizácia otvára ľuďom množstvo nových možností rozhodovania, aby mohli žiť lepším životom bez precedenčným spôsobom. Čím viac však digitalizácia ovplyvňuje naše životy a čím viac sme prepojení, tým sme zraniteľnejší voči škodlivej kybernetickej činnosti, manipulácii a technológiám, ktoré narúšajú našu nezávislosť.

3.2 EHSV sa preto zasadzuje za európsku cestu k digitalizácii, na základe európskych hodnôt, tým, že sa využijú príležitosti pre hospodárstvo a zároveň sa ochráni naše údaje s cieľom zabezpečiť súkromie a sebaurčenie. Prístup všetkých iniciatív Komisie zameraný na človeka je veľmi vítaný.

3.3 EHSV tiež víta prístup zameraný na človeka, pokiaľ ide o výzvy, ktoré vyplývajú z online platforiem pracovníkov. Jedným z dôležitých aspektov tohto prístupu je posilnený rámec, ktorý by zabránil neistým pracovným podmienkam a zabezpečil práva pracovníkov online vrátane kolektívneho vyjednávania. EHSV zdôrazňuje, že prácu na platformách vykonávajú samostatne zárobkovo činné osoby, ako aj pracovníci. Samostatne zárobkovo činné osoby majú vzťah B2B alebo B2C. Kódexy správania a obchodné podmienky pre vzťahy B2B vypracované na európskej úrovni by mali zabezpečiť spravodlivú hospodársku súťaž medzi podnikmi všetkých veľkostí a predchádzať fiktívnej samostatnej zárobkovej činnosti.

3.4 EHSV tiež zdôrazňuje význam digitálnych riešení pre vykonávanie zelenej dohody, najmä v súvislosti s obehovým hospodárstvom. Spotreba energie, suroviny pre IKT a recyklovateľnosť zariadení IKT však patria medzi ďalšie výzvy, ktoré treba súčasne riešiť.

3.5 Európa vykročila správnym smerom, ale ešte zďaleka nie sme na konci. Dôležitým krokom bolo napríklad všeobecné nariadenie o ochrane údajov a etické usmernenia pre umelú inteligenciu. Digitalizácia sa však rýchlo rozvíja a európske právne predpisy musia udržať krok s touto skutočnosťou. Vyžaduje si to spoľahlivý a ambiciózny regulačný rámec vrátane právne záväzných etických pravidiel a jasných pravidiel týkajúcich sa zodpovednosti. EHSV je presvedčený, že tento dynamický rozvoj si žiada aj pružné a prispôsobiteľné procesy, pri ktorých je nutný neustály dialóg medzi zúčastnenými stranami. EHSV ako zástupca organizácií občianskej spoločnosti je v tejto súvislosti pripravený plniť svoju úlohu.

3.6 EHSV zastáva názor, že chýba jasný dôraz na potrebu udržateľných demokratických štruktúr na budovanie kapacít a vytváranie dôvery v pracovné vzťahy. EHSV je presvedčený, že zásadné zmeny v podnikoch prostredníctvom digitalizácie môžu nastať iba vtedy, ak medzi vedením spoločnosti a zástupcami zamestnancov existuje vzťah dôvery. Vzostup populistických hnutí v 21. storočí však spochybňuje tradičné formy budovania dôvery prostredníctvom obhajovania sociálnej spravodlivosti. Preto sa musia prijať vhodné opatrenia na podporu sociálneho dialógu na úrovni EÚ. Ide o sociálnu reguláciu v podniku, jeho ekonomickú výkonnosť a posilnenie demokratických zmien všeobecne.

4. Spravodlivé a konkurencieschopné hospodárstvo

4.1 Údaje sa v našom hospodárstve stali kľúčovým faktorom. EHSV súhlasí s názorom Komisie, že musíme vybudovať skutočný európsky jednotný trh s údajmi – európsky dátový priestor založený na európskych pravidlách a hodnotách. EHSV víta iniciatívu týkajúcu sa novej priemyselnej stratégie EÚ, v ktorej sa stanovujú opatrenia na uľahčenie prechodu na digitálnejšie, čistejšie, obehovejšie a globálne konkurencieschopnejšie odvetvie EÚ vrátane stratégie pre MSP.

4.2 EHSV sa tiež domnieva, že na zabezpečenie rovnakých podmienok pre všetkých by sa mali pravidlá, ktoré sa uplatňujú offline – od pravidiel hospodárskej súťaže a jednotného trhu a ochrany spotrebiteľov až po práva duševného vlastníctva, zdaňovanie a práva pracovníkov – uplatňovať aj online.

4.3 EHSV je presvedčený, že na udržanie svetovej úrovne vysokovýkonnej výpočtovej techniky bude potrebné výrazné zvýšenie investícií (v členských štátoch EÚ) spolu so silným európskym programom v oblasti výskumu a inovácií a že priemyselný prístup k rozvoju budúcej generácie mikročipov s nízkou spotrebou energie v Európe zníži závislosť EÚ od dovozu.

4.4 EHSV je tiež pevne presvedčený, že inovácie a investície, najmä verejné, môžu pomôcť aj pri riešení regionálnych rozdielov v rozvoji, ak bude prístup k digitálnej infraštruktúre, a tým aj k digitálnemu trhu, dostupný aj vo vzdialených oblastiach. Ide o nevyhnutnú podmienku, aby sa pri digitálnom prechode na nikoho nezabudlo.

4.5 EHSV zdôrazňuje, že európska technologická nezávislosť by sa nemala definovať ako protiklad k ostatným a nemala by negovať výhody globálnej spolupráce. Je však potrebné náležite zohľadniť aj potreby Európanov a európskeho sociálneho modelu, pričom ako referenčný bod treba brať opatrenia Komisie EÚ na posilnenie Európskeho piliera sociálnych práv. Uplatňovanie európskych hodnôt (ochrana údajov, súkromie, sociálna ochrana, udržateľnosť) by sa mohlo stať konkurenčnou výhodou, ak sa zvýši povedomie na strane verejnosti a podnikov o metódach využívania údajov tretími stranami (USA) a o potenciáli dohľadu nad digitálnymi systémami (Čína).

4.6 Komisia správne uvádza, že musíme zabezpečiť, aby systémová úloha určitých online platforiem a ich trhová sila neohrozili spravodlivosť a otvorenosť nášho trhu. Na tento účel a tiež na stimuláciu rozvoja online platforiem v EÚ by pravidlá na úrovni EÚ mali zabezpečiť rovnaké podmienky pre všetkých a prístup k hlavným hybným silám digitálnej inovácie^(?) (najmä k údajom) a k ekosystému produktov používaných spotrebiteľmi.

4.7 Komisia uvádza, že zabezpečenie spravodlivosti v digitálnom hospodárstve je veľkou výzvou. Má však mimoriadny význam. EHSV preto podporuje zámer zaviesť v prípade potreby ďalšie pravidlá na zabezpečenie súťaživosti, spravodlivosti a inovácie a možnosti vstupu na trh, ako aj verejné záujmy, ktoré presahujú hospodársku súťaž alebo hospodárske hľadiská. EHSV konštatuje, že zdaňovanie v digitálnom hospodárstve bude mať v tejto súvislosti významný vplyv. Medzinárodné a európske riešenia v oblasti digitálneho zdaňovania budú dôležité a EÚ by sa mala usilovať o spravodlivé digitálne zdaňovanie, ktoré zabráni fragmentácii a jednostranným opatreniam.

^(?) De STREEL, A., *Contribution to Growth: European Digital Single Market. Delivering improved rights for European citizens and businesses*, Európsky parlament, Luxemburg, 2019.

4.8 EHSV víta iniciatívu, ktorej cieľom je zlepšiť pracovné podmienky pracovníkov platforiem, a to najmä zameraním sa na zručnosti a vzdelávanie; súčasne sa však budú musieť riešiť aj výzvy, ktoré zahŕňajú postavenie v zamestnaní, zastúpenie a kroky na zvýšenie sociálnej ochrany pracovníkov platforiem, ako aj riešenie sporov a presadzovanie práv. Týka sa to najmä cezhraničných pracovníkov. V nadväznosti na žiadosť nadchádzajúceho nemeckého predsedníctva Rady EÚ vypracuje EHSV prieskumné stanovisko o dôstojnej práci v platformovom hospodárstve.

4.9 Z oznámenia Komisie podľa EHSV vyplýva, že rozvoj digitálnych verejných služieb pre digitálnu budúcnosť nebol pokrytý, najmä preto, že cezhraničné služby elektronickej verejnej správy by mohli posilniť (digitálny) jednotný trh a zlepšiť verejnú reguláciu a koordináciu.

5. Vzdelávanie v oblasti prípravy na digitálny život

5.1 Vzdelávanie a odborná príprava, ktoré poskytujú digitálne zručnosti, sú kľúčom k pripravenosti na digitálny život. EHSV víta zameranie Komisie na digitálne kompetencie a zručnosti, ale vyzýva Komisiu, aby lepšie rozlišovala medzi technickými a sociálnymi kompetenciami, aj keď oboje má zásadný význam. Vytvorenie „funkčnosti“ – namiesto úpravy „zamestnatelnosti“ – si vyžaduje opatrenia na pokračujúcu podporu celoživotného vzdelávania.

5.2 V budúcnosti budú pre väčšinu odborníkov potrebné technické zručnosti (programovanie na rôznych úrovniach). Predstavuje to výzvu pre vzdelávacie systémy a organizácie odbornej prípravy v členských štátoch. Odborníci musia byť vyškolení, pokiaľ ide o nové nástroje a musia poznať charakteristiky, obmedzenia a riziká, pretože v konečnom dôsledku nesú zodpovednosť oni. Minimálne základné technické zručnosti však bude musieť nadobudnúť čo najvyšší počet občanov, aby pochopili a využívali digitálne technológie a nástroje a používali sa im produktívnym, inkluzívnym a bezpečným spôsobom. Základné technické zručnosti sú potrebné na podporu ľudí všetkých vekových skupín, ale najmä starších ľudí, aby dokázali pochopiť a bezpečne využívať digitálne technológie a nástroje.

5.3 Sociálne zručnosti nevyžadujú osobitné technické znalosti, ale mali by sa vyučovať v najútlejšom veku. Sociálne zručnosti umožňujú deťom, spotrebiteľom a občanom porozumieť pozadiu digitálnych systémov a čo najlepšie ich využívať. Pomáhajú identifikovať možné hrozby spôsobené manipuláciou alebo trestnou činnosťou a posúdiť záplavu prijatých informácií. EHSV pripomína, že všeobecné vzdelávanie je stále najlepšou prípravou na budúci pokrok.

5.4 Na využívanie umelej inteligencie a prácu s ňou sú potrebné špeciálne zručnosti, vedomosti a informovanosť. Na tento účel by chcel EHSV využiť skúsenosti Fínska, ktoré navrhuje vyškolíť čo najviac ľudí v oblasti umelej inteligencie prostredníctvom online kurzu.

5.5 Ako už EHSV zdôraznil, v rýchlo sa meniacej digitálnej ére nestačí len pomáhať jednotlivcom pri získaní minimálneho súboru zručností. Je nevyhnutné zabezpečiť, aby sa záruka získania zručností stala zabezpečenou cestou, ktorá umožní ľuďom, aby ďalej napredovali a dosiahli najvyššiu dosiahnuteľnú úroveň zručností, a podporí ich v tomto úsilí⁽³⁾.

5.6 EHSV opätovne vyzdvihuje úlohu sociálnych partnerov pri dosahovaní spravodlivého prechodu. Je nevyhnutné, aby sa v stratégii predvídali potreby v oblasti zručností, a tým sa tiež podporila včasná a primeraná rekvalifikácia a zvyšovanie kvalifikácie. Úloha sociálnych partnerov a ich zapojenie majú v tejto súvislosti mimoriadny význam, rovnako ako v prípade prebiehajúcich diskusií o zavádzaní nových technológií.

6. Dôvera a zodpovednosť – dôvera v digitálny život

6.1 Digitálna budúcnosť Európy založená na prístupe zameranom na človeka bude úspešná len vtedy, ak dokáže u ľudí vzbudiť dôveru. EHSV žiada primerané záruky ochrany súkromia, bezpečnosti a správy údajov, ako aj transparentnosti a algoritmov umelej inteligencie, ktoré by pomohli získať túto dôveru.

⁽³⁾ Ú. v. EÚ C 173, 31.5.2017, s. 45.

6.2 EHSV poznamenáva, že Komisia má v úmysle jasne rozlišovať medzi vysokorizikovými aplikáciami, ktoré by mali podliehať prísnej regulácii, a nízkorizikovými aplikáciami, keď stačí spoliehať sa na samoreguláciu a trhové mechanizmy. EHSV víta tento všeobecný prístup, ale zdôrazňuje tiež, že v súčasnosti aj pre budúcnosť je potrebné vykonať podrobnú a dôkladnú analýzu rôznych aplikácií a v prípade pochybností by sa aplikácie mali považovať za vysokorizikové. EHSV podporuje najmä rozhodnutie klasifikovať ako vysokorizikové tie aplikácie, ktoré majú vplyv na práva pracovníkov a uchádzačov o zamestnanie, a navrhuje, aby sa toto rozhodnutie zachovalo s cieľom posilniť digitálne práva zamestnancov.

6.3 EHSV už vyzval na vypracovanie štandardných skúšobných postupov na posúdenie funkčnosti a obmedzení digitálnych systémov (napr. zaujatosť, predsudky, diskriminácia, odolnosť, spoľahlivosť, bezpečnosť atď.). V závislosti od úrovne rizika môžu takéto testy vykonávať samotní vývojári a spoločnosti alebo sa môžu realizovať prostredníctvom testovacích postupov nezávislých inštitúcií. EHSV víta myšlienku Komisie zaviesť dobrovoľný systém označovania, podobný tomu, ktorý už EHSV navrhol v súvislosti s európskym osvedčením dôveryhodnej umelej inteligencie.

6.4 EHSV víta zámer Komisie začať rozsiahlu diskusiu o výnimkách, na základe ktorých možno povoliť rozpoznávanie tváre na biometrickú identifikáciu na diaľku. V nariadeniach by sa tiež mala zakázať neprimeraná kontrola na pracovisku a diskriminácia na základe skreslených algoritmov.

6.5 EHSV zdôrazňuje, že samotná dôvera nestačí; podstatným ostáva kritické myslenie založené na všeobecnom vzdelávaní. Je to mimoriadne dôležité v kontexte boja proti dezinformáciám, ktoré predstavujú hrozbu pre našu demokraciu.

6.6 EHSV zdôrazňuje, že dôvera zahŕňa aj dodržiavanie práv zamestnancov na informácie a konzultácie. Právo na informácie a konzultácie v prípade zmien na pracovisku, ako to zaručujú zmluvy EÚ, pretvárajú „zamestnancov“ na „občanov v práci“.

6.7 EHSV zdôrazňuje, že právne predpisy EÚ sú osobitne dôležité pre ochranu spotrebiteľov a zamestnancov, ktorí nemajú profesionálne digitálne zručnosti.

7. Vplyv krízy COVID-19 na digitálnu transformáciu

7.1 Vzhľadom na nedávnu – a prebiehajúcu – pandémiu koronavírusového ochorenia COVID-19 je spoločnosť postavená zoči-voči realite, pokiaľ ide o používanie digitálnych technológií, čo predstavuje mnoho nových výziev. Potreba komunikácie, štúdia a práce na diaľku ukázala, že mnohí ľudia nie sú primerane pripravení, aby mohli efektívne využívať najmodernejšie digitálne technológie a ani digitálna infraštruktúra nie je schopná zabezpečiť rovnaký prístup a inkluzívnu účasť prostredníctvom digitálnych technológií. Digitálne siete sa nerozšírili tak, aby zvládli zvýšené zaťaženie a bude potrebné vynaložiť dostatočné investície, aby sa zabezpečil prístup k vysokorýchlostnej a efektívnej komunikácii nielen na komerčné účely, ale aj pre súkromný život, a to aj v odľahlých oblastiach.

7.2 Osobitnú pozornosť bude potrebné venovať zraniteľným skupinám. Najmä starší ľudia, ktorí nemajú dostatočné zručnosti, skúsenosti ani hardvér na používanie internetových platforiem, zostali bez vhodných komunikačných prostriedkov. Skomplikovali sa tak sociálne kontakty medzi členmi rodiny aj inými ľuďmi. Sociálne a iné verejné služby sa stali nedostupnými alebo prinajmenšom sa sťažil prístup k nim. Je potrebné vyvinúť ďalšie úsilie a musia sa poskytnúť prostriedky na digitálne odbornú prípravu osôb patriacich do sociálne zraniteľných skupín.

7.3 Okrem toho karanténa a dočasné uzatvorenie hraníc medzi členskými štátmi ukázali, že existujú ďalšie dôsledky a nedostatky týkajúce sa súčasného stavu na digitálnom jednotnom trhu, pokiaľ ide o cezhraničných pracovníkov a prácu na diaľku. Kríza COVID-19 tiež viedla k veľmi výraznému nárastu elektronického obchodu a bezhotovostných platieb, ako aj k nárastu nekalých a podvodných praktík. Potreba zmeniť návyky z dôvodu opatrení, ktoré národné vlády prijali na boj proti šíreniu nákazy COVID-19, môže mať z dlhodobého hľadiska pretrvávajúce účinky na spotrebiteľské návyky a pracovné vzťahy. Pri príprave nových politík v tejto súvislosti je potrebné zohľadniť pozitívne a negatívne účinky tejto zmeny.

7.4 Digitálny svet sa v plnej miere mobilizoval s cieľom poskytnúť odborné znalosti v boji proti pandémie COVID-19. Otázka aplikácií digitálneho sledovania (sledovanie kontaktov) s cieľom informovať ľudí o tom, že v posledných dňoch prišli do kontaktu s niekým, komu diagnostikovali ochorenie COVID-19, bola predmetom mnohých diskusií. EHSV vyjadruje poľutovanie nad tým, že európska iniciatíva v oblasti digitálneho monitorovania týchto kontaktov, známa ako PEPP-PT (Pan European Privacy Preserving Proximity Tracing), nevedla ku konsenzu, ktorý by umožnil začlenenie štandardizovaných aplikácií do národných stratégií v oblasti zdravia.

V Bruseli 16. júla 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov — Nová priemyselná stratégia pre Európu

[COM(2020) 102 final]

(2020/C 364/15)

Spravodajca: **Mihai IVAȘCU**

Pomocný spravodajca: **Dirk BERGRATH**

Konzultácia	Európska komisia, 22. 4. 2020
Právny základ	článok 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie
Príslušná sekcia	sekcia pre jednotný trh, výrobu a spotrebu
Prijaté v sekcii	25. 6. 2020
Prijaté v pléne	16. 7. 2020
Plenárne zasadnutie č.	553
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	207/4/7

1. Závbery a odporúčania

1.1 Európska únia a jej členské štáty musia byť jednotné, aby ochránili svoju zvrchovanosť. EHSV pevne verí, že ak si má Európa udržať svetovú vedúcu úlohu, potrebuje silnú, konkurencieschopnú priemyselnú základňu.

1.2 EHSV uznáva zásadný význam prechodu na uhlíkovo neutrálne hospodárstvo a zvrátenia súčasnej krivky kolapsu biodiverzity. EÚ sa bez stratégie pre ekologické priemyselné odvetvia ako základného kameňa zelenej dohody nikdy nepodarí dosiahnuť prechod na uhlíkovo neutrálne hospodárstvo počas jednej generácie.

1.3 Nová priemyselná stratégia musí zabezpečovať správnu rovnováhu medzi podporou európskych podnikov, rešpektovaním našich cieľov klimateckej neutrality do roku 2050 a poskytovaním stimulov spotrebiteľom, aby zmenili svoje spotrebiteľské návyky a začali kupovať udržateľné výrobky a využívať udržateľné služby.

1.4 EHSV víta skutočnosť, že Komisia pripisuje pri koncipovaní budúcnosti európskeho priemyslu značný význam sociálnym partnerom a organizáciám občianskej spoločnosti. EHSV je presvedčený, že konštruktívny sociálny a občiansky dialóg na všetkých úrovniach prispeje k úspešnému vykonávaniu stratégie.

1.5 Obehové hospodárstvo je kľúčom k vytvoreniu budúceho hospodárskeho modelu Európy. Musia sa preskúmať realizovateľné a ekonomicky prijateľné alternatívy fosílnych palív, pričom dôraz sa musí klásť na decentralizované a kooperatívne riešenia v oblasti čistej energie. Obehové hospodárstvo tiež výrazne zlepší efektívnosť využívania zdrojov v hospodárskych činnostiach a takisto zníži našu závislosť od dovozu kritických surovín.

1.6 EHSV pevne verí, že priemyselná politika musí ísť ruka v ruku so spoľahlivou obchodnou a zahraničnou politikou, ktorá zas musí vypracovať stratégiu na zabezpečenie prístupu k surovinám.

1.7 EHSV verí, že je zásadné, aby Európa v súvislosti s určitými technológiami preklenula priepasť, ktorá ju delí od Spojených štátov, Číny a iných krajín. Budovanie na našich konkurenčných výhodách je popri financovaní výskumu a vývoja kľúčom k tomu, aby sme sa stali svetovým lídrom. Zásadný význam má budovanie zjednoteného európskeho kapitálového trhu vrátane európskeho trhu s rizikovým kapitálom.

1.8 Bud' sa bude európsky priemysel digitalizovať, alebo zanikne. Investície do sektorov IKT, ako je dátové hospodárstvo, internet vecí, cloud computing, umelá inteligencia a vyspelá výroba sa musia dostať do všetkých regiónov a členských štátov.

1.9 Vnútrotný trh predstavuje základ pre našu konkurencieschopnosť v celosvetovom meradle. V prípade potreby by všetky členské štáty mali uplatňovať posilnené a aktualizované nariadenie o preverovaní priamych zahraničných investícií. Každý, kto chce byť súčasťou jednotného trhu, by mal dodržiavať jeho pravidlá vrátane zásad klimatickej neutrality.

1.10 Na obnovu pracovných miest, rastu a dôvery je v Európskej únii potrebná väčšia podnikavosť. EÚ by mala podporovať a financovať vzdelávacie programy určené na podporu vytvárania nového udržateľného hospodárskeho a sociálneho prostredia.

1.11 Priemyselná politika by mala mať silný sociálny rozmer. Kvalitné pracovné miesta, sociálna ochrana a dobre fungujúce verejné služby vytvárajú vhodné podmienky na rozvoj priemyselnej činnosti. Európsky pilier sociálnych práv je v tejto súvislosti dôležitou hnacou silou inkluzívneho hospodárskeho rastu.

1.12 EHSV vyzýva, aby sa rýchlo začal vykonávať európsky patent s jednotným účinkom, čo by umožnilo odvetviám vyvíjať, inovovať a chrániť svoj know-how na európskej a medzinárodnej úrovni za rozumnú cenu.

1.13 EHSV sa domnieva, že na riešenie medzinárodných rozdielov v cenách uhlíka sú potrebné tieto opatrenia: zavedenie opatrení na kompenzáciu uhlíka na hraniciach, environmentálne normy, ktoré musia dovozcovia dodržiavať, dotácie na nízkouhlíkový vývoz, rozsiahle využívanie nástrojov a krokov na ochranu obchodu s cieľom riešiť rozdiely v cenách uhlíka v dohodách o voľnom obchode. Konečným cieľom by malo byť stanovenie celosvetovej ceny uhlíka.

1.14 EHSV verí, že je potrebné dokončiť HMÚ, aby sa zabezpečilo, že budú k dispozícii všetky hospodárske nástroje na boj proti nepriaznivým hospodárskym otrasom spôsobeným zdravotnou krízou v dôsledku pandémie COVID-19.

1.15 EHSV poukazuje na to, že jedinou možnosťou, ako môžu členské štáty prekonať túto krízu, je konať koordinovaným spôsobom, nikoho nevynechať a obnoviť schopnosť spoločností vytvárať pridanú hodnotu, investovať do udržateľnej budúcnosti a udržiavať, resp. vytvárať kvalitné pracovné miesta. Plán EÚ na obnovu, zelená dohoda a nová priemyselná stratégia by v prípade integrovaného vykonávania predstavovali odvážny a ambiciózný balík opatrení na ukončenie krízy spôsobenej pandemiou a na formovanie našej spoločnej budúcnosti.

1.16 Táto kríza pravdepodobne zasiahne najviac MSP. EHSV podporuje zámer pomôcť MSP pri rozširovaní, vývoji nových podnikateľských modelov a získavaní kvalifikovanej pracovnej sily, napríklad zavedením akciových opcií pre zamestnancov.

1.17 Sprostredkovateľské štruktúry, ako sú siete MSP, agentúry regionálneho rozvoja a klastre, musia podporovať a posilňovať strategické hodnotové reťazce a spájať všetky dynamické sily s cieľom posilniť hospodárske ekosystémy.

2. Všeobecné pripomienky

2.1 EHSV víta toto oznámenie o novej priemyselnej stratégii pre Európu, vyjadruje však poľutovanie nad tým, že namiesto predstavenia jasnej krátkodobej, strednodobej a dlhodobej konkrétnej a komplexnej stratégie pre európsky priemysel sa v ňom uvádza iba zoznam budúcich projektov a opatrení. EHSV preto naliehavo vyzýva Komisiu, aby vydala konkrétny akčný plán s jasnými ročnými cieľmi a postupmi monitorovania, ktorý by zahŕňal úzku spoluprácu so všetkými príslušnými zainteresovanými stranami.

2.2 EHSV však berie na vedomie niekoľko rozdielov v porovnaní s predchádzajúcimi oznámeniami:

- má strategický prístup, pretože sa v ňom kladie oveľa väčší dôraz na „dvojakú“ transformáciu v digitálnej oblasti aj v oblasti uhlíkovej neutrality;
- obhajuje kooperatívnejší prístup k priemyselnej politike, napr. zdôraznením potreby budovania silných priemyselných ekosystémov alebo podpory priemyselných združení;

- má tendenciu umožňovať väčšie financovanie štátu na strategické priemyselné projekty tým, že sa ním uvoľňujú bežné právne predpisy EÚ o dotáciách alebo vytvárajú veľké projekty spoločného európskeho záujmu;
- zaujíma sa v ňom pevnejší postoj k vonkajším vzťahom, pretože sa v ňom navrhuje využiť regulačnú právomoc EÚ na obranu strategickej autonómie Európy;
- zameriava sa na dekarbonizáciu európskych energeticky náročných priemyselných odvetví.

2.3 V tomto nestabilnom medzinárodnom prostredí musia byť Európska únia a jej členské štáty jednotné, aby chránili svoju zvrchovanosť. EHSV je pevne presvedčený, že ak si chce Európa udržať svoju vedúcu úlohu vo svete, potrebuje konkurencieschopnú a silnú priemyselnú základňu, ktorá prispeje k úsiliu EÚ o dosiahnutie cieľov udržateľného rozvoja, dosiahnutie súladu s Parížskou dohodou a čo najskorší návrat k ekologickej stope⁽¹⁾, ktorá by ročne nepresahovala biologickú kapacitu Zeme, a to najneskôr do roku 2040.

2.4 EHSV uznáva zásadný význam prechodu na uhlíkovo neutrálne hospodárstvo a zvrátenia súčasnej krivky kolapsu biodiverzity. Spoločná priemyselná stratégia môže uspieť iba zapojením všetkých členských štátov a zainteresovaných strán a spoluprácou medzi nimi a prostredníctvom integrovaného strategického plánovania, združovania zdrojov európskych aktérov, regionálnych a miestnych inštitúcií, priemyselných klastrov, podnikov, sociálnych partnerov, podnikov sociálneho hospodárstva, univerzít a výskumných skupín a organizácií občianskej spoločnosti.

2.5 Nová priemyselná stratégia musí zabezpečovať primeranú rovnováhu medzi podporou európskych podnikov, aby sa rozvíjali spôsobom šetrným k životnému prostrediu, rešpektovaním našich cieľov klimatickej neutrality do roku 2050 a poskytovaním stimulov spotrebiteľom, aby zmenili svoje spotrebiteľské návyky a začali kupovať udržateľný tovar a využívať udržateľné služby. Na tento účel musíme ďalej rozvíjať súbor nástrojov pre udržateľnú priemyselnú politiku vzhľadom na špecifiká MSP.

2.6 EHSV je okrem toho presvedčený, že dobre riadený prechod na digitálne hospodárstvo, ktoré je neutrálne z hľadiska klímy, má potenciál na oživenie európskeho priemyslu a vytváranie nových kvalitných pracovných miest v nových udržateľných hodnotových reťazcoch. Navrhovaná štruktúra riadenia by preto mala posilniť spoluzodpovednosť za priemyselnú stratégiu na všetkých úrovniach a zapojiť všetky príslušné zainteresované strany.

2.7 Rozvoj európskeho priemyslu možno dosiahnuť iba podporou veľkého programu súkromných a verejných investícií. Nová európska priemyselná stratégia, ktorá reaguje na nové potreby Európanov, zvyšuje rast HDP, podporuje medziregionálnu súdržnosť, znižuje rozdiely v príjmoch a zlepšuje kvalitu života prostredníctvom investícií a inovácií, môže pomôcť vytvoriť spoločnú európsku identitu, stimulovať solidaritu, posilniť európske inštitúcie a predstavuje teda „európsku pridanú hodnotu“.

2.8 EHSV uznáva význam, ktorý Komisia pripisuje organizáciám občianskej spoločnosti pri koncipovaní budúcnosti európskeho priemyslu. EHSV sa domnieva, že iba vzájomnou spoluprácou medzi členskými štátmi, európskymi inštitúciami, sociálnymi partnermi a zastupiteľskými organizáciami občianskej spoločnosti sa môže vytvoriť vhodné prostredie pre rast európskeho priemyslu. V tejto súvislosti je dôležitou zárukou úspešného vykonávania stratégie konštruktívny sociálny a občiansky dialóg na všetkých úrovniach.

2.9 EHSV už dávno uznal, že „v podnikateľskej komunite sú subjekty, ktoré sú lídrami v oblasti začleňovania udržateľnosti. Mnohé podniky sú naozaj priekopníkmi tejto politiky. Politika musí vytvárať stabilné prostredie a istotu, aby sa zabezpečilo, že osvedčené postupy sa stanú bežnou praxou. Vďaka tomu budú podniky schopné prinášať udržateľné riešenia“, a nalieha na Komisiu, aby ich zohľadnila pri navrhovaní budúcich politik⁽²⁾. Treba poznamenať, že sociálne hospodárstvo sa aspektom udržateľnosti venuje už dlhodobo.

2.10 V roku 2019 sa priemyselná výroba konečne vrátila na úroveň pred krízy (pred rokom 2007). Priemysel je stále hlavnou zložkou nášho hospodárstva a musí poskytovať riešenia pre mnohé výzvy, ktorým čelí naša spoločnosť. Priemysel zohráva dôležitú sociálnu úlohu aj vďaka činnostiam s vysokou pridanou hodnotou, kvalitným pracovným miestam

⁽¹⁾ Na základe definície siete *Global Footprint Network* (<https://www.footprintnetwork.org/>).

⁽²⁾ Ú. v. EÚ C 14, 15.1.2020, s. 95.

a vytváraní nepriamej zamestnanosti v súvisiacich službách. EHSV preto víta komplexný súbor návrhov uvedených v oznámení a dúfa, že budú urýchlene vypracované a implementované. Dramatický pokles priemyselnej výroby v dôsledku krízy spôsobenej koronavírusom si však vyžaduje, aby sa núdzové opatrenia, ktoré prijali vlády na to, aby udržali fungovanie životaschopných podnikov a chránili príjmy zamestnancov, a ktoré Komisia podporila, uplatňovali aj naďalej, a to tak dlho, ako to bude potrebné.

2.11 EHSV už dlho uznáva význam startupov a rozširujúcich sa podnikov pri budovaní konkurencieschopného a inovatívneho priemyselného odvetvia. Preto naďalej požaduje „koordinovaný politický prístup k začínajúcim a rozširujúcim sa podnikom, ktorý zohľadní rôznorodosť podnikových modelov, a víta konkrétne činnosti pre podniky sociálneho hospodárstva“⁽³⁾.

2.12 EHSV víta oznámený návrh na zlepšenie pracovných podmienok pracovníkov platformami. EHSV však ľutuje, že oveľa rozsiahlejšia výzva inkluzívnej a spravodlivej transformácie sa v oznámení priamo nerieši. Trvá na tom, že je potrebný ambiciózný akčný plán, ktorý by nabádal členské štáty k tomu, aby dodržali svoje sľuby, ktoré prijali v súvislosti s vyhlásením Európskeho piliera sociálnych práv.

3. Zelená Európa

3.1 Európa potrebuje udržateľnú priemyselnú politiku podporujúcu spravodlivý prechod na nízkouhlíkové hospodárstvo. To si vyžaduje spoľahlivý viacročný finančný rámec, pričom zásadnú úlohu pri financovaní takéhoto prechodu má zohrávať Európska investičná banka. Investície by mali podporovať kvalitu životného prostredia a zlepšenú kvalitu života Európanov.

3.2 Mnohé z cieľov, ktoré sme si stanovili na rok 2030, je možné rozšíriť až do roku 2050 a na našu transformáciu na kontinent bez oxidu uhličitého. Preto EHSV verí, že priemyselná stratégia, tak ako stratégia udržateľného rozvoja, by mala „zahŕňať vnútornú aj vonkajšiu činnosť EÚ a podporovať maximálny súlad medzi nimi. [...]. Základom vykonávania by mali byť inovácie, medzinárodná spolupráca orientovaná na udržateľnosť a obchodné dohody a mobilizácia podnikateľskej a občianskej spoločnosti“⁽⁴⁾.

3.3 Tradičné aj rozvíjajúce sa priemyselné odvetvia budú musieť vyvinúť aktívny prístup, predvídať, prispôbovať a riadiť zmeny pomocou nových udržateľných technológií, pracovných miest a rekvalifikácie, ktoré zodpovedajú výzvam budúcnosti v súlade so sociálnym prehľadom v rámci európskeho semestra. Je potrebné, aby sa v spolupráci s organizáciami občianskej spoločnosti a sociálnymi partnermi vytvorili nové politické opatrenia zamerané na zručnosti, aby sa urýchlilo prispôbovanie systémov vzdelávania a odbornej prípravy dopytu po nových pracovných miestach.

3.4 EÚ by sa mala stať svetovým lídrom v oblasti obehového hospodárstva a čistých technológií. Bude pracovať na tom, aby dekarbonizovala energeticky náročné priemyselné odvetvia. Obehové hospodárstvo je kľúčom k vytvoreniu budúceho hospodárskeho modelu Európy. EHSV verí, že „výrobky a služby, pri ktorých sú dodržané zásady obehovosti, by mali byť cenovo jasne odlíšené“ a že „znížené sadzby alebo oslobodenie od DPH pre recyklované výrobky, ako aj pre činnosti spojené s opakovaným používaním a opravou môžu podnikateľov stimulovať k aktivite v tomto priestore a spotrebiteľom poskytnúť výrobky za konkurencieschopné ceny [...]“⁽⁵⁾.

3.5 Prechod na uhlíkovo neutrálne hospodárstvo si vyžaduje zabezpečenie čistých zdrojov energie. Reformovaná regulácia v oblasti energetiky a celoeurópska spolupráca, pokiaľ ide o výrobcov-spotrebiteľov a ďalšie prepojenie sietí majú zásadný význam. Musia sa preskúmať životaschopné a ekonomicky prijateľné alternatívy fosílnych palív, pričom dôraz sa musí klást na decentralizované a kooperatívne riešenia v oblasti čistej energie, ako sú družstvá v oblasti obnoviteľnej energie, výrobcovia-spotrebiteľia a inteligentné siete.

3.6 Spustenie energetickej únie 2.0 sa musí považovať za základ programu, ktorý bude investovať do zásadného zvýšenia dodávok (nízkouhlíkovej) energie (vrátane vodíka), prepojí jednotlivé nosiče energie, vytvorí celoeurópsku elektrizačnú sústavu s cieľom riešiť prerušovanú dodávku veternej a slnečnej energie a zabezpečí vývoj technológií na uskladňovanie energie.

3.7 EÚ sa bez stratégie pre ekologické priemyselné odvetvia ako základného kameňa zelenej dohody nikdy nepodarí dosiahnuť prechod na uhlíkovo neutrálne hospodárstvo počas jednej generácie. Zelená dohoda bude definovať a formovať tvorbu priemyselnej politiky nielen počas funkčného obdobia Komisie, ktoré sa práve začalo, ale aj dlho potom.

⁽³⁾ Ú. v. EÚ C 288, 31.8.2017, s. 20.

⁽⁴⁾ Ú. v. EÚ C 14, 15.1.2020, s. 95.

⁽⁵⁾ Ú. v. EÚ C 264, 20.7.2016, s. 98.

3.8 Solárne panely, veterné elektrárne a batérie sú pre náš nový priemyselný model zásadné. Vyžadujú si však aj suroviny, ktoré majú pod kontrolou naši konkurenti na medzinárodnej scéne. Priemyselná politika musí ísť ruka v ruku so spoľahlivou obchodnou a zahraničnou politikou, ktorá zas musí zabezpečovať prístup k týmto zdrojom.

3.9 Aby sa dosiahla primeraná úroveň investícií potrebných na financovanie zelenej dohody, malo by sa zväziť aj preskúmanie pravidiel štátnej pomoci pre investície do nízkouhlíkových výrobkov a procesov. Okrem toho novovytvorené inovačné a modernizačné fondy, ako aj príjmy z obchodovania s emisnými kvótami ETS poskytujú (alebo by mohli poskytovať) ďalšie zdroje na podporu udržateľnej priemyselnej politiky a zvládnutie sociálneho dosahu transformácie.

4. Digitálna Európa

4.1 Nové technológie menia náš životný štýl, našu spotrebu a podnikanie. Hovoríme o stratégii sietí 5G, zatiaľ čo iné hospodárske mocnosti investujú do technológií 6G. Budovanie na našich konkurenčných výhodách je popri financovaní výskumu a vývoja kľúčom k tomu, aby sme sa stali svetovým lídrom. Doteraz sme v oblasti určitých technológií zaostávali za USA, Čínou a ďalšími krajinami. Táto digitálna technológia je základným kameňom každého posunu smerom k Priemyslu 4.0. EHSV sa domnieva, že je nevyhnutné, aby Európa tieto nedostatky odstránila. Musí sa to urobiť takým spôsobom, aby sa vyvážili obavy o bezpečnosť s ekonomickými potrebami.

4.2 Kľúčové sú investície do umelej inteligencie a inteligentného využívania údajov, pričom sa musí zaistiť ochrana súkromia európskych podnikov a spotrebiteľov. To sa dá dosiahnuť len nasmerovaním európskych finančných prostriedkov určených na inovácie do nových digitálnych technológií. Malé a stredné podniky zohrávajú v tomto procese zásadnú úlohu a je nevyhnutné zabezpečiť ich primerané financovanie, aby mohli rásť a inovovať. EHSV už spomenul, že „Komisia by mala analyzovať a dopĺňať (nie nahrádzať) súkromné iniciatívy, ktorých cieľom je výmena osvedčených postupov a skúseností medzi inovátormi“, a že „EÚ musí vytvoriť politický, daňový a regulačný rámec na podporu rozsiahleho zavádzania týchto nových udržateľných modelov“⁽⁶⁾.

4.3 Technológie vyvinuté v Európe sa až príliš často uvádzajú na trh inde. EÚ nedokázala vytvoriť technologické giganty. Príliš málo mladých popredných inovatívnych podnikov sa stáva veľkými firmami výrazne zameranými na výskum a vývoj. Na preklopenie posledného kroku od startupu k plnohodnotnému podniku je dôležité dokončiť budovanie jednotného európskeho kapitálového trhu vrátane európskeho trhu s rizikovým kapitálom.

4.4 Buď sa bude priemysel Európy digitalizovať, alebo zanikne a ovládnu ho efektívnejší a rýchlejší konkurenti. To si bude vyžadovať aj zvýšenie investícií na posilnenie schopnosti rastu v nových odvetviach IKT, ako je napríklad dátové hospodárstvo, internet vecí, cloud computing, umelá inteligencia a vyspelá výroba. Investície do digitálnej infraštruktúry sa musia dostať do všetkých regiónov a členských štátov.

4.5 Je nevyhnutné vybaviť európsku pracovnú silu digitálnymi zručnosťami pre novú fázu industrializácie. Plné využitie digitálnej éry je možné dosiahnuť len s kvalifikovanou a dobre pripravenou pracovnou silou. EHSV už uviedol, že „európskym pracovníkom sa musia poskytnúť programy odbornej prípravy, rekvalifikácie, zvyšovania kvalifikácie a celoživotného vzdelávania, aby mohli v plnej miere ťažiť z technologických zmien“⁽⁷⁾. To si vyžaduje aktívne nástroje trhu práce, ako aj účinné systémy sociálneho zabezpečenia založené na solidarite, vďaka čomu by sa zachoval európsky sociálny model.

4.6 Dátovú stratégiu Komisie treba doplniť nariadením o spravodlivej hospodárskej súťaži v digitálnom hospodárstve, ktorú by monitoroval orgán pre digitálnu hospodársku súťaž. V tomto ohľade si budú dátové priestory pre strategické sektory navrhnuté Komisiou vyžadovať aj nariadenia o prístupe, voľnom toku a ochrane údajov a používaní konkrétnych algoritmov, čím sa bude organizovať prístup k priemyselným údajom v rámci spravodlivých, primeraných a nediskriminačných podmienok (FRAND). Pokroky v digitalizácii súborov údajov a inovatívne technológie musia byť navyše v úplnom súlade so všeobecným nariadením o ochrane údajov a smernicou o informáciách verejného sektora.

⁽⁶⁾ Ú. v. EÚ C 81, 2.3.2018, s. 57.

⁽⁷⁾ Ú. v. EÚ C 228, 5.7.2019, s. 58.

5. Celosvetovo konkurencieschopná EÚ

5.1 Budúca konkurencieschopnosť európskeho priemyslu má mimoriadny význam pre to, aby európske hospodárstvo dosiahlo pokrok v čoraz multipolárnejšom globálnom hospodárstve s rastúcim geopolitickým napätím. Prehlbovanie jednotného trhu predstavuje cestu vpred, pretože to prinesie vyrovnanejšie podmienky vo vzťahu k podnikom z tretích krajín. Funkčnému vnútornému trhu musí pomáhať silná obchodná politika na boj proti medzinárodným prekážkam a nesúťažným postupom. Nariadenie o preverovaní priamych zahraničných investícií⁽⁸⁾, ktoré nadobudne účinnosť v októbri 2020, je dôležitým krokom na ochranu kľúčových aktív EÚ. EHSV však zdôrazňuje, že je nevyhnutné, aby sa neustále monitorovalo a podľa potreby aktualizovalo a upravovalo.

5.2 Vnútorný trh predstavuje konkurenčnú výhodu Európy a je jadrom našej spolupráce. Predstavuje základ našej globálnej konkurencieschopnosti. Ochrana a rozvoj vnútorného trhu musia byť stredobodom novej priemyselnej politiky, v rámci ktorej sa musia vykonávať opatrenia na zlepšenie jej rozvoja a efektívnosti a posilnenia štyroch slobôd.

5.3 EHSV zastáva názor, že „administratívne zaťaženie a byrokracia sú naďalej hlavnými prekážkami pre začínajúce a rozširujúce sa podniky“. Preto naliehavo vyzýva Európsku komisiu, aby sa vyhla zvyšovaniu tohto administratívneho zaťaženia nadmernou reguláciou a aby preskúmala spôsoby jeho zefektívnenia a zníženia⁽⁹⁾, a to výlučne v prípadoch, keď to neohrozí sociálne a environmentálne práva.

5.4 Pokiaľ ide o výskum a vývoj, EHSV vyzýva Komisiu, aby:

- zachovala a plnila ambiciózny cieľ investovať do výskumu a vývoja 3 % HDP EÚ, aby sa dohnali rozdiely v porovnaní s našimi hlavnými konkurentmi, ako sú USA a Japonsko;
- ďalej budovala celoeurópsky trh s rizikovým kapitálom, ktorý zlepši financovanie inovačných vysokorizikových projektov s veľkým potenciálom;
- zabezpečila, že k prvému priemyselnému využitiu výsledkov výskumu a vývoja financovaného z verejných zdrojov dôjde v Európskej únii;
- posilnila inovačné systémy v regiónoch na periférii alebo v tých, ktoré čelia štrukturálnym zmenám.

5.5 Na obnovu pracovných miest, rastu a dôvery je v Európskej únii potrebná väčšia podnikavosť. EÚ by mala podporovať a financovať vzdelávacie programy navrhnuté na podporu vytvárania nových podnikov v budúcnosti. Vzdelávanie je cesta vpred a výchova mladších generácií k podnikaniu by mohla znamenať viac podnikov a oveľa udržateľnejšie hospodárske a sociálne prostredie.

5.6 Pri snahe o podporu inovácií sa musia členské štáty a Komisia zamerať na vytvorenie prostredia úspešných inovačných klastrov, ako je Silicon Valley. Priaznivá regulácia, daňové stimuly, kvalifikovaná pracovná sila a ľahký prístup k financovaniu umožnia európskym inovátorom zostať v Európe a rozvíjať svoje nápady.

5.7 EÚ si nemôže udržať vedúce postavenie v oblasti inovácií bez rozumných politík duševného vlastníctva. Musíme zabezpečiť, aby boli európske inovácie a patenty dobre chránené pred nepriateľskými zámermi a priemyselnou špionážou. Preto je nevyhnutné zaviesť európsky patent s jednotným účinkom.

5.8 Európa nesmie byť v súvislosti s nekalou hospodárskou súťažou naivná. Ochrana európskych spotrebiteľov, podnikov a jednotného trhu je kľúčom k prosperite nášho hospodárstva. Každý, kto chce byť súčasťou jednotného trhu, by mal dodržiavať tieto pravidlá a v plnej miere ich rešpektovať, a to vrátane zásad klimatickej neutrality.

5.9 EHSV naliehavo vyzýva Komisiu, aby urýchlene prijala bielu knihu o nástroji pre zahraničné subvencie, ktorá sa bude zaoberať narušovaním jednotného trhu zahraničnými subvenciami.

⁽⁸⁾ Nariadenie (EÚ) 2019/452 (Ú. v. EÚ L 79 I, 21.3.2019, s. 1).

⁽⁹⁾ Ú. v. EÚ C 288, 31.8.2017, s. 20.

5.10 EHSV už vyzval na „priemyselnú politiku orientovanú na úžitkovú hodnotu, ktorá je priestorovo prispôbená podľa miestnych charakteristík a podporuje vytváranie klastrov a kooperativizmu, pri súčasnom zachovaní rozmanitosti zodpovedá výhodám z rozsahu a ktorá dodržiava zásady priemyselnej symbiôzy a obehového hospodárstva“⁽¹⁰⁾.

5.11 S veľkou pompou avizovaná reforma rámca hospodárskej súťaže je veľmi potrebná. EHSV však vyjadruje sklamanie, že prepracovanie pravidiel hospodárskej súťaže EÚ bolo odložené na rok 2021. Pri navrhovaní reformy nie je priestor na politické manévrovanie; prístup by mal byť založený na globálnom vývoji, a nielen na jednotnom trhu, ako to bolo doteraz.

5.12 Okrem toho by sa mala zintenzívniť spolupráca a interakcia medzi jednotlivými úrovňami miestnej a štátnej správy a Európskou úniou. EHSV opakovane žiadal o väčšiu synergiu, pričom „komunikácia a platformy spolupráce by sa mali podporovať a mali by zahŕňať všetky členské štáty. Čo funguje v jednom členskom štáte, môže fungovať v druhom, a čo objavil jeden členský štát, môže sa použiť alebo zlepšiť v inom štáte. [...] žiadny členský štát nemôže mať prominentnú úlohu na svetovej scéne sám osebe“⁽¹¹⁾.

5.13 Na riešenie medzinárodných rozdielov v cene uhlíka je potrebné zvážiť viacero opatrení: zavedenie opatrení na kompenzáciu uhlíka na hraniciach, environmentálne normy, ktoré musia dovozcovia dodržiavať, dotácie na nízkouhlíkový vývoz, využívanie nástrojov a krokov na ochranu obchodu s cieľom riešiť rozdiely v cenách uhlíka v dohodách o voľnom obchode. Konečným cieľom by malo byť stanovenie celosvetovej ceny uhlíka.

5.14 Je nevyhnutné využiť potenciál európskych kapitálových trhov. Dokončenie únie kapitálových trhov a vytvorenie vhodných trhových podmienok pre firmy, aby sa mohli financovať prostredníctvom trhov, umožní našim podnikom získať prístup k vhodným nástrojom na financovanie všetkých fáz ich rozvoja.

5.15 EHSV vyjadruje poľutovanie nad skutočnosťou, že v oznámení sa do značnej miery prehliada regionálny rozmer dvojakej transformácie. Víta však návrh (ako súčasť Plánu EÚ na obnovu) výrazne navýšiť zdroje Fondu na spravodlivú transformáciu, a to zo 7,5 miliardy EUR na 40 miliárd EUR. EHSV dúfa, že sa tým pokryjú potreby všetkých regiónov, ktoré prechádzajú hĺbkovou priemyselnou transformáciou.

5.16 Lepšia integrácia a koordinácia súboru nástrojov pre priemyselnú politiku spolu s náležitými riadiacimi štruktúrami by mali zaistiť, že Európa splní svoje ambície a stane sa ekologickým, digitálnym a obehovým hospodárstvom a zároveň zvýši svoju strategickú autonómiu a hospodársku odolnosť.

5.17 Sprostredkovateľské štruktúry, ako sú siete MSP, agentúry regionálneho rozvoja, klastre, priemyselné združenia a verejno-súkromné partnerstvá, musia v záujme posilnenia hospodárskych ekosystémov podporovať a posilňovať strategické hodnotové reťazce a spájať všetky dynamické sily (inovatívne MSP, veľké podniky, výskumné ústavy, podniky sociálneho hospodárstva a verejné orgány).

6. Koronavírus

6.1 Pandémia COVID-19 spôsobila rozsiahlu hospodársku recesiu (podľa prognózy ECB dôjde v tomto roku k hospodárskemu poklesu o 8,7 %⁽¹²⁾), ktorá na rozdiel od iných minulých kríz zahŕňa otrasy na strane ponuky aj dopytu. Musia sa použiť všetky prostriedky na zabránenie tomu, aby sa dočasný výpadok v priemyselnej výrobe stal trvalým a/alebo aby sa z problému s likviditou stala kríza solventnosti.

6.2 EHSV preto víta návrh plánu EÚ na obnovu (vrátane nástroja na obnovu *Next Generation EU*), ktorý predložila Komisia. Tento plán:

— podporí novú priemyselnú stratégiu, pretože sa ním zdvojnásobia prostriedky pre Program InvestEU, zavedie Nástroj pre strategické investície, ako aj nový nástroj na podporu platobnej schopnosti;

⁽¹⁰⁾ Ú. v. EÚ C 97, 24.3.2020, s. 31.

⁽¹¹⁾ Ú. v. EÚ C 228, 5.7.2019, s. 67.

⁽¹²⁾ https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-performance-and-forecasts/economic-forecasts/spring-2020-economic-forecast-deep-and-uneven-recession-uncertain-recovery_en.

- predstavuje skutočne európsku odpoveď na krízu spôsobenú pandémiou, pretože je ambiciózny a bude mať výrazný makroekonomický dosah. Pomôže predísť ďalšiemu ničeniu kapitálu (vrátane ľudského), obnoviť dôveru a bude mať významné multiplikačné účinky;
- pomáha predísť asymetrickej obnove hospodárstva a posilňuje vnútornú súdržnosť a solidaritu;
- významne zvyšuje prostriedky určené na Fond na spravodlivú transformáciu;
- umožňuje dosahovať pokrok v našich spoločných spoločenských a hospodárskych prioritách, ktorými sú: obnovenie priemyselnej činnosti, podpora verejných a súkromných investícií do dvojakej digitálnej a ekologickej transformácie, rozvoj spoločných programov priemyselnej reštrukturalizácie, podpora zamestnanosti v činnostiach zameraných na budúcnosť.

6.3 EHSV naliehavo vyzýva inštitúcie, aby urýchlene dosiahli dohodu, vďaka čomu by sa mohlo čo najskôr začať s realizáciou plánu. Kombinácia zelenej dohody, plánu na obnovu a novej priemyselnej stratégie poskytuje účinný a ucelený súbor nástrojov na boj proti recesii a formovanie našej spoločnej budúcnosti.

6.4 V čase, keď mnohé priemyselné odvetvia museli prerušiť svoju prevádzku, sa EHSV domnieva, že:

- je nevyhnutné zmapovať, aký hlboký je dosah krízy spôsobenej pandémiou COVID-19 na priemyselné odvetvia a hodnotové reťazce, aby bolo možné identifikovať a riešiť konkrétne potreby každého odvetvia, a obnoviť tak výrobu/zamestnanosť;
- je nevyhnutné (opätovne) vybudovať integrované priemyselné hodnotové reťazce v rámci EÚ s cieľom posilniť strategickú autonómiu Európy a jej hospodársku odolnosť. Musí sa podporovať relokalizácia strategických činností a zaručiť bezpečnosť dodávok v odvetviach, ako je energetika, zdravotníctvo a účinné farmaceutické látky.

6.5 Je úplne jasné, že Európska únia musí v týchto ťažkých časoch preukázať svoju silu a schopnosti. EHSV sa domnieva, že jediná možnosť, ako môžu členské štáty prekonať túto krízu, je postupovať koordinovane a nikoho nevynechať. Pre populistické myšlienky a národné plánovanie tu nie je priestor. Solidarita, spolupráca a vzájomný rešpekt sú nevyhnutné na rýchlu obnovu, pričom ak má byť táto obnovu udržateľná, musíme sa poučiť z nedostatočného rešpektovania ekosystémov v minulosti.

6.6 Uvoľnenie fiškálnych pravidiel podporí produktívne investície iba vtedy, keď jedným z cieľov bude vzostupná konvergencia členských štátov s nižšími príjmami. Je načase navrhnuť konkrétne opatrenia na to, aby sme skutkami, a nie len slovami dokázali, že európska solidarita skutočne existuje.

6.7 Táto kríza pravdepodobne najviac zasiahne MSP, pretože sú zvyčajne závislé od veľkých podnikov a nemajú dostatočnú likviditu. Mimoriadne dôležité je nájsť správny nástroj na podporu všetkých európskych MSP, pričom EHSV podporuje zámer pomôcť MSP rásť a prilákať kvalifikovanú pracovnú silu, napr. zavedením akciových opcií pre zamestnancov⁽¹³⁾.

6.8 Treba identifikovať a podporovať kľúčový priemysel a hlavné odvetvia, od ľudských zdrojov až po výskum, čo vyústi do európskej priemyselnej politiky, ktorá bude tieto strategické odvetvia chrániť pred trhom a zaistiť bezpečnú dodávku kľúčového vybavenia, ako napr. respirátorov, masiek a ďalších výrobkov. To znamená, že sa musia podporovať korporácie, ktoré premiestňujú výrobnú kapacitu do Európy, vďaka čomu bude môcť EÚ znovu získať kontrolu nad výrobou a zaistiť si autonómiu vo vzťahu k svetovému trhu, a to vždy v súlade s ekologickou transformáciou. Čoraz väčšia závislosť EÚ od dovozu liekov a účinných farmaceutických látok môže predstavovať systémový problém, pretože môže viesť k nedostatku liekov a spôsobovať zdravotné riziká. To je z hľadiska strategickú autonómiu EÚ veľmi znepokojujúce.

V Bruseli 16. júla 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

⁽¹³⁾ COM(2020) 103 final.

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – a) Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Dlhodobý akčný plán, ako v úzkej koordinácii s členskými štátmi zlepšiť vykonávanie a presadzovanie pravidiel jednotného trhu

[COM(2020) 94 final]

b) Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Identifikácia a riešenie prekážok na jednotnom trhu

[COM(2020) 93 final]

(2020/C 364/16)

Spravodajca: **Gerardo LARGHI**

Pomocný spravodajca: **Gonçalo LOBO XAVIER**

Konzultácia	a) Európska komisia, 22.4.2020 b) Európska komisia, 22.4.2020
Právny základ	a) a b) článok 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie
Príslušná sekcia	sekcia pre jednotný trh, výrobu a spotrebu
Prijaté v sekcii	25.6.2020
Prijaté v pléne	16.7.2020
Plenárne zasadnutie č.	553
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	212/2/5

1. Závery a odporúčania

1.1. Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) podporuje Dlhodobý akčný plán, ako v úzkej koordinácii s členskými štátmi zlepšiť vykonávanie a presadzovanie pravidiel jednotného trhu⁽¹⁾, ktorý predložila Komisia.

1.2. EHSV je ochotný podporiť a víta a podporuje oznámenie Komisie s názvom *Identifikácia a riešenie prekážok na jednotnom trhu*⁽²⁾.

1.3. EHSV sa domnieva, že nedostatočné alebo nevhodné uplatňovanie pravidiel EÚ, je už príliš dlhú dobu Achilovou päťou práva EÚ, a práve to je dôvodom, prečo sa neriešili mnohé prípady podvodov a nezákonného správania. Uplatňovanie právnych predpisov EÚ je nevyhnutné na budovanie dôvery spotrebiteľov a podnikov zabezpečenie využívania plného potenciálu jednotného trhu pre podniky, zamestnancov a spotrebiteľov.

1.4. EHSV sa nazdáva, že stratégia vykonávania bude účinná len vtedy, ak 1) bude založená na silnom partnerstve zahŕňajúcom všetky príslušné zainteresované strany; 2) umožní väčšiu spoluprácu na európskej úrovni medzi existujúcimi systémami presadzovania práva, aby sa zabezpečilo, že k problémom, ktoré sa súčasne dotýkajú viacerých odvetví, sa pristupuje cielene; 3) sa vypracujú stratégie a spôsoby na nápravu rozsiahleho porušovania právnych predpisov EÚ tam, kde sa môže prijať jedno účinné a transparentné opatrenie na presadzovanie práva s cieľom chrániť všetky zainteresované strany a zabezpečiť cezhraničné presadzovanie práva; 4) využije potenciál nových technológií.

⁽¹⁾ COM(2020) 94 final.

⁽²⁾ COM(2020) 93 final.

1.5. EHSV vyzýva Komisiu, aby v tomto akčnom pláne jasne vymedzila úlohu, ktorú zohrávajú subjekty občianskej spoločnosti, podnikatelia, pracovníci a spotrebiteľia.

1.6. EHSV v plnej miere podporuje myšlienku Európskej komisie urobiť zo siete SOLVIT účinný základný nástroj na odstraňovanie neopodstatnených bariér na jednotnom trhu, považuje však za dôležité, aby táto sieť disponovala štruktúrovanejším postupom na predloženie dôležitých prípadov Komisii a aby fungovala vo všetkých sektoroch a oblastiach politiky.

1.7. EHSV víta iniciatívu zameranú na **lepšie posúdenie obmedzujúcich opatrení ex ante podľa smernice o testovaní proporcionality** ⁽³⁾. Zapojenie zainteresovaných strán do „testovania proporcionality“ by malo byť skôr pravidlom než výnimkou.

1.8. **Jednotná digitálna brána** je jedným zo spôsobov, ako digitálne reagovať na potreby podnikov a spotrebiteľov v oblasti online informácií. Budú do nej rýchlo začlenené jednotné kontaktné miesta, takže podnikom a spotrebiteľom bude postačovať kontaktovať len jedno miesto s cieľom získať pomoc a poradenstvo.

1.9. EHSV podporuje výzvu Komisie, aby Európsky parlament a Rada prijali návrh na presadzovanie smernice 2006/123/ES o službách na vnútornom trhu, ktorou sa stanovuje postup oznamovania pre systémy udeľovania povolení a požiadavky súvisiace so službami ⁽⁴⁾.

1.10. Výbor zdôrazňuje, že kríza spojená so šírením ochorenia COVID-19 so sebou prináša vážne riziká pre jednotný trh, najmä riziko, že sa po skončení pandémie môžu prehĺbiť rozdiely medzi krajinami EÚ, pokiaľ ide o hospodársky rozvoj, sociálne záruky a úroveň prosperity,

1.11. Výbor konštatuje, že napriek skutočným úspechom jednotného trhu podniky a spotrebiteľia ešte stále nahlasujú príliš mnoho pretrvávajúcich prekážok.

1.12. EHSV súhlasí s akčným plánom Komisie, podľa ktorého „na prekonanie súčasných prekážok jednotného trhu bude nevyhnutné, aby rôzni aktéri na úrovni EÚ aj členských štátov zodpovední za vykonávanie a presadzovanie práva vytvorili skutočné partnerstvo“.

1.13. EHSV preto naliehavo vyzýva Komisiu, aby využila novú stratégiu presadzovania pravidiel jednotného trhu na vytvorenie silného rámca spolupráce, ktorý bude zahŕňať všetky zainteresované strany pôsobiace v oblasti uplatňovania práva EÚ. Okrem iného by organizácie mali byť plne zapojené do činnosti pracovnej skupiny na presadzovanie pravidiel jednotného trhu (SMET), ktorá by mala slúžiť ako fórum na diskusiu o horizontálnych otázkach presadzovania.

1.14. EHSV sa nazdáva, že presadzovanie je v podstate horizontálnym problémom, a preto by sa nemalo riešiť roztrieštene. Je nevyhnutné lepšie organizovať a zefektívniť tok práce medzi rôznymi orgánmi presadzovania práva a uľahčiť výmenu informácií a osvedčených postupov medzi nimi.

1.15. Nariadenie o spolupráci v oblasti ochrany spotrebiteľa pomohlo vybudovať prepojenie medzi organizáciami občianskej spoločnosti a orgánmi presadzovania práva prostredníctvom lepšieho uznávania ich spolupráce. Hoci je pozitívne, že existuje tento rámec, naďalej je neúplný a vyžaduje si ďalšie zlepšenie, napríklad pokiaľ ide o rýchlosť reakcie na upozornenia občanov.

1.16. EHSV sa domnieva, že pri monitorovaní trhov sa môžu využiť dáta a umelá inteligencia. Nazdáva sa preto, že tieto digitálne nástroje by sa mali rozvíjať na úrovni EÚ a mali by ich spoločne využívať všetky zainteresované strany.

1.17. Orgány presadzovania práva čelia v súčasnosti šíreniu nekalých praktík na jednotnom trhu, pričom ich činnosť často podlieha prísnyim rozpočtovým obmedzeniam. V tejto súvislosti výbor vyzýva na lepšie využívanie týchto obmedzených zdrojov, lepšiu koordináciu medzi existujúcimi sieťami, rozvoj nových synergií medzi všetkými subjektami a požaduje nové nástroje založené na nových technológiách, ktoré by mohli prispieť k účinnému vykonávaniu práva EÚ.

⁽³⁾ Ú. v. EÚ L 173, 9.7.2018, s. 25.

⁽⁴⁾ COM(2016) 821 final.

2. V súvislosti s *Dlhodobým akčným plánom, ako v úzkej koordinácii s členskými štátmi zlepšiť vykonávanie a presadzovanie pravidiel jednotného trhu* [COM (2020) 94 final] – INT/899

2.1. Prekážky jednotného trhu

2.1.1. Jednotný trh je základom európskeho projektu a uľahčuje život európskym spotrebiteľom a podnikom. Účinný jednotný trh by mal občanom EÚ umožniť väčší výber služieb a výrobkov a lepšie pracovné príležitosti. Jednotný trh by mal stimulovať obchod a hospodársku súťaž, pričom má kľúčový význam pre dosiahnutie ekologickej, priemyselnej a digitálnej transformácie EÚ.

2.1.2. V záujme dosiahnutia tohto cieľa si musí Európa stanoviť priority založené na kritériách a postupovať na základe osvedčených kritérií s jasnými politickými usmerneniami, pričom absolútnou prioritou musia byť ľudia.

2.1.3. Komisia oznámila, že v záujme zlepšenia spolupráce pri presadzovaní pravidiel jednotného trhu vznikne pracovná skupina pre presadzovanie jednotného trhu (SMET), ktorej úlohou bude posúdiť stav dodržiavania pravidiel jednotného trhu, riešiť nadmernú reguláciu, diskutovať o horizontálnych otázkach presadzovania a sledovať vykonávanie tohto akčného plánu. V tejto súvislosti by mala pracovná skupina SMET stanoviť jasné kritériá pre rozhodovanie o tom, ktoré prekážky sú z hľadiska ekonomickej hodnoty najnaliehavejšie.

2.1.4. Komisia má tiež v úmysle využiť preventívny mechanizmus s cieľom: zabrániť novým prekážkam poskytovaniu služieb na jednotnom trhu; zlepšiť schopnosť odhaľovať nesúlad; vytvoriť platformu na online presadzovanie (elektronické presadzovanie) na výmenu informácií o nelegálnych a nevyhovujúcich priemyselných a spotrebiteľských výrobkoch, vytvoriť jednotný európsky informačný vstupný bod pre orgány na kontrolu nepotravinových výrobkov a pripravovaný ústredný colný priečinok; zabezpečiť, aby sa informačný systém o vnútornom trhu (IMI) stal štandardným nástrojom; vytvoriť nástroj, ktorý občanom a podnikom umožní anonymne informovať o regulačných prekážkach, s ktorými sa stretávajú pri uplatňovaní svojich práv na vnútornom trhu; zlepšiť presadzovanie právnych predpisov EÚ v oblasti poľnohospodárstva (vrátane zdravia zvierat a rastlín); posúdiť začlenenie existujúcich štruktúr (napríklad sieť spolupráce v oblasti ochrany spotrebiteľa, siete EÚ pre súlad výrobkov alebo strediska EUIPO) a laboratória financovaného z programu jednotného trhu alebo programu Digitálna Európa a určeného na testovanie a používanie pokročilých IT riešení; posilniť boj proti falšovaniu a nelegálnym výrobkom vrátane nezákonných výrobkov vyrábaných a montovaných v EÚ z dovezených komponentov a rozšíriť súčasný mandát úradu OLAF; zintenzívniť presadzovanie uplatňovania právnych predpisov v agropotravinovom reťazci; vyvinúť systémy označovania a vysledovateľnosti cieľom umožniť cielenejšie kontroly na vonkajších hraniciach aj v rámci EÚ; urobiť zo SOLVIT základný nástroj na riešenie sporov týkajúcich sa jednotného trhu; zefektívňovať procesy spracúvania prípadov prostredníctvom predloženia predbežného posúdenia sťažností do dvoch mesiacov, aby sa mohlo rozhodnúť o ďalšom postupe a využívať systém EU Pilot za jasných podmienok a časových harmonogramov v prípadoch, v ktorých sa javí ako dosiahnuteľné rýchle riešenie v krátkom čase.

2.2. Všeobecné pripomienky

2.2.1. EHSV sa domnieva, že dokončenie a účinné presadzovanie jednotného trhu je rozhodujúce, pretože skôr než o cieľ ako taký ide o spôsob ako dosiahnuť politické ciele zakotvené v zakladajúcich dokumentoch Európskej únie.

2.2.2. Hlavné prekážky identifikované v oznámení: regulačné možnosti na úrovni EÚ a na vnútroštátnej úrovni; transpozícia, vykonávanie a presadzovanie právnych predpisov; administratívne kapacity a postupy v členských štátoch; všeobecné podnikateľské a spotrebiteľské prostredie a hlavné príčiny nesúvisiace s verejnými politikami, ako je jazyk alebo kultúra.

2.2.3. SOLVIT ako základný nástroj na riešenie sporov týkajúcich sa jednotného trhu: EHSV víta zámer urobiť zo siete SOLVIT účinný základný nástroj na odstraňovanie neopodstatnených bariér na jednotnom trhu. Táto sieť má však k dispozícii len dialóg a tzv. *soft power* a navyše ju nemožno využiť súbežne so súdnymi spormi. Systém SOLVIT potrebuje štruktúrovanejší postup na predkladanie dôležitých prípadov Komisii. Zároveň je dôležité, aby sieť SOLVIT fungovala vo všetkých sektoroch a oblastiach politiky.

2.2.4. Lepšie posúdenie obmedzujúcich opatrení *ex ante* podľa smernice o testovaní proporcionality⁽⁵⁾ je veľmi vítaným opatrením. Komisia by však mala poskytovať štruktúrovanú pomoc a vydávať členským štátom usmernenia týkajúce sa vykonávania *ex ante* posúdení proporcionality novoplánovanej vnútroštátnej regulácie povolaní podľa smernice o testovaní proporcionality. Okrem toho by zapojenie zainteresovaných strán do „testovania proporcionality“ malo byť skôr pravidlom než výnimkou.

2.2.5. Získavanie informácií a administratívne postupy: Jednotná digitálna brána je jedným zo spôsobov, ako digitálne reagovať na potreby podnikov a spotrebiteľov v oblasti online informácií, ale podľa existujúcich právnych predpisov o jednotnom trhu musia členské štáty informovať spoločnosti aj prostredníctvom jednotných kontaktných miest. Centralizácia jednotných kontaktných miest sa upravuje v rôznych právnych predpisoch EÚ. Tie budú rýchlo začlenené do jednotnej digitálnej brány, takže podnikom a spotrebiteľom bude postačovať kontaktovať len jedno miesto s cieľom získať pomoc a poradenstvo. Podniky by mali dostať len jedinú a koordinovanú odpoveď.

2.2.6. EÚ sa v súčasnosti otriasa v základoch vplyvom vonkajších faktorov, ako je napríklad prebiehajúca pandémia, ktorá zapríčinila mnoho úmrtí a rozšírila paniku uvrhnutím celého hospodárstva EÚ do recesie, a tiež vnútorných faktorov, ako je absencia rozsiahlej solidarity, ktorá viedla k vzniku Únie. Preto si kladieme otázku, čo je potrebné na vytvorenie jednotného trhu, ktorý by nebol len technickým a legislatívnym procesom, a zároveň by prehodnotil celý model európskeho projektu. Má zmysel sa pýtať, či zjednotená Európa – tak, ako si ju niektorí predstavovali, mnohí sa s námahou snažili vybudovať a iní zaumienili postupne zničiť – bude ešte aj v roku 2050 a neskôr vzorom slobody, sprievodcom kultúry, obranou mieru, stúpencom dobrej vôle medzi národmi a obhajcom rovnakých príležitostí medzi ľuďmi vo svete bez diskriminácie a prekážok.

2.2.7. Platí to o to viac v obzvlášť ťažkých časoch, keď je Európa poznačená dlhotrvajúcou krízou, ktorá je skôr systémová než len zapríčinená aktuálnym stavom hospodárstva: nejde len o hospodársku a finančnú krízu, ale tiež o krízu sociálnych a kultúrnych hodnôt. Mnoho občanov sa domnieva, že jediným vierohodným riešením je zrušenie čisto menového a hospodárskeho prístupu v prospech skutočnej politickej únie.

2.2.8. EHSV sa nazdáva, že kríza súvisiaca s ochorením COVID-19, ktorá zasiahla všetky európske krajiny, si vyžaduje prehodnotenie celého systému, a to nielen v organizačnom zmysle, ale aj z hľadiska vytvárania nových nápadov a stanovovania nových obchodných modelov.

2.2.9. Nie v každej krajine fungovali systémy civilnej ochrany pri zvládaní krízy. Naopak, na mnohých miestach tieto systémy zlyhali: ani centrálné vlády, ani samosprávy, ani občania nepreukázali svoju pripravenosť na núdzovú situáciu a reakcie boli často pomalé, nákladné a niekedy mätúce.

2.2.10. Ukázalo sa, že v niektorých oblastiach je Európa závislá od tretích krajín. Táto situácia si vyžaduje prehodnotenie niektorých základov Európskej únie, ktorá musí preukázať schopnosť reagovať a reorganizovať sa. Osobitnú pozornosť si bude vyžadovať verejné obstarávanie na úrovni miestnych a regionálnych samospráv a štátu a podpora miestnych dodávateľov: verejné obstarávanie sa musí stať zárukou hospodárskej bezpečnosti.

2.2.11. Trhom riadená normalizácia zohráva dôležitú úlohu v rámci „nového prístupu“, ktorý sa uplatňuje nielen na výroby, ale aj na služby.

2.2.12. Malo by existovať presné posúdenie potreby a účinnosti a vplyvu opatrení, ktoré sa majú prijať, aby sa pri regulácii služieb rozlišovali služby, ktoré sú relevantné pre jednotný trh, od iných služieb.

2.2.13. EHSV súhlasí s Komisiou, pokiaľ ide o význam všetkých opatrení určených na podporu rozvoja, vykonávania a presadzovania právnych predpisov EÚ na jednotnom trhu. Oblasti ako tovar a služby, verejné obstarávanie, dohľad nad trhom, podnikové právo, zmluvné a mimozmluvné právo, boj proti praniu špinavých peňazí, voľný pohyb kapitálu, finančné služby, hospodárska súťaž a rozvoj nástrojov riadenia si naliehavo vyžadujú vytvorenie jednotného trhu, ktorý presadzuje práva jednotlivcov, výrobcov, pracovníkov a spotrebiteľov bez toho, aby sa narušila vyvážená hospodárska činnosť.

⁽⁵⁾ Ú. v. EÚ L 173, 9.7.2018, s. 25.

2.2.14. EHSV vyzýva na vytvorenie spravodlivého jednotného trhu, ktorý by zohľadňoval potrebu dodržiavať pravidlá v oblasti práce, spotrebiteľov a životného prostredia v súlade s novonavrnutou priemyselnou stratégiou pre Európu⁽⁶⁾ a so zásadami obehového hospodárstva stanovenými v programe Komisie. EHSV už plne podporil tieto zásady a domnieva sa, že Európa by mala prevziať vedenie v tejto oblasti.

2.2.15. EHSV podporuje rozhodnutie vytvoriť skupinu na presadzovanie pravidiel jednotného trhu (SMET), ktorú by tvorili členské štáty a Komisia, a to v súlade s návrhmi a odporúčaniami EHSV vydanými pri viacerých príležitostiach⁽⁷⁾.

2.2.16. EHSV vyzdvihuje význam boja proti každému prípadu nadmernej regulácie a nesprávneho presadzovania pravidiel, ktoré tak často narúšajú riadne fungovanie trhu. EHSV dôrazne žiada, aby bol v tejto pracovnej skupine zastúpený aspoň ako pozorovateľ.

2.2.17. Ako už bolo uvedené v niekoľkých predchádzajúcich stanoviskách⁽⁸⁾, EHSV súhlasí s tým, ako Komisia identifikovala riziká a oneskorenia pri dokončení jednotného trhu spojené s roztrieštenosťou trhu, rozdielmi vo vynútiteľných pravidlách, neistotou, pokiaľ ide o dôvernosť údajov, bezohľadné a nie vždy kontrolovateľné využívanie IT sietí, a so skutočnosťou, že nelegálne služby sú k dispozícii online, najmä z dôvodu nedostatočného presadzovania prostredníctvom fiškálnej politiky a sankcií príslušných útvarov Komisie. EHSV odporúča, aby generálne riaditeľstvá Komisie riešili tieto otázky na základe prierezového prístupu.

2.2.18. EHSV vyjadruje poľutovanie nad skutočnosťou, že právne predpisy EÚ ešte stále nie sú účinne presadzované. Európski občania potrebujú mať právo na zmysluplný spoločný postup na európskej úrovni, ktorý by sa mal zaviesť jednoznačne a rýchlo. To by vo veľkej miere pomohlo zaručiť – ako poslednú možnosť – zodpovednosť za nedodržiavanie európskych pravidiel, a tým prispieť k dobrovoľnému dodržiavaniu týchto pravidiel⁽⁹⁾.

2.2.19. EHSV poukazuje na skutočnosť, že veľmi často dochádza k situácii, keď samotné členské štáty porušia dohodnuté pravidlá jednotného trhu alebo vytvárajú a tolerujú prekážky vo vnútroštátnom práve s cieľom vytvoriť dodatočnú ochranu na ich trhu a získať výhody pre národné podniky. Zisky sú často veľmi krátkodobé, no poškodzuje to MSP a začínajúce podniky, ako aj jednotlivcov a spotrebiteľov, ktorí sú vystavení riziku kúpy nevyhovujúcich výrobkov alebo majú menší výber.

2.2.20. EHSV preto podporuje výzvu Komisie, aby Európsky parlament a Rada prijali návrh novej smernice o oznamovaní vnútroštátnych pravidiel v rámci smernice o službách⁽¹⁰⁾. Dohoda by však nemala ohroziť existujúcu smernicu o službách prostredníctvom výnimiek z oznamovacej povinnosti, pokiaľ ide o územné obmedzenia (vrátane mestského územného plánovania), alebo tým, že pripraví Komisiu o jej súčasné právomoci.

2.3. Konkrétne pripomienky

2.3.1. Rozsah jednotného trhu znamená, že EÚ je schopná vytvoriť multilaterálny, otvorený a nediskriminačný komerčný systém založený na pravidlách. Podniky z tretích krajín musia dodržiavať pravidlá EÚ, ak chcú získať prístup na jednotný trh, a to aj v oblastiach ako zdravie, životné prostredie, bezpečnosť potravín a výrobkov a ochrana spotrebiteľa.

2.3.2. EHSV súhlasí s rozhodnutím Komisie kombinovať už zavedené nástroje na podporu rozvoja jednotného trhu s novými nástrojmi (ako napríklad ústredné informačné miesto pre praktické otázky štátnych zamestnancov v členských štátoch, platformy na výmenu názorov medzi Komisiou a členskými štátmi o konkrétnych otázkach, ako je napríklad platforma využívaná podľa smernice o verejnom obstarávaní a lepší prístup k informáciám o pravidlách a požiadavkách pre užívateľov prostredníctvom jednotnej digitálnej brány).

⁽⁶⁾ COM(2020) 102 final.

⁽⁷⁾ Pozri Ú. v. EÚ C 43, 15.2.2012, s. 14 a ďalšie uvedené stanoviská.

⁽⁸⁾ Pozri priložený zoznam.

⁽⁹⁾ EHSV vypracoval niekoľko stanovísk k tejto otázke: Ú. v. EÚ C 309, 16.12.2006, s. 1, Ú. v. EÚ C 324, 30.12.2006, s. 1, Ú. v. EÚ C 162, 25.6.2008, s. 1, Ú. v. EÚ C 228, 22.9.2009, s. 40 a Ú. v. EÚ C 128, 18.5.2010, s. 97.

⁽¹⁰⁾ COM(2016) 821 final.

2.3.3. EHSV odporúča, aby Komisia doplnila usmernenie o tieto zásady:

- a) subsidiarita a „dvojitá subsidiarita“,
- b) vzájomné uznávanie,
- c) inovácie a preventívne opatrenia,
- d) všeobecný záujem, pokiaľ ide o určité služby (napr. bankovníctvo a poisťovníctvo).

2.3.4. EHSV súhlasí s rozhodnutím zamerať sa na verejné obstarávanie. Správcom a príjemcom finančných prostriedkov EÚ sa musí pomôcť zlepšiť ich postupy verejného obstarávania, aby sa zabezpečili rovnaké podmienky a aby sa verejné obstarávanie používalo ako strategický nástroj na plnenie kľúčových politických cieľov, ako sú zásady obehového hospodárstva.

3. V súvislosti s oznámením na tému *Identifikácia a riešenie prekážok na jednotnom trhu* [COM (2020) 93 final] – INT/908

3.1. *Prekážky na jednotnom trhu*

3.1.1. Oznámenie Komisie, ktoré sa zaoberá identifikáciou a odstránením prekážok na jednotnom trhu, sa zameriava na 13 hlavných prekážok, ktoré sú podľa neho nielen regulačného alebo administratívneho, ale aj praktického charakteru. Podniky a spotrebiteľia pôsobiaci v EÚ často čelia niekoľkým obmedzeniam súčasne. Týka sa to najmä malých a stredných podnikov (MSP), slobodných povolání a spotrebiteľov.

3.1.2. S cieľom navrhnúť možné riešenia na úrovni EÚ a členských štátov sa v oznámení identifikuje päť hlavných príčin: regulačné možnosti na úrovni EÚ a na vnútroštátnej úrovni; transpozícia, vykonávanie a presadzovanie právnych predpisov; administratívne kapacity a postupy v členských štátoch; všeobecné podnikateľské a spotrebiteľské prostredie a hlavné príčiny nesúvisiace s verejnými politikami, ako je jazyk a kultúra.

3.1.3. Niekedy sa stáva, že členské štáty porušujú pravidlá jednotného trhu alebo vytvárajú a tolerujú prekážky vo vnútroštátnom práve, aby posilnili ochranu svojho trhu a zvýhodnili vlastné podniky.

3.2. *Všeobecné pripomienky*

3.2.1. EHSV berie na vedomie, že Európska komisia vo svojom oznámení identifikuje hlavné pretrvávajúce prekážky skutočného jednotného trhu. Tieto prekážky sú nielen regulačného či administratívneho, ale aj praktického charakteru, čo znamená, že podniky a spotrebiteľia pôsobiaci v EÚ často čelia niekoľkým obmedzeniam súčasne. To má negatívny vplyv najmä na MSP a slobodné povolania.

3.2.2. EHSV sa domnieva, že účinná vykonávanie stratégia musí 1) byť založená na silnom partnerstve zahŕňajúcom všetky zainteresované strany; 2) umožňovať väčšiu spoluprácu na európskej úrovni medzi existujúcimi sieťami presadzovania práva, aby sa zabezpečilo, že sa riešia prípady nesplnenia povinnosti a venuje sa pozornosť problémom, ktoré sa súčasne dotýkajú viacerých sektorov; 3) vypracúvať stratégie a prostriedky na účinnú nápravu rozsiahleho porušovania právnych predpisov EÚ tam, kde sa môže prijať jediné opatrenie na presadzovanie práva s cieľom chrániť všetky zainteresované strany a zabezpečiť cezhraničné presadzovanie práva; 4) využívať potenciál nových technológií s cieľom podporovať účinnejšie postupy presadzovania a lepší dohľad na trhu.

3.2.3. EHSV sa domnieva, že Achillovou päťou právnych predpisov EÚ je príliš dlhé alebo nedostatočné uplatňovanie pravidiel EÚ, čo znamená, že sa neriešili mnohé prípady podvodov a nezákonných postupov. Dôsledné presadzovanie právnych predpisov EÚ je nevyhnutné na vybudovanie dôvery spotrebiteľov a zabezpečenie toho, aby podniky, zamestnanci a spotrebiteľia využívali plný potenciál jednotného trhu.

3.2.4. Škoda spôsobená na jednotnom trhu krízou COVID-19 ešte znásobí škodu spôsobenú vystúpením Spojeného kráľovstva z EÚ. To by mohlo znamenať, že po skončení pandémie sa ešte väčšmi prehĺbia rozdiely medzi krajinami EÚ, pokiaľ ide o hospodársky rozvoj, sociálne záruky a úroveň prosperity, čo bude mať dosah na jednotný trh a jeho rozvoj.

3.2.5. EHSV sa nazdáva, že súčasná situácia by mohla viesť k zredukovaniu jednotného trhu len na zónu voľného obchodu, čo nie je prirodzený výsledok nadnárodného politického projektu, ale len najmenší spoločný menovateľ národných záujmov jednotlivých krajín.

3.2.6. EHSV preto vyzýva európske inštitúcie a príslušné organizácie občianskej spoločnosti, aby jasne informovali európskych občanov o obmedzeniach jednotného trhu, aby získali realistickú predstavu o tom, čo môžu skutočne očakávať od jeho realizácie a presadzovania. Z tohto dôvodu je dôležité nezavádzať opatrenia, ktoré by mohli byť nadbytočné a neodôvodnené, a ktoré by skutočne viedli len k vzniku prekážok fungovania podnikov, najmä malých a stredných podnikov⁽¹¹⁾, vrátane slobodných povolaní, alebo k úplnej harmonizácii, čo nie je obhájiteľné vzhľadom na to, že iné zásady musia mať prednosť, napríklad práva spotrebiteľov a ochrana spotrebiteľov. Jednotný trh musí odrážať krédo „sila v rozmanitosti“, ktoré by malo byť kľúčové v európskej politike spolu s harmonizáciou.

3.2.7. Normalizácia zohráva dôležitú úlohu v rámci „nového prístupu“, ktorý sa uplatňuje nielen na výroby, ale aj na služby.

3.2.8. Dlhodobý plán, akým je plán vypracovaný Komisiou na odstránenie zostávajúcich prekážok, je ambicióznym a chvályhodným zámerom, ale musí byť sprevádzaný rozsiahlymi investíciami do informačných procesov, procesov varovania, vzdelávacích procesov, procesov odbornej prípravy, integrácie a normalizácie.

3.3. Sociálny rozmer vnútorného trhu

3.3.1. EHSV opätovne vyzýva Komisiu, aby zohľadnila sociálny rozmer EÚ s cieľom podporiť vytváranie kvalitných a efektívnych pracovných miest a cezhraničnú mobilitu, zlepšiť kapacity a zručnosti a zvýšiť investície do tých MSP, ktoré majú pocit, že sú osobitne obmedzované zavedenými pravidlami EÚ a menej profitujú zo status quo. EHSV preto víta prijatie Stratégie pre MSP pre udržateľnú a digitálnu Európu.

3.3.2. EHSV sa domnieva, že pravidlá stanovené pre jednotný trh sú užitočné len vtedy, ak prispievajú k rozvoju zdravého sociálneho trhového hospodárstva s cieľom predchádzať chudobe, nerovnosti, diskriminácii a sociálnemu vylúčeniu a s osobitným dôrazom na zabezpečenie toho, aby mladí ľudia mali miesto v spoločnosti.

3.3.3. Medzi MSP a zamestnancami existuje silný pocit, že práve ich najviac postihla hospodárska kríza, zavedenie eura a v súčasnosti veľmi závažná pandémia, ktorá uvrhla európske hospodárstvo do recesie. To znamená, že každé opatrenie na podporu jednotného európskeho trhu musí obsahovať jednoduchšiu, priamu a účinnú komunikáciu, menšiu byrokráciu a pravidlá, ktoré sú pochopiteľné pre všetkých.

3.3.4. EHSV tiež požaduje, aby sa do budúcich opatrení zameraných na ekologické hospodárstvo a európskeho akčného plánu pre jednotný trh, ktorý predložila Komisia, zahrnuli pravidlá týkajúce sa sektoru sociálneho hospodárstva s cieľom zaručiť rovnaké podmienky pre podniky sociálneho hospodárstva a podporiť rozvoj tohto sektora.

3.3.5. Podpora pre mladých podnikateľov a inovačné výroby a služby je jedným z kľúčových prvkov programu na vytvorenie jednotného trhu. EHSV podporuje rozhodnutie podporovať nové obchodné modely, konkrétne obehové hospodárstvo, moderné technológie, nízke emisie CO₂, riešenia efektívne využívajúce zdroje a iné iniciatívy, ktorých cieľom je napríklad podporovať medzinárodný rozmer podnikov, prilákať talenty a zlepšovať zručnosti zamestnancov.

3.3.6. EHSV súhlasí s tým, že by sa mali podporovať MSP investujúce do digitálnych projektov. Tieto projekty by mali byť navrhnuté tak, aby boli prínosom pre podniky, spotrebiteľov a občiansku spoločnosť ako celok.

3.4. Konkrétne pripomienky

3.4.1. EHSV poukazuje na ťažkosti, ktorým čelia európske podniky v konkurencii na svetových trhoch s oligopolmi alebo monopolmi, ktoré sú v niektorých prípadoch vo vlastníctve štátu. Príkladom je okrem iného železničná doprava, letecká doprava či veterná energia, elektrárne, kde európske spoločnosti čelia dravej konkurencii (zo strany podnikov z tretích krajín, najmä čínskych).

⁽¹¹⁾ Ú. v. EÚ C 376, 22.12. 2011, s. 51.

3.4.2. EHSV podporuje Komisiu v jej snahe zaistiť súlad výrobkov predávaných prostredníctvom online platforiem, aby tak na trh neboli umiestňované žiadne nelegálne a nebezpečné výrobky. Zdôrazňuje význam každého opatrenia určeného na kontrolu súladu výrobkov predávaných prostredníctvom online platforiem a na zaručenie bezpečnosti výrobkov v globálnom online dodávateľskom reťazci.

3.4.3. EHSV však chce odporučiť, aby Komisia v rámci tejto činnosti zvažila aj otázky ako umelá inteligencia, komerčná komunikácia, marketing a reklama, právne a zmluvné záruky pri predaji tovaru a služieb a osobitné ustanovenia na vykonávanie a presadzovanie vnútorného trhu v sektore bankovníctva a poisťovníctva.

V Bruseli 16. júla 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru — Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej Rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov — Správny čas pre Európu: náprava škôd a príprava budúcnosti pre ďalšie generácie

[COM(2020) 456 final]

Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov — Rozpočet EÚ umožňujúci realizáciu plánu obnovy Európy

[COM(2020) 442 final]

Návrh nariadenia Rady, ktorým sa zriaďuje Nástroj Európskej únie na obnovu s cieľom podporiť obnovu po pandémii COVID-19

[COM(2020) 441 final/2 – 2020/0111 (NLE)]

Zmenený návrh nariadenia Rady, ktorým sa stanovuje viacročný finančný rámec na roky 2021 až 2027

[COM(2020) 443 final – 2018/0166 (APP)]

Zmenený návrh rozhodnutia Rady o systéme vlastných zdrojov Európskej únie

[COM(2020) 445 final – 2018/0135 (CNS)]

Návrh nariadenia Rady, ktorým sa mení nariadenie Rady (EÚ, Euratom) č. 1311/2013, ktorým sa ustanovuje viacročný finančný rámec na roky 2014 – 2020

[COM(2020) 446 final – 2020/0109 (APP)]

Zmenený návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovuje Európsky horizont – rámcový program pre výskum a inovácie a ktorým sa stanovujú jeho pravidlá účasti a šírenia — Rozhodnutia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovuje špecifický program na vykonávanie programu Európsky horizont – rámcový program pre výskum a inovácie — Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa zriaďuje Nástroj susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce — Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú pravidlá týkajúce sa strategických plánov, ktoré majú zostaviť členské štáty v rámci spoločnej poľnohospodárskej politiky (strategické plány SPP) a ktoré sú financované z Európskeho poľnohospodárskeho záručného fondu (EPZF) a Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka (EPFRV), a ktorým sa zrušuje nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1305/2013 a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1307/2013

[COM(2020) 459 final – 2018/0224 (COD)]

(2020/C 364/17)

Hlavný spravodajca: **Petru Sorin DANDEA**

Hlavný spravodajca: **Tommaso DI FAZIO**

Hlavný spravodajca: **Petr ZAHRADNÍK**

Konzultácia	Európsky parlament 17. 6. 2020 [COM(2020) 459 final – 2018/0224 COD] Rada Európskej únie 10. 6. 2020 [COM(2020) 459 final – 2018/0224 COD] Európska komisia 17. 6. 2020: COM(2020) 441 final/2 – 2020/0111 (NLE) COM(2020) 442 final COM(2020) 443 final – 2018/0166 (APP) Európska komisia 2. 7. 2020: COM(2020) 445 final – 2018/0135 (CNS) COM(2020) 446 final – 2020/0109 (APP) COM(2020) 456 final
Právny základ	článok 43 ods. 2, článok 173 ods. 3, článok 182 ods. 1, článok 188 a článok 304 ZFEÚ
Príslušná sekcia	sekcia pre hospodársku a menovú úniu, hospodársku a sociálnu súdržnosť
Rozhodnutie predsedníctva	9. 6. 2020
Prijaté v pléne	16. 7. 2020
Plenárne zasadnutie č.	553
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	206/4/5

1. Závěry a odporúčania

1.1. Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) si je vedomý závažných hospodárskych a sociálnych dôsledkov pandémie COVID-19 pre všetky členské štáty. Preto dôrazne podporuje návrh Komisie – *Next Generation EU* – ako osobitný nástroj rýchlej a účinnej obnovy. Komisia vzala do úvahy hospodárske a sociálne nerovnosti spôsobené opatreniami prijatými po kríze v roku 2008 a svoje opatrenia založila na zásade solidarity medzi všetkými krajinami bez toho, aby bol niekto vylúčený. Vracia sa k základným hodnotám Európskej únie, ako sú uvedené v zakladajúcej zmluve, ktorú vykonáva rozhodne.

1.2. EHSV si je dobre vedomý mimoriadnej a vážnej hospodárskej situácie spôsobenej pandemiou a súhlasí so súborom opatrení prijatých na zmiernenie negatívnych vplyvov na hospodársku výkonnosť. Účinky sa rôznia a zahŕňajú nielen nebývalý otras na strane dopytu a zníženie likvidity, ale aj prerušenie dodávateľských reťazcov a vážne problémy na strane ponuky, kde boli prerušené dodávateľské reťazce a mnoho podnikov čelilo problémom s komponentmi, prácou, surovinami a tak ďalej, a z tohto dôvodu museli zastaviť svoje výrobné procesy. V tomto zmysle musia byť prijaté opatrenia takisto výnimočné a EHSV žiada, aby boli veľmi komplexné.

1.3. EHSV preto víta rozhodnutie poskytnúť Únii významný finančný nástroj, ktorý umožní všetkým členským štátom dosiahnuť rýchlu a efektívnu hospodársku a sociálnu obnovu. EHSV tiež pozitívne prijíma rozhodnutie Komisie poskytnúť mimoriadnemu fondu obnovy hospodárstva všetko potrebné na oživenie hospodárstva Únie a okrem toho opätovne potvrdiť svoje konkurenčné postavenie na globálnej úrovni spolu so sociálnymi úspechmi charakteristickými pre Európsku úniu, ktoré musia tiež zostať základným cieľom.

1.4. EHSV veľmi kladne hodnotí dve hlavné rozhodnutia Komisie. Prvým je zavedenie mimoriadneho finančného nástroja obnovy ako súčasť viacročného finančného rámca. VFR je nástrojom, ktorého procesné pravidlá akceptujú všetky členské štáty, dlhodobo dobre funguje, a preto je plne funkčný. Druhým hlavným rozhodnutím je zvýšenie spoločného dlhu, ktorý sa bude splácať počas dlhého obdobia, a zabránenie tomu, aby mimoriadne finančné bremeno v krátkodobom horizonte zaťažilo priamo členské štáty, ktoré všetky – bez výnimky – vo väčšej alebo menšej miere trpia v dôsledku negatívnych hospodárskych a sociálnych účinkov pandémie.

1.5. Druhé rozhodnutie viedlo Komisiu k tomu, aby požiadala o povolenie ťažiť z vysokého úverového ratingu Európskej únie na finančnom trhu, aby v postupných splátkach získala spoločné európske úvery na veľmi dlhé časové obdobie s nízkymi úrokovými mierami pre všetky členské štáty. Finančné úsilie musí pomôcť čo najskôr oživiť európske hospodárstvo, obnoviť dôveru a vybudovať udržateľnejšiu a spravodlivejšiu Úniu.

1.6. EHSV víta obe prijaté kľúčové rozhodnutia, pretože, ako sa opakovane uvádza v predložených legislatívnych a nelegislatívnych dokumentoch, hospodárstva členských štátov už viac nedokážu samostatne odolávať negatívnym účinkom krízy, pretože všetky sú vysoko závislé jedno od druhého v dôsledku mnohoročnej konsolidácie jednotného trhu, čo malo pozitívny účinok zamýšľaný zakladateľmi EÚ a zakladajúcimi zmluvami.

1.7. Celkovo program *Next Generation EU* v širšom kontexte celého viacročného finančného rámca (VFR) dáva signál, ako v budúcnosti mobilizovať a využívať spoločné finančné zdroje EÚ. Okrem toho sa celková suma 750 miliárd EUR môže zdať obrovská, ale určite to nie je nad rámec ekonomických prostriedkov EÚ (predstavuje len 4,1 % HDP EÚ v roku 2019) a môže sa v plnej miere splatiť do roku 2058.

1.8. EHSV oceňuje inovatívny a originálny prístup, ktorý Európska komisia uplatňuje v snahe zvýšiť fiškálnu základňu EÚ z 1,1 % HDP EÚ na približne 1,7 % v porovnateľnom vyjadrení alebo v prípade potreby ešte viac. EHSV považuje túto reakciu za signál o tom, ako v budúcnosti mobilizovať a využívať spoločné finančné zdroje EÚ moderným spôsobom.

1.9. EHSV veľmi víta skutočnosť, že novonavrhovaný nástroj by mal byť úzko koordinovaný s procesom európskeho semestra, ktorý sa ukázal ako životaschopný, a podporuje návrh, aby členské štáty špecifikovali svoje potreby v národných plánoch podpory obnovy a odolnosti.

1.10. EHSV víta návrh Komisie na rozpočet EÚ, ktorého zámerom je zaviesť ďalšie skutočné vlastné zdroje založené na rôznych daniach (príjmy zo systému EÚ na obchodovanie s emisiami, digitálne dane, príjmy veľkých spoločností). EHSV predovšetkým zdôrazňuje, že obrovskú finančnú podporu, ktorú členské štáty EÚ potrebujú na prekonanie hospodárskej krízy, by mal sprevádzať ambicióznejší projekt fiškálnej reformy – fiškálna únia – zameraný na stanovenie harmonizovaného daňového režimu založeného na zásadách spravodlivej hospodárskej súťaže a solidarity a zabránenie narušeniu hospodárskej súťaže a diskriminácii v krajinách EÚ, ktoré viedli k oportunistickému správaniu členských štátov aj jednotlivých daňovníkov a ktoré oslabilu jednotu jednotného trhu.

1.11. EHSV vyzýva Európsku komisiu, aby pripravila podkladový materiál o vlastných finančných zdrojoch EÚ, ktorý bude mať silnú podporu a bude sa opierať o konsenzus; EHSV chápe dlhý časový rámec na splácanie v rámci nástroja *Next Generation EU*, ale konečné riešenie týkajúce sa vlastných zdrojov sa musí prijať v dostatočnom predstihu pred týmto dátumom.

1.12. EHSV dôrazne žiada, aby sa opatrenia, ktoré navrhuje Komisia, zaviedli čo najskôr, pričom časový faktor je zásadný. Vyzýva preto Radu, aby bezodkladne dosiahla konsenzus a presvedčila tie členské štáty, ktoré v súčasnosti nesúhlasia s plánom hodnoty jednoty a súdržnosti v tomto ťažkom období, a pripomenula im, že všetky krajiny sú bez výnimky vzájomne hospodársky a sociálne závislé.

1.13. EHSV by nakoniec chcel poznamenať, že kríza opäť zdôraznila potrebu urýchliť reformy uskutočňované v eurozóne a prekonať obmedzenia, ktoré stále bránia skutočnej hospodárskej, sociálnej, fiškálnej a politickej integrácii. EHSV na tento aspekt upozornil už počas predchádzajúcej finančnej krízy, ktorá vypukla v roku 2008.

2. Zhrnutie návrhu Komisie

2.1. V reakcii na pandémie COVID-19 a jej bezprostredné hospodárske a sociálne následky Európska komisia v snahe podporiť finančnú silu rozpočtu EÚ navrhla 27. júna 2020 dočasný nástroj na obnovu vo výške 750 miliárd EUR s názvom *Next Generation EU*.

2.2. Nástroj na obnovu hospodárstva je súčasťou posilneného viacročného finančného rámca na roky 2021 – 2027 s cieľom rýchlo nasmerovať investície tam, kde sú najviac potrebné, posilniť jednotný trh, zintenzívniť spoluprácu v oblastiach, ako je zdravotníctvo a krízové riadenie, a poskytnúť Únii dlhodobý rozpočet na podporu zelenej a digitálnej transformácie a vybudovanie spravodlivejšieho a odolnejšieho hospodárstva.

2.3. Plán obnovy pozostáva z grantovej časti vo výške 440 miliárd EUR, ktoré sa rozdelia do všetkých okruhov rozpočtu. Okrem toho sa poskytne 60 miliárd EUR v zárukách. Členským štátom sa poskytnú úvery vo výške približne 250 miliárd EUR.

2.4. Na financovanie navrhovaných opatrení na obnovu si Komisia v mene Únie požičia na finančných trhoch sumu až do výšky 750 miliárd EUR na opatrenia na obnovu počas obdobia rokov 2021 – 2024.

2.5. Aby to bolo možné, Komisia využije manévrovací priestor – rozdiel medzi stropom vlastných zdrojov dlhodobého rozpočtu (maximálna výška finančných prostriedkov, ktoré môže Únia požadovať od členských štátov na pokrytie svojich finančných záväzkov) a stropom pre skutočné výdavky (strop platieb v rámci VFR).

2.6. Strop vlastných zdrojov sa musí výnimočne a dočasne zvýšiť o 0,6 percentuálneho bodu. Toto zvýšenie bude nad rámec stáleho stropu vlastných zdrojov – 1,4 % hrubého národného dôchodku EÚ, ktorý sa navrhol z dôvodu hospodárskych neistôt a brexitu. Zvýšenie o 0,6 percentuálneho bodu uplynie po splatení všetkých finančných prostriedkov a zániku všetkých záväzkov.

2.7. Vďaka manévrovaciemu priestoru v rozpočte EÚ ako záruke bude EÚ môcť vydávať dlh za relatívne výhodných podmienok v porovnaní s mnohými jednotlivými členskými štátmi. Získané finančné prostriedky sa budú splácať z budúcich rozpočtov EÚ počnúc rokom 2027, najneskôr však do roku 2058. Úvery budú splácať členské štáty, ktoré si ich zoberú.

2.8. Keďže úverová časť pozostáva z 250 miliárd EUR, EÚ musí spoločne splatiť 500 miliárd EUR prostredníctvom mechanizmu vlastných zdrojov (EÚ by však bola zodpovedná aj za nesplácanie úverov zo strany členských štátov v prípade zvýšených 250 miliárd EUR).

2.9. S cieľom uľahčiť splácanie získaného trhového financovania a ďalej pomôcť znížiť tlak na národné rozpočty Komisia navrhne – popri už navrhovaných zdrojoch – ďalšie nové vlastné zdroje v neskoršej fáze finančného obdobia rokov 2021 – 2027. Tieto budú úzko spojené s prioritami EÚ (zmena klímy, obehové hospodárstvo a spravodlivé zdaňovanie).

2.10. Použitie peňazí z balíka na obnovu je postavené na troch pilieroch.

2.10.1. PILIER 1 – Podpora členských štátov pri obnove, náprave a prekonaní krízy: zahŕňa celý rad nástrojov na podporu investícií a reforiem v členských štátoch so zameraním na oblasti, v ktorých sa kríza prejavila najviac a v ktorých sú požiadavkami na odolnosť najvyššie:

- nový Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti vo výške 560 miliárd EUR, ktorý sa použije na investície a reformy zamerané na podporu obnovy a odolnosti,
- v rámci iniciatívy REACT-EU sa poskytne 55 miliárd EUR na dodatočné financovanie politiky súdržnosti do roku 2022,
- zmeny v Európskom sociálnom fonde plus,
- návrh na posilnenie Fondu na spravodlivú transformáciu až do výšky 40 miliárd EUR,
- návrh na zvýšenie rozpočtu Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka o 15 miliárd EUR.

2.10.2. PÍLIER 2 – Naštartovanie hospodárstva a pomoc pri opätovnom rozhybaní súkromných investícií:

- na nový Nástroj na podporu platobnej schopnosti sa použije rozpočtová záruka EÚ, aby sa mobilizovali súkromné zdroje s cieľom naliehavo podporiť vlastný kapitál životaschopných európskych podnikov zo všetkých hospodárskych sektorov,
- posilnený program InvestEU, ktorý je výnimočne vhodný na mobilizáciu investícií a podporu politik Únie počas obnovy v oblastiach ako udržateľná infraštruktúra, inovácie a digitalizácia,
- v rámci programu InvestEU Komisia navrhuje vytvoriť nástroj pre strategické investície v snahe zvýšiť odolnosť Európy vybudovaním strategickej autonómie v rozhodujúcich dodávateľských reťazcoch na európskej úrovni.

2.10.3. PÍLIER 3 – Ponaučenia z krízy a riešenie strategických výziev Európy

- nový program v oblasti zdravia EU4Health vo výške 9,4 miliardy EUR s cieľom zabezpečiť, aby Únia disponovala kritickými kapacitami a mohla rýchlo reagovať na budúce krízy,
- zvýšenie finančných prostriedkov o 2 miliardy EUR na rescEU, mechanizmus Únie v oblasti civilnej ochrany,
- zvýšenie pre program Horizont Európa na 94,4 miliardy EUR,
- zvýšenie Nástroja susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce na 86 miliárd EUR prostredníctvom novej záruky pre vonkajšiu činnosť a ďalšia 1 miliarda EUR pre Európsky fond pre udržateľný rozvoj,
- zvýšenie nástroja humanitárnej pomoci o 5 miliárd EUR.

2.11. Okrem posilnení v rámci nástroja *Next Generation EU* Komisia navrhuje posilniť ďalšie programy, aby mohli v plnej miere zohrávať svoju úlohu pri zvyšovaní odolnosti Únie a riešení výziev, ktoré so sebou priniesla pandémia a jej dôsledky:

program Digitálna Európa; Nástroj na prepájanie Európy; Program pre jednotný trh a programy na podporu spolupráce v oblasti daní a ciel; Erasmus Plus; Kreatívna Európa; spoločná poľnohospodárska politika a Európsky námorný a rybársky fond; Fond pre azyl a migráciu a Fond pre integrované riadenie hraníc; Fond pre vnútornú bezpečnosť; predstupovú pomoc Únie.

2.12. Fond obnovy je zahrnutý do štruktúry rozpočtu EÚ. Vyplácanie súm si preto bude vyžadovať programovanie a je prepojené s európskym semestrom (a teda s makroekonomickou podmienenosťou). Je tiež prepojené na systémy riadenia a kontroly rozpočtu Európskej komisie a uplatňuje sa naň rozpočtová kontrola Európskeho parlamentu.

2.13. S cieľom preklenúť prechodné obdobie do ratifikácie zmeneného rozhodnutia o vlastných zdrojoch a sprístupniť veľmi potrebné finančné prostriedky pracovníkom, podnikom a členským štátom už v roku 2020 Komisia navrhuje aj úpravu súčasného dlhodobého rozpočtu na roky 2014 – 2020 s cieľom umožniť vyššie výdavky už v roku 2020.

2.14. Stratégia rastu EÚ, európska zelená dohoda – vrátane Mechanizmu spravodlivej transformácie navrhnutého v januári – a digitálne a priemyselné stratégie Únie sú životne dôležité pre udržateľnú obnovu EÚ a naďalej zostávajú jadrom návrhov Komisie, pretože sú kritickejšie dôležité pre naštartovanie nášho hospodárstva a prípravu budúcnosti pre ďalšie generácie. Investície a reformy zamerané na ich podporu sa preto musia zahrnúť do všetkých národných plánov podpory obnovy a odolnosti.

2.15. Hoci v máji 2018 Komisia navrhla odstrániť všetky korekcie na strane príjmov (zľavy), vzhľadom na hospodársky vplyv pandémie COVID-19 Komisia teraz zastáva názor, že postupné zrušenie zliav a plán obnovy by pre niektoré členské štáty mohli znamenať neprimerané zvýšenie príspevkov v nasledujúcom dlhodobom rozpočte. V snahe predísť takejto situácii Komisia navrhuje, aby sa súčasné zľavy postupne rušili počas oveľa dlhšieho časového obdobia.

2.16. Návrh nariadenia Komisie o ochrane rozpočtu EÚ pred všeobecnými nedostatkami v právnom štáte zostáva kľúčovým prvkom balíka na podporu obnovy.

3. Všeobecné pripomienky

3.1. Pokiaľ ide o prezentáciu plánu obnovy, ktorú 27. mája 2020 predložila predsedníčka Komisie Ursula von der Leyen Európskemu parlamentu, EHSV zvlášť oceňuje hlboké a závažné dôvody, ktoré viedli k zriadeniu nástroja *Next Generation EU*, a súhlasí s nimi. Tento nástroj je spravodlivým paktom medzi generáciami, ktorý vytvorí posilnenú a na budúcnosť orientovanú Európsku úniu. Bude mať vhodné nástroje, ktoré ho posilnia a spravia súdržnejším, aby z neho mali budúce generácie úžitok, nielen aby znášali bremeno veľmi dlhodobého dlhu, ktorý vznikol v súčasnosti.

3.2. EHSV sa domnieva, že návrh je mimoriadny, ba dokonca revolučný, a to z týchto dôvodov:

- rozpočtové prostriedky EÚ prvýkrát fungujú s implicitným dlhom, ktorý bude splatný počas nasledujúcich 30 rokov,
- po prvýkrát by sa zdroje požičiavali na finančných trhoch a riešenie by sa testovalo na trhu; počas tohto obdobia by celková suma bola zaručená Európskou úniou ako celkom,
- riešenie by mohlo viesť k budúcemu zvýšeniu vlastných zdrojov EÚ a zodpovedajúcemu zníženiu jej priamej závislosti od príspevkov členských štátov,
- zvýšila by sa tým aj finančná základňa Únie z 1,1 % HDP EÚ, ako je to v súčasnosti, na približne 1,7 % v porovnateľnom vyjadrení,
- riešenie je veľmi nápomocné, a to nielen pre tie členské štáty, ktorých pandémia priamo zasiahla, ale aj pre tie štáty, ktoré potrebujú pomoc so svojimi štrukturálnymi reformami,
- návrh sa vo veľkej miere spolieha na využívanie finančných nástrojov, ktoré zabezpečia efektívnejšie prerozdelenie zdrojov.

3.3. V tejto fáze je potrebné zabrániť vzájomným negatívnym dôsledkom tým, že sa preukáže solidarita s krajinami najviac postihnutými pandémiou a/alebo so slabšími hospodárstvami v dôsledku súčasnej nerovnováhy a obmedzení eurozóny.

3.4. EHSV berie na vedomie ohlásenie programu *Next Generation EU*, ako aj návrh uvedený v zmenenom návrhu VFR na roky 2021 – 2027 s cieľom zvýšiť fiškálnu (rozpočtovú) základňu EÚ a prispôsobiť ju súčasným naliehavým potrebám. Navrhované fiškálne opatrenia tiež dopĺňajú kroky, ktoré už boli prijaté v menovej a štrukturálnej politike, ako aj v regulačných rámcoch.

3.5. V mnohých predchádzajúcich stanoviskách, najmä vo svojom stanovisku z roku 2018 o VFR na roky 2021 – 2027, EHSV vyzval na vytvorenie silného rozpočtu EÚ a na to, aby EÚ mala k dispozícii finančné zdroje, aby mohla dôveryhodne plniť svoj politický program⁽¹⁾.

3.6. Pokiaľ ide o financovanie rozpočtu EÚ, EHSV a Európsky parlament už dlho požadujú dostatočne veľké množstvo autonómnych, transparentných a spravodlivých vlastných zdrojov a posun od dominantného postavenia príspevkov založených na HND. EHSV podporuje zistenia skupiny na vysokej úrovni pre vlastné zdroje, ktorej predsedá Mario Monti⁽²⁾. Metódy zvyšovania príjmov by mali dopĺňať a posilňovať politické ciele EÚ. EHSV preto víta návrh Komisie na dodatočné skutočné vlastné zdroje⁽³⁾.

(1) Ú. v. EÚ C 440, 6.12.2018, s. 106, Ú. v. EÚ C 81, 2.3.2018, s. 131, Ú. v. EÚ C 75, 10.3.2017, s. 63, Ú. v. EÚ C 34, 2.2.2017, s. 1.

(2) *FUTURE FINANCING: Final report and recommendations of the High-Level Group on Own Resources* (Budúce financovanie: záverečná správa a odporúčania skupiny na vysokej úrovni pre vlastné zdroje), december 2016 http://ec.europa.eu/budget/mff/hlgor/library/reports-communication/hlgor-report_20170104.pdf.

(3) Ú. v. EÚ C 440, 6.12.2018, s. 106 a Ú. v. EÚ C 81, 2.3.2018, s. 131.

3.7. EHSV vyzýva Európsku komisiu, aby vypracovala politický podklad a test uskutočniteľnosti pre vlastné finančné zdroje. EHSV chápe, že bude trvať nejaký čas, kým sa prijme konečné riešenie. Bolo by však veľmi užitočné, keby sa odstránila súčasná neistota týkajúca sa spôsobu financovania rozpočtu EÚ. Bez riešenia je celá táto koncepcia veľmi zraniteľná.

3.8. EHSV berie na vedomie návrh Komisie v súvislosti s plánom obnovy na postupné zrušenie súčasných zliav pre niektoré členské štáty, ktoré sú čistými prispievateľmi, počas dlhšieho obdobia, ako sa navrhlo v roku 2018. EHSV však aj naďalej zastáva názor vyjadrený vo svojich nedávnych stanoviskách, v ktorých vyzval na to, aby sa všetky zľavy nakoniec zrušili ⁽⁴⁾.

3.9. Keďže program *Next Generation EU* bol začlenený do rozpočtu EÚ, bude to z hľadiska podmienenosti súvisieť s európskym semestrom a so systémom riadenia a kontroly Komisie, ktorý tiež podlieha kontrole zo strany Európskeho parlamentu. EHSV pripomína, že potenciálne konflikty medzi členskými štátmi a Komisiou alebo medzi Komisiou a Európskym parlamentom by mohli viesť k výraznému oneskoreniu pri vyplácaní finančných prostriedkov.

3.10. EHSV sa domnieva, že členské štáty musia výrazne zlepšiť svoje programovacie kapacity, ak sa majú dodatočné finančné prostriedky vo výške 165 miliárd EUR rozdeliť a účinne využívať v prvých troch rokoch nového finančného rámca. Výbor tiež odporúča, aby Komisia zväžila nastavenie flexibilnejších pravidiel s cieľom podporiť členské štáty v potrebnom dodatočnom programovaní.

3.11. EHSV víta list, ktorý zaslali predsedovia hlavných politických skupín Európskeho parlamentu a v ktorom nabádajú Európsku radu a Radu, aby na základe návrhu Komisie urýchlili dosiahnuť dohodu. EHSV tiež súhlasí s uznesením Parlamentu z 15. mája 2020, v ktorom sa Parlament zasadzuje za balík na obnovu vo výške 2 biliónov EUR na riešenie dosahu pandémie COVID-19 ⁽⁵⁾.

3.12. EHSV uznáva, že balík na vytvorenie nástroja na obnovu a prispôbenie VFR na roky 2021 – 2027 potrebám obdobia po pandémii COVID-19 sa považuje za mimoriadny krok vo financovaní EÚ, ale zároveň je nevyhnutný a naliehavý. Rozpočtová politika EÚ by za súčasných okolností bola jednoducho nedostatočne flexibilná a nemohla by podporovať žiadne kroky, ktoré by mohli viditeľne pomôcť pri riešení krízovej situácie.

3.13. EHSV tiež chápe, že návrh je najlepší, aký sa mohol dosiahnuť za súčasných politických okolností.

4. Konkrétne pripomienky

4.1. Pokiaľ ide o Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti, EHSV vysoko oceňuje navrhované prepojenie s procesom európskeho semestra, ako aj s plánmi na podporu obnovy a odolnosti, ktoré môžu byť základom a referenčným bodom pre financovanie.

4.2. Pokiaľ ide o iniciatívu REACT-EU, EHSV víta nielen pomerne výrazné zvýšenie základne politiky súdržnosti, ale aj pravidlá mimoriadnej flexibility, ktoré sú určené na výraznú podporu oblastí v núdzi a naliehavých priorít.

4.3. EHSV tiež dôrazne podporuje výrazné zvýšenie pridelených finančných prostriedkov z Fondu na spravodlivú transformáciu a navrhované kroky v ďalších pilieroch Mechanizmu spravodlivej transformácie. Navrhnutý systém môže teraz ľahšie a spoľahlivejšie podporovať štrukturálny posun k novým a diverzifikovanejším hospodárskym činnostiam, ktoré sú kľúčovou súčasťou európskej zelenej dohody.

4.4. V záujme návratu do predkrízovej hospodárskej situácie je veľmi dôležité vytvoriť priaznivé podmienky na súkromné investície. EHSV víta návrh na zriadenie Nástroja na podporu platobnej schopnosti, ktorý by mal pomôcť zdravým podnikom postihnutým pandemiou.

⁽⁴⁾ Ú. v. EÚ C 440, 6.12.2018, s. 106.

⁽⁵⁾ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0124_SK.html.

- 4.5. EHSV oceňuje obsah druhého piliera programu *Next Generation EU*, ktorý sa zameriava na obnovu investičných aktivít, ktoré budú podporené inovatívnymi finančnými nástrojmi.
- 4.6. EHSV víta obsah tretieho piliera programu *Next Generation EU*, ktorý sa venuje otázkam, ktoré boli doposiaľ najmä v zodpovednosti členských štátov.
- 4.7. EHSV sa domnieva, že štruktúra programu *Next Generation EU* je vyvážená a zodpovedá potrebám, ktoré musia spoločné zdroje EÚ spĺňať, a zároveň rešpektuje zásadu subsidiarity.

V Bruseli 16. júla 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa zriaďuje Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti

[COM(2020) 408 final – 2020/0104 (COD)]

Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa zriaďuje Nástroj technickej pomoci

[COM(2020) 409 final – 2020/0103 (COD)]

(2020/C 364/18)

Hlavný spravodajca: **Dimitris DIMITRIADIS**

Konzultácia	Rada Európskej únie, 10.6.2020 Európsky parlament, 17.6.2020
Právny základ	článok 175 tretí odsek a článok 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie
Príslušná sekcia	sekcia pre hospodársku a menovú úniu, hospodársku a sociálnu súdržnosť
Prijaté v pléne	16.7.2020
Plenárne zasadnutie č.	553
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	208/4/4

1. Závbery a odporúčania

1.1 EHSV víta navrhovaný Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti (ďalej len „mechanizmus“) ⁽¹⁾.

1.2 Návrh Európskej komisie okrem toho, že má hospodársky rozmer, podstatne podporuje aj prehĺbenie a zjednotenie európskej rodiny, pretože posilňuje solidaritu a spoluprácu medzi členskými štátmi.

1.3 Návrh Európskej komisie okrem iného dokazuje, že Európska únia za predpokladu, že existuje náležitá politická vôľa, dokáže účinne čeliť veľkým krízam, poskytovať seriózne a dôveryhodné riešenia a robiť potrebné a realistické kompromisy a v konečnom dôsledku zásadne prispievať k podpore európskeho ideálu.

1.4 EHSV sa domnieva, že tento mechanizmus by mal podporovať prechod ku klimatickej neutralite a na digitálne hospodárstvo pomocou prostriedkov z nástroja „Next Generation EU“ ⁽²⁾ s cieľom zmierniť sociálno-ekonomický vplyv transformácie v najviac postihnutých regiónoch.

1.5 Vzhľadom na krízu spôsobenú pandemiou COVID-19 sa potreba udržateľnej, zelenej a digitálnej obnovy stala ešte naliehavejšou, rovnako ako potreba poskytnúť podporu najzraniteľnejším regiónom.

⁽¹⁾ Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa ustanovuje Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti COM(2020) 408 final, 28. 5. 2020.

⁽²⁾ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Rozpočet EÚ umožňujúci realizáciu plánu obnovy Európy, COM(2020) 442 final.

1.6 EHSV už objasnil, že „je zástancom pevného naviazania programu na podporu reforiem⁽³⁾ na európsky semester“⁽⁴⁾. V predložených plánoch by sa členské štáty mali zaoberať hlavnými výzvami stanovenými v európskom semestri a mali by tieto plány zosúladiť so zásadami európskej zelenej dohody a digitálnej agendy.

1.7 Je potrebná rýchla a účinná koordinácia činnosti medzi Európskou komisiou, Európskym parlamentom a Európskou radou, aby sa predišlo oneskoreniam, ktoré by ohrozili dosiahnutie cieľov mechanizmu.

1.8 Od členských štátov sa vyžaduje okamžitá a úplná reakcia vzhľadom na krátky čas, v rámci ktorého by sa mali rôzne projektové plány pripraviť a dokončiť.

1.9 EHSV považuje za veľmi dôležité, aby členské štáty úzko spolupracovali s Európskou komisiou pri schvaľovaní, monitorovaní a zabezpečovaní úspešného dokončenia projektových plánov predložených v rámci mechanizmu.

1.10 Plány by mali poskytovať priamu finančnú podporu malým a stredným podnikom.

1.11 EHSV považuje za veľmi dôležité, aby boli všetky oznámené opatrenia, najmä tie, ktoré poskytujú finančnú podporu, doplnené o jasné a z podnikateľského hľadiska prínosné informácie o tom, aký druh podpory sa poskytuje, ako môžu MSP účinne získať prístup k rôznym existujúcim finančným nástrojom EÚ, komu majú na úrovni EÚ adresovať svoje prípadné otázky, ktoré vnútroštátne orgány sú zapojené do usmerňovania fondov, na ktoré vnútroštátne subjekty sa môžu MSP obrátiť, aká je úloha národných bánk a aké sú ich povinnosti.

1.12 Predkladanie, schvaľovanie, monitorovanie a dokončenie projektov by sa mohlo urýchliť aktívnym zapojením súkromných konzultačných spoločností s globálnymi skúsenosťami v príslušných oblastiach.

1.13 EHSV opätovne zdôrazňuje potrebu vymieňať si najlepšie postupy v rámci EÚ a urýchliť byrokratické procesy týkajúce sa pridelenia a vyplácania dostupných finančných prostriedkov, pričom Európska komisia poskytne potrebnú technickú podporu⁽⁵⁾.

1.14 Úloha a názory sociálnych partnerov a organizácií občianskej spoločnosti by sa mali začleniť do plánov predložených členskými štátmi. EHSV už vyzval na aktívnejšiu úlohu organizovanej občianskej spoločnosti „pri dosahovaní obsahového súladu reformných programov medzi vnímaním Európskej komisie a členských štátov“⁽⁶⁾.

1.15 Nástroj technickej podpory môže pôsobiť ako účinný doplnok k balíkom opatrení, ktoré navrhuje Komisia na riešenie hospodárskych dôsledkov pandémie COVID-19.

2. Úvod a všeobecné pripomienky

2.1 Cieľom navrhovaného mechanizmu je podpora hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti Únie, a to zlepšením odolnosti a adaptačnej kapacity členských štátov, zmiernením sociálnych a hospodárskych dôsledkov krízy a podporou zelenej a digitálnej transformácie, ktorou sa má dosiahnuť cieľ klimaticky neutrálnej Európy do roku 2050, čím sa prispieje k obnove rastového potenciálu hospodárstiev členských štátov v období po kríze spôsobenej pandemiou COVID-19, podnieti vytváranie pracovných miest a podporí udržateľný rast.

2.2 Mechanizmus bude založený na poskytovaní nenávratnej finančnej podpory a úverov na pomoc krajinám – najmä krajinám s nižším príjmom na obyvateľa a vysokou nezamestnanosťou – s cieľom primerane zvládajť vážne hospodárske účinky pandémie.

2.3 Úvery budú zohrávať doplnkovú úlohu k nenávratnej podpore a budú výhodné vďaka dlhej splatnosti a priaznivým úrokovým sadzbám, ktoré dokáže Únia zabezpečiť.

⁽³⁾ Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o zriadení európskeho nástroja stabilizácie investícií, COM(2018) 387 final.

⁽⁴⁾ Ú. v. EÚ C 62, 15.2.2019, s. 121.

⁽⁵⁾ Ú. v. EÚ C 237, 6.7.2018, s. 53.

⁽⁶⁾ Ú. v. EÚ C 62, 15.2.2019, s. 121.

2.4 Pandémia COVID-19 je určujúcou globálnou zdravotnou krízou našich čias, ktorá k 12. júnu 2020 pripravila o život viac ako 420 000 ľudí⁽⁷⁾. COVID-19 je oveľa viac ako len zdravotná kríza: má obrovský sociálno-ekonomický dosah na celom svete, ktorého rozsah je stále ťažké posúdiť. Podľa najnovšej správy Svetovej banky o globálnom hospodárstve *Svetový hospodársky výhľad* z júna 2020 spôsobia otrasy spojené s koronavírusom najhlbšiu globálnu recesiu od druhej svetovej vojny.

2.5 Očakáva sa, že globálne hospodárstvo v roku 2020 poklesne o 5,2 %, čo je približne trojnásobok zníženia počas celosvetovej finančnej krízy v rokoch 2008 – 2009. Spomedzi vyspelých hospodárstiev sa očakáva, že miera rastu reálneho HDP v roku 2020 bude v USA - 6,1 % a v eurozóne - 9,1 %. Ako sa výslovne uvádza v správe Svetovej banky z júna 2020⁽⁸⁾, keďže sa očakáva, že tento rok vo viac ako 90 % EMDE [rozvíjajúcich sa trhov a rozvojových hospodárstiev] dôjde k poklesu príjmu na obyvateľa, milióny ľudí pravdepodobne upadnú do chudoby.

Hospodárske dôsledky otrasov spôsobených pandémiou COVID-19 sú⁽⁹⁾:

- 1) nárast neistoty, ktorá zvyšuje preventívne úspory;
- 2) pokles spotreby;
- 3) znížený záujem o produktívne investície;
- 4) zvýšenie nezamestnanosti, ktorej časť bude pravdepodobne trvalá;
- 5) pokles objemu globálneho obchodu, ako aj výrazné narušenie globálnych dodávateľských reťazcov;
- 6) pokles cien komodít (najmä ceny ropy), čo zvlášť sťaží súčasné účtovné financovanie vývozcov tradičných komodít;
- 7) prudké zvýšenie požadovaných rizikových prémie za držbu rizikových aktív.

2.6 Ako je dnes známe, opatrenia, ktoré môžu pomôcť vyriešiť zdravotnú krízu, môžu zhoršiť hospodársku krízu a naopak. Sploštenie krivky pandémie nevyhnutne prehĺbuje makroekonomickú krivku recesie a ohrozuje všetky dodávateľské reťazce vrátane reťazcov, ktoré sú rozhodujúce pre prežitie človeka (potraviny a lieky). Ak sa budú dôsledky pandémie naďalej prehĺbovať, môžu nasledovať finančné krízy, ktoré budú mať za následok kolaps úverov, dlhšiu globálnu recesiu a pomalšiu obnovu. Ako sa uvádza v správe Svetovej banky z júna 2020 o globálnom hospodárskom výhľade, rastúca úroveň dlhu spôsobila, že globálny finančný systém je zraniteľnejší voči napätiu na finančných trhoch.

2.7 Preto je potrebné realizovať naliehavé a rozsiahle finančné intervencie, aby sa obmedzili hospodárske následky nedávnej krízy a aby sa hospodárstva členských štátov stali odolnejšími a lepšie pripravenými na budúcnosť.

2.8 Ekonomické priority by mali byť tieto:

- 1) je dôležité zabezpečiť, aby pracovná sila zostala zamestnaná, aj keď je v karanténe alebo nútená zostať doma;
- 2) vlády by mali poskytovať finančnú podporu verejným a súkromným inštitúciám, ktoré podporujú zraniteľné skupiny občanov;
- 3) MSP by sa mali chrániť proti bankrotu (potreba peňazí daňovníkov na podporu veľkých nefinančných spoločností je oveľa menej zrejma);

⁽⁷⁾ <https://ourworldindata.org/grapher/total-deaths-covid-19>.

⁽⁸⁾ Svetová banka, *Svetový hospodársky výhľad*, jún 2020.

⁽⁹⁾ Koundouri, P., pracovný dokument Ekonomickej a obchodnej univerzity v Aténach, 2020.

- 4) budú potrebné politiky na podporu finančného systému pri zvyšovaní počtu nesplácaných úverov;
- 5) mali by sa prijať fiškálne balíky porovnateľné so stratou HDP spojenou s krízou.

2.9 Komisia teraz navrhuje vyčleniť posilnený rozpočet EÚ na pomoc pri náprave okamžitých hospodárskych a sociálnych škôd spôsobených pandémiou COVID-19, naštartovanie obnovy a prípravu na lepšiu budúcnosť pre ďalšiu generáciu. Aby sa zabezpečilo, že obnova bude udržateľná, rovnomerná, inkluzívna a spravodlivá pre všetky členské štáty, Európska komisia navrhuje vytvoriť nový nástroj na oživenie hospodárstva „Next Generation EU“, ktorý by bol súčasťou silného, moderného a prepracovaného dlhodobého rozpočtu EÚ. Hlavnou iniciatívou nástroja Next Generation EU je Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti⁽¹⁰⁾.

3. Všeobecné zásady Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti a Nástroja technickej podpory

3.1 EHSV veľmi víta a podporuje navrhovaný Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti (mechanizmus) a Nástroj technickej podpory (nástroj), ktorých cieľom je poskytnúť rozsiahlu finančnú podporu verejným investíciám a reformám, najmä v rámci zelenej a digitálnej transformácie, od ktorých sa očakáva, že nielen zvýšia odolnosť a pripravenosť hospodárstiev členských štátov na budúcnosť, ale zároveň im pomôžu rýchlejšie a účinnejšie prekonať následky pandémie.

3.2 EHSV je hlboko znepokojený hospodárskymi dôsledkami pandémie v členských štátoch, najmä pokiaľ ide o nárast miery nezamestnanosti, ktorá v niektorých južných krajinách EÚ dosiahla dokonca 33 % medzi mladými ľuďmi, ako aj rast miery chudoby.

3.3 EHSV súhlasí s tým, že sa zdá, že pandémia predstavuje najhorší hospodársky otras od veľkej hospodárskej krízy s ničivými dôsledkami pre milióny našich občanov a podnikov a, samozrejme, s potenciálom prehĺbiť hospodárske a sociálne rozdiely – riziko „veľkej fragmentácie“⁽¹¹⁾.

3.4 EHSV už zdôraznil, že nedávny hospodársky vývoj „nebol na celom území EÚ a eurozóny rovnomerný a že dosahovanie konvergencie je naďalej neuspokojivé. Takisto otázka udržateľnosti zostáva pre EÚ čoraz zložitejšou výzvou“⁽¹²⁾.

3.5 EHSV sa domnieva, že „Európska integrácia stojí na rúzcestí. Jedným z ponaučení nedávnej dlhotrvajúcej hospodárskej krízy a hlbokých sociálnych dôsledkov, ktoré zanechala v niekoľkých členských štátoch, je skutočnosť, že absencia hospodárskej a sociálnej konvergencie medzi členskými štátmi a regiónmi ohrozuje politickú udržateľnosť európskeho projektu a všetky výhody, ktoré priniesol európskym občanom“⁽¹³⁾.

3.6 EHSV sa domnieva, že „spolu s týmito iniciatívami by sa mala posilniť konkurencieschopnosť európskeho hospodárstva, t. j. schopnosť udržateľne zvyšovať produktivitu aj životnú úroveň, súčasne s jeho transformáciou na klimaticky neutrálne, a to prostredníctvom výskumu, rozvoja a rozšírejších a lepších zručností pracovnej sily“⁽¹⁴⁾.

3.7 EHSV sa domnieva, že „rozvoj odolnosti hospodárstva a trhu práce spolu s hospodárskou, sociálnou, environmentálnou a inštitucionálnou udržateľnosťou by sa mali stať základnými princípmi politiky, ktorá podporí vzostupnú konvergenciu a spravodlivosť pri prechode na klimaticky neutrálne hospodárstvo (t. j. hospodárstvo, v ktorom sú emisie a absorpcie skleníkových plynov v rovnováhe) a zároveň pomôže zvládnuť výzvy spojené s digitalizáciou a demografickými zmenami“⁽¹⁵⁾. EHSV preto súhlasí s výzvou adresovanou Európskej únii, aby sa zaviazala dosiahnuť do roku 2050 uhlíkovú neutralitu a zodpovedajúcim spôsobom upravila svoj cieľ zníženia emisií skleníkových plynov do roku 2030. V správe Programu OSN pre životné prostredie (UNEP) o medzerách v oblasti emisií z roku 2019 (*Emissions Gap Report*) sa naznačuje, že globálne emisie sa musia odteraz znížiť o 7,6 % ročne, aby sa obmedzilo globálne otepľovanie na 1,5 °C. To znamená zvýšenie cieľa zníženia emisií najmenej o 68 % do roku 2030.

⁽¹⁰⁾ Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa zriaďuje Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti, COM(2020) 408 final, 28. 5. 2020.

⁽¹¹⁾ Poznámky komisára Gentiloniho na tlačovej konferencii o Mechanizme na podporu obnovy a odolnosti, tlačová správa Európskej komisie, 28. mája 2020.

⁽¹²⁾ Ú. v. EÚ C 47, 11.2.2020, s. 106.

⁽¹³⁾ Ú. v. EÚ C 353, 18.10.2019, s. 23.

⁽¹⁴⁾ Tamže.

⁽¹⁵⁾ Tamže.

3.8 EHSV preto súhlasí s tým, že hlavným cieľom mechanizmu by malo byť:

- 1) podporovať hospodársku, sociálnu a územnú súdržnosť Únie,
- 2) zmierniť sociálny a hospodársky vplyv krízy a
- 3) podporovať zelenú a digitálnu transformáciu, ktoré sú zamerané na dosiahnutie klimaticky neutrálnej Európy do roku 2050, a tým prispievať k obnove rastového potenciálu hospodárstiev členských štátov v období po kríze spôsobenej pandémiou COVID-19, stimulovať vytváranie pracovných miest a podporovať udržateľný rast.

3.9 EHSV by chcel zdôrazniť, že tieto investície a reformy by sa mali zamerať na výzvy a investičné potreby súvisiace so zelenou a digitálnou transformáciou, čím sa zabezpečí udržateľná obnova.

3.10 V súčasnosti sa všeobecne uznáva, že politiky zelených stimulov majú výhody v porovnaní s tradičnými fiškálnymi stimulmi a že politiky s pozitívnym dosahom na klímu ponúkajú aj lepšie hospodárske charakteristiky. Projekty ekologickej výstavby, ako napríklad dodatočná izolácia alebo infraštruktúra energie z obnoviteľných zdrojov, môžu priniesť väčšie multiplikačné účinky v dôsledku znížených dlhodobých nákladov na energiu a účinkov toku do širšieho hospodárstva.

3.11 EHSV súhlasí s tým, že finančné inštitúcie a vlády by mali okrem usmerňovania finančných prostriedkov na kontrolu epidémie a do relevantného biomedicínskeho výskumu a investícií do bezpečnosti hraníc, bezpečného cestovania a bezpečného obchodu prijať aj taxonómiu EÚ pre udržateľné investície (2019), postupne obmedzovať používanie fosílnych palív a rozvíjať využívanie existujúcich technológií v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov, presmerovať dotácie z fosílnych palív na projekty ekologickej a inteligentnej infraštruktúry na zmiernenie zmeny klímy a adaptáciu, investovať do obehových a nízkouhlíkových hospodárstiev, prejsť z priemyselného na regeneratívne poľnohospodárstvo a investovať do potravinovej bezpečnosti, propagovať európske dodávateľské reťazce, znižovať potreby dopravy a využívať limity digitálnej revolúcie a zároveň zabezpečovať bezpečnosť sietí IKT⁽¹⁶⁾.

3.12 EHSV súhlasí s Medzinárodnou agentúrou pre energiu, že prechod na čistú energiu môže pomôcť naštartovať európske hospodárstvo prostredníctvom ambiciózneho programu na vytváranie pracovných miest a cieľov v oblasti zmeny klímy prostredníctvom modernizácie energetických systémov. Vzhľadom na to, že vlády priamo alebo nepriamo riadia viac ako 70 % globálnych investícií do energetiky, v tomto čase krízy záleží na ich činnosti viac ako kedykoľvek predtým. Politické nastavenia môžu aktívne nasmerovať investície súvisiace s energiou na udržateľnejšiu cestu a zároveň zabezpečiť, aby sa energetická účinnosť, obnoviteľné zdroje energie a uskladňovanie v batériách stali ústredným prvkom hospodárskej obnovy. Na podporu existujúcich pracovných síl, vytváranie nových pracovných miest a motiváciu k znižovaniu emisií by sa mali uprednostňovať stimulačné programy v energetike. Medzinárodná agentúra pre energiu⁽¹⁷⁾ radí: „Stavajte na tom, čo už máte, a myslite vo veľkom“. Najľahšie je rozšíriť politiky s existujúcimi právnymi a inštitucionálnymi štruktúrami.

3.13 EHSV úplne súhlasí s tým, že mechanizmus zriadený týmto nariadením by mal prispievať k začleňovaniu opatrení v oblasti klímy a environmentálnej udržateľnosti a k dosiahnutiu celkového cieľa 25 % výdavkov z rozpočtu EÚ na podporu cieľov v oblasti klímy.

3.14 EHSV je presvedčený, že tento mechanizmus by mal byť vybudovaný hlavne na poskytovaní nenávratnej finančnej podpory, ktorá by mala pomôcť krajinám – najmä krajinám s nižším príjmom na obyvateľa a vysokou mierou nezamestnanosti – zodpovedajúcim spôsobom čeliť vážnym hospodárskym účinkom pandémie, zatiaľ čo úvery by mali hrať iba doplnkovú úlohu k nenávratnej podpore a mali by byť výhodné vďaka dlhej splatnosti a priaznivým úrokovým sadzbám, ktoré dokáže Únia zabezpečiť.

⁽¹⁶⁾ Koundouri, P., *Never Waste a Good Crisis: For a Sustainable Recovery from COVID-19*, apríl 2020.

⁽¹⁷⁾ Medzinárodná agentúra pre energiu: <https://www.iea.org/>.

3.15 EHSV podporuje zámer Komisie využiť plnú kapacitu rozpočtu EÚ na mobilizáciu investícií a prednostnú finančnú podporu v kľúčových prvých rokoch obnovy prostredníctvom spoločného prijatia núdzového Európskeho nástroja obnovy vo výške 808 984,090 milióna EUR (v bežných cenách) a posilneného viacročného finančného rámca (VFR) na roky 2021 – 2027.

3.16 EHSV vyzýva, „aby sa naďalej realizovali účinné štrukturálne reformy s dobre zameranými investičnými stratégiami“⁽¹⁸⁾.

3.17 EHSV súhlasí s vytvorením samostatného Nástroja technickej podpory, ktorý by bol k dispozícii všetkým členským štátom a ktorý by nahradil program na podporu štrukturálnych reforiem (SRSP)⁽¹⁹⁾.

4. Príprava národných plánov podpory obnovy a odolnosti, predkladanie, hodnotenie a termíny

4.1 EHSV sa nazdáva, že prostriedky z tohto mechanizmu sa musia čo najskôr poskytnúť členským štátom, ktoré by ich mali využívať efektívne, aby sa maximalizovali výhody tohto mechanizmu.

4.2 Členské štáty by mali vypracovať národné plány podpory obnovy a odolnosti, v ktorých sa stanoví program reforiem a investícií na nasledujúce štyri roky.

4.3 EHSV sa domnieva, že tieto plány by sa mali zaoberať hlavnými výzvami, ktorým čelia členské štáty, vymedzenými v rámci európskeho semestra, a to v oblastiach ako konkurencieschopnosť, produktivita, vzdelávanie a zručnosti, zdravie, zamestnanosť a hospodárska, sociálna a územná súdržnosť. Mali by tiež zabezpečiť, aby sa tieto investície a reformy primerane zameriavali na výzvy súvisiace so zelenou a digitálnou transformáciou, pomáhali vytvárať pracovné miesta a udržateľný rast a zvyšovali odolnosť Únie.

4.4 EHSV sa domnieva, že je potrebné posilniť súčasný rámec poskytovania podpory malým a stredným podnikom a poskytnúť im priamu finančnú podporu prostredníctvom inovatívneho nástroja, ktorý ich ochráni pred bankrotom.

4.5 Všetky oznámené opatrenia, najmä tie, ktoré poskytujú finančnú podporu, by mali byť doplnené o jasné a z podnikateľského hľadiska prínosné informácie o tom, aký druh podpory sa poskytuje, ako môžu MSP účinne získať prístup k rôznym existujúcim finančným nástrojom EÚ, komu majú na úrovni EÚ adresovať svoje prípadné otázky, ktoré vnútroštátne orgány sú zapojené do usmerňovania fondov, na ktoré vnútroštátne subjekty sa môžu MSP obrátiť, aká je úloha národných bánk a aké sú ich povinnosti atď.

4.6 EHSV sa domnieva, že počas tohto procesu by sa mala veľmi vážne zohľadňovať úloha a názory sociálnych partnerov a organizácií občianskej spoločnosti.

4.7 EHSV už navrhol „zaviesť pravidlo, podľa ktorého by sa členskému štátu nemali poskytnúť žiadne finančné prostriedky, pokiaľ v rámci rozhodovania o viacročných balíkoch reformných záväzkov v plnom rozsahu neprijal uplatňovanie zásady partnerstva so skutočným zapojením sociálnych partnerov a organizácií občianskej spoločnosti⁽²⁰⁾. Uplatňovanie zásady partnerstva má rozhodujúci význam pre zabezpečenie realizácie reforiem založených na dôkazoch a previazaných so skutočným stavom hospodárstiev jednotlivých členských štátov⁽²¹⁾.“

4.8 EHSV súhlasí s tým, že Komisia by mala plány posudzovať na základe transparentných kritérií, a to okrem iného: či sa očakáva, že plán bude účinne riešiť problémy identifikované v rámci **postupu európskeho semestra**, či prispieva k posilneniu potenciálu rastu a hospodárskej a sociálnej odolnosti členského štátu a k zvyšovaniu hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti; či plán obsahuje opatrenia, ktoré sú relevantné pre zelenú a digitálnu transformáciu; a či je odhad nákladov poskytnutý členským štátom primeraný a hodnoverný a či je úmerný očakávanému dosahu na hospodárstvo.

4.9 EHSV sa domnieva, že pri pridelovaní finančných prostriedkov by sa mali zohľadniť aj konvergenčné kritériá⁽²²⁾.

⁽¹⁸⁾ Ú. v. EÚ C 47, 11.2.2020, s. 106.

⁽¹⁹⁾ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/825 zo 17. mája 2017, ktorým sa ustanovuje program na podporu štrukturálnych reforiem na obdobie rokov 2017 až 2020 a ktorým sa menia nariadenia (EÚ) č. 1303/2013 a (EÚ) č. 1305/2013, Ú. v. EÚ L 129, 19.5.2017, s. 1.

⁽²⁰⁾ Delegované nariadenie Komisie (EÚ) č. 240/2014 zo 7. januára 2014 o európskom kódexe správania pre partnerstvo v rámci európskych štrukturálnych a investičných fondov (Ú. v. EÚ L 74, 14.3.2014, s. 1).

⁽²¹⁾ Ú. v. EÚ C 237, 6.7.2018, s. 53.

⁽²²⁾ Tamže.

4.10 EHSV považuje za opodstatnené, že:

- 1) Finančná podpora a príslušné opatrenia, ktoré členské štáty v rámci tohto mechanizmu podniknú, by sa mali prednostne uskutočniť do konca roku 2024 a v prípade nenávratnej finančnej pomoci by malo byť minimálne 60 % celkovej sumy viazaných do konca roka 2022;
- 2) Členské štáty by mali predkladať plány podpory obnovy a odolnosti najneskôr do 30. apríla vo forme samostatnej prílohy k národným programom reforiem;
- 3) Členské štáty by mali mať možnosť predložiť návrh plánu spolu s návrhom rozpočtu na nasledujúci rok 15. októbra predchádzajúceho roka;
- 4) Zvyšné obdobie od roku 2024 do konca VFR (2027) by Komisia a členské štáty mali využiť na podporu vykonávania príslušných opatrení priamo na mieste, na dosiahnutie očakávanej obnovy v príslušných hospodárskych a sociálnych odvetviach a na podporu odolnosti a konvergencie.

4.11 EHSV zdôrazňuje, že na účinnú realizáciu a dosiahnutie cieľov projektu mechanizmu je potrebné dostatočne dlhé časové obdobie. Výbor okrem toho poukazuje na nebezpečenstvo, že ak prevládnu názory presadzujúce krátke časové obdobie realizácie plánu, mechanizmus napokon nedosiahne ciele, ktoré si stanovil.

4.12 EHSV zdôrazňuje potrebu rýchlej a účinnej koordinácie činností medzi Európskou komisiou, Európskym parlamentom a Európskou radou, aby sa predišlo oneskoreniam, ktoré by ohrozili dosiahnutie cieľov mechanizmu. Od členských štátov sa vyžaduje aj okamžitá a úplná reakcia vzhľadom na krátky čas, v rámci ktorého by sa mali rôzne projektové plány pripraviť a dokončiť. Členské štáty by mali úzko spolupracovať s Európskou komisiou pri schvaľovaní, monitorovaní a zabezpečovaní úspešného dokončenia projektových plánov predložených v rámci mechanizmu. Predkladanie, schvaľovanie, monitorovanie a dokončenie projektov by sa mohlo urýchliť aktívnym zapojením súkromných konzultačných spoločností s globálnymi skúsenosťami v príslušných oblastiach.

4.13 EHSV opätovne zdôrazňuje potrebu vymieňať si najlepšie postupy v rámci EÚ a urýchliť byrokratické procesy týkajúce sa pridelovania a vyplácania dostupných finančných prostriedkov, pričom Európska komisia poskytne potrebnú technickú podporu⁽²³⁾.

5. Nástroj technickej pomoci

5.1 EHSV sa zasadzuje za stabilné štrukturálne reformy zamerané na sociálny a hospodársky rozvoj vrátane budovania inštitucionálnych kapacít na zlepšenie kvality správy. Takéto reformy by mali byť osobitne prispôsobené jednotlivým štátom a mali by mať demokratickú podporu, aby sa tak zabránilo univerzálnemu prístupu ku všetkým členským štátom⁽²⁴⁾.

5.2 EHSV súhlasí s tým, že cieľom Nástroja technickej pomoci bude sprevádzať vnútroštátne orgány žiadajúcich členských štátov vo všetkých etapách či konkrétnych fázach procesu reforiem.

5.3 EHSV zdôrazňuje, že je potrebné, aby sa pomocou Nástroja technickej pomoci podporovali orgány členských štátov v ich úsilí o navrhovanie reforiem v súlade s vlastnými prioritami, aby sa posilnili ich kapacity na vývoj a implementáciu reformných politík a stratégií a aby mohli využívať osvedčené postupy a príklady partnerov.

5.4 EHSV súhlasí s tým, že Nástroj technickej pomoci môže pôsobiť ako účinný doplnok k balíkom opatrení, ktoré navrhuje Komisia na riešenie hospodárskeho dosahu pandémie COVID-19.

V Bruseli 16. júla 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

⁽²³⁾ Tamže.

⁽²⁴⁾ Tamže.

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa zriaďuje Program InvestEU

[COM(2020) 403 final – 2020/0108 (COD)]

Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení nariadenie (EÚ) 2015/1017, pokiaľ ide o vytvorenie nástroja na podporu platobnej schopnosti

[COM(2020) 404 final – 2020/0106 (COD)]

(2020/C 364/19)

Hlavný spravodajca: **Ronny LANNOO**

Konzultácia	Rada, 11.6.2020 Parlament, 17.6.2020
Právny základ	články 172, 173, 175 ods. 3, článok 182 ods. 1 a článok 304 ZFEÚ
Príslušná sekcia	sekcia pre hospodársku a menovú úniu, hospodársku a sociálnu súdržnosť
Rozhodnutie predsedníctva	9.6.2020
Prijaté v pléne	16.7.2020
Plenárne zasadnutie č.	553
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	208/0/8

1. Závbery a odporúčania

1.1. EHSV od vypuknutia krízy spôsobenej pandémiou COVID-19 vyjadril vo viacerých vyhláseniach presvedčenie, že v tomto období veľkej neistoty sa budeme môcť vyrovnat' s následkami tejto pandémie a obnoviť udržateľnejšie a odolnejšie európske hospodárstvo len vďaka komplexnému európskemu plánu na oživenie hospodárstva.

1.2. EHSV preto víta ambiciózny balík opatrení na podporu obnovy, ktorý predložila Európska komisia, a zdôrazňuje, že táto obnova môže byť úspešná len vtedy, ak bude politické vedenie silné a jednomyselné. EHSV trvá na tom, že zavedenie týchto opatrení vyplýva z naliehavej povahy tejto alarmujúcej sociálno-ekonomickej situácie.

1.3. V záujme rýchleho a udržateľného oživenia európskeho hospodárstva je nevyhnutné, aby sa sprístupnili potrebné finančné zdroje. EHSV preto dôrazne podporuje posilnenie rozpočtu EÚ a vyzýva európske subjekty s rozhodovacou právomocou, aby urýchlili dosiahnuť dohodu o budúcom viacročnom finančnom rámci (VFR) na roky 2021 – 2027 a o novom nástroji obnovy *Next Generation EU*.

1.4. EHSV víta posilnenie programu InvestEU a doplnkového nástroja na podporu platobnej schopnosti a vyzýva na urýchlenné dosiahnutie dohody o týchto návrhoch, aby sa oba programy mohli rýchlo sfunkčniť a aby sa mohol vypracovať dostatočný počet oprávnených projektov, ktoré by ich mohli využívať.

1.5. Keďže takmer všetky prostriedky programu InvestEU sa budú prideliť v rámci nástroja *Next Generation EU*, a nie v rámci VFR na roky 2021 – 2027, čo znamená, že sa budú musieť využiť do konca roka 2026, EHSV žiada zákonodarcov, aby prijali ustanovenia s cieľom zabezpečiť, aby po roku 2026 a pred začiatkom VFR na obdobie po roku 2027 nevznikla medzera vo financovaní.

1.6. EHSV potvrdzuje svoju podporu ⁽¹⁾ cieľu Komisie posilniť investičnú činnosť v EÚ v rámci budúceho dlhodobého rozpočtu EÚ. Vzhľadom na hospodársky pokles v dôsledku pandémie COVID-19 tento aspekt nadobudol ešte väčší význam.

1.7. EHSV nepretržite podporuje zameranie na dlhodobé investičné projekty, ktoré sú vo výraznom verejnom záujme a zároveň spĺňajú kritériá udržateľného rozvoja. Je zásadne dôležité, aby kríza spôsobená ochorením COVID-19 neodvážala pozornosť EÚ od jej strednodobých a dlhodobých cieľov vytýčených v európskej zelenej dohode, stratégii udržateľného rastu 2020 a Európskom pilieri sociálnych práv.

1.8. EHSV sa domnieva, že program InvestEU má mimoriadne dobré predpoklady na poskytovanie dlhodobého financovania a na podporu politik Únie pri zotavovaní sa z hlbkej hospodárskej a sociálnej krízy. Výbor zdôrazňuje, že je dôležité, aby sa jasne vymedzilo, ktoré projekty sú oprávnené využívať nový piaty segment, pretože je to nevyhnutné na dosiahnutie komplementarity s ostatnými štyrmi segmentmi politiky. EHSV sa takisto zasadzuje za širšie vymedzenie pojmu inovácia, ktoré by presahovalo rámec informačných technológií a digitalizácie. Malé a stredné podniky (MSP), a najmä mikropodniky a malé podniky, veľmi výrazne zasiahla súčasná kríza, a preto by mali byť výslovne oprávnené na získanie podpory v rámci nového piateho segmentu. V tomto záujme je nevyhnutná štrukturálna spolupráca medzi implementujúcimi partnermi a európskymi, národnými a regionálnymi orgánmi.

1.9. EHSV požaduje, aby sa prijali konkrétne a jasné usmernenia zamerané na identifikáciu projektov oprávnených čerpať prostriedky z programu InvestEU, ako aj v súvislosti s možnosťou vytvárania synergií medzi mnohými programami EÚ, čím sa zabezpečí ich náležitá a efektívna realizácia.

1.10. Kríza spôsobená pandemiou COVID-19 postihla všetky členské štáty EÚ, niektoré však zasiahla viac ako iné. EHSV zdôrazňuje, že obnova po kríze spôsobenej touto pandemiou by nemala viesť k ďalšiemu prehĺbeniu rozdielov medzi členskými štátmi.

1.11. V tejto súvislosti EHSV víta nový Nástroj na podporu platobnej schopnosti a zdôrazňuje, že treba zabezpečiť, aby z neho mohli mať skutočne prospech tie členské štáty, ktorých hospodárstva zasiahli účinky pandémie COVID-19 najviac. Hoci je nevyhnutné zabezpečiť rýchlu obnovu, rovnako dôležité je zabezpečiť, aby sa dostupné finančné prostriedky prideliť podnikom so životaschopnými podnikateľskými modelmi. To by prispelo k vybudovaniu udržateľného a odolného európskeho hospodárstva.

1.12. EHSV poukazuje na úlohu európskych finančných trhov pri zabezpečovaní schopnosti týchto nástrojov mobilizovať očakávané sumy investícií, ako aj na vedúcu úlohu skupiny Európskej investičnej banky (EIB a Európsky investičný fond – EIF). Upozorňuje tiež, že je veľmi potrebná vhodná štruktúra pre implementujúcich partnerov, a to najmä na vnútroštátnej úrovni. Je dôležité, aby bol tok finančných prostriedkov prostredníctvom skupiny EIB a podporných bánk a inštitúcií transparentný, jasný a ľahko prístupný.

2. Súvislosti

2.1. Kríza spôsobená pandemiou COVID-19, ktorá v prvom rade predstavuje núdzovú situáciu v oblasti ľudského zdravia, viedla k závažnému hospodárskemu a sociálnemu otrasu a prudkému poklesu hospodárskej produkcie, rapidnému zvýšeniu miery nezamestnanosti, zhoršeniu životnej úrovne (zníženiu reálneho príjmu, neistote zamestnania, obmedzenej mobility) a drastickému zníženiu obratu zahraničného obchodu v rámci EÚ aj s tretími krajinami. Kríza viedla aj k prudkému zhoršeniu ukazovateľov verejných financií a k poklesu investícií.

2.2. Európska komisia ohlásila 27. mája 2020 ambiciózny plán obnovy, nástroj *Next Generation EU* a revidovaný návrh celkového rozpočtu EÚ na roky 2021 – 2027 ⁽²⁾.

2.3. Pokiaľ ide o budúci viacročný finančný rámec (VFR) na roky 2021 – 2027, cieľom Komisie je poskytnúť hospodárstvu EÚ investičný program, ktorý by umožnil dosahovanie prierezových cieľov z hľadiska zjednodušenia, flexibility, synergií a súdržnosti v rámci príslušných politik EÚ. V dôsledku pandémie COVID-19 je takýto investičný program ešte oveľa potrebnjší.

⁽¹⁾ Stanovisko EHSV na tému *Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa zriaďuje Program InvestEU* (Ú. v. EÚ C 62, 15.2.2019, s. 131).

⁽²⁾ Oznámenie o pláne obnovy: *Správny čas pre Európu: náprava škôd a príprava budúcnosti pre ďalšie generácie*.

2.4. Komisia preto stiahla svoj pôvodný návrh **Programu InvestEU** z mája 2018 a predložila nový návrh ⁽³⁾, v ktorom sa odzrkadľuje čiastočná dohoda, ktorú už Európsky parlament a Rada dosiahli v apríli 2019.

2.5. V záujme zlepšenia pripravenosti programu InvestEU reagovať na hospodársku a sociálnu krízu spôsobenú pandémiou COVID-19 Komisia navrhuje zvýšiť finančné krytie plánované pre pôvodný Program InvestEU tak, aby sa zohľadnili vyššie celkové investičné potreby a rizikovejšie prostredie.

2.6. Okrem toho sa novým návrhom rozširuje rozsah pôsobnosti Programu InvestEU, a to vytvorením piateho segmentu – Nástroja pre strategické investície, ktorý bude slúžiť na pokrývanie potrieb európskeho hospodárstva v budúcnosti a na získanie alebo udržanie strategickej autonómie v kľúčových odvetviach.

2.7. Z posilneného programu InvestEU by sa mohli v súlade pôvodnými cieľmi podporovať podniky vo fáze obnovy, pričom by sa zabezpečilo výrazné zameranie investorov na strednodobé a dlhodobé priority EÚ, ako je zelená a digitálna transformácia.

2.8. Európska komisia takisto predložila návrh ⁽⁴⁾ na dočasný kapitálový nástroj – **Nástroj na podporu platobnej schopnosti**.

2.9. Nástrojom na podporu platobnej schopnosti by sa podporili podniky, ktoré majú inak životaschopný obchodný model, no ich platobná schopnosť je z dôvodu krízy spôsobenej ochorením COVID-19 obmedzená. Zámerom je pomôcť im prekonať toto zložité obdobie tak, aby dokázali zvládnuť oživenie, keď nastane čas. Ďalším cieľom návrhu je vyvážiť očakávané narušenia na jednotnom trhu, keďže určité členské štáty nemusia mať k dispozícii dostatok rozpočtových prostriedkov na to, aby mohli poskytnúť primeranú podporu podnikom, ktoré to potrebujú.

2.10. Nástroj na podporu platobnej schopnosti by sa mal zaviesť čo najskôr v roku 2020, najneskôr začiatkom októbra 2020, a aby sa mohla jeho úplná kapacita v priebehu roka 2021 rýchlo využívať.

3. Všeobecné pripomienky

3.1. EHSV opätovne vyjadruje ⁽⁵⁾ svoju podporu programu InvestEU, ako aj predĺženiu platnosti a rozšíreniu pôsobnosti finančného nástroja založeného na zásade záruky. Považuje ho za nevyhnutný najmä z hľadiska dlhodobého rozvoja a hospodárenia s rozpočtom EÚ.

3.2. EHSV víta zvýšenie kapacity pre projekt InvestEU, čím objem záruk EÚ dosiahne až 75,2 miliardy EUR (v súčasných cenách a vrátane nového segmentu strategických investícií), aby sa na dodatočné investície zmobilizoval jeden bilión EUR. EHSV požaduje vyvážené rozdelenie finančných prostriedkov medzi jednotlivé politické ciele.

3.3. EHSV víta pridanie piateho segmentu, t. j. segmentu strategických európskych investícií, na ktorý bude vyčlenených 31,2 miliardy EUR zo záruky EÚ na podporu investícií v strategických odvetviach a kľúčových hodnotových reťazcoch vrátane tých, ktoré sú kľúčové pre zelenú a digitálnu transformáciu.

3.4. Výbor zdôrazňuje, že je dôležité, aby sa jasne vymedzilo, ktoré projekty sú oprávnené využívať piaty segment, keďže je potrebné dosiahnuť komplementaritu s ostatnými štyrmi segmentmi. EHSV sa takisto zasadzuje za širšie vymedzenie pojmu inovácia, ktoré by presahovalo rámec informačných technológií a digitalizácie. Malo by sa výslovne uviesť, že v rámci tohto segmentu sú oprávnené aj MSP, najmä mikropodniky a malé podniky. Vzhľadom na zníženie záruky EÚ vyčlenej na segment pre MSP – z 11,25 miliardy EUR na 10,17 miliardy EUR (v bežných cenách) – v porovnaní s pôvodným návrhom Európskej komisie je toto opatrenie o to dôležitejšie. V tomto záujme je nevyhnutná štrukturálna spolupráca medzi implementujúcimi partnermi a finančnými sprostredkovateľmi, ako aj európskymi, národnými a regionálnymi orgánmi.

⁽³⁾ Návrh nariadenia, ktorým sa zriaďuje Program InvestEU.

⁽⁴⁾ Návrh nariadenia o vytvorení Nástroja na podporu platobnej schopnosti.

⁽⁵⁾ Stanovisko EHSV na tému *Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa zriaďuje Program InvestEU* (Ú. v. EÚ C 62, 15.2.2019, s. 131).

3.5. EHSV zdôrazňuje, že z hľadiska prechodu na ekologickéjšie a spravodlivé hospodárstvo má kľúčový význam investovanie do zručností, preto by sa v rámci programu InvestEU nemali zanedbávať sociálne investície.

3.6. Mnohé MSP, najmä mikropodniky a malé podniky, výrazne trpia v dôsledku krízy spôsobenej pandémiou COVID-19 a opatrení na obmedzenie pohybu, ktoré prijala väčšina krajín EÚ. Preto je nevyhnutné zabezpečiť, aby bol k dispozícii dostatok finančných prostriedkov, čo by im umožnilo zotaviť sa z krízy. Táto podpora musí byť založená na dopyte, čo znamená, že musia byť k dispozícii dlhové aj kapitálové produkty. Keďže záručná kapacita segmentu pre MSP sa zníži, tento pokles by sa mal kompenzovať tým, že by sa portfóliá MSP, a najmä malých podnikov a mikropodnikov, považovali za oprávnené v rámci segmentu strategických investícií. Súčasťou tohto opatrenia by mali byť primerané požiadavky týkajúce sa oznamovania, aby sa predišlo vytváraniu nadmernej administratívnej záťaže pre najmenšie podniky s obmedzenými zdrojmi, pretože to by ich odradilo od snahy získať podporu z programu InvestEU. Úloha implementujúcich partnerov a finančných sprostredkovateľov má zásadný význam z hľadiska zabezpečenia, aby sa finančné prostriedky dostali k týmto podnikom.

3.7. Verejné politiky a podpora nadobudli počas súčasnej krízy mimoriadny význam, avšak kapacita vlád jednotlivých členských štátov podporovať odvetvia a podniky, ktoré kríza zasiahla najviac, sa v rámci EÚ výrazne líši.

3.8. EHSV preto víta nový Nástroj na podporu platobnej schopnosti, ako aj skutočnosť, že aj keď bude tento nástroj k dispozícii všetkým členským štátom, zameria sa na krajiny, ktorých hospodárstva zasiahli dôsledky pandémie COVID-19 najviac a/alebo v ktorých je dostupnosť štátnej podpory platobnej schopnosti obmedzenejšia. EHSV súhlasí s tým, že podpora by sa mala poskytovať výlučne podnikom so životaschopnými podnikateľskými modelmi, ktoré pred krízou spôsobenou pandémiou COVID-19 neboli v ťažkostiach. Takisto víta začlenenie Nástroja na podporu platobnej schopnosti do Európskeho fondu pre strategické investície (EFSD). Na zabezpečenie efektívneho využívania finančných prostriedkov je vhodné umožniť flexibilný presun medzi jednotlivými segmentmi politiky v rámci EFSD. V neposlednom rade by sa malo naplánovať vyvážené trhové rozdelenie dostupných finančných prostriedkov medzi kapitálové a kvázi kapitálové produkty, ako sú podriadené úvery.

3.9. V rámci Nástroja na podporu platobnej schopnosti sa podporuje dvojité transformácie (zelená transformácia a digitalizácia). Tieto podmienky musia byť realistické a uskutočniteľné aj pre mikropodniky, malé podniky a tradičné odvetvia.

3.10. Kríza spôsobená pandémiou COVID-19 postihla všetky členské štáty EÚ, niektoré však zasiahla viac ako iné. EHSV zdôrazňuje, že obnova po kríze spôsobenej touto pandémiou by nemala viesť k ďalšiemu prehĺbeniu rozdielov medzi členskými štátmi. Hoci pre program InvestEU ani pre nový Nástroj na podporu platobnej schopnosti nie sú stanovené žiadne geografické kvóty, EHSV víta skutočnosť, že jeho riadiaca rada vymedzí špecifické hraničné hodnoty geografickej koncentrácie.

3.11. Zjednodušenie, väčšia transparentnosť a väčší potenciál vytvárania synergií, ktoré sa ponúkajú vytvorením programu InvestEU ako zastrešujúceho finančného nástroja, nadobudli v súvislosti s vytvorením investičného plánu európskej zelenej dohody a ďalších zložiek plánu európskej obnovy ešte väčší význam. EHSV požaduje, aby sa prijali konkrétne a jasné usmernenia zamerané na identifikáciu oprávnených projektov a možností vytvorenia synergií medzi mnohými programami EÚ, čím sa zabezpečí ich náležité a efektívne vykonávanie.

3.12. Kríza spôsobená pandémiou COVID-19 by nemala odvádzať pozornosť EÚ od jej strednodobých a dlhodobých cieľov vytýčených v európskej zelenej dohode, stratégii udržateľného rastu 2020 a Európskom pilieri sociálnych práv. EHSV vo svojom nedávnom uznesení⁽⁶⁾ uviedol, že Európa musí financovať činnosti, ktoré spĺňajú dve kritériá: návrat strategických výrobných odvetví do Európy, ktorá by bola vďaka tomu nezávislá (najmä z hľadiska ochrany zdravia a reakcie), a tiež v záujme zabezpečenia kvalitných pracovných miest, a takisto zameranie na udržateľné investície, ktoré sú sociálne zodpovedné a šetrné k životnému prostrediu. Malé a stredné podniky, rovnako ako veľké podniky a sociálne podniky by mohli zohrávať rozhodujúcu úlohu pri reštrukturalizácii európskeho výrobného systému.

V Bruseli 16. júla 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

⁽⁶⁾ *Návrhy EHSV na rekonštrukciu a obnovu hospodárstva po skončení krízy súvisiacej s ochorením COVID-19.*

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovuje rámec na dosiahnutie klimatickej neutrality a mení nariadenie (EÚ) 2018/1999 (európsky klimatický predpis)

[COM(2020) 80 final – 2020/0036 (COD)]

(2020/C 364/20)

Spravodajca: **Jan DIRX**

Pomocná spravodajkyňa: **Tellervo KYLÄ-HARAKKA-RUONALA**

Konzultácia	Európsky parlament, 10.3.2020 Rada, 13.3.2020
Právny základ	článok 192 ods. 1 a článok 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie
Príslušná sekcia	sekcia pre poľnohospodárstvo, rozvoj vidieka a životné prostredie
Prijaté v sekcii	29.6.2020
Prijaté v pléne	16.7.2020
Plenárne zasadnutie č.	553
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	210/2/9

1. Závety a odporúčania

1.1. Podobne ako mnoho kľúčových inštitúcií a predstaviteľov EÚ aj EHSV zdôrazňuje, že opatrenia v oblasti klímy a hospodárska obnova a zotavenie z krízy spôsobenej koronavírusom môžu a musia ísť ruka v ruku. Môže sa to dosiahnuť obnovením európskeho hospodárstva prostredníctvom podpory účinného a plne udržateľného balíka verejných a súkromných investícií. EHSV preto považuje návrh európskeho klimatického predpisu za jeden z nástrojov, ktoré prispievajú k tejto želanej a nevyhnutnej obnove európskeho hospodárstva.

1.2. EHSV podporuje prístup vychádzajúci z prechodu ku klimatickej neutralite na úrovni celej EÚ namiesto na individuálnej úrovni jednotlivých členských štátov. Tento prístup má výhodu optimálneho rozloženia úsilia v rámci celej EÚ pri súčasnom zohľadnení príslušných rozdielov medzi členskými štátmi. EHSV je takisto presvedčený, že najväčšiu podporu pre politiku v oblasti klímy možno zaistiť vtedy, ak bude celkovým cieľom dosiahnuť čo možno najvyššie zníženie emisií skleníkových plynov pri čo možno najnižších sociálno-ekonomických nákladoch.

1.3. EHSV naliehavo vyzýva Komisiu, aby v plnej miere zohľadnila vplyv krízy spôsobenej koronavírusom tým, že prehodnotí cieľ v oblasti emisií na rok 2030 a prostredníctvom zodpovedajúcich legislatívnych návrhov zvolí zníženie minimálne o 55 % do roku 2030. EHSV poukazuje na to, že v správe UNEP o medzerách v oblasti emisií z roku 2019 sa naznačuje, že celkovo je potrebný dokonca ambicioznejší cieľ zníženia emisií do roku 2030, aby sa dosiahol cieľ 1,5 °C stanovený v Parížskej dohode.

1.4. EHSV uznáva, že všetci budú musieť podniknúť ďalšie kroky na dosiahnutie stanoveného cieľa klimatickej neutrality v roku 2050. Z nedávneho prieskumu Eurobarometra (spred krízy spôsobenej koronavírusom) vyplynulo, že 92 % občanov EÚ podporuje cieľ EÚ týkajúci sa dosiahnutia klimatickej neutrality. Udržanie tejto podpory si vyžaduje urýchlenie opatrení v oblasti klímy spolu s hospodárskou obnovou a rekonštrukciou.

1.5. EHSV vyzýva EÚ, aby zohrávala podnecujúcu a inšpiratívnu úlohu na odloženom samite o klíme, ktorý sa mal konať v novembri 2020 v Glasgowe, a na ďalších samitoch o klíme, s cieľom zapojiť aspoň všetkých hlavných aktérov na celom svete do neúnavného úsilia o dosiahnutie klimateckej neutrality.

1.6. Dosiahnuť cieľ klimateckej neutrality v Únii do roku 2050 na európskej úrovni je možné len vtedy, ak každá krajina prispeje v plnej miere a včas k zmierneniu a adaptácii. EHSV preto súhlasí s tým, aby Komisia mohla vydať odporúčania členskému štátu, ak jeho opatrenia nie sú v súlade s cieľom zmiernenia alebo sú neprimerané na zabezpečenie pokroku pri adaptácii, a to na základe jasných a transparentných hodnotiacich kritérií.

1.7. EHSV navrhuje, aby sa dokument o úplnom posúdení každého návrhu opatrenia alebo legislatívneho návrhu v súvislosti s cieľom klimateckej neutrality zverejnil hneď po dokončení tohto posúdenia.

1.8. Návrh Komisie sa celkom správne týka zmiernenia aj adaptácie „v súlade s článkom 7 Parížskej dohody“.

1.9. EHSV navrhuje, aby sa zriadila platforma zainteresovaných strán európskeho klimateckého paktu, ako sa uvádza v stanovisku výboru na tému *Európsky klimatecký pakt*, s cieľom zorganizovať a uľahčiť aktívnu účasť „všetkých častí spoločnosti“.

2. Úvod

2.1. Súčasná celosvetová kríza spôsobená koronavírusom (ochorením COVID-19) opäť jasne ukazuje, aký zraniteľný je život na našej zemi. Aj keď je potrebné naplno bojovať proti kríze spôsobenej koronavírusom a proti následným hospodárskym, sociálnym a ekologickým vplyvom, je tiež nevyhnutné sa naďalej zameriavať na prevenciu a v prípade potreby na boj proti ďalšiemu vývoju, ktorý ohrozuje kvalitu života, ako je zmena klímy a strata biodiverzity⁽¹⁾. V podobnom duchu varovala aj výkonná tajomníčka Rámcového dohovoru Organizácie Spojených národov o zmene klímy (UNFCCC) Patricia Espinosa pri oznámení odkladu samitu o zmene klímy (COP 26), ktorý sa mal konať v novembri 2020 v Glasgowe: „Ochorenie COVID-19 je dnes najnaliehavejšou hrozbou pre ľudstvo, ale nesmieme zabúdať, že zmena klímy je najväčšou hrozbou z dlhodobého hľadiska.“

2.2. Pre EHSV to znamená, že opatrenia v oblasti klímy a hospodárska obnova a zotavenie sa z krízy spôsobenej koronavírusom môžu a musia ísť ruka v ruku. Opatrenia na obnovu a rekonštrukciu musia byť v súlade s cieľom v oblasti klímy a opatrenia v oblasti klímy sa musia prijať spôsobom, ktorým sa minimalizujú náklady a vytvárajú hospodárske úžitky.

2.3. V tomto duchu EHSV takisto berie na vedomie nasledujúce vyhlásenia kľúčových inštitúcií a predstaviteľov EÚ:

Európsky parlament drvivou väčšinou hlasoval 16. apríla za to, aby sa európska zelená dohoda dostala do centra pripravovaného balíka EÚ na obnovu a rekonštrukciu, aby sa mohlo „naštartovať hospodárstvo, zlepšiť jeho odolnosť a vytvoriť pracovné miesta a zároveň pomáhať pri ekologickej transformácii a udržateľnom hospodárskom a sociálnom rozvoji“.

V ten istý deň predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyen takisto uviedla, že Európa musí zdvojnásobiť investície do európskej zelenej dohody. Rovnaký odkaz obsahuje aj otvorený list podpredsedu Európskej komisie Fransa Timmermansa uverejnený v siedmich európskych informačných bulletinoch. Predseda Európskej rady Charles Michel chce takisto využiť túto príležitosť na to, aby bola EÚ ekologickejšia: „Európska únia musí byť lepšia ako predtým – musíme túto krízu využiť.“

2.4. To všetko sa dá dosiahnuť obnovením európskeho hospodárstva prostredníctvom podpory plne udržateľného balíka účinných verejných a súkromných investícií, ktorý zahŕňa napríklad zníženie spotreby energie, udržateľnú energiu, investície do sietí, čisté výrobné procesy alebo recykláciu – sprevádzané posilnením udržateľnej spotreby. Na dosiahnutie klimateckej neutrality je okrem toho potrebné zvýšiť záchyty a ukladanie uhlíka, a to napríklad prostredníctvom udržateľného obhospodarovania lesov a pôdy. Európsky klimatecký predpis je jedným z nástrojov, ktoré prispievajú k tejto zelenej a nevyhnutnej obnove európskeho hospodárstva.

⁽¹⁾ Niektorí odborníci tvrdia, že biodiverzita je prirodzenou prekážkou prenosu vírusov a chorôb z voľne žijúcich organizmov na ľudí (zoonóza). Strata biodiverzity by preto mohla v budúcnosti viesť k ďalším pandémiám. Ide o ďalší aktuálny argument.

2.5. EHSV preto víta návrh európskeho klimatického predpisu ⁽²⁾, ktorý 4. marca 2020 predložila Európska komisia a ktorým sa stanovuje právny rámec na dosiahnutie cieľa klimatickej neutrality v Únii do roku 2050. EHSV podporuje potrebu a nevyhnutnosť cieľa klimatickej neutrality do roku 2050, a ak je to možné, aj skôr, v snahe prispieť k dosiahnutiu cieľa Parížskej dohody, podľa ktorého globálne otepľovanie musí zostať výrazne pod 2 °C a je potrebné vyvinúť úsilie na jeho udržanie pod 1,5 °C.

2.6. EHSV považuje za samozrejmosť, že na dosiahnutie cieľov Parížskej dohody je nevyhnutné, aby aspoň všetci hlavní aktéri na celom svete neúnavne pracovali na dosiahnutí klimatickej neutrality. Na jednej strane si to vyžaduje aktívnu diplomaciu zo strany EÚ v oblasti klímy a na druhej strane opatrenia, ako napríklad stanovenie cien uhlíka, s cieľom zabezpečiť rovnaké podmienky pre výroby a služby z EÚ, pokiaľ ide o ich uhlíkovú stopu, v porovnaní s konkurentmi z krajín mimo EÚ.

2.7. Návrh európskeho klimatického predpisu je základným kameňom európskej zelenej dohody ⁽³⁾, ktorú Komisia uverejnila 11. decembra 2019. Európska zelená dohoda stanovuje spôsob, ako urobiť z Európy prvý klimaticky neutrálny kontinent do roku 2050, podporiť hospodárstvo, zlepšiť zdravie a kvalitu života ľudí a starostlivosť o prírodu a na nikoho pri tom nezabudnúť.

2.8. EHSV s uspokojením konštatoval, že na politickej úrovni už tento cieľ klimatickej neutrality do roku 2050 schválil Európsky parlament vo svojom uznesení zo 14. marca 2019 a Európska rada vo svojich záveroch z 12. decembra 2019. Rada EÚ pre životné prostredie predložila 5. marca 2020 UNFCCC v mene Európskej únie a jej členských štátov dlhodobú stratégiu nízkoemisného rozvoja Európskej únie a jej členských štátov (s cieľom dosiahnuť klimaticky neutrálnu EÚ do roku 2050) ⁽⁴⁾.

2.9. EHSV uznáva, že dosiahnutie cieľa klimatickej neutrality v roku 2050 si bude vyžadovať veľa úsilia vlád, obcí, podnikov, odborových zväzov, organizácií občianskej spoločnosti a občanov. To znamená, že všetci budú musieť podniknúť kroky navyše na dosiahnutie stanoveného cieľa v roku 2050, alebo ako uvádza Komisia: „Trebá prijať dodatočné opatrenia, pričom každý sektor bude musieť prispieť svojím dielom, pretože sa vychádza z predpokladu, že uplatňovaním súčasných politík sa do roku 2050 dosiahne zníženie len o 60 %, a teda na dosiahnutie klimatickej neutrality treba vyvinúť oveľa väčšie úsilie“ ⁽⁵⁾.

2.10. EHSV zdôrazňuje, že je dôležité zohľadniť „medzinárodný vývoj a úsilie“ a „konkurencieschopnosť hospodárstva Únie“, ako sa uvádza v článku 3 ods. 3 návrhu. EHSV osobitne upozorňuje na „potrebu zabezpečiť spravodlivú a sociálne korektnú transformáciu“, ako sa uvádza v článku 3 ods. 3 písm. h). EHSV by chcel zdôrazniť, že je potrebné zabrániť najmä energetickej chudobe, a odporúča, aby táto otázka bola súčasťou posúdenia vnútroštátnych opatrení podľa článku 6 návrhu.

2.11. Do septembra 2020 plánuje Komisia prísť s preskúmaním cieľa Únie v oblasti klímy, ktorým je dosiahnutie klimatickej neutrality do roku 2030 a chce tiež preskúmať možnosti nového cieľa do roku 2030, ktorým je zníženie emisií o 50 až 55 % v porovnaní s rokom 1990, ako aj predložiť príslušné legislatívne návrhy do polovice roku 2021. EHSV očakáva, že nový cieľ zníženia emisií na rok 2030 bude založený na rozsiahlom prieskume a riadnom posúdení vplyvu. EHSV tiež tvrdí, že existujú rozhodujúce argumenty na podporu cieľa znížiť emisie o minimálne 55 % do roku 2030, aby tak EÚ mohla reagovať na masívnu globálnu potrebu znížovania emisií. Napríklad v správe Programu OSN pre životné prostredie o medzerách v oblasti emisií z roku 2019 ⁽⁶⁾ sa naznačuje, že celkovo je potrebný dokonca ambicioznejší cieľ zníženia emisií do roku 2030, aby sa dosiahol cieľ 1,5 °C stanovený v Parížskej dohode ⁽⁷⁾.

⁽²⁾ Európsky klimatický predpis.

⁽³⁾ Európska zelená dohoda.

⁽⁴⁾ Znenie na predloženie UNFCCC.

⁽⁵⁾ Európsky klimatický predpis, pozri napríklad stranu 2.

⁽⁶⁾ Emissions Gap Report 2019.

⁽⁷⁾ V správe Programu OSN pre životné prostredie (UNEP) o medzerách v oblasti emisií z roku 2019 (*Emissions Gap Report*) sa naznačuje, že globálne emisie sa musia odteraz znížovať o 7,6 % ročne, aby sa obmedzilo globálne otepľovanie na 1,5 °C. V prepočte to znamená cieľ zníženia emisií najmenej o 68 % do roku 2030.

2.12. Pri posudzovaní vplyvu je dôležité uznať, že kríza spôsobená koronavírusom má bezprecedentné hospodárske, sociálne a environmentálne následky, čo má dosah na vplyv opatrení, ktoré sa majú prijať na zmiernenie zmeny klímy.

2.13. EHSV sa domnieva, že potenciálny vplyv krízy spôsobenej pandémiou COVID-19 nemôže a nemal by viesť k zmierneniu cieľa zníženia emisií na rok 2030.

2.14. EHSV požaduje, aby sa tento proces uskutočnil takým spôsobom, ktorý by EÚ umožnil zohrávať podnecujúcu a inšpiratívnu úlohu na odloženom samite o klíme, ktorý sa mal konať v novembri 2020 v Glasgowe, a na ďalších samitoch o klíme s cieľom zapojiť aspoň všetkých hlavných aktérov na celom svete do neúnavného úsilia o dosiahnutie klimatickej neutrality.

2.15. EHSV ďalej odporúča, aby Komisia začala s prípravou strednodobého cieľa v oblasti klímy do roku 2040, ktorý sa týka zníženia emisií, v snahe dosiahnuť klimatickú neutralitu do roku 2050 alebo aj skôr, ak to bude možné, a aby na tento účel predložila Európskemu parlamentu a Rade legislatívny návrh, a to vrátane návrhu na stanovenie nových záväzkov týkajúcich sa znižovania emisií na roky 2031 – 2040, ktorý by mal byť prijatý do roku 2028. Včasné stanovenie cieľa je potrebné na zaručenie najvyššej možnej úrovne predvídateľnosti a transparentnosti pre spoločnosť a všetky hospodárske odvetvia.

2.16. Z nedávneho prieskumu Eurobarometra (spred krízy spôsobenej koronavírusom) vyplynulo, že 93 % občanov EÚ považuje zmenu klímy za vážny problém a 92 % podporuje cieľ EÚ v oblasti klimatickej neutrality⁽⁸⁾. Udržanie tejto podpory si vyžaduje urýchlenie opatrení v oblasti klímy spolu s hospodárskou rekonštrukciou a obnovou.

3. Delegovanie právomoci

3.1. V navrhovanom klimatickom predpise (článok 3) sa Komisii udeľuje delegovaná právomoc „doplniť“ tento klimatický predpis „stanovením únijnej trajektórie dosahovania zámeru týkajúceho sa dosiahnutia klimatickej neutrality do roku 2050, ktorý je stanovený v článku 2 ods. 1“. Komisia okrem toho trajektóriu preskúma najneskôr do šiestich mesiacov po každom globálnom hodnotení uvedenom v článku 14 Parížskej dohody.

Namiesto prijímania delegovaných aktov považuje EHSV za potrebné, aby Komisia vypracovala legislatívny návrh na stanovenie a úpravu trajektórie, ak to považuje za vhodné na základe preskúmania.

3.2. Za každých okolností je potrebné naďalej zachovávať demokratické pravidlá nášho inštitucionálneho systému. Zahŕňa to právo subjektov občianskej spoločnosti a ich organizácií, ako je EHSV, prispievať k demokratickému rozhodovaciemu procesu. V tejto súvislosti by sme chceli poukázať na to, čo Komisia uvádza v článku 8 návrhu klimatického predpisu: „Úlohou Komisie je angažovať sa vo všetkých sférach spoločnosti (...)“.

4. Posúdenie pokroku a opatrení

4.1. Podľa článku 5 Komisia posudzuje pokrok a opatrenia Únie: „Pred prijatím akéhokoľvek návrhu opatrenia alebo legislatívneho návrhu Komisia posúdi daný návrh z hľadiska zámeru týkajúceho sa klimatickej neutrality (...) a túto analýzu zahrnie do akéhokoľvek posúdenia vplyvu sprevádzajúceho tieto opatrenia alebo návrhy“.

V praxi to znamená, že Komisia v posúdeniach vplyvu, ktoré sú priložené k jej návrhom, zohľadňuje vplyv na klimatickú neutralitu. EHSV odporúča Komisii, aby preskúmala, či sa to dá dosiahnuť v existujúcom rámci lepšej právnej regulácie bez zmeny právnych predpisov.

4.2. V článku 5 sa stanovuje, že výsledok uvedeného posúdenia sa zverejní v čase prijatia predmetného návrhu. Súdny dvor sa však (rozsudok vo veci C-57/16 P, Client Earth/Komisia zo 4. septembra 2018) veľmi jasne vyjadril, že dokonca aj návrhy správ o posúdení vplyvu majú byť „priamo prístupné“ v súlade s článkom 12 ods. 2 nariadenia (ES) č. 1049/2001⁽⁹⁾. EHSV preto navrhuje zmeniť znenie tak, aby sa dokument o posúdení zverejnil v úplnom znení hneď po ukončení posúdenia.

4.3. EHSV sa domnieva, že dosiahnuť cieľ klimatickej neutrality Únie do roku 2050 je možné na európskej úrovni iba vtedy, ak každá krajina prispieje v plnej miere a včas k zmierneniu a adaptácii.

⁽⁸⁾ Verejná podpora opatreniam na ochranu klímy.

⁽⁹⁾ Ú. v. EÚ L 145, 31.5.2001, s. 43.

EHSV preto súhlasí s týmto zámerom Komisie: Komisia môže vydať odporúčanie členskému štátu s prihliadnutím na národné plány, ak jeho opatrenia nie sú v súlade so zámerom týkajúcim sa zmiernenia alebo nie sú primerané na zabezpečenie pokroku pri adaptácii. EHSV v tejto súvislosti podporuje Komisiu a odporúča jej, aby vo svojich odporúčaní zvolila účinnú kombináciu opatrení primeraných okolnostiam. EHSV však žiada, aby bolo jasne stanovené, s ktorými cieľmi a na základe akých kritérií sa pokrok v jednotlivých členských štátoch posudzuje.

4.4. Cieľom návrhu Komisie je dosiahnuť do roku 2050 klimaticky neutrálnu Európsku úniu. Z toho vyplýva, že nie každý členský štát musí dosiahnuť klimatickú neutralitu individuálne. EHSV podporuje tento prístup, ktorý je v skutočnosti pokračovaním súčasného prístupu v rámci právnych predpisov EÚ v oblasti klímy, pretože tento prístup má výhodu optimálneho rozloženia úsilia v rámci celej EÚ pri súčasnom zohľadnení príslušných rozdielov medzi členskými štátmi. EHSV však považuje za potrebné, aby bol každý členský štát povinný vo svojom národnom energetickom a klimatickom akčnom pláne, ktorý sa má predložiť do 1. januára 2029 (podľa článku 3 nariadenia (EÚ) 2018/1999⁽¹⁰⁾ o riadení energetickej únie a opatrení v oblasti klímy), uviesť, či a ak áno, kedy chce dosiahnuť klimatickú neutralitu, a aké opatrenia prijme, aby dosiahol optimálny výsledok na úrovni EÚ, vrátane opatrení, ktoré prispievajú k úsiliu iných členských štátov alebo sa zrealizujú v jednom alebo viacerých iných členských štátoch. Zabezpečí sa tým, aby sa takéto opatrenia uskutočňovali včas a prostredníctvom vykonateľných dohôd.

4.5. EHSV je takisto presvedčený, že najväčšiu podporu pre politiku v oblasti klímy možno zaistiť vtedy, ak bude celkovým cieľom dosiahnuť čo možno najvyššie zníženie emisií skleníkových plynov pri čo možno najnižších sociálno-ekonomických nákladoch. Preto by mala existovať možnosť vyrovnania/kompenzácií medzi členskými štátmi, ak sa budú riadiť pevným regulačným rámcom, ktorý by bol vymáhateľný. Je takisto dôležité si uvedomiť, že podľa súčasného modelu sú sektory zahrnuté do systému obchodovania s emisnými kvótami (ETS) regulované prostredníctvom systému platného v celej EÚ, zatiaľ čo iné sektory patria pod spoločné úsilie založené na národných emisných stropoch. Postupom času bude do obchodovania s emisiami zapojených zjavne viac odvetví.

4.6. Okrem ETS existuje veľa právnych predpisov EÚ, ako sú technické požiadavky na kontrolu emisií v rôznych odvetviach, ktoré sú teda súčasťou dosahovania celkového cieľa. Regulácia na úrovni EÚ je obzvlášť dôležitá v oblastiach súvisiacich s riadnym fungovaním jednotného trhu.

4.7. EHSV tiež navrhuje riadne monitorovanie možných dôsledkov opatrení EÚ v globálnom kontexte. To zahŕňa napríklad účinky na zahraničné investície a obchod a následné priame i nepriame vplyvy na vývoj emisií.

4.8. V návrhu Komisie sa uvádza, že „opatrenia na úrovni EÚ by sa konkrétne mali zamerať na nákladovo efektívne plnenie dlhodobých klimatických zámerov a zároveň na zabezpečenie spravodlivosti a environmentálnej integrity“. EHSV uznáva, že stále existuje veľa procedurálnych (aký je najlepší prístup k rozhodovaniu?) aj vecných (aké sú spravodlivé a ekonomicky spoľahlivé distribučné kritériá, ktoré zaručujú vysokú úroveň ochrany životného prostredia?) otázok týkajúcich sa spôsobu, akým to dosiahnuť. Preto je dôležitý procesný prvok (prebiehajúca horizontálna diskusia medzi inštitúciami EÚ vrátane EHSV a VR a vertikálna diskusia s členskými štátmi). Ešte dôležitejšia je otázka, čo robiť, ak chcú členské štáty dosiahnuť klimatickú neutralitu vo svojej vlastnej krajine skôr ako v roku 2050, pričom to však z hľadiska nákladov a klímy nebude najúčinnejšie na úrovni EÚ. EHSV vyzýva Európsku komisiu a Radu, aby v tejto veci čo najskôr poskytli objasnenie a usmernenie.

5. Adaptácia

5.1. Návrh Komisie sa celkom správne týka zmiernovania aj adaptácie „v súlade s článkom 7 Parížskej dohody“. Najmä pokiaľ ide o adaptáciu, Komisia navrhuje rozšíriť činnosť EÚ na národné adaptačné opatrenia.

Podľa všeobecného ponímania súvisí adaptácia s činnosťou miestnej samosprávy viac než zmiernovanie. EHSV sa preto domnieva, že v súlade so zásadou subsidiarity by Komisia mala objasniť rozsah právomocí, ktoré by sa mali preniesť na úroveň EÚ a rozsah povinností, ktoré treba uložiť členským štátom.

⁽¹⁰⁾ Ú. v. EÚ L 328, 21.12.2018, s. 1.

5.2. Ďalej zostáva preskúmať, čo z povinnosti vyplýva pre „príslušné inštitúcie EÚ“. V návrhu sa uvádza, že členské štáty musia prijať národné adaptačné stratégie a plány. Od inštitúcií sa žiadne konkrétny kroky – napríklad vypracovanie plánu – nevyžadujú.

5.3. Komisia navrhuje získať právomoc posudzovať nielen opatrenia na zmiernenie, ale aj adaptačné opatrenia členských štátov [článok 6 ods. 1 písm. b)]. Ak Komisia zistí, že opatrenia členského štátu „nie sú primerané na zabezpečenie pokroku pri adaptácii v zmysle článku 4, môže pre tento členský štát vydať odporúčania“. Toto je veľmi otvorené ustanovenie. EHSV považuje za potrebné, aby Komisia stanovila kritériá pre takéto posudzovanie.

6. Účasť verejnosti

6.1. EHSV ju považuje za samozrejmu, a preto víta článok 8 klimatického predpisu (Účasť verejnosti). Aktívna účasť „všetkých sfér spoločnosti“ je nevyhnutnou podmienkou úspechu politiky v oblasti zmeny klímy v EÚ, pretože ciele v oblasti klímy realizujú v praxi práve aktéri občianskej spoločnosti (podniky, pracovníci, spotrebiteľia a občania a ich organizácie).

EHSV preto vyzýva Komisiu a členské štáty, aby aktívne pozvali všetky tieto subjekty občianskej spoločnosti zapojiť sa a predložiť ich návrhy na konkrétne politiky a opatrenia v oblasti klímy.

6.2. EHSV preto víta skutočnosť, že Európska komisia nedávno začala verejnú konzultáciu s cieľom zhromaždiť názory na spôsoby, ako zapojiť verejnosť do opatrení v oblasti klímy ⁽¹¹⁾. Tá bude slúžiť ako podklad pre Komisiu na vypracovanie „klimatického paktu“ v 3. štvrtroku 2020. Európska komisia má v úmysle spojiť v rámci Európskeho klimatického paktu všetky zúčastnené strany vrátane regiónov, miestnych samospráv, miestnych komunít, občianskej spoločnosti, škôl, podnikov a jednotlivcov.

6.3. Vzhľadom na pozitívne skúsenosti s Európskou platformou pre obehové hospodárstvo, ktorú zriadili Európska komisia a Európsky hospodársky a sociálny výbor, a v súlade s návrhmi uvedenými v našom stanovisku na tému Európsky klimatický pakt (NAT/785) ⁽¹²⁾ EHSV navrhuje zriadiť Európsku platformu pre klimatický pakt, založenú na zásadách inkluzívnosti, transparentnosti a skutočnej účasti a zodpovednosti miestnych aktérov v oblasti zmeny klímy.

V Bruseli 16. júla 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

⁽¹¹⁾ Konzultácie o Európskom klimatickom pakte.

⁽¹²⁾ Stanovisko EHSV: Európsky klimatický pakt (pozri stranu 67 tohto úradného vestníka).

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Návrh rozhodnutia Európskeho parlamentu a Rady o Európskom roku železníc (2021)

[COM(2020) 78 final]

(2020/C 364/21)

Spravodajca: **Alberto MAZZOLA**

Konzultácia	Európsky parlament, 10.3.2020 Rada, 13.3.2020 Rada Európskej únie, 13.3.2020
Právny základ	článok 91 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.
Rozhodnutie predsedníctva	24.4.2020
Príslušná sekcia	sekcia pre dopravu, energetiku, infraštruktúru a informačnú spoločnosť
Prijaté v sekcii	23.6.2020
Prijaté v pléne	16.7.2020
Plenárne zasadnutie č.	553
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	209/1/4

1. Závěry a odporúčania

1.1. EHSV víta návrh Komisie a podporuje jej ciele, najmä v snahe povzbudiť a podporiť Európsku úniu, členské štáty, regionálne a miestne samosprávy, sociálnych partnerov a trhové sily, aby zvýšili podiel železničnej dopravy na mobilite v oblasti osobnej a nákladnej dopravy.

1.2. EHSV sa domnieva, že Európskym rokom železníc sa bude musieť verejná diskusia inštitúcií EÚ o politikách EÚ v oblasti udržateľnosti a mobility a o budúcnosti európskej mobility priblížiť širokej verejnosti zloženej z občanov, pracovníkov v železničnej doprave, podnikov a akademickej obce a najmä európskej mládeže s cieľom podporiť železniciu ako udržateľný, inovatívny a bezpečný spôsob dopravy.

1.3. Európsky rok železníc by mal byť príležitosťou na informovanie o udržateľnosti železníc, o vhodnej náhrade letov na krátke vzdialenosti v rámci možností, stratégii inteligentnej a udržateľnej mobility, ako aj o investičných politikách EÚ v oblasti železničnej dopravy.

1.4. EHSV odporúča, aby sa počas Európskeho roka železníc posúdila kvalita služieb v železničnej doprave, ktoré sa v prípade potreby musia prispôbiť potrebám užívateľov tak, aby spĺňali kritériá stanovené v Protokole č. 26 o službách všeobecného záujmu pripojenom k ZFEÚ s cieľom rozvíjať projekty, ktoré podporujú holistický prístup, pokiaľ ide o dostupnosť, posilňovanie prepojenia medzi digitalizáciou a udržateľnosťou a výmenu informácií s komunitou investorov o možných iniciatívach v súvislosti s akčným plánom Komisie o udržateľnom financovaní.

1.5. EHSV vyzýva na iniciatívy v rámci Európskeho roka železníc s cieľom opätovne získať dôveru zákazníkov vo verejnú a osobitne železničnú dopravu a lepšie informovať, najmä mladých Európanov, o príťažlivosti kariéry na železnici prostredníctvom podpory spoločných iniciatív so sociálnymi partnermi, univerzitami, akademickou obcou vo všeobecnosti, ako aj s európskymi mládežníckymi organizáciami.

1.6. EHSV je pevne presvedčený, že Európsky rok železníc by mal byť príležitosťou na vytváranie verejného povedomia o udržateľnom cestovnom ruchu a na poskytnutie nového impulzu iniciatíve DiscoverEU. Výbor dôrazne podporuje iniciatívu Európskeho parlamentu, ktorej cieľom je poskytnúť každému európskemu občanovi po dovŕšení 18 rokov právo na získanie cestovného preukazu DiscoverEU ako symbolu identity EÚ.

1.7. EHSV zdôrazňuje, že Európsky rok železníc by sa mal využiť na to, aby sa poskytli ďalšie informácie o harmonograme iniciatív festivalu Europalia a na informovanie širšej verejnosti o obsahu, ktorý bol vytvorený v rámci už existujúcich kultúrnych podujatí, ako sú filmové festivaly (v Cannes, Benátkach, Berlíne) a výstavy umenia. V rovnakom kontexte by železničné stanice a múzeá mohli byť v roku 2021 miestom hlavných iniciatív spájajúcich budúcnosť a minulosť železníc s hlavnými priemyselnými odvetvami, ako sú architektúra a stavebníctvo, dizajn, elektromechanický priemysel, potravinársky sektor a cestovný ruch. V tejto súvislosti by výbor mohol zahrnúť do svojho kultúrneho programu na rok 2021 výstavu o železničiacich.

1.8. Je potrebné, aby sa v rámci Európskeho roku železníc vyvinulo úsilie s cieľom zabezpečiť účasť všetkých európskych železničných múzeí, vyzvať občanov, aby objavovali ich zbierky, a to aj prostredníctvom ich digitalizácie, a podporovať výmenu medzi múzeami a európsku okružnú prehliadku po európskych železničných múzeách.

1.9. EHSV je hlboko presvedčený o tom, že Európsky rok železníc by mal byť aj príležitosťou podporiť veľmi ambiciózne ciele s európskou sociálno-hospodárskou, ako aj symbolickou európskou pridanou hodnotou – a to aj ako spôsob reakcie na dramatickú krízu súvisiacu s ochorením COVID-19 – napríklad obnovením úsilia o dosiahnutie cieľa vytvoriť európsku sieť vysokorychlostných železníc, ako sa uvádza v Bielej knihe o pláne jednotného európskeho dopravného priestoru z roku 2011, v snahe prepojiť všetky hlavné mestá EÚ s viac ako 500 000 obyvateľmi.

1.10. EHSV zdôrazňuje, že Európsky rok železníc je potrebné využiť aj ako jedinečnú príležitosť na informovanie o výsledkoch železníc z hľadiska bezpečnosti, ktorá nemá medzi jednotlivými druhmi pozemnej dopravy obdobu. V tejto súvislosti EHSV pripomína, že každý rok 11. júna je Medzinárodným dňom bezpečnosti na železničných priecestiach (ILCAD) a že v roku 2020 ILCAD oslávil svoje 12. výročie. V rámci Európskeho roku železníc by sa tomuto dňu mala venovať osobitná pozornosť.

2. Návrh Komisie

2.1. Cieľom návrhu vyhlásiť rok 2021 za „Európsky rok železníc“ je podporiť železničnú dopravu v súlade s cieľmi stanovenými v oznámení Komisie o európskej zelenej dohode, a to aj so zreteľom na udržateľnú a inteligentnú mobilitu. Prostredníctvom projektov, diskusií, podujatí, výstav a iniciatív v celej Európe bude Európsky rok železníc propagovať železničnú dopravu ako atraktívny a udržateľný spôsob cestovania a prepravy po Európe so zameraním na občanov, podniky a orgány, pričom zdôrazní svoj celoúničný a inovačný rozmer. Oslovením občanov mimo železničného sektora prostredníctvom špecializovaných podujatí a komunikačných kampaní presvedčia viac ľudí a podnikov, aby využívali železničnú dopravu⁽¹⁾.

2.2. Cieľom Európskeho roka železníc je povzbudiť a podporiť úsilie Únie, členských štátov, regionálnych a miestnych samospráv a iných organizácií v súvislosti so zvyšovaním podielu osobnej a nákladnej železničnej dopravy. Európsky rok železníc by mal predovšetkým podporovať železničnú dopravu ako udržateľný, inovatívny a bezpečný spôsob dopravy, pričom osloví širokú verejnosť, a najmä mládež. Takisto by mal vyzdvihnúť európsky a cezhraničný rozmer železničnej dopravy, ktorá zblížuje občanov, umožňuje im objavovať rozmanitosť Únie, posilňuje súdržnosť a prispieva k integrácii vnútorného trhu Únie. Okrem toho by mal posilniť prínos železničnej dopravy k hospodárstvu, priemyslu a spoločnosti Únie ako celku a zdôrazniť jej dôležitú úlohu vo vzťahoch medzi Úniou a tretími krajinami⁽²⁾.

3. Železnice a pandémie COVID-19

3.1. Železničný sektor čelil a naďalej čelí ťažkej situácii v dôsledku opatrení, ktoré prijali členské štáty v boji proti šíreniu pandémie COVID-19, a v dôsledku veľkého poklesu mobility.

⁽¹⁾ COM(2020) 78 final.

⁽²⁾ COM(2020) 78 final.

3.2. Podľa prvých hrubých odhadov vypočítaných odvetvovými združeniami, ako je Združenie európskych regiónov (AER), strata príjmov, ktorú pocítili všetci prevádzkovatelia osobnej dopravy v dôsledku pandémie dosahuje od začiatku krízy 900 miliónov EUR týždenne. Pandémia COVID-19 spôsobila v marci a apríli 2020 približný priemerný pokles príjmov v železničnej nákladnej doprave v celej Európskej únii (EÚ27) vo výške 25 % a stratu príjmov vo výške približne 78 miliónov EUR týždenne. Aj keď železničná nákladná doprava preukázala silnú odolnosť, mohla fungovať ešte lepšie, ak by sa opatrenia týkajúce sa hraničných priechodov so „zeleným jazdným pruhom“ v plnej miere uplatňovali na železnici, ak by sa poplatky za prístup na trať znížili na nulu a ak by Švajčiarsko pozastavilo uplatňovanie zákazu, ktorý bol zavedený 1. januára 2020. Vypuknutie pandémie COVID-19 sa čoraz viac dotýka manažérov železničnej infraštruktúry.

3.3. Prevádzkovatelia železničnej dopravy a pracovníci v železničnej doprave napriek veľmi prudkému poklesu dopytu stále poskytovali služby všade, kde to bolo možné, aby zdravotníckemu personálu a nevyhnutnej pracovnej sile umožnili dochádzať do práce. Prevádzkovatelia navyše ponúkajú lekárske vlaky, aby umožnili prepravu ľudí postihnutých vírusom z najviac zasiahnutých regiónov do menej preplnených nemocníc.

3.4. Opätovné naštartovanie Európy po pandémie COVID-19 bude tiež príležitosťou na to, aby sa opätovne naštartovala a zlepšila osobná a nákladná železničná doprava. Plán obnovy EÚ zameraný na zelenú dohodu a digitálnu agendu v krátkodobom horizonte podporí služby v železničnej doprave a sústreďí sa na krátkodobé financovanie, podľa možnosti vrátane štátnej pomoci, aby sa železničná doprava zotavila z obrovskej straty príjmov spôsobenej krízou spojenou s ochorením COVID-19.

3.5. Ak sa v dôsledku krízy spôsobenej ochorením COVID-19 očakáva, že železnice nahradia určité letové trasy, mali by dostať štátnu pomoc, ktorá bola určená na tieto trasy, najmä s cieľom zabrániť strate pracovných miest a zabezpečiť rekvalifikáciu príslušných jednotlivcov.

3.6. Pracovníci v doprave boli a naďalej sú v priamom kontakte s cestujúcimi v prvej línii a sú vystavení riziku, že sa nakazia vírusom pri plnení svojich každodenných povinností. A títo pracovníci sú zároveň postihnutí katastrofálnymi hospodárskymi dôsledkami vírusu, a to z prevádzkového hľadiska ako zamestnanci v železničnom sektore a aj ako občania. Pracovníci v železničnej doprave udržiavajú Európu v pohybe v ťažkých časoch tým, že zabezpečujú, aby sa zdravotná starostlivosť a základné tovary dostali na miesta, kde sú potrebné.

3.7. Obnova Európy po pandémie COVID-19 bude tiež obnovou osobnej železničnej dopravy a upevnením nákladnej železničnej dopravy. Zdroje prístupné v rámci revidovaného VFR na roky 2021 – 2027, ktoré sa budú riadiť na úrovni EÚ, ako aj na vnútroštátnej úrovni, budú musieť byť určené aj pre železnice, ak sa majú naplniť ambície európskej zelenej dohody a digitálnej agendy.

3.8. Široká škála železničných projektov môže pohltiť ďalšie zdroje VFR a iniciatívy EÚ *Next Generation*: projekty železničnej infraštruktúry – pre osobné a nákladné, vnútroštátne a cezhraničné, konvenčné aj vysokorýchlostné trate – projekty železničných koľajových vozidiel, ako aj všetky projekty súvisiace s automatizáciou a digitalizáciou železničného systému, medzi ktoré patria technológie digitálneho automatického spájania, ďalšia elektrifikácia európskej siete, zavádzanie systému ERTMS (Európsky systém riadenia železničnej dopravy) a modernizácia vozňov na základe technológie brzdoých klátikov zohľadňujúca všetky klimatické a šrotovacie režimy na obnovu železničných koľajových vozidiel. Modernizácia železničných staníc (konkrétne nástupíšť vrátane prístupu osôb so zníženou pohyblivosťou) by bola ďalšou oblasťou, v ktorej sú potrebné finančné prostriedky a v ktorej by sa dosiahli krátkodobé pozitívne hospodárske účinky. Podpora investícií do siete TEN-T a údržba a obnova existujúcich tratí by mohli výrazne a rýchlo prispieť k oživeniu hospodárstva EÚ.

3.9. Hlavné ciele zamerané na zlepšenie kapacity a efektívnosti nákladnej a osobnej železničnej dopravy, ktorá je súčasťou inteligentného systému multimodálnej dopravy, ako sa uvádza v oznámení o zelenej dohode, môžu časom významne prispieť k oživeniu hospodárstva, zníženiu podielu cestnej nákladnej dopravy na trhu a environmentálnej stopy dopravy.

3.10. Iniciatívy v rámci Európskeho roka železníc by mali venovať osobitnú pozornosť opätovnému získaniu dôvery zákazníkov vo verejnú dopravu, a najmä železničnú dopravu. Mali by sa zaviesť iniciatívy zamerané na zvyšovanie povedomia verejnosti o dodatočných hygienických opatreniach, ktoré prijali železničné podniky, a o politikách v oblasti používania rúšok a dodržiavania bezpečnej vzdialenosti. Pokiaľ ide o práva cestujúcich, mali by sa poskytnúť povinné náhrady a dobrovoľné poukazy. Takéto opatrenia by mali byť sprevádzané komplexným uplatňovaním práv cestujúcich týkajúcich sa všetkých železničných služieb, mali by zaručiť bezpečnosť cestujúcich počas celej jazdy, verejnosť by mala byť o nich dobre informovaná a mali by sa účinne presadzovať prostredníctvom systémov alternatívneho riešenia sporov a s pomocou vnútroštátnych orgánov presadzovania práva.

4. Všeobecné pripomienky

Historické súvislosti

4.1. Z dlhjej histórie železníc a železničnej techniky si v roku 2021 budeme pripomínať mnohé výročia. Ako sa zdôrazňuje v katalógu umeleckého festivalu Europalia na rok 2021, v roku 2021 oslávia belgické a francúzske železnice 175. výročie železničného spojenia medzi Parížom a Bruselom. V roku 1846 boli tieto hlavné mestá ako prvé na svete prepojené železničnou traťou. V tom istom roku boli Brusel a Londýn prepojené aj železničným spojením cez hlavnú trať Oostende – Dover. Rok 2021 sa tiež prekrýva s 25. výročím sprevádzkovania vlaku Thalys a 170. výročím sprevádzkovania prvej sasko-českej železničnej trate medzi Prahou a Drážďanmi. Medzi ďalšie výročia železníc v roku 2021 patria 50. výročie múzea vlakov v Mulhouse a 75. výročie luxemburských železníc. Je pozoruhodné, že rok 2021 bude aj rokom 45. výročia prvého Pendolina v Taliansku, 40. výročia TGV vo Francúzsku a 30. výročia ICE v Nemecku. Je takisto rokom 20. výročia uverejnenia prvej bielej knihy Európskej únie o železničiach v Európe.

4.2. Európsky rok železníc bude príležitosťou na oslavu železničnej histórie, histórie jej technologického pokroku, ako aj histórie postupného zblížovania európskeho kontinentu vďaka železničným prepojeniam. Zároveň je tiež príležitosťou zhodnotiť doterajší vývoj.

Európska zelená dohoda

4.3. Európska komisia predložila v roku 2019 oznámenie o európskej zelenej dohode. V tomto oznámení sa na EÚ nalieha, aby postupne dekarbonizovala svoje hospodárstvo v záujme dosiahnutia klimatickej neutrálnosti do roku 2050, a načrtáva politickú stratégiu na dosiahnutie tohto cieľa. Európska zelená dohoda prispieva k stratégii Komisie na vykonávanie Agendy 2030 a cieľov udržateľného rozvoja Organizácie Spojených národov.

4.4. V Európskej zelenej dohode sa okrem iných iniciatív požaduje urýchlenie prechodu na udržateľnú a inteligentnú mobilitu, keďže doprava je zodpovedná za štvrtinu emisií skleníkových plynov v Európskej únii a tento podiel stále rastie. K tomuto zníženiu budú musieť prispieť všetky druhy dopravy. Okrem iných opatrení by sa podľa európskej zelenej dohody podstatná časť zo 75 % vnútrozemskej nákladnej dopravy, ktorá sa v súčasnosti uskutočňuje po cestách, mala presunúť na železnice a vnútrozemské vodné cesty. Treba urýchlene prijať tento ambiciózny plán a zabezpečiť zvýšenie podielu železničnej dopravy a zároveň poskytnúť výraznejšie stimuly na podporu železničnej nákladnej dopravy.

4.5. Komisia predloží v poslednom štvrtroku 2020 stratégiu inteligentnej a udržateľnej mobility s cieľom realizovať všeobecné ciele stanovené v zelenej dohode. Táto stratégia sa okrem iného sústreďuje na iniciatívy v snahe zvýšiť kapacitu a zlepšiť riadenie kapacity prepravy tovaru v železničnej a vnútrozemskej vodnej doprave a vytvoriť inteligentný, prepojený a pre užívateľa príťažlivý multimodálny dopravný systém s cieľom znížiť podiel cestnej dopravy na trhu a zvýšiť príťažlivosť multimodálnosti vrátane železničnej dopravy. Na rok 2021 sú už v tomto smere naplánované konkrétne iniciatívy.

4.6. Európsky rok železníc bude príležitosťou na to, aby sa zdôraznila udržateľnosť železníc, stratégia inteligentnej a udržateľnej mobility, ako aj investičné politiky EÚ v oblasti železničnej dopravy a tiež na to, aby sa o nich informovalo. Investície do železničnej infraštruktúry môžu oživiť hospodárstvo, vytvárať kvalitné pracovné miesta, ktoré sú udržateľné zo sociálneho a environmentálneho hľadiska, a zvyšovať príťažlivosť železničných služieb pre zákazníkov. Zvyšovanie informovanosti verejnosti o tejto téme pomôže ovplyvniť správanie zákazníkov a výber spôsobu dopravy týkajúci sa verejnej dopravy a mobility s nízkymi emisiami.

4.7. Európsky rok železníc bude tiež príležitosťou na to, aby sa posúdila kvalita železničných služieb a aby sa v prípade potreby tieto služby prispôbili potrebám užívateľov tak, aby spĺňali kritériá stanovené v Protokole č. 26 o službách všeobecného záujmu pripojenom k ZFEÚ.

Digitálna agenda pre Európu

4.8. V rámci digitálnej agendy EÚ by sa malo vynaložiť veľké úsilie, aby sa odvetvie železničnej dopravy zahrnulo do digitálnej revolúcie a do všetkých podporných opatrení určených na tento účel. Malo by to pomôcť posilniť implementáciu systému ERTMS, vývoj riešení mobility ako služby, nové riešenia predaja lístkov a zavedenie technológie 5G v základnej a súhrnnej sieti TEN-T. Železničiam to umožní uspokojiť dopyt súčasných a budúcich zákazníkov.

4.9. Zamestnancom sa musí poskytnúť primeraná podpora v prebiehajúcom procese digitalizácie a musia sa zaistiť ich pracovné miesta. Osobitná pozornosť sa musí venovať rodovo špecifickým požiadavkám s cieľom zaručiť rodovú rovnosť. V rámci tohto procesu transformácie treba primerane zohľadniť obavy zamestnancov a zapojiť ich zástupcov a odbory. Zamestnanci musia mať prístup k odbornej príprave a ďalšiemu vzdelávaniu s cieľom zachovať kvalitné pracovné miesta a udržateľnú zamestnanosť.

4.10. Vzhľadom na to, že mobilné a internetové technológie sa prostredníctvom technológie 5G stanú univerzálnou technológiou, EHSV vyzýva inštitúcie EÚ a členské štáty, aby dobudovali jednotný digitálny trh vrátane rozvoja spôsobilosti integrovať a využívať služby technológie 5G na obranu a zlepšenie konkurencieschopnosti európskeho priemyslu, ako je doprava, a najmä železničná doprava. EHSV tiež žiada Komisiu, aby dala vypracovať štúdiu o biologickom vplyve žiarenia technológie 5G a riziku interferencie s inými frekvenčnými pásmami⁽³⁾.

4.11. Demografické, hospodárske a politické trendy budú formovať nové spôsoby pohybu v mestských a mimomestských oblastiach a železnice predpokladajú, že bude nevyhnutné prispôsobiť sa, aby sa mohli integrovať do multimodálneho, stále digitalizovanejšieho dopravného reťazca. Konkrétne, čoraz väčší počet starších a mladých ľudí môže byť vedených k tomu, aby častejšie využívali vlaky v mestských oblastiach aj na cesty na veľké vzdialenosti, ak železnice ešte viac zabezpečia nové potreby z hľadiska pohodlia a dostupnosti. Zároveň sa technicky zdatná generácia zákazníkov bude oveľa menej spoliehať na súkromnú dopravu, pred ktorou budú mať prednosť riešenia zdieľanej mobility a verejnej dopravy, ak bude zabezpečená primeraná úroveň kvality služieb.

4.12. Pre železnice bude zvlášť dôležité zlepšiť svoje technológie predaja cestovných lístkov, čím sa uľahčí nákup cestovných lístkov s možnosťou kombinácie rôznych segmentov cestovania do jedného cestovného lístka, ako aj plánovať možnosť multimodálneho predaja cestovných lístkov v budúcnosti. EHSV vyzýva Európsku komisiu, aby podporovala iniciatívy zamerané na dosiahnutie tohto cieľa, napríklad prostredníctvom odborného poradenstva, výmeny najlepších postupov, udeľovania grantov atď.

4.13. Keďže multimodalita je nevyhnutná najmä pre železničnú nákladnú dopravu, je dôležité využiť Európsky rok železníc na podporu dialógu medzi dopravnými zákazníkmi, železničnou dopravou a inými sektormi dopravy, a to na vnútroštátnej úrovni, ako aj na úrovni EÚ, s cieľom vymedziť praktické problémy, ktoré bránia rozvoju železničnej nákladnej dopravy, a hľadať také riešenia, ktoré by zatriktívili služby nákladnej železničnej dopravy pre zákazníkov. EHSV zdôrazňuje, že do takéhoto dialógu je dôležité zapojiť všetky odvetvia dopravy. Hľadanie príkladov spolupráce medzi spoločnosťami, ktoré nie sú v rozpore s právom hospodárskej súťaže, môže byť dôležitým aspektom takéhoto dialógu.

4.14. Digitalizácia železníc takisto umožní železničniciam aj naďalej prispôbovať svoje služby tak, aby vyhovovali potrebám prepravcov, čoraz efektívnejším spôsobom, napríklad maximalizáciou využívania dostupnej kapacity vlakov a kombinovaním rôznych druhov služieb v oblasti nákladnej dopravy. Vzhľadom na súčasný trend klesajúceho podielu železničnej nákladnej dopravy na trhu by sa mali zdôrazniť možnosti zvýšenia efektívnosti a pružnosti poskytovaných služieb.

4.15. Manažéri železničnej infraštruktúry sa budú musieť stále viac digitalizovať, aby zlepšili svoju prevádzkovú výkonnosť z hľadiska lepšej presnosti a zvýšenej kapacity. Výrazným posunom týmto smerom bude zavedenie automatického systému riadenia vlakov ERTMS. EHSV sa predovšetkým domnieva, že zavádzanie systému ERTMS by sa malo výrazne urýchliť. Požadovaná investícia (viac ako 100 miliárd EUR vrátane digitálnych prepojení) by sa v pláne obnovy mala zrealizovať a EHSV nabáda železnice, aby vyvinuli komplexný a interoperabilný rámec mobility ako služby (MaaS) spolu s inými druhmi dopravy.

4.16. Volný tok údajov je nevyhnutný na to, aby sa umožnila transformácia železníc. EHSV preto vyzýva na účinné riešenia, ktorými sa odstránia problémy súvisiace s prístupnosťou, interoperabilitou a prenosom údajov a zároveň sa zabezpečí primeraná ochrana údajov a súkromia, spravodlivá hospodárska súťaž a širší výber pre spotrebiteľa, ako aj statické a dynamické informácie pre cestujúcich. Rovnaké podmienky sa musia uplatňovať na verejné a súkromné spoločnosti na základe reciprocity, pokiaľ ide o výmenu informácií a náhradu nákladov⁽⁴⁾.

⁽³⁾ Ú. v. EÚ C 353, 18.10.2019, s. 79.

⁽⁴⁾ Ú. v. EÚ C 353, 18.10.2019, s. 79.

4.17. Z uvedených dôvodov by téma digitalizácie železníc mala byť jedným z ústredných bodov Európskeho roku železníc. Prepojenie medzi digitalizáciou a udržateľnosťou by sa malo zdôrazniť najmä prostredníctvom vhodných komunikačných iniciatív.

Pracovníci v železničnej doprave

4.18. Európske železnice priamo zamestnávajú približne 1,3 milióna európskych občanov a zhruba 1 milión ďalších európskych občanov zamestnávajú nepriamo, čím sa stávajú jedným z najväčších zamestnávateľov v Európskej únii. Železničné podniky sú základným faktorom pri odbornej príprave mládeže, a tak prispievajú k boju proti nezamestnanosti mladých ľudí v Európe, najmä v hospodársky ťažkých časoch.

4.19. Európsky rok železníc je aj rokom železničných pracovníkov. Pre pracovníkov v doprave treba zaručiť kvalitné pracovné miesta a pre zákazníkov spoľahlivé služby. V duchu sociálnej Európy musia byť pracovné podmienky zamestnancov stredobodom pozornosti. Mzdový a sociálny damping nemá v železničnom sektore miesto a musí sa odstrániť.

4.20. Železniční pracovníci si zaslúžia verejné uznanie. Na tento účel je dôležité, aby sa ich úspechy zviditeľnili a uznali výzvy, ktorým čelia. Opatrenia prijaté na celoeurópskej úrovni by mali pomôcť preukázať uznanie za výsledky pracovníkov a zdôrazniť požiadavky na kvalitné pracovné miesta. Všetci pracovníci v železničnej doprave musia byť chránení pred mzdovým a sociálnym dampingom s cieľom zachovať bezpečnú železničnú prevádzku v Európe. To možno zaručiť len aktívnym sociálnym partnerstvom v tomto sektore.

4.21. Digitalizácia, samozrejme, predstavuje pre železnice príležitosť, ako aj nevyhnutnosť z hľadiska podnikania. Železnice budú môcť reagovať na súčasné výzvy len digitalizáciou svojich vnútorných procesov, ako aj spôsobu poskytovania svojich služieb. Zároveň by sa však pri zavádzaní digitalizácie malo postupovať čo najobzretnejšie, aby sa zabránilo rušivým zmenám a sociálnym nepokojom. Je absolútne nevyhnutné, aby sa európski sociálni partneri stretávali v rámci odvetvového sociálneho dialógu EÚ o železniciach a rozhodovali o spoločných projektoch s cieľom lepšie identifikovať a predvídať vplyv automatizácie a digitalizácie, aby sa zachovala vysoká úroveň zamestnanosti a sociálnych záruk v rámci sociálne spravodlivej transformácie.⁽⁵⁾

4.22. Kľúčom k riešeniu tejto výzvy je zamerať sa na zmeny v profesii podporované celoživotným vzdelávaním a investíciami do zamestnateľnosti zamestnancov, aby sa zabránilo prepúšťaniu ľudí. V prípade železníc sú dvomi dôležitými výzvami nevyvážená veková pyramída pracovníkov a problémy s nábormom, najmä medzi mladými ľuďmi a ženami⁽⁶⁾.

4.23. Európsky rok železníc by mal byť príležitosťou na lepšiu komunikáciu, najmä s mladými Európanmi, o príťažlivosti kariéry na železnici prostredníctvom podpory spoločných iniciatív so sociálnymi partnermi, univerzitami, akademickou obcou vo všeobecnosti, ako aj s európskymi mládežníckymi organizáciami.

Infraštruktúra

4.24. Rámec TEN-T výrazne prispel k identifikácii značných finančných zdrojov potrebných na novú železničnú infraštruktúru, a to približne 500 mld. EUR len na základnú sieť do roku 2030, hoci dostupné zdroje stále nie sú dostatočné na pokrytie všetkých potrieb. Dokončenie základnej siete by malo viesť k európskej vysokorýchlostnej sieti, ktorá by slúžila takmer všetkým hlavným mestám a väčším európskym mestám (s viac ako 500 000 obyvateľmi). Okrem toho je problematická údržba infraštruktúr TEN-T, ktorá sa vo viacerých krajinách veľmi podceňuje, čo sa teraz dosť dramaticky prejavuje, zatiaľ čo v iných krajinách sa riadne vykonáva.

4.25. Hoci EHSV na jednej strane súhlasí s podporou železničných spojení medzi veľkými mestami prostredníctvom vysokorýchlostných vlakov a siete TEN-T, pripomína, že je dôležité zachovať primeranú úroveň poskytovania finančných prostriedkov a financovania vnútroštátnych a regionálnych spojení.

4.26. EHSV žiada, aby sa prostredníctvom plánu obnovy EÚ podporili investície na dokončenie siete a pokrytie bežného a mimoriadneho financovania údržby celej siete TEN-T vrátane vidieckych a regionálnych oblastí. Ďalšie finančné prostriedky sú potrebné na rozvoj železníc, investície do infraštruktúry a výstavbu hustejšej osobnej a nákladnej siete. Každé euro investované do železničnej dopravy vytvára a udržiava pracovné miesta, a to aj v železničnom dodávateľskom priemysle a regiónoch.

⁽⁵⁾ Ú. v. EÚ C 47, 11.2.2020, s. 23.

⁽⁶⁾ Ú. v. EÚ C 47, 11.2.2020, s. 23.

Udržateľné financovanie

4.27. Akčný plán Európskej komisie na financovanie udržateľného rastu [COM(2018) 97 final] je zameraný na presmerovanie kapitálových tokov do udržateľných investícií s cieľom dosiahnuť udržateľný a inkluzívny rast, riadiť finančné riziká vyplývajúce zo zmeny klímy, z vyčerpania zdrojov, zo zhoršovania životného prostredia a sociálnych otázok a posilniť transparentnosť a dlhodobý výhľad finančnej a hospodárskej činnosti.

4.28. Mimoriadne dôležitý je jednotný systém klasifikácie EÚ (taxonómia), ktorým sa ozrejmi, ktoré činnosti možno považovať za udržateľné.

4.29. Komisia na základe vývoja taxonómie EÚ v oblasti udržateľnosti a doterajších výsledkov akčného plánu oznámila revíziu akčného plánu v rámci európskej zelenej dohody.

4.30. EHSV privítal návrhy v oblasti taxonómie, ktoré sú prvým krokom v plnení akčného plánu na financovanie udržateľného rastu⁽⁷⁾. S pozitívnym ohlasom sa stretol aj návrh stanoviť nové nízkouhlíkové referenčné hodnoty a referenčné hodnoty pre kladný vplyv uhlíka. Tento základ by mal byť takisto v súlade s ambicióznymi cieľmi stanovenými v akčnom pláne, podľa ktorého má Európa dobré predpoklady na to, aby zaujala úlohu celosvetového lídra. Je čas postupovať podľa tohto cieľa a v súlade s ním vytvoriť taxonómiu.

4.31. Železnice by vzhľadom na svoju dobrú povest' v oblasti udržateľnosti mali byť schopné nájsť príležitosti vo všetkých iniciatívach udržateľného financovania. Aj keď je nesporné, že financovanie údržby a ďalšieho rozširovania železničnej infraštruktúry ako takej je verejnou úlohou a musí sa počítať s verejným rozpočtom, mala by sa venovať pozornosť potrebám financovania železničného systému zajtrajška, najmä železničných koľajových vozidiel a železničných staníc, ako aj preskúmaniu možnosti súkromných investorov zúčastňovať sa na železničných projektoch.

4.32. S cieľom zabezpečiť životaschopnosť politického rámca, ktorý poskytujú iniciatívy Komisie v oblasti udržateľného financovania, je dôležité, aby členské štáty EÚ čo najskôr dokončili proces ratifikácie Luxemburského protokolu z roku 2007 k Dohovoru z roku 2001 o medzinárodných zábezpekách na mobilné zariadenia týkajúci sa záležitostí špecifických pre železničný vozidlový park podpísanému v Kapskom meste v roku 2001 (tzv. luxemburský železničný protokol).

4.33. Je potrebné, aby sa železnice a spoločenstvo súkromných investorov stretávali a vymieňali si možné synergie, a to aj pokiaľ ide o iniciatívy Komisie v oblasti udržateľného financovania. V rámci Európskeho roka železníc by sa mali naplánovať činnosti, ktoré by umožnili uskutočniť tieto výmeny, do ktorých by sa zapojilo spoločenstvo železníc aj spoločenstvo súkromných investorov, najmä dlhodobých investorov, ako sú poisťovacie, investičné a dôchodkové fondy.

Prístupnosť

4.34. Podpora univerzálneho prístupu, ako sa uvádza v Protokole č. 26 o službách všeobecného záujmu, a jeho odkazoch na služby všeobecného hospodárskeho záujmu, zahŕňa primeraný prístup pre všetkých používateľov na celom území (územná prístupnosť), pričom podmienky prístupu (čakacie lehoty, hustota prístupových miest, infraštruktúra atď.) sa môžu líšiť v závislosti od potrieb používateľov. Rovnaké zaobchádzanie a podpora všeobecného prístupu znamenajú aj boj proti všetkým formám diskriminácie.

4.35. Pokiaľ ide o zatriktívnenie železničnej dopravy pre každodenné cestovanie, ako aj pre diaľkové a cezhraničné cesty, bude dôležité posilniť práva cestujúcich, informovať cestujúcich o takejto ochrane, ako aj zachovať a prípadne zlepšiť cenovú dostupnosť a kvalitu služieb v železničnej doprave.

4.36. Európske železničné podniky, manažéri staníc a manažéri infraštruktúry neustále zdokonaľujú cestovanie osôb so zníženou pohyblivosťou alebo zdravotným postihnutím. Železničná doprava je omnoho dostupnejšia ako v minulosti a veľa cestujúcich so zdravotným postihnutím môže cestovať vlakom bez pomoci. Prevádzkovatelia železníc výrazne prispievajú k zlepšovaniu sociálneho začlenenia osôb so zdravotným postihnutím a sú odhodlaní plniť svoje záväzky v tejto oblasti spolu s orgánmi verejnej moci a združeniami cestujúcich.

(7) Ú. v. EÚ C 62, 15.2.2019, s. 103.

4.37. Na ďalšie odstraňovanie bariér na staniciach a vo vlakoch v priebehu nasledujúceho desaťročia boli vynaložené ďalšie investície s cieľom uľahčiť cestovanie cestujúcim so zníženou pohyblivosťou alebo zdravotným postihnutím.

4.38. Ak sa má prístupnosť železničnej siete neustále zlepšovať v súlade s predpokladmi v existujúcich právnych predpisoch EÚ o prístupnosti železníc, bude potrebné ďalšie financovanie tretími stranami, či už národnými vládami, alebo priamo z EÚ.

4.39. Európsky rok železníc by mal byť takisto príležitosťou na rozvoj projektov, ktoré podporujú holistický prístup k prístupnosti so zameraním nielen na iniciatívy prijaté železničným odvetvím na železničných staniciach a vo vlakoch na zlepšenie pomoci a prístupnosti, ale aj na všetko, čo je potrebné, aby sa zabezpečilo, aby všetci cestujúci boli v prvom rade schopní dostať sa k dopravným uzlom.

Udržateľný cestovný ruch

4.40. Európska únia je jedným z najrozvinutejších a najnavštevovanejších regiónov cestovného ruchu na svete. Na EÚ pripadá 40 % svetových príchodov turistov do zahraničia a 31 % príjmov z medzinárodného cestovného ruchu. EÚ je domovom niektorých z najväčších trhov pasívneho cestovného ruchu na svete a najnavštevovanejších svetových destinácií. V roku 2016 takmer 270 miliónov obyvateľov EÚ (dve tretiny vtedajšieho obyvateľstva) uskutočnilo vo voľnom čase aspoň jednu cestu, z čoho viac ako polovicu tvorili medzinárodné cesty. Doprava zvyčajne tvorí 27 % výdavkov na cestovný zájazd.

4.41. Riešenie environmentálneho vplyvu dopravy spojenej s cestovným ruchom je jednou z hlavných výziev stanovených v Agende Európskej komisie pre trvalo udržateľný a konkurencieschopný európsky cestovný ruch [COM(2007) 621].

4.42. Hnutie Piatky za budúcnosť, ako aj pribúdanie extrémnych poveternostných a klimatických udalostí spôsobujú, že občania prehodnocujú svoje obvyklé cestovné plány a zvažujú železnicu ako spôsob dopravy do svojej destinácie. Ľudia cestujúci vo voľnom čase a na dovolenky predstavujú najväčšiu kategóriu jednotlivých cestujúcich v železničnej doprave.

4.43. V súčasnosti čelí európsky cestovný ruch prechodnému obdobiu, v ktorom etablované destinácie rozvíjajú nové vízie rozvoja cestovného ruchu, pričom väčšmi rešpektujú zásady hospodárskej, sociálnej a environmentálnej udržateľnosti. Na riešenie environmentálneho vplyvu a nadmerného cestovného ruchu sú potrebné nové vzory rozvoja cestovného ruchu.

4.44. Pre mnohé členské štáty, európske regióny a mestá cestovný ruch kľúčovým spôsobom prispieva k hospodárskej a sociálnej štruktúre a zároveň poskytuje pracovné miesta a príjmy. Pandémia COVID-19 však tento ekosystém tvrdo zasiahla.

4.45. V tejto súvislosti je potrebné prijať opatrenia na pomoc pri obnovení medzinárodného, kontinentálneho a vnútroštátneho cestovného ruchu v záujme rozsiahlych odvetví hospodárstva EÚ. Železnice môžu pomôcť pri rozvoji turistických destinácií, do ktorých nie sú primerané letecké spojenia, otváraní nových trás a pri podpore nových hodnotových reťazcov. Pre európske železnice je to príležitosť uspokojiť rastúci dopyt turistov na trhu, ktorí dbajú o klímu.

4.46. Európsky rok železníc by mal byť príležitosťou na zvýšenie informovanosti verejnosti o udržateľnom cestovnom ruchu a nových turistických trasách, ktoré môžu európski občania objavovať vďaka železničným spojeniam. Presun na iné druhy dopravy v rámci cestovného ruchu by mal byť koncepciou vyvinutou a odkomunikovanou s vhodnými komunikačnými iniciatívami, so spoločnou podporou spoločenstva železníc, európskeho kultúrneho priemyslu a národných a európskych zástupcov odvetvia cestovného ruchu.

4.47. V tejto súvislosti by mal byť aj Európsky rok železníc príležitosťou na lepšie zviditeľnenie a zvýšenie informovanosti verejnosti o historických a prírodných vlakových trasách v celej Európe, ako je napríklad Orient Expres z Paríža do Benátok, železničná trať do mesta Creusot vedúca cez východ a juh Francúzska, trať z Mníchova k zámku Neuschwanstein v Nemecku, železničná trasa v údolí d'Orcia v Taliansku, vlakové trasy v regióne Malopolska v Poľsku a mnohé iné na celom kontinente.

DiscoverEU

4.48. Značné množstvo mladých Európanov z viacerých dôvodov nikdy necestovalo alebo zriedka cestovalo v rámci Európy. Hoci existujú výmenné vzdelávacie programy, EÚ práve zaviedla nástroj, ktorý každému Európanovi umožní získať skúsenosti s cestovaním a ktorý lepšie spojí mladých ľudí s európskou identitou, zvýši povedomie o základných hodnotách Európskej únie a oboznámi ich s udržateľným a ekologickým spôsobom dopravy. DiscoverEU je iniciatíva Európskej únie, ktorá dáva ľuďom príležitosť objavovať Európu prostredníctvom skúseností v oblasti vzdelávania. Vďaka cestovaniu prevažne vlakom (existujú výnimky, ktoré umožňujú zapojiť sa do iniciatívy mladým ľuďom, ktorí žijú na ostrovoch alebo vo vzdialených regiónoch) môžu mladí Európania objavovať Európu, jej mestá a obce.

4.49. Úloha cestovného ruchu pri vytváraní európskej identity sa uznáva od prípravných prác na začlenenie tohto odvetvia do Lisabonskej zmluvy. Profesor Richard Jobs nedávno poukázal na konkrétnejšiu úlohu, ktorú preukaz Interrail Pass zohral pri formovaní spoločných európskych hodnôt⁽⁸⁾.

4.50. Európsky rok železníc by mal byť príležitosťou na oživenie iniciatívy DiscoverEU, podporu jej cieľov a oslovenie mladých Európanov, ktorí sa na tomto projekte ešte nezúčastnili. EHSV podporuje iniciatívu Európskeho parlamentu poskytnúť každému európskemu občanovi po dovŕšení 18 rokov právo na získanie cestovného preukazu DiscoverEU ako symbolu identity EÚ.

Festival Europalia a ostatné európske železničné múzeá

4.51. Na festivale Europalia sa každé dva roky predstaví verejnosti v Belgicku a v susedných krajinách program podujatí a výstav zameraných na témy so silným európskym rozmerom a perspektívou. Europalia tradične priťahuje veľké množstvo návštevníkov, z ktorých mnohí prichádzajú zo zahraničia.

4.52. Témou nasledujúceho ročníka (ktorý sa začína v októbri 2021) budú železnice a vplyv, ktorý mali a budú mať na spôsob, akým cestujeme, pracujeme, komunikujeme a žijeme v Európe. Dôraz sa bude klásť na železnice ako „prekuzory“ úsilia EÚ o zblížovanie národov a občanov, a na vlaky, ktoré zásadne menia situáciu smerom k ekologickej mobilite, pričom sa vychádza z myšlienok stanovených v európskej zelenej dohode a z vplyvu železníc na umenie a zdôrazňuje úloha železnice ako silného propagátora sociálnych, hospodárskych a priemyselných zmien.

4.53. V tejto súvislosti by bolo užitočné využiť Európsky rok železníc na poskytnutie ďalších informácií o kalendári iniciatív festivalu Europalia a na informovanie širšej verejnosti o obsahu, ktorý bol vytvorený v rámci už existujúcich kultúrnych podujatí, ako sú filmové festivaly (v Cannes, Benátkach, Berlíne) a výstavy umenia. V rovnakom kontexte by železničné stanice a múzeá mohli byť v roku 2021 miestom hlavných iniciatív spájajúcich budúcnosť a minulosť železníc s hlavnými priemyselnými odvetvami, ako sú architektúra a stavebníctvo, dizajn, cestovný ruch, elektromechanický priemysel, potravinársky sektor a gastronomický cestovný ruch.

4.54. Je potrebné, aby sa v rámci Európskeho roku železníc vyvinulo úsilie zabezpečiť účasť všetkých európskych železničných múzeí, vyzvať občanov, aby objavovali ich zbierky, a to aj prostredníctvom ich digitalizácie, a podporovať výmenu medzi múzeami a európsku prehliadku železničných múzeí.

V Bruseli 16. júla 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

⁽⁸⁾ Pozri Jobs, R. I., *Backpack Ambassador – How Youth Travel Integrated Europe*, University of Chicago Press, 2017, s. 249.

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru — Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú opatrenia pre udržateľný trh železničnej dopravy vzhľadom na pandémiu ochorenia COVID-19

[COM(2020) 260 final – 2020/0127 (COD)]

(2020/C 364/22)

Hlavný spravodajca: **Alberto MAZZOLA**

Žiadosť	Európsky parlament 8. 7. 2020 Rada 30. 6. 2020
Právny základ	článok 91 Zmluvy o fungovaní Európskej únie
Príslušná sekcia	sekcia pre dopravu, energetiku, infraštruktúru a informačnú spoločnosť
Schválenie predsedom EHSV	25. 6. 2020 (postup pre naliehavé prípady, článok 62 rokovacieho poriadku)
Prijaté v pléne	16. 7. 2020
Plenárne zasadnutie č.	553
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	211/2/2

1. Závery a odporúčania

1.1. EHSV víta návrh Európskej komisie a domnieva sa, že je v súlade s bodom 3.2 stanoviska EHSV TEN/710 ⁽¹⁾ na tému *Európsky rok železníc* (2021), v ktorom EHSV, okrem pripomienok týkajúcich sa odolnosti, ktoré preukázal sektor železničnej dopravy aj počas vrcholiacej pandémie ochorenia COVID-19, uvádza, že „aj keď železničná nákladná doprava preukázala silnú odolnosť, mohla fungovať ešte lepšie [...], ak by sa poplatky za prístup na trať znížili na nulu [...].“

1.2. EHSV zdôrazňuje, že je dôležité, aby členské štáty a manažéri infraštruktúry začali čo najskôr uplatňovať výnimky stanovené v návrhu Európskej komisie na celé obdobie uvedené v návrhu. Výbor sa domnieva, že navrhované opatrenia budú užitočné z krátkodobého hľadiska a počas celého obdobia ich uplatňovania.

1.3. EHSV však navrhuje, aby Európska komisia a zákonodarcovia pred ukončením obdobia platnosti navrhovaných výnimiek zvážili predĺženie platnosti týchto opatrení, najmä v prípade, ak sa preukáže, že oživenie hospodárstva bude pomalšie, než sa očakávalo.

1.4. EHSV zdôrazňuje význam ustanovení zameraných na zabezpečenie toho, aby členské štáty oškodnili manažérov infraštruktúry za všetky hospodárske straty spôsobené uplatňovaním vnímiok zo smernice 2012/34/EÚ ⁽²⁾, ktoré navrhla Komisia.

2. Návrh Komisie

2.1. Cieľom návrhu Komisie je, podobne ako v prípade iných nedávnych návrhov, ponúknuť európskemu železničnému sektoru opatrenia zamerané na podporu hospodárstva. V tomto prípade sa opatrenia týkajú najmä vzdania sa, obmedzenia alebo odkladu poplatkov za prístup na trať za využívanie železničnej infraštruktúry, ako aj vzdania sa rezervačných poplatkov. Vzťahujú sa na referenčné obdobie od 1. marca 2020 do 31. decembra 2020, počas ktorého možno, odchyľne od článku 27 smernice 2012/34/EÚ, zmeniť poplatky. Podmienky používania siete, v ktorých sú uvedené všetky príslušné poplatky, sa teda musia zverejniť najneskôr štyri mesiace pred konečným termínom na predkladanie žiadostí o kapacitu infraštruktúry

⁽¹⁾ Pozri stranu 149 tohto úradného vestníka.

⁽²⁾ Ú. v. EÚ L 343, 14.12.2012, s. 32.

2.2. Konkrétne sa navrhuje odchyliť sa od zásady stanovenej v článku 31 ods. 3 smernice, podľa ktorej sa vyžaduje, aby sa poplatky za minimálny prístupový balík stanovili vo výške nákladov, ktoré priamo vyplývajú z prevádzky vlakových služieb. Odchyľne od niektorých ustanovení smernice 2012/34/EÚ sa členským štátom pri vyberaní príplatkov v rámci súčasného cestovného poriadku povoľujú úpravy smerom nadol. Odchyľne od článku 36 smernice 2012/34/EÚ sa manažéri infraštruktúry môžu rozhodnúť upustiť od uplatňovania rezervačných poplatkov za zrušené vlakové trasy v dôsledku narušenia spôsobeného pandemiou.

2.3. Komisia takisto navrhuje, aby členské štáty boli oprávnené kompenzovať manažérov infraštruktúry za hospodárske straty spôsobené každou z výnimiek z uvedenej smernice 2012/34/EÚ (poplatky založené na priamych nákladoch, príplatky a rezervačné poplatky). Preto sa navrhuje, aby, odchyľne od smernice 2012/34/EÚ, manažéri infraštruktúry mohli dostať kompenzáciu v rámci kratšieho obdobia než je stanovené v článku 8 ods. 4 uvedenej smernice, t. j. do 31. decembra roku nasledujúceho po roku, v ktorom vznikla strata.

2.4. Podmienky používania siete podrobne stanovujú všeobecné pravidlá, lehoty, postupy a kritériá režimov spoplatňovania a pridelovania kapacity vrátane informácií potrebných na podanie žiadostí o pridelenie kapacity. Navrhuje sa stanoviť, aby podmienky používania siete boli aktuálne a bezodkladne zmenené.

3. Všeobecné pripomienky

3.1. Železnice zaznamenali značné a neočakávané narušenie kontinuity obchodnej činnosti z dôvodu prepuknutia pandémie ochorenia COVID-19, v dôsledku čoho došlo k mimoriadne veľkému poklesu mobility. Počas vrcholiacej krízy v niektorých krajinách klesol počet cestujúcich o viac ako 90 % a dokonca ani po skončení obmedzenia voľného pohybu počet cestujúcich v železničnej doprave zatiaľ nedosiahol 50 % úrovne pred krízou.

3.2. Podľa prvých hrubých odhadov vypočítaných odvetvovými združeniami, ako je Združenie európskych regiónov (AER), strata príjmov, ktorú pocítili všetci prevádzkovatelia osobnej dopravy v dôsledku pandémie dosahuje od začiatku krízy 900 miliónov EUR týždenne. Pandémia ochorenia COVID-19 spôsobila v marci a apríli 2020 približný priemerný pokles príjmov v železničnej nákladnej doprave v celej Európskej únii (EÚ27) vo výške 25 % a stratu príjmov vo výške približne 78 miliónov EUR týždenne. Vypuknutie pandémie ochorenia COVID-19 sa výrazne dotýka manažérov železničnej infraštruktúry v dôsledku zníženia objemu dopravy a príjmov, ktoré vytvára.

3.3. Zníženie poplatkov za prístup na trať pod úroveň stanovenú v smernici 2012/34/EÚ a zvýšená flexibilita pre manažérov infraštruktúry pri pridelovaní železničných trás čiastočne zmiernia účinok krízy na prevádzkovateľov železničnej dopravy.

V Bruseli 16. júla 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru — Vykonávanie dohôd o voľnom obchode 1. január 2018 – 31. december 2018

[COM(2019) 455 final]

(2020/C 364/23)

Spravodajkyňa: **Tanja BUZEK**Pomocný spravodajca: **Alberto MAZZOLA**

Konzultácia	Komisia 19. 12. 2019
Právny základ	článok 32 ods. 1 Zmluvy o fungovaní Európskej únie
Príslušná sekcia	sekcia pre vonkajšie vzťahy
Prijaté v sekcii	16. 6. 2020
Prijaté v pléne	16. 7. 2020
Plenárne zasadnutie č.	553
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	203/0/7

1. Závbery a odporúčania

1.1. Ochorenie COVID-19 malo výrazný a bezprecedentný vplyv na náš globalizovaný svet a jeho obyvateľstvo, ako aj na obchod a investície. Svetová obchodná organizácia (WTO) odhaduje, že svetový obchod poklesne v roku 2020 o 13 % až 32 % ⁽¹⁾. Ako dôležitý hnací motor rastu, tvorby pracovných miest a udržateľného rozvoja bude mať obchod kľúčovú úlohu pri podpore udržateľného oživenia hospodárstva po kríze a umožnení podnikom znovu vybudovať a zreorganizovať svoje narušené hodnotové reťazce. Európa naliehavo potrebuje silný, sociálny, udržateľný a inkluzívny plán obnovy EÚ, ktorým podporí podniky a ľudí, s cieľom prekonať túto krízu a zabezpečiť dôstojné pracovné miesta, a to aj prostredníctvom posilnenia medzinárodného obchodu. Tento plán by sa mal financovať pomocou eurobondov alebo iného spoločného európskeho dlhodobého dlhu.

1.2. Táto kríza poukázala na to, aká dôležitá je globálna spolupráca a reformný proces WTO pri zabezpečovaní silnej a účinnej organizácie, ktorá môže pôsobiť proti protekcionizmu a unilateralizmu. Nadišiel čas, aby WTO zohrávala svoju úlohu pri aktívnej podpore základných pracovných noriem a Parížskej dohody ⁽²⁾.

1.3. V rámci ohláseného včasného preskúmania obchodnej stratégie EÚ je potrebné vyvodit' z tejto krízy dôležité ponaučenia. EÚ nie je sebestačná a je závislá od prístupu na medzinárodné trhy. Globálne dodávateľské reťazce musia byť odolnejšie, diverzifikovanejšie a zodpovednejšie. Silnejšie nástroje musia plniť program udržateľného obchodu a investícií vo všetkých jeho rozmeroch. Musí byť v súlade so zelenou dohodou a musí preukázať rovnaké ambície, pokiaľ ide o účinné vykonávanie a presadzovanie ustanovení v oblasti práce. Odporúčania Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru (EHSV) vydané v rámci série nedávnych a prebiehajúcich kľúčových stanovísk k otázkam obchodu EÚ by mali v rámci tohto preskúmania poslúžiť ako podkladový materiál ⁽³⁾. Nová obchodná stratégia EÚ by mala ísť nad rámec starých obchodných modelov a mala by vytvoriť nový model, ktorý je ekonomicky odolný, ekologickejší, sociálne udržateľný a zodpovedný.

⁽¹⁾ Prognóza obchodu WTO, apríl 2020.

⁽²⁾ Ú. v. EÚ C 159, 10.5.2019, s. 15.

⁽³⁾ Nedávne stanoviská, na ktoré sa odkazuje v Ú. v. EÚ C 47, 11.2.2020. Prebiehajúce práce na stanoviskách REX/529 „Núdzová situácia po pandémie COVID-19: koncepcia nového modelu multilaterálnych vzťahov“ (pozri stranu ... tohto úradného vestníka), v NAT/791 „Zlučiteľnosť obchodnej politiky EÚ s európskou zelenou dohodou“ a REX/532 „Udržateľné dodávateľské reťazce a dôstojná práca v medzinárodnom obchode“.

1.4. Občianska spoločnosť zohráva dôležitú úlohu pri zvyšovaní informovanosti o vykonávaní obchodnej politiky EÚ. Môže pomôcť komunikovať jej prínosy a má kľúčový význam pri upozorňovaní na obavy a nedostatky. EHSV preto vyjadruje poľutovanie najmä nad tým, že v správe o vykonávaní do značnej miery absentuje práca a hlas domácich poradných skupín. V budúcich správach by sa mal viac odrážať príspevok pracovných programov domácich poradných skupín a spoločných vyhlásení s domácimi poradnými skupinami v partnerských krajinách.

1.5. V budúcich dohodách bude rozsah pôsobnosti domácich poradných skupín v oblasti monitorovania pokrývať celú dohodu, pričom by mali venovať osobitnú pozornosť vplyvu na obchod a udržateľný rozvoj. Je potrebné výrazne posilniť vplyv odporúčaní domácich poradných skupín, a to okrem iného najmä na vyšetrovanie porušení záväzkov v oblasti obchodu a udržateľného rozvoja. Skupina expertov z členských štátov v oblasti obchodu a udržateľného rozvoja, nový hlavný úradník pre presadzovanie práva v oblasti obchodu a príslušné inštitúcie EÚ by mali zabezpečiť štruktúrovanú následnú výmenu s domácimi poradnými skupinami a spoločné stretnutia domácich poradných skupín by sa mali zaradiť do programu rokovaní o dohodách.

1.6. Dohodami o voľnom obchode sa vytvára pre podniky rámec na rozvoj dlhodobých vzťahov s novými zákazníkmi a dodávateľmi, využívanie príležitostí v nových krajinách a budovanie miestnych kapacít na splnenie ich požiadaviek. Základom musí byť ambiciózný bilaterálny a multilaterálny obchodný program, ktorý odráža uvedené poznatky, a úplné vykonávanie existujúcich dohôd EÚ o voľnom obchode.

1.7. Výročná správa o vykonávaní dohody o voľnom obchode poskytuje komplexný a názorný prehľad o obchodnej sieti EÚ. Posudzuje sa v nej pokrok a výkonnosť jednotlivých dohôd o voľnom obchode a poukazuje na nedostatky pri vykonávaní. Musí sa však zvýšiť jej informačný potenciál a zlepšiť prepojenie s predchádzajúcimi správami a celkovým životným cyklom politiky hodnotenia obchodu. Ako zdroje informácií by sa mali používať najmä posúdenia vplyvu na udržateľnosť. Pri príprave budúcich správ by Európska komisia mala prednostne viesť konzultácie s občianskou spoločnosťou.

1.8. Zabezpečenie a rozdelenie údajov sa zdá byť najväčšou výzvou. V správe by sa mali dôslednejšie využívať vnútroštátne údaje, malo by sa poukazovať na rozdielne situácie v jednotlivých členských štátoch alebo regiónoch EÚ a podľa potreby investovať do aktívneho zberu údajov. Po stanovení kritérií sú porovnania hmatateľnejšie. Tento obraz by mali dopĺňať ďalšie zdroje, napríklad medzinárodná pracovná norma MOP o porušovaní pracovných práv.

1.9. Budúce správy by sa mali systematickejšie zaoberať obchodom so službami a jeho vývojom. Je potrebné získať podrobnejšie údaje podľa odvetví a spôsobov dodávok, aby bolo možné vyhodnotiť, do akej miery podniky všetkých veľkostí využívajú príležitosti vyplývajúce z dohôd EÚ o voľnom obchode. S cieľom pomôcť vývozcom služieb by revidovaná Databáza o prístupe na trh mala pokrývať služby konzistentným spôsobom a mala by byť doplnená príručkou EÚ pre európskych vývozcov služieb a investorov.

1.10. Vo výročnej správe by sa mala venovať väčšia pozornosť konkrétnym oblastiam a skupinám, aby priniesla pridanú hodnotu všetkým zúčastneným stranám. Spotrebiteľia by mali vedieť, ako sa zvýšenie obchodných tokov môže prejavíť v konkrétnych výhodách. Údaje musia vykazovať lepšiu symetriu medzi ambicióznymi cieľmi rokovaní v prospech spotrebiteľov a ich neskoršou implementáciou.

1.11. Miera využívania preferencií je dôležitým ukazovateľom vykonávania dohôd o voľnom obchode. Zo správy vyplýva, že miera využívania preferencií je vo všeobecnosti nižšia pri vývoze EÚ do partnerských krajín ako pri dovoze do EÚ. EK a členské štáty musia prijať spoločné opatrenia na zlepšenie využívania obchodných preferencií a zvýšenie informovanosti o obchodných výhodách, najmä medzi malými a strednými podnikmi. V spolupráci s podnikateľskou komunitou v EÚ by mali podporovať dohody o voľnom obchode v ich národnom jazyku a vypracovať vnútroštátne akčné plány vykonávania pre každú dohodu o voľnom obchode. V rámci osvetových činností je potrebné zohľadňovať aj dovozovcov v partnerských krajinách.

1.12. Transparentnosť je rozhodujúca pre zlepšenie prístupu európskych podnikov na trhy verejného obstarávania v partnerských krajinách, s ktorými EÚ uzatvorila dohody o voľnom obchode. Zverejnenie ponúk z tretích krajín v špecializovanej časti databázy EÚ pre elektronické výberové konania (*Tenders Electronic Daily*) by výrazne zlepšilo schopnosť európskych podnikov rôznej veľkosti využívať kapitolu o obstarávaní. EÚ by okrem toho mala presadzovať najlepšie postupy, ako zahrnúť environmentálne a sociálne kritériá do verejného obstarávania.

1.13. Dohody o voľnom obchode ponúkajú značný potenciál pre vývoz poľnohospodárskych výrobkov z EÚ, zatiaľ čo zemepisné označenia zvyšujú konkurencieschopnosť agropotravinárskych výrobcov z EÚ v EÚ aj mimo nej. Zdá sa však, že vykonávanie agropotravinárskych ustanovení nenaplnia ambiciózne ciele. Vysledovateľnosť výrobkov a schopnosť presadzovať zásadu predbežnej opatrnosti sú kľúčom k zabezpečeniu kvalitných potravín a ich bezpečných a spoľahlivých dodávok. Účinné monitorovanie sanitárnych a fytozsanitárnych noriem si vyžaduje inšpekcie s primeranými zdrojmi.

1.14. Roky po uzavretí dohôd o voľnom obchode sme v niektorých partnerských krajinách stále svedkami nedostatočného pokroku pri plnení záväzkov v oblasti obchodu a udržateľného rozvoja. Napriek tomu, že EHSV plne podporuje právne kroky, ktoré EK konečne podniká v spore o kórejské pracovné práva, vyjadruje znepokojenie nad skutočným dosahom správy panelu, keďže v kapitolách o obchode a udržateľnom rozvoji v súčasnosti chýbajú záväzné nástroje presadzovania. V tejto súvislosti EHSV vyzýva na výrazný pokrok pri revízii Komplexnej hospodárskej a obchodnej dohody (CETA), pokiaľ ide o preskúmanie účinnej vykonateľnosti ustanovení v oblasti práce a životného prostredia⁽⁴⁾. Do procesu preskúmania by mali byť úzko zapojené domáce poradné skupiny oboch strán a malo by sa s nimi konzultovať.

1.15. EHSV rozhodne víta nedávne iniciatívy EK a členských štátov zamerané na zvýšenie úsilia v oblasti obchodu a udržateľnosti. Pri rokovaní so Spojeným kráľovstvom sa EÚ vydáva novou cestou zabezpečenia udržateľných rovnakých podmienok a uplatňovania všeobecnej kapitoly o urovnávaní sporov s prístupom k opravným prostriedkom, ktorá odráža jedinečný vzťah oboch strán. Oznámenie o zelenej dohode obsahuje výzvu, aby sa Parížska dohoda stala základným prvkom všetkých budúcich komplexných obchodných dohôd. Ide o pozitívny krok, ktorý by sa mal rozšíriť tak, aby zahŕňal základné dohovory MOP v aktuálnom znení ratifikované všetkými členskými štátmi EÚ. Ako orgán uznávaný na medzinárodnej úrovni by sa Medzinárodná organizácia práce mala zapájať do monitorovania vykonávania dohôrov MOP v rámci dohôd o voľnom obchode. EHSV sa teší na novú diskusiu medzi členskými štátmi o tom, ako posilniť kapitoly o obchode a udržateľnom rozvoji, aby sa zabezpečilo dôsledné dodržiavanie právnych záväzkov, ktoré sú v nich obsiahnuté⁽⁵⁾. V tejto diskusii sa musí dbať na to, aby sa environmentálnym a pracovným normám prikladal v rámci agendy vykonávania a presadzovania týchto záväzkov rovnaký význam ako doteraz.

2. Súvislosti

2.1. Vo svojom oznámení s názvom *Obchod pre všetky* z roku 2015 sa EK zaviazala, že bude každoročne podávať správy o vykonávaní najdôležitejších obchodných dohôd EÚ. Toto je tretia správa v tejto veci a EHSV po prvýkrát vydal odporúčania.

2.2. Dohody o voľnom obchode sa čoraz viac podieľajú na obchode EÚ. V roku 2018 sa na 31 % obchodu EÚ s tovarom s ostatnými krajinami sveta vzťahovali preferenčné obchodné dohody, a keď sa vezmú do úvahy obchodné dohody, ktoré sa odvtedy uzavreli, toto číslo by sa malo zvýšiť na viac ako 40 %.

2.3. EÚ má v súčasnosti najväčšiu obchodnú sieť na svete so 44 preferenčnými obchodnými dohodami pokrývajúcimi 76 krajín. Výročná správa o vykonávaní sa týka rôznych druhov obchodných dohôd EÚ:

- dohody „prvej generácie“ dohodnuté pred rokom 2006, ktoré sa zameriavajú na odstránenie ciel,
- dohody „novej generácie“, ktoré sa vzťahujú na nové oblasti vrátane služieb, investícií, verejného obstarávania, hospodárskej súťaže, dotácií, regulačných otázok a udržateľného rozvoja,
- prehĺbené a komplexné zóny voľného obchodu, ktoré vytvárajú silnejšie hospodárske väzby medzi EÚ a jej susednými krajinami,
- dohody o hospodárskom partnerstve zamerané na rozvojové potreby afrických, karibských a tichomorských regiónov.

⁽⁴⁾ Spoločná listina o výklade CETA, október 2016.

⁽⁵⁾ Neoficiálny dokument z Holandska a Francúzska o obchode, sociálnych ekonomických vplyvoch a udržateľnom rozvoji, máj 2020.

2.4. Od roku 2015 EÚ uskutočnila hodnotenia ex post svojich obchodných dohôd s Mexikom, Čile a Južnou Kóreou. V súčasnosti prebiehajú hodnotenia ex post dohody s Karibským fórom štátov (CARIFORUM) a šiestimi stredomorskými krajinami, ako aj dohody medzi EÚ a Moldavskom a medzi EÚ a Gruzínskom, dohody medzi EÚ a Kolumbiou, Ekvádorom a Peru a dohody EÚ so Strednou Amerikou.

2.5. Táto správa z roku 2019 obsahuje aktuálne informácie o vykonávaní 35 hlavných obchodných dohôd so 62 partnermi vrátane správy o prvom ukončenom roku vykonávania CETA. Okrem toho sa v správe opisuje postup uplatňovaný pred nadobudnutím platnosti Dohody o hospodárskom partnerstve medzi EÚ a Japonskom a obsahuje osobitné kapitoly o MSP, službách a agropotravinárskom obchode.

2.6. Cieľom správy je preskúmať vplyv ustanovení zahrnutých do osobitných kapitol o obchode a udržateľnom rozvoji, ktoré sú súčasťou všetkých obchodných dohôd EÚ novej generácie, a správ o opatreniach v oblasti presadzovania práva prijatých v rámci obchodných dohôd EÚ. V komplexnom pracovnom dokumente útvarov Komisie sa poskytujú podrobné informácie o každej konkrétnej dohode.

3. Pandémia COVID-19, svetový obchod a obchod EÚ

3.1. Ochorenie COVID-19 bude mať výrazný a bezprecedentný vplyv na náš globalizovaný obchodný svet. EK odhaduje, že v roku 2020 dôjde k rekordnému poklesu o 9,7 % v celosvetovom obchode, k možnému poklesu vývozu tovaru a služieb mimo EÚ27 o 9,2 % a dovozu z krajín mimo EÚ27 o 8,8 %⁽⁶⁾. Boli sme svedkami rozsiahlych narušení dodávateľských reťazcov, ad hoc vývozných obmedzení na tovar súvisiaci s krízou, napríklad zdravotníckych potrieb, sprísnených colných a hraničných kontrol a obmedzení voľného pohybu pracovníkov a dodávateľov služieb. Táto kríza odhalila znepokojujúcu krehkosť a riziká spojené s vysoko fragmentovanými a nediverzifikovanými dodávateľskými reťazcami. Poukázala tiež na to, že je dôležité, aby boli hospodárstva podporené dobre fungujúcimi a finančne silnými verejnými službami, najmä službami verejného zdravia, aby obchod zostával „zdravý“ a prebiehal.

3.2. Táto kríza upriamuje pozornosť na význam globálnej spolupráce a poukazuje na to, že národné a unilaterálne riešenia nie sú odpoveďou ani na európskej, ani na globálnej úrovni. Reformný proces WTO preto musí pokračovať, aby sa zabezpečila silná a účinná organizácia, ktorá môže pôsobiť proti protekcionizmu a unilateralizmu. Nadišiel čas, aby WTO zohrávala svoju úlohu pri aktívnej podpore základných pracovných noriem a Parížskej dohody⁽⁷⁾.

3.3. EHSV uznáva, že obchod so správnym politickým rámcom môže byť účinnou hnacou silou rastu, tvorby pracovných miest a udržateľného rozvoja. V roku 2017 záviselo od vývozu každé siedme pracovné miesto v EÚ, t. j. 36 miliónov pracovných miest a 15,3 % zamestnanosti v EÚ. Význam jednotného trhu pre obchod EÚ a jeho pozitívne „účinky presahovania“ navyše dokazuje skutočnosť, že pätina pracovných miest, ktoré súvisia s vývozom, sa nachádza v inom členskom štáte, ako je krajina vývozcú⁽⁸⁾.

3.4. Obchod bude zohrávať kľúčovú úlohu pri podpore udržateľného hospodárskeho oživenia a umožnení podnikom znovu vybudovať a zreorganizovať svoje narušené hodnotové reťazce. Plán obnovy EÚ, ktorý musí byť silný, sociálny, udržateľný a inkluzívny, ponúkne podnikom príležitosti na posilnenie ich postavenia v medzinárodnom obchode a na zabezpečenie dôstojných pracovných miest. Tento plán by sa mal financovať pomocou eurobondov alebo iného spoločného európskeho dlhodobého dlhu.

3.5. V nadchádzajúcich správach na rok 2020 a 2021 by sa malo vykonať komplexné hodnotenie politík v oblasti obchodného prostredia po zotavení sa z krízy spôsobenej ochorením COVID-19 a malo by sa zabezpečiť, aby to prinieslo výhody všetkým. EK by mala v rámci budúcich správ o vykonávaní dohôd o voľnom obchode prednostne konzultovať s občianskou spoločnosťou a EHSV je pripravený prispieť svojimi skúsenosťami z terénu. Nová obchodná stratégia zameraná na zotavenie sa po kríze spôsobenej ochorením COVID-19 a na posilnenie svetového obchodu by mala zohľadniť tieto faktory, ktoré vznikli v dôsledku krízy, ale aj zo záväzku EÚ vybudovať uhlíkovo neutrálne hospodárstvo. Európska priemyselná politika musí posilniť priemyselnú suverenitu v kľúčových odvetviach, ako je farmaceutický priemysel a výroba zdravotníckeho vybavenia. To sa musí zabezpečiť na úrovni EÚ.

⁽⁶⁾ *The impact of the COVID-19 pandemic on global and EU trade* (Vplyv pandémie COVID-19 na svetový obchod a obchod EÚ), tím hlavného ekonóma, GR TRADE, apríl 2020.

⁽⁷⁾ Ú. v. EÚ C 159, 10.5.2019, s. 15.

⁽⁸⁾ Ú. v. EÚ C 47, 11.2.2020, s. 38.

3.6. Odporúčania EHSV vydané v rámci série nedávnych a prebiehajúcich kľúčových stanovísk k otázkam obchodu EÚ⁽⁹⁾ by mali poslúžiť ako podkladový materiál k včasnému preskúmaniu obchodnej stratégie. Prebiehajúce dvojstranné rokovania a rokovania s WTO by mali urýchlene zhodnotiť vplyvy ochorenia COVID-19 s cieľom riešiť súvisiace výzvy, najmä vývozné obmedzenia a udržateľnosť dodávateľských reťazcov, a celkovo prehodnotiť obchodné mandáty.

3.7. Zatiaľ čo veľká sieť preferenčných obchodných pravidiel EÚ poskytuje podnikom EÚ dôležitú predvídateľnosť a istotu, táto kríza poukazuje na naliehavú potrebu silnejších nástrojov zahŕňajúcich udržateľnosť obchodu vo všetkých jeho rozmeroch, najmä v hospodárskej, sociálnej a environmentálnej oblasti. V tejto súvislosti by chcel EHSV poukázať na prebiehajúce práce na príslušnom stanovisku o udržateľných dodávateľských reťazcoch⁽¹⁰⁾, ktoré by malo byť prijaté v septembri 2020.

3.8. Globálne dodávateľské reťazce budú musieť byť odolnejšie a zodpovednejšie. Diverzifikované obchodné vzťahy sú dôležitým prvkom hospodárskej udržateľnosti, pretože predstavujú poistku proti narušeniam v konkrétnych krajinách a regiónoch. V tejto súvislosti musí hrať zásadnú úlohu obchodná politika EÚ. Dohodami o voľnom obchode sa vytvára pre podniky rámec na rozvoj dlhodobých vzťahov s novými dodávateľmi, začiatok pôsobenia v nových krajinách a budovanie miestnych kapacít na splnenie ich požiadaviek.

3.9. Oživenie obchodných tokov musí vychádzať z pevných záväzkov týkajúcich sa sociálnych a pracovných noriem a ich účinného presadzovania. Narušenie dodávateľských a výrobných procesov poukázalo na význam zavedenia a účinného presadzovania opatrení na ochranu zdravia a bezpečnosti pri práci a zabezpečenia bezpečnosti a zdravia pracovníkov pri zásobovaní sveta tovarom a službami. Ratifikácia, vykonávanie a presadzovanie základných dohovorov MOP o slobode združovania a kolektívnom vyjednávaní sú spolu so všetkými základnými dohovormi MOP v aktuálnom znení kľúčom na zaistenie bezpečných a dôstojných pracovných podmienok.

3.10. Vzhľadom na enormné opatrenia v oblasti finančného ozdravenia, ktoré sa majú prijať v EÚ a na celom svete, sa zelená dohoda nesmie odsunúť na vedľajšiu koľaj, ale mala by sa stať urýchlenu prioritou v existujúcich a budúcich obchodných vzťahoch EÚ, aby sa zabezpečila sociálne a environmentálne spravodlivá transformácia. Opatreniam zelenej dohody sa musí venovať pozornosť v rámci všetkých prvkov dohôd o voľnom obchode vrátane podpory najlepších postupov týkajúcich sa zahrnutia environmentálnych a sociálnych kritérií do verejného obstarávania.

4. Všeobecné pripomienky k výročnej správe

4.1. EHSV vo všeobecnosti víta výročnú správu o vykonávaní dohôd o voľnom obchode, ktorú EK prvýkrát vydala v roku 2017, pretože poskytuje komplexný a názorný prehľad o obchodnej sieti EÚ. Umožňuje posudzovať pokrok a výkonnosť jednotlivých dohôd o voľnom obchode. Ako taká by mala poukázať na nedostatky pri vykonávaní vrátane tých, ktoré sa nedajú posudzovať pomocou ekonomických štatistík, ako sú kapitoly o obchode a udržateľnom rozvoji. Budúce správy by preto mali jasnejšie stavať na záveroch z minulých správ a využívať sledovateľné následné opatrenia.

4.2. Čas je dôležitým faktorom pri vykonávaní dohôd o voľnom obchode a posudzovaní ich uplatňovania. V tejto súvislosti sú výročné správy iba útržkami pretrvávajúcich trendov, ktoré sa môžu v priebehu času vyskytnúť alebo si môžu vyžadovať ďalšie prešetrenie, a ktorým by sa mala venovať pozornosť v rámci lepšie prepojenej politiky hodnotenia. Každá obchodná dohoda podlieha dôkladnému hodnoteniu v rôznych okamihoch svojho životného cyklu. EHSV preto navrhuje pristupovať k budúcim správam holistickejším spôsobom a revidovať zistenia predchádzajúcich hodnotení vplyvu vykonaných pred rokovaniami a počas nich. Posúdenia vplyvu na udržateľnosť by sa mali používať najmä ako zdroj informácií a mali by sa porovnávať s postupom vykonávania.

4.3. Informácie sú rozhodujúce pre doladenie obchodnej a investičnej politiky EÚ a maximalizáciu jej výhod. Zabezpečenie a rozdelenie údajov sa zdá byť najväčšou výzvou. EÚ by preto mala dôslednejšie využívať vnútroštátne údaje, poukazovať na rozdielne situácie v jednotlivých členských štátoch alebo regiónoch EÚ a podľa potreby investovať do aktívneho zberu údajov. Po stanovení kritérií môžu mať zistenia konkrétnejší charakter, čo uľahčí porovnanie. Pokiaľ ide o obchod a udržateľný rozvoj, a najmä o situáciu v oblasti pracovných noriem v krajinách, musia tento obraz doplniť údaje z ďalších zdrojov, ako je MOP.

⁽⁹⁾ Pozri poznámku pod čiarou č. 3.

⁽¹⁰⁾ Stanovisko REX/532 na tému *Udržateľné dodávateľské reťazce a dôstojná práca v medzinárodnom obchode* (očakáva sa v septembri 2020).

4.4. Miera využívania preferencií je dôležitým ukazovateľom vykonávania. Analyzuje však iba obchod s tovarom, pričom nie všetky výhody, ako je prístup na trh v oblasti obstarávania, sa v skutočnosti vyjadrujú prostredníctvom colných preferencií. Priemerná miera využívania preferencií pre dovoz z preferenčných obchodných partnerských krajín EÚ do EÚ bola v roku 2018 na úrovni 87 %; vo všeobecnosti bola nižšia pri vývoze EÚ do partnerských krajín. Presný priemerný výpočet miery využívania preferencií však nie je k dispozícii, pretože EÚ sa spolieha na údaje zozbierané dovážajúcou krajinou a tieto štatistiky nie sú harmonizované. Aby sa poskytol komplexnejší obraz, je potrebné vypracovať ďalšie ukazovatele na vyhodnotenie rozsahu, v akom podniky všetkých veľkostí využívajú príležitosti, ktoré ponúkajú dohody EÚ o voľnom obchode.

4.5. V roku 2018 tvoril vývoz služieb 32 % celkovej hodnoty vývozu EÚ a takmer 59 %, keď sa započítal ako obchod s pridanou hodnotou⁽¹¹⁾. Podiel obsahu správy venovanému obchodu so službami, žiaľ, neodráža primerane vysokú hodnotu obchodu so službami pre EÚ (25,2 % jej HDP) a chýbajú mu podrobnosti. V budúcich správach by bolo potrebné systematickejšie sa zaoberať obchodom so službami a jeho vývojom, a to nielen ako súhrnom, ale aj na odvetvovej úrovni a podľa spôsobu zásobovania. Napríklad na čoraz viac odborných služieb sa vzťahujú obchodné dohody. Slobodné povolania ako právnici, inžinieri alebo architekti poskytujú vysoko špecializované služby, ktoré sa často spájajú s inými súvisiacimi službami a obstarávaním, ale v správe sa to neodráža.

4.6. EHSV žiada, aby sa v budúcich správach venovala väčšia pozornosť konkrétnym oblastiam a skupinám, ktoré sa v správe takmer nespomínajú. Výhody obchodných dohôd EÚ pre MSP a agropotravinársky obchod sú už teraz náležite vyzdvihnuté. Pokiaľ ide o poľnohospodárstvo, je dôležité všímať si kumulatívny vplyv dohôd o voľnom obchode na konkrétne odvetvia, ktorý by sa mal zohľadniť pred začatím nových rokovaní. Najmä pre spotrebiteľov by sa malo zvýšenie obchodných tokov prejavíť konkrétnymi výhodami. Z tohto dôvodu EHSV požaduje „v kapitolách o obchode a trvalo udržateľnom rozvoji [...] kapitolu o obchode a spotrebiteľoch, zameranú špecificky na spotrebiteľov, ktorá by zahŕňala všetky príslušné medzinárodné normy v oblasti ochrany spotrebiteľov a posilnenie spolupráce pri presadzovaní práv spotrebiteľov“⁽¹²⁾.

4.7. EHSV sa dôrazne zasadzuje za to, aby sa do správy zahrnula osobitná kapitola o vykonávaní ustanovení v oblasti obchodu a udržateľného rozvoja. Táto kapitola by sa mala zameriavať nad rámec uskutočnených aktivít a konkrétne predstaviť ich výsledky, vyjadrené názory a stanoviská, ako aj následné opatrenia. EHSV vyjadruje osobitné poľutovanie nad tým, že práca a hlas domácich poradných skupín pri monitorovaní vplyvu dohôd na záväzky v oblasti obchodu a udržateľného rozvoja sa v správe takmer vôbec nespomínajú, a to napriek ich inštitucionálnemu príspevku v rámci všetkých dohôd novej generácie. V budúcich správach by sa mal viac odrážať príspevok pracovných programov domácich poradných skupín a spoločných vyhlásení s domácimi poradnými skupinami v partnerských krajinách.

5. Konkrétne pripomienky k vykonávaniu dohôd o voľnom obchode

5.1. Občianska spoločnosť zohráva dôležitú úlohu pri zvyšovaní informovanosti o vykonávaní obchodnej politiky EÚ, môže pomáhať pri sprostredkovaní jej výhod a má kľúčový význam pri upozorňovaní na obavy a nedostatky. EHSV sa na tom všetkom aktívne podieľa prostredníctvom svojich stanovísk a ako člen domácich poradných skupín. Rozšírenie rozsahu pôsobnosti budúcich domácich poradných skupín na monitorovanie všetkých aspektov dohody, pričom by sa osobitná pozornosť venovala obchodu a udržateľnému rozvoju, by mohlo doplniť úsilie EK o podporu lepšieho vykonávania budúcich dohôd EÚ o voľnom obchode. EHSV preto podporuje takéto rozšírenie⁽¹³⁾.

5.2. Domáce poradné skupiny sú kľúčovým úspechom dohôd o voľnom obchode novej generácie, je však potrebné ich posilniť, aby mohli úspešne plniť svoje úlohy v oblasti monitorovania, najmä pokiaľ ide o obchod a udržateľný rozvoj a v budúcich dohodách EÚ o voľnom obchode aj nad tento rámec. Skupina expertov v oblasti obchodu a udržateľného rozvoja z členských štátov a nový hlavný úradník pre presadzovanie práva v oblasti obchodu by mali byť dôkladne oboznámení s prácou domácich poradných skupín, pričom by sa mali vytvoriť štruktúry na podávanie správ a vzájomnú výmenu. Toto by sa malo doplniť výmenou informácií s Medzinárodnou organizáciou práce o vykonávaní ustanovení o obchode a udržateľnom rozvoji v súvislosti s prácou. Na zviditeľnenie a medziinštitucionálne sledovanie je potrebný štrukturálny dialóg medzi domácimi poradnými skupinami EÚ, EK, Európskou službou pre vonkajšiu činnosť, Európskym parlamentom a členskými štátmi. Spoločné stretnutia domácich poradných skupín sú nevyhnutné a mali by sa zahrnúť do rokovaní o znení dohody, aby sa čo najviac využil dialóg s občianskou spoločnosťou v partnerských krajinách. Domáce

⁽¹¹⁾ Služby majú takisto významný podiel v oblasti vývozu vyrobeného tovaru, ktorý predstavuje 34 %. Všetky údaje sú z databázy Trade in Added Value (TiVA), 2016.

⁽¹²⁾ Ú. v. EÚ C 227, 28.6.2018, s. 27.

⁽¹³⁾ Ú. v. EÚ C 159, 10.5.2019, s. 28.

poradné skupiny by skutočne mohli užitočne prispievať prostredníctvom spoločných projektov a spoločných odporúčaní. S rastúcim počtom dohôd o voľnom obchode, a teda aj domácich poradných skupín, je naliehavo potrebné zaviesť systémové riešenia s primeranými ľudskými aj finančnými zdrojmi. Neexistuje žiadne univerzálne riešenie. Akýkoľvek potenciálny nový prístup, ako napríklad regionalizácia domácich poradných skupín, bude musieť zaručiť ich účinné fungovanie, aby sa mohli riešiť problémy pri vykonávaní príslušnej dohody, pričom do jeho koncipovania by sa mali zapojiť aj samotné domáce poradné skupiny.

5.3. EHSV rozhodne víta viacero nedávnych snáh o posilnenie vykonávania a presadzovania dohôd o voľnom obchode. Vymenovanie hlavného úradníka pre presadzovanie práva v oblasti obchodu signalizuje jasný politický záväzok a stratégiu. Výsledkom by malo byť účinnejšie vykonávanie a presadzovanie všetkých prvkov dohody o voľnom obchode a posilnenie úlohy občianskej spoločnosti pri vykonávaní dohôd, a to aj prostredníctvom predkladania sťažností. Nedávny neoficiálny dokument ministrov obchodu Francúzska a Holandska ⁽¹⁴⁾ je vítanou iniciatívou na začatie novej diskusie o tom, ako zaistiť dôsledné dodržiavanie právnych záväzkov obsiahnutých v kapitolách o obchode a udržateľnom rozvoji. V tejto diskusii sa musí dbať na to, aby sa environmentálnym a pracovným normám prikladal v rámci agendy vykonávania a presadzovania týchto záväzkov rovnaký význam ako doteraz. Návrh znenia budúcej obchodnej dohody so Spojeným kráľovstvom, ktorý EÚ predložila a ktorý odráža ich jedinečný vzťah, predstavuje novú cestu, v rámci ktorej sa hlavný dôraz kladie na rovnaké podmienky a udržateľnosť, pričom pri akomkoľvek porušení by sa uplatnil všeobecný mechanizmus urovnávania sporov umožňujúci prístup k prostriedkom nápravy ⁽¹⁵⁾. Podľa oznámenia o zelenej dohode ⁽¹⁶⁾ by malo byť jedným z hlavných prvkov všetkých budúcich komplexných obchodných dohôd dodržiavanie Parížskej dohody. Ide o pozitívny krok, ktorý by mal následne zahŕňať aj požiadavku na dodržiavanie a vykonávanie základných a aktualizovaných dohovorov MOP, ktoré všetky členské štáty EÚ ratifikovali. V súlade so svojou novou iniciatívou by sa Medzinárodná organizácia práce mala zapájať do monitorovania vykonávania dohovorov MOP v rámci dohôd o voľnom obchode podľa medzinárodne uznávaných pravidiel s cieľom monitorovať a vyšetrovať prípady ich porušenia, pomáhať pri tom a navrhovať riešenia.

5.4. Roky po uzavretí dohôd o voľnom obchode sme v niektorých partnerských krajinách stále svedkami nedostatočného pokroku pri plnení záväzkov v oblasti obchodu a udržateľného rozvoja. V decembri 2018 EÚ vyzvala na zriadenie panelu expertov, ktorý by viedol vyšetrovanie sporu medzi EÚ a Kóreou o pracovných právach, najmä o neratifikovaní základných a aktualizovaných dohovorov MOP. EHSV víta toto prvé použitie postupov urovnávania sporov týkajúcich sa obchodu a udržateľného rozvoja ⁽¹⁷⁾; vyjadruje poľutovanie iba nad zdlhavosťou postupu vzhľadom na to, že dohoda bola ratifikovaná pred ôsmimi rokmi. EHSV preto odporučil ďalšie posilnenie monitorovacích mechanizmov občianskej spoločnosti tým, že by sa im umožnilo „nezávisle spustiť vyšetrovanie porušenia jasných záväzkov v oblasti obchodu a trvalo udržateľného rozvoja“ ⁽¹⁸⁾. Rozsah pôsobnosti panelu žiaľ nezahŕňal početné ďalšie legislatívne ustanovenia a porušenia práva na slobodu združovania, v prípade ktorých Medzinárodná organizácia práce požiadala Kóreu o nápravu ⁽¹⁹⁾. Neoddeliteľnou súčasťou vypočutia panelom by malo byť ústne vyjadrenie aktérov občianskej spoločnosti, okrem písomných podaní *amicus curiae*. Výsledok správy panelu a jej záväzný vplyv ešte nie je možné posúdiť, pretože v súčasných kapitolách o obchode a udržateľnom rozvoji chýbajú nástroje presadzovania, ktoré by mali väčší dosah. V tejto súvislosti EHSV žiada, aby sa dosiahol výrazný pokrok v oblasti účinnej vymáhateľnosti ustanovení CETA v oblasti práce a životného prostredia ⁽²⁰⁾. Do procesu preskúmania by mali byť úzko zapojené domáce poradné skupiny oboch strán a malo by sa s nimi konzultovať ⁽²¹⁾.

5.5. Dohody o voľnom obchode ponúkajú značný potenciál pre vývoz poľnohospodárskych výrobkov z EÚ, zatiaľ čo zemepisné označenia zvyšujú konkurencieschopnosť výrobcov agropotravinárskych výrobkov z EÚ v EÚ aj mimo nej. Vďaka kombinovanému dovozu a vývozu v roku 2018 vo výške 254 miliárd EUR je EÚ aj naďalej popredným svetovým obchodníkom s agropotravinárskymi výrobkami ⁽²²⁾. Zatiaľ čo agropotravinársky obchod sa počas rokovania často veľmi podrobne skúma, zdá sa, že vykonávanie ustanovení nenapĺňa ambiciózne ciele. Vysledovateľnosť výrobkov a schopnosť

⁽¹⁴⁾ Pozri poznámku pod čiarou č. 5.

⁽¹⁵⁾ Návrh znenia dohody o novom partnerstve so Spojeným kráľovstvom, 18. marca 2020.

⁽¹⁶⁾ COM(2019) 640 final.

⁽¹⁷⁾ Berúc na vedomie dve urovnania sporov, ktoré sa začali v roku 2019, a to konkrétne s Ukrajinou a Juhoafrickou colnou úniou v rámci všeobecného mechanizmu urovnávania sporov v rámci dohôd o voľnom obchode.

⁽¹⁸⁾ Ú. v. EÚ C 227, 28.6.2018, s. 27.

⁽¹⁹⁾ *Amicus curiae* do pozornosti panelu expertov, ktorý hodnotí, či Kórejská republika dodržiava kapitolu o udržateľnosti, január 2020.

⁽²⁰⁾ Pozri poznámku pod čiarou č. 4.

⁽²¹⁾ <https://www.eesc.europa.eu/en/agenda/our-events/events/1st-joint-meeting-eu-and-canada-dags-under-eu-canada-ceta>, november 2019.

⁽²²⁾ Agropotravinársky obchod v roku 2018, GR pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka, 2019.

presadzovať zásadu predbežnej opatrnosti sú kľúčom k zabezpečeniu kvalitných potravín a ich bezpečných a spoľahlivých dodávok. Účinné monitorovanie sanitárnych a fytosanitárnych noriem si vyžaduje inšpekcie s primeranými zdrojmi.

5.6. Napriek významným príležitostiam pre podniky je povedomie o výhodách dohôd o voľnom obchode stále nedostatočné, najmä v prvých rokoch ich vykonávania. EK a členské štáty by mali v spolupráci s podnikateľskou komunitou EÚ v ich príslušných národných jazykoch podporovať dohody medzi potenciálnymi vývozcami o preklenutí medzier v znalostiach, najmä medzi MSP. Opatrenia by mohli zahŕňať vypracovanie národných akčných plánov vykonávania pre každú dohodu o voľnom obchode pred nadobudnutím jej účinnosti.

5.7. Dovozcovia v obchodných partnerských krajinách, ktorí sú priamymi požívateľmi výhod z úspor na clách, sú kľúčovými aktérmi pri využívaní colných preferencií podľa dohody o voľnom obchode. Mal by sa na nich brať ohľad pri každom úsilí EÚ o zvýšenie miery využívania preferencií pre jej vývoz. Osvetové činnosti by mohli zahŕňať semináre o možnostiach ponúkaných príslušnou dohodou o voľnom obchode a o tom, ako požiadať o colné preferencie. Osveta EÚ v partnerských krajinách dohody o voľnom obchode by mala prebiehať v úzkej spolupráci medzi delegáciami EÚ, národnými zastúpeniami a zástupcami podnikov vrátane obchodných komôr.

5.8. Službám je venovaná veľká časť ustanovení moderných dohôd o voľnom obchode, ale ich výhody sú ťažšie postrehnuteľné ako zníženie ciel. Transparentnosť regulačných požiadaviek na tretích trhoch je v tomto prípade kľúčom k uľahčeniu obchodu. Nadchádzajúce zlúčenie databázy EÚ o prístupe na trh s asistenčnou službou pre obchod poskytuje príležitosť konzistentným spôsobom pokrývať nielen tovar, ale aj služby. Nový portál by mal poskytovať informácie o prístupe na trh a obmedzeniach podľa spôsobu dodania pre každý kód CPC⁽²³⁾, ako aj informácie o dokumentácii, certifikácii, licenciách, testovaní a ďalších požiadavkách podľa odvetví. Okrem toho by mohla pomôcť príručka pre európskych vývozcov služieb a investorov pre najdôležitejších preferenčných obchodných partnerov EÚ v oblasti služieb, ako sú Japonsko alebo Kanada.

5.9. EÚ je najotvorenejším trhom verejného obstarávania na svete a dohody o voľnom obchode poskytujú európskym podnikom v partnerských krajinách komplexné pravidlá a významné príležitosti na prístup na trh verejného obstarávania. Stále však chýba transparentnosť a nie sú zavedené súdržné opatrenia na integráciu pracovných doložiek do verejných zákaziek, politík a postupov⁽²⁴⁾, čo by sa malo odraziť v dohodách o voľnom obchode. Zverejnenie ponúk z tretích krajín v špecializovanej časti databázy EÚ pre elektronické výberové konania (*Tenders Electronic Daily*) by výrazne zlepšilo schopnosť európskych podnikov rôznej veľkosti využívať kapitolu o obstarávaní. Okrem toho by špecializovaný nástroj automatického prekladu všetkých uverejnených ponúk do všetkých jazykov EÚ mohol pomôcť prekonať jazykovú bariéru.

5.10. Na to, aby sa mohli využívať preferenčné clá podľa dohody o voľnom obchode, musia výrobky spĺňať pravidlá pôvodu. Zníženie administratívnych nákladov na podávanie žiadostí o preferenčné colné sadzby sa musí považovať za kľúčový faktor pri zvyšovaní miery využívania preferencií, najmä v prípade transakcií s nízkou hodnotou. Z tohto hľadiska by bolo kľúčové zjednodušiť a harmonizovať pravidlá pôvodu v rôznych dohodách o voľnom obchode. Okrem toho nový prístup k overovaniu pôvodu obsiahnutý v dohodách o voľnom obchode s Kanadou a Japonskom, keď dovážajúci orgán rozhoduje, či výrobky spĺňajú požiadavky týkajúce sa pôvodu, môže de facto vyžadovať, aby vývozca poskytol aj citlivé obchodné údaje.

5.11. Investičné kapitoly dohody o voľnom obchode poskytujú právnu istotu pre vstupné a výstupné priame zahraničné investície a odstraňujú prekážky pre investície. Európske podniky majú celosvetovo vedúce postavenie v realizovaní udržateľných dlhodobých investícií. Prilákať takéto investície je však stále náročné. Vonkajší investičný plán EÚ (EIP) zameraný na udržateľný rozvoj, zamestnanosť a rast je v tomto ohľade sľubným krokom, avšak je geograficky, tematicky a z hľadiska dostupných finančných prostriedkov príliš obmedzený. EÚ by mohla túto stratégiu podporiť tým, že by sa príslušné otázky týkajúce sa udržateľných investícií zaradili medzi hlavné body politickej agendy počas oficiálnych návštev, stretnutí na vysokej úrovni a služobných ciest do týchto krajín, a to v koordinácii s členskými štátmi a podnikateľskou komunitou EÚ.

⁽²³⁾ Kód ústrednej klasifikácie produkcie (Central Product Classification) podľa sektorového zoznamu klasifikácie služieb WTO.

⁽²⁴⁾ Všeobecný prieskum MOP 2008, Pracovné doložky vo verejných zákazkách. Začlenenie sociálneho rozmeru do politík a postupov obstarávania.

5.12. Európske podniky pôsobiace v tretích krajinách sú kľúčovými hnacími silami, ktoré presadzujú zodpovedné obchodné správanie. EHSV poznamenáva, že v obchodných a investičných dohodách je čoraz viac ustanovení o podnikových záväzkoch, ktoré sledujú rôzne ciele ⁽²⁵⁾. Keďže európske podniky sú v tejto oblasti svetovými lídrami, EÚ má jedinečnú pozíciu na to, aby sa ujala vedenia v oblasti náležitej starostlivosti; EHSV preto víta skutočnosť, že EK sa riadi jeho odporúčaním navrhovať právne predpisy EÚ v tejto oblasti ⁽²⁶⁾.

V Bruseli 16. júla 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

⁽²⁵⁾ Podnikové záväzky a investičné zmluvy, konzultačný dokument sekretariátu OECD, január 2020.

⁽²⁶⁾ Ú. v. EÚ C 47, 11.2.2020, s. 38.

ISSN 1977-1037 (elektronické vydanie)
ISSN 1725-5236 (papierové vydanie)

Úrad pre vydávanie publikácií
Európskej únie
L-2985 Luxemburg
LUXEMBURSKO

SK